

క్రీడానుచరిత్రప్రహృతేనమః

శ్రీత్యాగరాజ

హృదయము

తెలుగు సంపుటము

ఇది

సంత సాహిత్య పద్యా విశారదులై

కె. సి. శ్రీనివాస అయ్యులు రచించిన

తెలుగుపద్యము

మొదటి, రెండవ, మూడవ, నాల్గవ భాగాలు

చింత్రాపెక్కుతో

మొదటి భాగము గావించిన ప్రచురింపబడినది

1923

శ్రీశ్రీకృష్ణజయదయం

కీర్తనలు రాగం తాళం

గీత పదేమిరా రితి గాళ అది

రాగరత్న మూలికపే "

నన్ను పదబి "

నీత్రానామక " "

బడలిక చీర " అది

రామభామ నివారణ "

నికేతెలయ కిచిగిలువ, ఆనంద ప్రేరేపి
సగు మౌనం, ఆనంద "

అందుకొగలింతురా, శుద్ధకేళి

అవల్లిగ్గెను. ప్రాకృత శబ్దము, రూపకం

అలమేరీరా, మూర్తీహింసగాళు, అది

శ్రీమదవధర సమగ్ర, వాంఛాళం "

మనసు అనిమర్శము, " "

మరుగిలరా, 'అయంత్ర', కేరణి

నోదండను, 200 గ్ల, అది

నాతిమాట, కేవలక్రియ, "

రానినీత్రా 'వాంఛాళ' ? రూపకం

[illegible]

9 నిధాన *	"	"	"	నీ నీ - భానీ	
...	"	"	"	సుఖ - మా...	
10 ; * ని పిని - భానా - గమపమగా - సానా		"	"	"	
;	* దైన్య - తము - సు...భ - మాత	"	"	"	
అ. ; *	నిసేని - నిధాన - గమగతి - గమా	;	- నిసేని - భానీ	సానీ - సానీ	
;	దైన్య - త.శ్య - మా... - విను	;	- సవ్య - సా	సా - ట్టి వి	
;	పినిగరిసా - నిసేనిధానీ	;	- నిసేని - భానా	గమపమ - గరిగా	
;	సా.గ.మ - గా...ను	;	- దై... - ల్పము	నా... - ట్టి	
;					
;					
;	(దైన్యము సుఖమా).				
చ. ; *	పసాపమ - గమపమ - గరిగా	;	- మధాపమా	గమపమ - గరిసా	
;	గ.గ.స.ప - ప...స - తపస	;	- భద్రనా.	ప.ను - ల్ప	

;	*	చిన్నస - గాగామ్మ - పరుగా		;	- గమా - పమా		పమగరి - గామా	
;	*	సగధ - రాతి జ - శి. పే		;	- ద్రా - దిను		రు... - లలో	
;	*	నిసని - నిధయ - గమగర్చి మా		;	- నీసనిధా		నీ నీ - పోనే	
;	*	భగ... ప... - ద్భక్త - పరా		;	- శ్రో...		పరు - లలో	
;	*	సనిగోరిసా - ని సనిధనుసా		;	- నిసనిధమా		గానుపయ - గరా	
;	*	పా... గు - గ. మించు		;	- త్యాగరా		జా... - ర్చి. ప	
;	*	గమా పమా గారీసా						
;	*	దైవము సుఖమా						

ఇచ్చట నిలవవలయును.

అనతారిక:—ఇందు త్యాగయ్యగారు, శ్రీరామా ! మిక్కిలి దైన్యము నొందిన చిన్న నా కోర్కె లీడేర్చి కటాక్షించి రక్షింపవలసియుండగా వీరులగు శత్రుప్రలకడఁ జూపఁదగిన నీ దైర్య మంతయు నాగడనే చూపుచున్నావు. యుక్తాయుక్త కరిజ్ఞానము గల నీకు ఇది మేరిగాదను చున్నారు.

(4) రా. రీతిశాళి - తా. ఆది.

ప. చేరరావడేమిరా రామయ్య
అ. మేరగాదురా యిక మహా-మేరుధీర శ్రీకర
చ. తలిదండ్రులులేని బాల-తపనాధుఁగోరురీతిఁబలుమాలు వేడుకొన్నఁ-బాలింపరాదా
[వలయుచు నేను నీకు-వదనారవిందమును-దలచి కరగఁ జూచి త్యాగరాజసన్నత (చే)
ప్రతిపదార్థము.

మహామేరుధీరా - కొద్దు మేరువర్ణతమునంటి, తైగ్యము మేరగాదురా - న్యాయము గాకురా
గలపాఁడా. తలిదండ్రులు లేని బాల-తల్లియఁ దండ్రయు, తేనెటి ఒక
శ్రీకరా - సంపద గల్గించువాఁడా బాలిక
రావయ్య - రామ తన నాథుఁడు - తనవెనిమిటిని
చేరరావడేమిరా - దగ్గఁకు రావడెందుటగా కోరినచందముగా
ఇకక - ఇకమీద చాలస్తవ్యాయములు

త్యాగరాజ]

వేడుకొక - ప్రార్థించినట్టుటికిని

పాలింపరాదు కి-కాపాడగరాడదా

నేను - నేను

అనుచుకొ - అశ్రుము

త్యాగరాజ సన్నత - త్యాగరాజుచే కొనియాడబడు

ప్రీ రామా

విశేషార్థము : - ముఖ్యము ప్రేమకు 'పరిహిత' సతం నారాధ్యః పరిరంధుః' పతిర్గురుః'

అనునటులు భర్తయే దైవము, బంధువు, గురువు, సకలముగ నున్నను తమకు తలినామలొన్న యెడల తమ్మును తమభర్త యనాదరించినను తలినంపులయంపె జేరుదురు. అందు వయసు చెల్లిన వారుగ నున్నను దైవముయిన సవలాభింతుడు. అట్టి సాకర్వచులు లేని భాల్పిపై పెనిమిటికోపించిననో నా శాలిక యేమిచేయగలవ? కొట్టినను, పెట్టినను, జేష్ఠాక్ష పక్షాదుంగదంగదా? అటులే అనన్యగతికొండనై నిన్ను సేవించవలయునని యాశగాని మనస్సాత్మకతా-గమై, సుఖముకొరవిదమును కంటఁజూచుటకై తలఁచితలఁచి సేరుపలె కరఁగచండునన్ను మూలయు, పర

సీర వదనానందమును - హృదయమునుగంటి నీయొ

క్ర- ముఖమును

తలఁచి - స్మరించి

కరగకొక - నా నునన్య నీకై సోగ

మాని - మాని

(జేరరావు అదేలు)

దుఃఖమునుబాచి దుఃఖమొందవలసిన బిప్ర, కదలక మొదలక మహామేరువువలె నెంభో ధైర్యముగ నున్నావు. ఇంతవలకుఁ గడచినది. ఇత న్నాయము గాదు. ఏలయున (భక్తార్తిభంజన శ్రీ)మాత్ కృష్ణదేవ గతిర్నమ) అనునటులు భక్తులయొక్క- దుఃఖమును పోగొట్టుట నీకు ముఖ్య లక్షణమై యుండ దానిగాపాక్షకొనకుండుటయే గాక నేను తీర్చి గించినయెడల నాత్మలాభ మొందవలసిన నీకు నష్టముగూడఁ గలుగఁచున్నది. కాన శీఘ్రముగ దర్శనమిచ్చుని అయ్యగారు సోచ్చరిఁ చేయు చున్నారని భావము.

మ ; ; * ధాపా - మా ; గా
; ; * చేర - రా ; వ

2. సా గా మా * ధాపా గమచుగరి
చు య్య . * చేర రా . . వ .

3. సా గా ఘా * సా ధా పా ; - మ గ
చు య్య . * చే రా రా ; - వ .

గాపా ; - సా	నీ ; ; - నీ	
చే . ; - మి	రా ; ; - రా	
గాపా ; - గని	పా ; ; - నీ	
చే . . ; - మి	రా ; ; - రా	
మా ; ; - గ ర	గ గ రీ ; - నీ	
చే ; ; - మి .	రా . . ; - రా	

4. సా గా మా * గా రీ గా ; - మా
ప య్య . * పై ర రా ; -
5. సా గా మా * ధా పు - - X పు పు సు X
ప య్య . * పై ప - రా . . .
6. ; ; * గా రీ గా ; - మా X
; ; * పై ర రా ; - ప .
4. X B సా ; * గా రీ గా ; మా
ప . య్య ; * పై ర రా ;
8. ప X మా , * ధా పా - పు పు పు X
ప . య్య ; * పై ప - రా . . .
9. , , ; * పై పై , పై
; ; * పై పై ర రా ; ప

- || పు పు మా - X రి పై ||
|| పై . . . బి ||
- || X గా సా , - పై ||
|| పై . . . బి ||
- || పు పు పు - X పు పు ||
|| పై . . . బి ||
- || పు పు పు - X పు పు ||
|| పై . . . బి ||
- || X పు పు ధా - పు పు ||
|| పై . . . బి ||
- || పు పు పు - పు పు ||
|| పై . . . బి ||
- || పు పు పు - పు పు ||
|| పై . . . బి ||
- || పు పు పు - పు పు ||
|| పై . . . బి ||
- || పు పు పు - పు పు ||
|| పై . . . బి ||

[శ్రీ లక్ష్మీకాండ]

22

[హృదియము.

10. గ రి సా ; * నీ నీ నీ ; నీ
 . . . య్య ; * నే నే రా ; న
 11. గ రి సా ; * నీ నీ నీ ; నీ
 . . . య్య ; * నే నే రా ; న
 12. రి గ మా , * నీ ధా మా ; గ రి
 మ . య్య ; * నే నే రా ; న .
 13. ; ; * నీ నీ - సా గ రి నీ
 . : : * నే నే రా . న
 14. నీ సా ; * నీ నీ ధా మా , గ రి
 మ య్య ; * నే నే రా , న .
 15. ; ; * నీ నీ - గ రి నీ -
 : : * నే నే రా . . . నీ

- ని ని ని - ని ని ని - సా
 నే రా
 ని ని ని - ని గా రి
 నే ని
 గా సా , - ని ని
 నే ని
 ని ని గా - మా మా
 నే ని
 గా సా , - ని ని
 నే ని
 ని ని గా మా మా
 నే ని

[శ్రీ రాష్ట్ర గ రాండ్స్]

16. పి గ రి గారీ య సీ ని డీ మ - గ మ ప య గ రి

మ. య్య . . * డే . గ . . - రా . . . న .

అ. ; ; * నీ నీ సో ; నీ

; ; * పే ర గా ; రు

మా ; ; * " "

హా ; ; * " "

మా ; ; * " "

హా ; ; * " "

మా ; ; * నీ నీ ధా ; మా

హా ; ; * మే రు డి ; ర

ప మ గ రి గ మ *

. * (పే ర రా వ)

23

| రో గా , నా - ని ని .

| డే . . . - మి .

| సో ; ; - నీ

| రా ; ; - ఇ

| " " - పి గ

| " " - ఇ .

| " " - పి గ

| " " - ఇ .

| గా ; ; - మ

| ప్రి , ; - క

[హృ ది య ము .

| హా ; ;

| రా ; ;

| సో ; ; - ని డి

| క ; ; - ప .

| రే రి రి సో - ని డి

| మ . . - మ .

| రే గ మ గ రి సీ - ని డి

| క - మ .

| గ మ ప డ మ . - గ మ

| క

; ; * రీ గా మా , మ గా
; ; * త లి దం , డు ల

గా ; * ”

ల ; * ”

గా ; ; * ధా పా హు ; గా

ల ; ; * త న నా ; ధు

సా ; ; * ”

తి ; ; * ”

సా ; ; * సా స్థి న గ ర గ మా

తి ; ; * స లు మా . ఆం

గారీ ; * స్థి సా గ మ ర ధ సా

న్న ; ; * పా . తిం

రి గ మా ; ;

లే . . . ; ;

గ మ ప సు - గ మ పా

లే

గ మ గా - ప ప మా

గో

గ మ ర ధ సు - గ మ

గో

మ నీ ని ధ సు - గ మ

లే . ము

గ మ గ మ - ప సు గ రి

సా

గా ; ; - మా

ని ; ; - పా

మా ; ; - మా

ని ; ; - పా

గ మ గా - రీ స్థి

గ . ర - రీ .

సా మా - గ రీ ని

. ర - రీ . .

సా మా గారీ

. . . .

గ గా పా . . .

సా

వైగరాజ]

, ; , * న్ని న్ని ఛా ; న్ని
 ; ; * వ ల చు ; చు
 , గగలసా * క్కసాగా ; మా
 , దు * వ ద నా ; ర
 ; ; * న్నినీసా ; న్ని
 ; ; * దలచి ; క
 నిధమా ; * " "
 చి . . ; * " "
 నిధమా ; * నీ నర్దా ; మా
 చి . . ; * త్యాగరా ; జ
 పురుగలగతు*
 * (వేగరాజ)

25

ప్రహృదయము

- నా ; ; - క్కి	; ; హా	
హా ; ; ను	; ; ది	
హా , ధవళ - గతు	పురుగళ - గాన	
విం , ద . . - య - ను . .	
హా ; ; క్కి	హా ; ; - నిసి	
న ; ; - గ	న ; ; - జ్జా .	
" - ిగ	రిగమళకిసి - నిసి	
" - గ .	గ - ను .	
గా ; ; - మా	గమనభవన - గమ	
న ; ; - న్ను	త - ను .	

అపతాపక :—ఇందు త్యాగయ్యగారు భగవంతునికు స్వస్థానాల్లంకారః సమర్పించి ఆసేవకై భాగవతోత్తములనెల్లరను, పిలుచుచున్నారు.

(5) కీర్తికాళ - చతురశ్ర రూపకము.

ప. రాగరత్నమాలికచే రంజిల్లునట, హరి, శత్రు, (రాగ)

ట. బాగుగ నేవించి; సకలభాగ్యము నొందుదుము రానే! (రాగ)

చ. నైగహచ్చాస్త్రపురాణాగమార్థసహితమట;

, యోగినరులు అనందము నొందెడు సనారనట;

భాగవతోత్తములు గూడ బ్రాహ్మకీర్తనములట;

త్యాగరాజు కడ తేజా దారకమని చేనిచ శత

ప్రతిపదార్థము.

రంజిల్లునట - ప్రకాశించునట

బాగుగ - చక్కగా

నేవించి - నేవించి

హరి - భగవంతుడు

శతరాగరత్నమాలికచే - 100 శతరాగములనెడల రత్నముల

దండవేద

ప్రతిభాగ్రామ

సకలభాగ్యము - సమస్తసంపదకు
 బంధుదము - పొంగుదము
 రాశి - బంధునుము
 శైవ్య - సమస్తము
 శైవ్య - వేదసంబంధము
 బట్టాప్రయోగ - ఆయుర్వేదములు
 పురాణ - పురాణములు
 అగ్రము - పాంచరాత్రాద్యగ్రహములయొక్క
 అర్చన - అర్చనముతోటి
 సమీపములు - కూడికొన్నదలు
 దోగివారు - దోగిభాగ్యవారు

విశేషము : భగవంతుడు 'స్మరణి-గీర్వాణదహరణ' అనునట్లు, కీలుము భుజ
 క్తియు, హరిములు, కంఠే, సమరత్నభుజితముగు మొలనలు, కాలియగదలు, మొదలగు యాభరణ
 ములచే నమరియున్నను, తాగిరాజసమర్పించిన రాగిరత్నమాలికచే విక్రీలి ప్రకాశింగుచుండును,

కొన్నిదములు.

అనందములు - సంస్కృతములు
 బంధుసన్మార్గములు - పాంజిర చంద్రా చంద్రా
 భాగ్యోత్తములు - భాగ్యోత్తములు
 కూడి - గూడి
 కాగిర్వాణి కీర్వాణములు - సాధుసత్త్విర్వాణములు
 గాగిర్వాణ - గాగిర్వాణ
 కదలేక - కృతార్థుడగుటకు
 తాగిర్వాణ - అని - సంసారమును దాటిండునదియుని
 చేసినశరణార్థమాలికచేత - విసర్జనప్రతి అనేకరాగములు
 నెడి గీర్వాణ దండచేతి

వలయున; ఈమూలికయును వేదవేదాంతములయందు ఓమిడియున్న రహస్యారములనెల్ల కీర్తనలుగఁ జేసి అట్టి కీర్తనలను రాగములతోడఁ బొందుకఱిచి, ఆ రాగముల నెడి రత్నములతో నమరియుండుట చేత సంగార సమృద్ధమును దాల్పింపజేయఁబడియై యున్నది.

ఈమూలికను అయ్యగారు భగవంతున కర్పణమొనరించెను. దానిని ధరించిన భగవంతుఁ డేవ యవాఙ్మూలమున గోచరమనియే జెప్పవలయును, ఏలయు! ఒక్కొక్కజీవుఁడను సంతాన సముద్రమునండే దాటుటకై నుపాయమును వెదకువాఁడు అట్టివానికి మణిమంత్రైష్వరములలా నొకటిదొరకినటుల ఈ శారకహారము దొరకిన తోడనే వానిసంతోషమునకు మితిలేదని భావము.

1. నీధా	మంగళీసా	నీసా	నీసీసా;	
రా	క ర . ప్ప	మా	ల్ల ఛే ;	
; నీ	సా - గాళీగా	మానూ	నీసీసాసా	
; రం	. - జి . ప్ప	నటు	హరిత లి	
2. నీదా	హూ - గాళీసా	నీసా	నీసీసా;	

[ప్రత్యాక్షరాశ్చ]

హృదయమా

చ. వీ	హృదయమా	విహృదయమా	
; చం	హృదయమా	విహృదయమా	
వి. వీరధా	హృదయమా	విహృదయమా	
రా.	హృదయమా	విహృదయమా	
అ. ; పో	హృదయమా	విహృదయమా	
; పో	హృదయమా	విహృదయమా	
వివేదిత	హృదయమా	విహృదయమా	
భా.	హృదయమా	విహృదయమా	
చ. వీరధా	హృదయమా	విహృదయమా	
పా.	హృదయమా	విహృదయమా	
వి. వీ	హృదయమా	విహృదయమా	
పా.	హృదయమా	విహృదయమా	

అవతారిక :- ఈ కీర్తనయందు దయ్యగాను తాము అమితకష్టములఁబడి బహు క్రయమృతములు సలిగిన రాముఁడు దమ్మువిడచి కదిలఁగూడదని నేనొకొనుచున్నాఁడు.

(6) కీర్తికాల - చాపు.

౧. నన్ను విడచి కదిలకురా - రామా (స)
- అ. నిన్ను విడచి యతి - సమిషమోర్వనురా (స)
- చ. తరముగాని యొడవేరి గల్పు - తరుసకృతున్నట్లయె నీవేలి (స)
2. అబ్బిణ్ణ మునిగి శ్వాసమానుబ్ధి - మాణిముత్యము గన్నట్లయె (స)
3. ననుభవ భుజనము చేసికొనచ్చి - పసిడియబ్బిన కీర్తి గనుఁగొని డాసి (స)
4. కాగుగ నన్నేలుకొమ్ము వర - త్యాగ రాజనుజ ఈ తనుచు నీసాము (స)

+ 'బాసి' అనియొక పాఠము. ‡ 'తరుసక' బోధకములయె అనియొక పాఠము.
 గ్రీ 'ధనురాండచర్మి' అని పాఠము అందము. § 'కా' అని పాఠము. అందము.

ప్రతిపదార్థము.

నన్నుకో - నన్ను

విడచి - విడచి

కదలకురా - కదలకుము

నిన్నుకో - నిన్ను

విడచి - విడచి

అఱు నిమిషము గా అఱునిమిషమైనను

ఓర్వనురా - ఓర్వజాలను

తరముగాని - సహ్యముగాని

ఎండవేళకో - ఎండవేళయందు

కల్పతరపు నీడకో - కల్పకృత్ చ్ఛాయయందు

ఉన్నట్టాయెకో - ఉండినట్టాయె

ఈవేళకో - ఈసమయమందు

అబ్బిలోకో - సముద్రమున

మునిగి - మునిగి

శ్యామనుబట్టి - ఊసిరి బిగియబట్టి

ఆణిముత్యము - మంచిముత్యమును

కన్నటాయెకో - చూచినటాయెను

క్రిందఁ - లక్ష్మీవల్లభుడౌ

వసుధను - భూమిని

భరవమువేసి - త్రోవ

పచ్చి పసిడి - పచ్చని యభరంజి

అందినరీతికో - పొందినట్లుగా

డాక్కి - సమీపించి

కనుగొంటికో - చూచితిని

వడలు - తాపము

తగిలియున్న వేళకో - తగిలియున్న సమయమున

శ్రీ త్యాగరాజ !

౪౩

[హృదయము,

గొప్పపడగంకు - పెద్ద పడగంథు
కురికినట్లొయెత్ - కురికినవిధమామెను
ఈ శేళై - ఈ సుయమున

టాగుగాక - బాగుగా

సన్నుత్ - సన్ను

ఏలుకొనుము - ఎలుకొనుము

వరదానై రాజుయత - శ్రీమదైశ్చార్యాయనమః
పరిమళైవారదా

ఈ తమపు - ఈ శరీరము

నీసొమ్మ - నీ సొంతమొనడి

విశేషారము :—‘సన్న విశదీకరలకు, నిరుబాసే అరసమిషమెరార్వనురా’ అనుటచే, లక్ష్య
సాష్వామి రామునిగుఱించి, ‘సదసీతాత్మమాహీనా సచాహ మపి గాఢుర । ముహూర్తమపి జీవ్యా
జలాన్తాన్మృదీవోద్ధృతై ॥ అనగా, శ్రీరామా ! నిర్ముబాసి సీతాదేవిగాని నేనుగాని జీవించి
యుండలేము. అట్లు జీవించియుండినను జలములోనుండి వెలికిదీసి వేయబడిన మర్త్యముపల్లెనొక
ముహూర్తము మాత్రమే ప్రాణముతోనుండగలుగుచును, అని చెప్పినట్లులు అమృతగును విశేష
మును సహించజాలక, శ్రీరామా ! సన్న పడలికెట్టిపొకము అనుచున్నారు.

తరముగాని యెండవేళ.....నున్నట్లాయె’ అ సుదేద్రా పటకు నీకు కూడను గన
గడక తీలేని ఎండయందు దశించురానికి కోరినన్ని నిచ్చు కల్పకరు వచ్చియవిక్రియ నెల్లం

శ్రీ త్యాగరాజ్య

లిప్

ప్రహృదభయము.

యుండిన నన్ను లేవగినిననుచు నాపియమైన రామని, నీవు పీనికొని పోగువడు అని విశ్లేషము నోర్వబాలక పాదములకు, అచ్చగారును తాము చాలకష్టపడి సంపాదించిన రామునితో, లేవగి విజనాశములదని తెలుపుచున్నారు.

‘వక్షలుగలిగి.....గుణిసత్కారము’ అనుటచే ‘ఏవబ్రహ్మచరిత్రునిగ్రీష్మే శీతవిషాదహారం’ అని సంస్కృతి తత్పరకు ముఖమైనది ఈబ్రహ్మచరసాక్షివనుటను వెల్లడిపఱచుచున్నాడు.

‘ఈతనువు నీసామ్య’ అనుటచే సమశ్చత్వార్థమను నూరింపించి శరణాగతచేసి, శ్రీరామ ! క్షను నీవాడను ; నన్నవిడనాడకుండుట నీసలాభమా ; నీ ఇష్టానుసారముగ చేసికొనుము ; అని అత్యంత పారశక్రత్యమను వెల్లడించిరి.

ప ; * గళు	పహ	గ రీ	వగళు	గ రీ	హ ;	;	గామ	
;	* గళు	న్నవి	కద.	లకు	రా ;	;	రామ	
;	* గళు	మగా						
;	* గళు	న్నవి						

అ. ; * నిని | స్థానీ || ధమా | గ రిషయ || " || " || " ||
 ; * నిని | స్థానీ || డవి | క.ద. || " || " || " ||
 ; * నిని | స్థానీ || ధమా | నినిసా || , నిధ | మాగా || గ రీ | గా ; ||
 ; * నిని | స్థానీ || డవి | అ.ర || , నిమ | మమో || క్యయ | రా ; ||
 ; * గమ | పామా || గ రీ | మగపయ || గ రీ | సా ; || ; ; ||
 ; * క.ద. | స్థానీ || డవి | క.ద. || లవ || రా ; || ; ; ||
 ధ. ; * గ | మానీ || , నీ | నీనీ || ధప | సానీ | సానీ ||
 ; * అ | బి బా || , ము | నిని || , క్యా | సము || ను , | బట్టి ||
 డా * ధని | స్థానీ || నినీ , | ధనిసా , || ని ధా | మాగా || గ రీ | గా ; ||
 అ. ; * ధని | స్థానీ || క్యయ | గ.స || డా. , | యెక్కి || రమ | ల ; ||

(నమ) : ఈ కీర్తనమునందున్నట్లుగా : అ. ;
 (నమ) : ఈ కీర్తనమునందున్నట్లుగా : అ. ;

—

అవతారిక :— ఈ కీర్తనమనం అయ్యిగాదు శ్రీరామా ! ధర్మసంస్థానాథాయ సంపాదు యుగేయుగే లనునటులు ఒక్కోక యుగమునం యను దుష్టనిగ్రహ శిష్ట పరిపాలనార్థమ తరించి ధర్మసంస్థాపనము చేయువారడని చెప్పెదట. నీ యొక్క నడకలను గమనించినపుడు నీ కడు టక్కరివి యనియే తెలియుచున్నది. అని కొన్ని యువమానములను నిచ్చి, వ్యాజనింప చేయ చున్నారు.

(7) కిరీకాళ - చావు.

- ప. నీతానాయక శ్రీరజనప్రోవక - శ్రీరఘుకులతిలక ఓరామ (సీ)
- అ. నిజుజేద భక్తుల కలకాత పడలేక - గిరిపై నెక్కుకొంటివో (శ్రీవెంకట గిరిపై) (సీ)
- చ. అంగలార్చు జూచి రంగప్పమనఁ జెలంగగఁ బండితివో (రంగపురమనఁ జెలంగఁచు) (సీ)
2. కాకినభక్తులఁజూచి యూబలిసే - యూబింప పెడలితివో (యూబినినే యూబింప) (సీ)
3. అకవించి ; నాన్రయంజెడరని - కీశులఁ జేరివో (చేరెడరని కీశులఁ జేరితివో) (సీ)
4. జూలితో పచ్చ కుచేలుని గని గోపీ - చలము లెత్తితివో కని గోపీ చేలము) , (సీ)

౪. ఇంగిత మెఱిగి యుప్పొంగుచుఁ బ్రోచు - బంగారు దొర్లైతివో (హన్నప్రోచు) (సీ)
 ౫. నీగుణముల గుట్ట బాగుగ దెలిపెరు - త్యాగరాజవీరుత (దెలిపెరయ్య) (సీ)

ప్రతిపదార్థము.

శ్రీరామా - శ్రీరామా
 నిలుపేద భక్తుల - చాల దీయలైన భక్తులయొక్క
 కరికోరికల - ఊపద్రవము
 పడజేక - ఓర్వోజాలక
 వేంగట గరిపైక - వేంకటాద్రిపైని
 ఎక్కుకొంటివి ఓ - ఎక్కుకొంటివో
 అంగలొచ్చుక - భక్తులయొక్క కలువల
 చూచి - కని
 రంగపురమునక - శ్రీరంగ పురమునందు
 చెలంగక - బాగుగ
 పండ్లిలివో - పరమధీతివో

కాచిన భక్తులక - విన్నవించి రుదన్న భక్తులకు
 చూచి - కని
 ఆ బలిని - ఆ బలివక్రకర్తని
 యాచిందక - యాచించుటకు
 తెడలేతివో - బయలుదేరలేతివో
 ఆశయించి - భక్తులు మిక్కిలి ఆనగలవారలై
 నిచ్చుక - నిన్ను
 ఆశ్రయించెదరని - భాంతుడు నన్ను
 కీమలక - కోరలకు
 చేరితివో - కూడితివో
 హాలిలోక - కన్యకాచూలివో

వచ్చు - వచ్చుచున్న

కుచేలనిక - కుచేలని

కని - చూచి

గోపి చేలములు - గోపికల కలవము

ఎత్తితివో - దొంగిలించితివ

ఇంగితము - ఇంగితము

ఎతిగి - తెలిసి

ఉచ్చాంసుచు - సంతోషించుచు

ప్రోచు - కాపాడునట్టి

బంగారుగొనవు - పంది ప్రభువవు

ఐతివిషి - అయితో

త్యాగరాజుగ - త్యాగరాజుడే సత్తిపడుచి

నీ పలుములకట్టు - నీగు నుదములమొక్క - దహస్యు

బాగుగ - చక్కగ

గాలి నెచు - తెలియవచ్చెను

విశేషార్థము :—ఇందు అయ్యగారు భగవంతునియొక్క చర్యలయందు గొన్నిటి ను హాసించి వానిచే భగవంతునిట మోసగాఢుని వ్యాజినిక చేయుచున్నారు. (నిజుచేక... నెక్కు-కొంటివో) అనుచుచే శ్రీరామా ! నీవు నీకు నగరమునందు రాజుగ వెలసినయెడల నానుటి నీనులు నీయొద్దజేరి మాటిమాటికిని కాపాడుమని ప్రార్థన జెల్పెను కాని గదా నీవు మఱియొక అవతారమున వేంకట గిరిపై నెక్కు-కొంటివి. అటువంటి ఉన్నతమైన పరశ్రమము కల్గి- నానుటి భీనులు గానానగనిగగా ఐతి కాగల నెచునగిని అనుచునాను

‘అంగలార్కు జూచి... పండితివ్వా’ అనుటచే శ్రీరామా ! నీవులైన నీదాసులు మొఱుఱు బెట్టి అంగలార్కునపుడు ఆ మొఱుఱుకు నంతమాత్రము చెవియూయక యుండుటకై గదా నీవు ఉభయ కావేమధ్యనుండు శ్రీరంగజేత్రముందు పరుండి నిద్రచేయచున్నావని తెలుపుచున్నారు.

‘కాచిన... యాదించ వెడలితివో’ అనుటచే శ్రీరామా ! నీవు మహద్భాతవని నిన్ను యాచించుటకు యూచకులు వచ్చుచున్నారని నీవే యొక యూచకునివలె వేషము వేసికొని మహాబలిని యూచించి వాని సొమ్మంతయుఁ జేకొంటివి. ఈ కార్యము వలన నీ వెవరికిని నేమియు నియ్యకుండ యుండినది మంత్రమేగాక ఇచ్చినట్టి భారతగనుడిన బలి చక్రవర్తిని ఈ లోకమునందే యుండునీయ కుండఁ జేసితివి. ఇదియూ నీ కరమ ధాతృత్వము ! అనుచున్నారు.

‘అశనింది... చేతివ్వా’ అనుటచే శ్రీరామా ! ‘పుంసాం దృష్టిః త్వాపహణిమ్’ అని పురుషులుగూడ మోహించునట్టి రూపమును తదనుగుణమైన సుగుణమును గలవాడవని మిక్కిలి యానగూని నీయొద్దఁ జేసినవారలను బూచినవెట్లనే నీవు అయోధ్యను విడనాడి అడవిఁ జేరి కోతు లతో స్నేహము చేసికొంటివి. అదిమాత్రమేకాదు, (పురాణసృష్టికాహళి చ్చరణోద్ధర్మ

తల్లః । తస్య పుత్రో ఘోషానాసీత్ సుగ్రీవం శర్థణం గతః) అనునట్లు నీ పితృ గౌరవమున గూడ గమనింపక కేవలము ఒక కోరికని శరణు చొచ్చితేవి. ఇట్టి కోరితో సహవాసమ చేయు నీవా మన మ్యాలను రక్షించువాడవు!

జాలితో... ఎత్తివో, అనెటచే శ్రీరామా! 'కలలోనైనను మున్నెఱుంగని మహా క్షమా త్కృడైకట్టి దుర్బలుఁ డాశ్చర్యమయంబుగ్ నజడదాబ్జాశంబు లుల్లంబులోఁ దలప న్నంతన మెచ్చి ఆత్మహనుడై తనై న్ననఁచున్' అని చెప్పిన కృష్ణామ యను భార్యయొక్క మూటవిని నీయొద్ద యాచనారముగ వచ్చిన కుచేలునికీ, 'కుచేలా! నీయొద్ద నొక గంతల వస్త్రమైననున్నది. నాయొద్ద అదియును లేకగదా అడువారల చేలములను దొంగిలించితిని. నాయొద్దకు యాచించుటకు వచ్చిన నీకేమి ఇయ్యగలుగుడను' అని తెలుపుటకై గదా నీవు గోపికలవస్త్రములను దొంగిలించితివి. స్త్రీల వస్త్రముల దొంగించునట్టి యోగుని యాచించిన నేమి చిక్కును? అనుచున్నారు.

'ఇంగితమెఱుంగని, నీ గుణములగట్టు' ఈ చరణములచే, శ్రీరామా! ఇదిమాత్రమేకాదు, ఇంకను నీయొక్క ప్రేమయమలను గమనించునపుడు నీవు యుక్తాయుక్త జ్ఞానముతో నెవరిని ఇంగిత

శ్రీ రాక్షసరాజ

౨౩

[హాస్యదయము,

మెటింగి కాచిసములు తెలియలేదు. నీడు అవతార ప్రయుక్తమగు గుణముల మొక్క గుట్టె
అక్కడు కదా లేటతెల్లమగుచున్నదని వ్యాజనిద చేయువన్నారు.

మ , * గమ	పామా		గ గ రి		స భిసా		స భిస		గ గ రి		మామా	
, * కీ. తా.	తా.		శా. .		యా. క		భిత్త		జ. న		పో.	
* గమ	ని ధ మా		"		"		"		"		"	
* కీ. తా.	తా.		"		"		"		"		"	
"	"		"		"		భిస		గాగా		మా	
"	"		"		"		త్రి		జ న		పో	
, * నిసి	ని ధ మా		గచ్చసామా		గ రి సా		భిస		గాగా		మా	
, * కీ. తా.	తా.		వా. .		యా. క		శ్చ		జ న		పో	
స * ధని	సాన		ధమా		గ మగరి		సా		భిస		గగ రు	
* క్తే	ర ము		కుల		తి. ల.		క		డి		రా.	

శ్రీ ర్వాగరాజ

శ్రీ, శరీ, శానీ || ధమా | గతుపచాగ్గి || సా, |
 , శ్రీ, | రఘు || కు, | తీ... ల. || క శా | ఇను వినిచుచి.
 (ఇహ పరణయల నిటులే సామకొడవల మును).

అవతారిక :—ఈ కీర్తనమునందయ్యగారు శ్రీ రామా ! నీవు ఈ రామావతారమునందు
 మిక్కిలి శ్రమపడి బడలియున్నావు. ఆ బడలిక తీరునట్లుగా నాహృదయమునందు వచ్చెడిది నాడు
 పాపరాసులను బోగొలుచుని ప్రార్థించుచున్నారు.

(8) రీతిశాళ - ఆది.

ప. బడలిక దీక్షఁ బవ్వలొననే
 ల. సడలని దురితములను దెగఁగోసి - సార్వభౌమ సాక్షేత్రులు
 చ. పంకజాసనుని పరితాపము గని - కుంకజాప్తకుల పతియై వెలిసి
 పంకజాక్షిణి వనమున కేగి - జుకను పశి.యిని

మంకు రావణుని మదమనణచి ని - శృంకుండగు పిభిషణునికి బ గరు
లంక నొసంగి నుగలబోచిన నిష్క - శంక త్యాగరాజుని హృదయము న (బడ)

ప్రతిపదార్థము.

సాగ్నహృదయస్థురవండలమునకును రాజై ననాదా
సాక్షేతరామా - అయోధ్యాపురము నేలురాముడా
పంకజానుని - బ్రహ్మశ్రేపునియొక్క
పరితాపముకన్న - పరితాపమునుమాచి
పంకజా పతులకొత్తియె - సూర్యసంశోదార్థుడై
జెలనీ - ఆవళించి
పంకజాక్షియోక - కవలమువంటి కన్నులుగలబాసకతో
వనమునకేగి - అరణ్యమునకుఁబరి
జీరినవధించి - జీరిరూపమతో వచ్చిన మారీనునిజంపి
వంకురావణుని దధముకొందురార్యుడగు రావణుని
కుదమనును.

అణచి - అణగద్రొక్కి
నిశ్శృంకుండగు పిభిషణునికొక - శంకలేని విశ్వాస నిక
జంగలంకను - గర్భచయ మెని లంకాపట్టణమును
ఒకరి - వసుము గట్టి
కుగలను - దేవలను
బ్రోచిన - కాపాడిన
నిష్కశంక - పులిగములేననాదా
త్యాగరాజుని హృదయమునకొక - త్యాగరాజునిహృదయ
మునందు
(పదలికడిఁగ బెన్పరింపజే)

విశేషార్థము :—శ్రీరామా ! బ్రహ్మదేవునియొక్కయు దేవేంద్రునియొక్కయు ప్రార్థనానుసారముగ మీరాబ్ధియును యోగనిద్రనుండి లేచి భూమియును సామాన్యుడగు నొక దిశరథ చక్రవర్తికి కొడుకుగఁ బుట్టి భూభృత్యులుగు సీతను పెద్దాడె సుస్త భోగములకు నాటపట్టెనట అయోధ్యను వదలి అరణ్యమునకుంజని తదవశ్యం నయరాకార్యం బుష్పితా పరిపాలనమ్' అన నటులు అచ్చటి బుచ్చు పరిపాలననే నీకసౌత కార్యముగ భావించి, ఆకార్యమును కొనసాగించుటకై అనేక కష్టములకు నోర్చియుండి మారీనుని వధించి, సీతాపహరణమును సహించి, రావణాసురుని వధించి, విభీషణునికి లుకారాజ్యము నొసంగి, బుచ్చులయొక్కయు, దేవతలయొక్కయు కష్టములనుదీర్చి ప్రోదితిని. ఇంకను నీ దాసుడగు త్యాగరాజును కరుణించి వానిరుజన్మనందలై పాపరాసులను బోగొట్టి అందు పవ్వలించి ఈ నీయవతారమునందుఁ గలిగిన బడలికఁ దీర్చుకొనును అని యొక భావము.

శ్రీరామా ! ఈ రామావతారమెత్తినది మొదలుకొని మితిలేని కష్టముల ననుభవించియు అనేక యుద్ధములను జేసియు బడలియున్నావు. ఈ బడలిక దీక్షలయ నేని నా మనస్సెక్కి శయ్య

పైని కరుడవలయురు, శయ్యను భాగువలుచుకొనవలసిన భారము లందు వరుండువానిదిగదా! కనుకనే నామకన్యనందలి పాపములను పోగొట్టు భారము నీదిగనే యున్నది. అట్లు నీవు చేయక పోయినచో కష్టపడువాడవు నీవే యని మఱియొక భావము.

; *	ధమాగరి - గవగరి - గగా,	సా - నీనీసా	గా ; గరూ
; *	బడలిక - కీ... - ర.,	. - ప. వ్య	లిం ; పనే
; *	ధపమా, - రీగ - గవగరి - గగా	"	" ; "
; *	బ. డ. . - లిక - కీ... - ర.	"	" ; "
; *	నిధమా, - గ రీ - గా ; - గవప. గారి	"	" ; "
; *	బ. డ. ; - లిక - కీ ; - ర.	"	" ; "
; *	నిధమా ; - గ రీ - నీసా - గ. పక గారి	"	గ మా ; - నిన్దీ ;
; *	బ. డ. ; - లిక - కీ. - ర.	"	లిం . ; - పవే ;
; *	నిధా - మగా - గవపచుగారి - గగా,	"	" ;
; *	బ. డ. - లిక - కీ... - ర.,	"	" ;

త్యాగరాజ]

; * స్వీధమా - గంగధరమగరి - గగా
 ; * పల్లిక - ఓ..... - ర,
 ; * " "
 ; * " "
 ; * స్వీధమా - గాగా - మా ;
 ; * సడల ని - దురి - తం ;
 ; * గమగేసా - నిస్వధమా - నిని
 ; * సా... ధ్వ - థ... మ - సా.
 గమ * నిధమ, - గరీ
 . . * బ. డ ; - లిక్
 . ; * పా , పపా ; పా - పామ
 ; * పం , కబా ; స - ను ని
 ; * మనీధమా ; గా - గరగా
 ; * పంకబా ; ప్త - కుల

[హృదయము.

| " "
 | " "
 | గామా , నిస్సా
 | కం ప , కె.
 | నీ ; సా ;
 | గో ; నీ ;
 | పవధహ - పకుగరి
 | ర.... - మా...
 | " "
 | " "
 | గాగా - రీగా
 | పము, - గని
 | గాగా - ము ;
 | కెల - నీ ;

* గామానీ ; నిధనీ ;
 * పంకజా ; త్రిలో ;
 * సేనధరూ - గాతీ - గరువరుగాతీ
 * జంక చ - పథి - యి . . .
 * నిసేధమా ; గాతీ గా
 * మంతురా ; వణవి
 * వీరీస్తా - గా గామామా -
 * శృంకు - డ గు వి శ్చి -
 * సేనధరూ - గమనీ , ధనీ
 * లంకనా - స . గి , ముక
 * గమగేరీస్తా - ని సేనధనీ , -స్తా
 * శం . . క - త్యా . . గ - రా
 గమ నిధరూ ; గరీ
 .. బా . డ ; లిక

; - ధనీస్తనీ
 ; - వనయచ
 ; గాతీ ; ,
 ; చి . . ; ,
 ; మనీధరూ
 ; మదయచ
 ; మనీధరూ
 ; మణనికి ,
 ; ధరీస్తా , ని
 ; లయబో , .
 ; - నిధానీ
 ; - బారికృక
 ;

స్తా ; స్తా
 శ ; గి
 ; ; ;
 ; ; ;
 ; గరువరుగాతీ - గానా
 బ . . . ప . - ని
 నీ ; - నిపినీ
 బం , - గ . మ.
 స్తానీ - స్తానీ
 చి న - నివృ -
 పరధర - పరుగరి
 య . . - య న

అవతారిక :— ఓర్వనముచందయ్యోహు, తాచు భక్తుల సమాహమనకు ప్రతిభిగ నుంజి, శ్రీరామా! నీవు మాకందజకును దగ్గఱవచ్చి కేవల సుసంగవలయునని ప్రార్థించునామరు.

(9) ఆనందభైరవి - ఆది.

- ప. రామరామ నీవారము గామా రారా సీతా - రామరామ సాధుజనప్రేమా రారా (రా)
- చ. మెఱుంగుచేలము గట్టుకొని మెల్ల గారా రామ - కఱకుబంగారుసామ్యులు కదలరారా (రా)
2. వరిమొగట్టి భక్తాభీష్ట వరద రారా - మఱుంగుచేసికొన్నదివ్య మహిమా రారా (రా)
3. మొండైన కోదండకాంతిమెఱయంగ రారా కనుల - చుండువగనుండు నుద్దండ రారా (రా)
4. చిఱునవ్వుగల మోము చూప రారా - కరుణతో నన్నెల్లప్పుడు గావ రారా (రా)
5. కందర్పసుందర ఆనందకందరారా నీకు - వందనము చేసెద గోవిందరారా (రా)
6. ఆద్యంతరహితవేద వేద్యారారా భవ - వైద్యనే నీవాడనైతి వేగరారా (రా)
7. సుప్రసన్న సత్యనూప సుగుణ రారా రామ - అప్రమేయ త్యాగరాజు నేలరారా (రా)

ప్రతిభదార్థము.

రామరాజు - శ్రీరామా
నీవలయు కోమ - మేము నీవారము కామా
రామరామా - శ్రీరామా
సాధుసప్రేమా - సాధుగుణయందు ప్రేమగులవాడా
రామా - రామా
మెఱుగు వేలముకొ - వన్నే చేలమును
కట్టుకొని - కట్టుకొని
మెలగకొ - తన్నుకొని
కఠినుబుగారుసముల్లు - మేలైన బంధు భూషణ

ములు

కదలరామా - కదలకట్టుక రామా
మెలగకొని భక్తిమనద - కామ్యులైన భక్తులయొక్క
మెలగకొని భక్తిమనద - కామ్యులైన భక్తులయొక్క

రామా - రామా
మెలగకొని - మెలగకొని
కొదందకొని - కొదందముయొక్క కొంత
మెలగకొని - ప్రకాశించునట్లు
రామా - రామా
కనులపగడునగుండు - కంఠివానందమునగుండు
కదలకొని - ప్రకాశించునట్లు
రామా - రామా
చిలునల్పగు - మందస్మిము గల
మెలగకొని - ముఖమున

१६२०

చూపుకొనే రూర - చూపుకొనే రూర

— ၁ —
မန္တလေး

[illegible]

పల్లవపును - అర్జును యములనుంగీను

కామవేదము - మొదటి భాగము

తండ్రిగృహంధరా - శ్రీమంట్ అందము గలవాడ౯

అనుబంధము - ఆంధ్ర ప్రదేశ్ ప్రభుత్వము

20.20 - 20.20

నీకు - నీకు

మందనము చేసెదకై - మందనమొనరింపెదను

గోవింద - గోవులను పాలించువాడా

$\frac{0.6}{0.9} = \frac{2}{3}$

అంతా అలాగే ఉన్నప్పుడు -

ಪ್ರಾಚೀನಗ್ರಂಥಮಾಲಾ - ಭಾರತೀಯ -

విశేషార్థము :—‘రామరామ ! నీవారము కామా’ అనుటచే, శ్రీరామ ! ‘బహువిష్ణుం తపోనిత్యం దుశ్శరం చైవ రాఘవ ! తేనశాపం సముంచామో భక్త్యమానాశ్చ రాక్షసైః ॥ తదభ్యమానోరక్షోభి ర్దండకారణ్యవాసిభిః . రక్ష సద్వ్యం సహ భ్రాతృ త్వ న్నాథాహీనయః పవే||’ తదస్మై బహు విఘ్నములతోఁ గూడుకొనియుండునది. రాక్షసులు మమ్ము భక్షించినను వారిని మేము శపించము. ‘శపించినచో తపోవిఘ్నము కలుగును’ ఈ దండకారణ్యములో రాక్షసులచే పీడింపఁబడియుండు మమ్ము తమ్మునితోఁ గూడి నీవు రక్షింపవలయును. మౌకు నీ వే నాధిపకపు. అని చెప్పిన ఋషులను గాఢాదుటకై ‘తదవశ్యం మయాకార్య మ్మీణాం పరిపాలనం’ అనుచులు ప్రతిజ్ఞచేసి రక్షించుటకుఁ బూనుకొన్నావు కదా. మేముమాత్ర మట్టివారము కామా ? మమ్మును కాపాడుమనుచున్నారు.

‘మౌకుగు...కదలరాదా’ అనుటచే శ్రీరామా ! నీవు సర్వాభరణముల సలంకరించుకొని, మంచి బంగారు వస్త్రము ధరించి మూర్ఛెద్దకు వత్తువేని ‘గజసింహ గతీనీకా శార్దూల వృషభోపమా’ అనునట్లు గజము, నీహము, శార్దూలము, వృషభము వీనియొక్క గతులవలె ఐభీరముగ నుండు నీరడలన చూచి యానగడింతము అని భావము.

‘మొండైన కోదండకాంతి...ఉదండ రారా’ అనుటచే శ్రీరామా ! ‘తంద్రస్థా శత్రుహం
తారం మహర్షీణాం సుఖావహమ్ ! బభూవ హృష్టా వై దేహీభరతారం పరిషస్వతే ||’ అనునట్లు నీవు
ఒక్కడగు నే ఖరదూపనాదులను వధించి ఆ యుద్ధమునందుఁ గలిగిన చిహ్నములతోడనే నీతాడేని
యెదుట నిలచినట్లు ఆమె నీ యమితభక్తాక్రమమును జూచి భ్రమించి యేమియుఁ జెప్పఁజాలక
నిన్నాలింగనము చేసికొన్నట్లు, కోదండపాణియై యుద్ధండుడగు నుడు నిన్ను కన్నుల కంటవగఁ
జూచి యాలింగనము చేసికొనవలయును ; చెంతకు రారా ; అని అయ్యగారు ప్రార్థించుచున్నా రని
బావము.

‘చిఱుసవ్వు...బాప రారా’ అనుటచే ‘సుస్మితం’ అనునట్లు మందహాసముతో సదా సూడు
కొనియున్న నీదు ముఖాపిందమును జూపరారా అనుచున్నాడు.

‘కందర్ప...రారా’ అనుటచే ‘సాత్యాన్యస్మిశ్చ మన్యః’ అనునట్లు కోటిమన్యులకు సమీ
నమైన లావణ్యము గల నీ దివ్యమంగళ విగ్రహానేవ నానగు మనుచున్నాడు.

‘ఆదిత్యతరహిత, భవైశ్వర్య, అప్రమేయ, సుప్రసన్న, అను నీ షేషణములచే, శ్రీ రామా! నీవు విత్త్యుడవు, సంసారదుఃఖమును పోగొట్టువాడవు, ఎన్నరాని మహిమలుగలవాడవు’ అని నిన్నాశ్రయించితిని నన్ను కటాక్షించనలయునని భావము.

అన దత్తైరని రాగలక్షణము :—ఇది 20 ఏ మేళమైన సత్తైరివియందుజన్మము. షాడవ వక్ష సంపూర్ణ రాగము. ఆరోహణమునగు బువభ దైవతములు వక్షోము. అవరోహణము సంపూర్ణము సాధారణ గాగధార శుద్ధ శుభ్యమ కైశికీ నిపాదములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు. ఈ రాగమునందే విశేషముగ చతుశ్శ్రుతి దైవతమే పలుకుచున్నది. ‘శడప’ అను తాళునందుమాత్రము నియతముగ శుద్ధ దైవతము పలుకునీ. తదితర స్థానములయందు సమయోచితముగ శుద్ధ దైవతమును చతుశ్శ్రుతి దైవతమును పలుకును. ఈరాగమున కాకిలీ నిపాద పరియోగమును గలదు. ఈ ప్రయోగము కూడదని కొందఱును అనుచు. ఎల్లప్పుడును గానము చేయఁదగినది.

అక్షరములు

12
62
12
13
12
12
X
B
X
12

పాపములు - 1 - పాపములు - 1 - పాపములు - 1 - పాపములు - 1 - పాపములు - 1 -

$\therefore \frac{1}{x} = \frac{1}{y} + \frac{1}{z}$

[illegible][illegible][illegible]

.. * 0 9 8 7 6 5 4 3 2 1

ఇతర వర్గాలకుల నుండి వాడుకలో వున్న చురుకు.

అవతారిక : భగవంతుని అవతారమును గురించి వివరించుటకు వ్రాసినది. ఇందులో భగవంతుని అవతారమును గురించి వివరించుటకు వ్రాసినది. ఇందులో భగవంతుని అవతారమును గురించి వివరించుటకు వ్రాసినది.

(10) ఆనందశైరివి - ఆది.

ప. నీకే తెలియకపోయిన - నే నేమి నేయుదుర (11)

అ. లోకాధారమవయ్య నా - లోనఁ బ్రజ్యలించెడుబాలి (12)

చ. ఎందెందుఁ జూచిన - నెందెందుఁ బలికిన

నెందెందు నేవించిన - నెందెందుఁ బూజించిన

నందెందు నీవని తోచు - నందుకు నీ పాదార.

విందమును ధ్యానించిన - దెందుకని త్యాగరాజసన్నతి (13)

ప్రతిపదార్థము.

లోకాధారము - లోకములకు దత్తగ్రాహకాడనై.
వియ్యం - విసృజింప
నాలోనక ప్రజ్యలించెడి బా. నాలోపల మందనట్టి
గుణము
నీకుకొ - సర్వజ్ఞుడ వగు నీ
తెలియకపోయినకొ - తెలియకపోయినట్లయిన
నేక - నీకు
ఏమి నేరుయ్యకొ రా - ఏమి చేయవచ్చునురా

త్యాగరాజస్వామి త్యాగరాజువే కొనియాడబడు

రామ

ఎందుకొందుకొ - ఎక్కడెక్కడ

చూచినకొ - చూచినప్పటికిని

ఎందుకొందుకొ - ఎక్కడెక్కడ

పలికినకొ - మాటలాడినను

ఎందుకొందుకొ - ఎక్కడెక్కడ

సేవించినకొ - చూచినను

ఎందుకొందుకొ - ఎక్కడెక్కడ

విశేషార్థము. — రామా ! ‘ఇంగ్రితిజ్జాశ్చ కోసలాః’ అనుపాటలు నీచే ‘పరిపాలింపబడు
కోసల దేశమునందలి మనుజులే పరుల యభిప్రాయమును కలిపెట్లువారిని ప్రసన్నములుచుండఁ’
నీవేల నాయభిప్రాయమును కని పెట్టకున్నావు నేను నీపాదాపిందముల నదా భ్యనించుచును
ఁడుట యెందుకొ తెలియునా ! ‘జ్యోతీంషివిష్ణు ర్భువనాని పిష్ఠ్యుర్వనాని విష్ణుర్నిరయో దిశశ్చ’

చూచించినకొ - ఆ గొంచినను

అందుకొ అందుకొ - అక్కడక్కడ

నీవు అని - నీవు నిండియున్నావని

త్యోచునందుకొ - త్యోచుటకు

ని పాదాపిందము-పాపరపుష్పమువం! నిపాదమును

ధ్యానించినది - నే ధ్యానము చేసినది

ఎందుకొ అని - ఈ త్యాగరాజు ధ్యానము చేసినది

ఎందుకని

నీకే తెలియక!

అనుచులు లేజః పదార్థములు, లోకములు, పర్వతములు, పుష్పములు, దిక్కులు సర్వము సీతసయ్యున్నదిగాన నేదలంచినప్పుడు, పీలించినప్పుడు నాకు సీతార్థమగుచు నుండును. 'ప్రయోజనమనుద్దిశ్యనమందోపి పవర్తతే' యనునటులు ఒక లాభము నుద్దేశింపక వెళ్ళివాడుగా నొక కనినిగూర్చి ప్రయత్నింపఁబడు. సర్వదేశ, సర్వకాల, సర్వావస్థలందు సీ దిచ్ఛితుగ ప్రవిగ్రహమును సేవించుటయే నాకు లాభము. అది లభింపకయే యిట్లు వెతలుచెందుచున్నాను.

భావజ్ఞుడవగు సీకు నా మనోదుఃఖమును దీర్చుచునుటకన్న నెక్కువ చెట్టవలసిన దేమున్నది? లోకాధారుడవు అని పిలిపించుకొనిన నీ పెద్ద పేదకును నన్ను జూచిన చిన్న చూపునకును సంబంధము గలదా? అని అలయ్యగారు నిష్కర్షమునాడుచున్నారని భావము.

మ ; * పానీ , నీధా పానీ	; - పక్షగౌరీ	గాఢాశా ;	
; * నీ కే ; తెలియక	; - పోయి	ప . . ;	
2 ; * మపనిసరీస - నీధాపానీ	' ,	" ,	
; * నీ . కే . . . - తెలియక		" ,	

2	;	*	”	;	రాజీసోరీసేనా	;	రీ సేనా - పానా	
	;	*	”	;	క	;	య్య	
3	;	*	”	;	పదపనేసే	;	గ రీసేన - భవపను	
	;	*	”	;	క	;	య్య	
4	గతు	*	”	;	నిసేమగరీసే	;	సీ నిధు - పయగిరి	
	. .	*	”	;	క	;	య్య	
5	గతు	*	”	;	”	;	సో నీసో	
	. .	*	”	;	”	;	య్య. నా	
	,	*	పదపనిసోరీసేనా - పానా	;	పను - గురుపానా	;	గారి - గానా	
	;	*	లా. . . ప్ర . . . జ్వలిం	;	. . . చె. డు .	;	జా. - చి .	
6	;	*	పదపనిసోరీసేనా - పానా	;	పద - పనిసే - మగ	;	రీసే - నిధు - గిరి	
	;	*	లా. . న ప్ర . . . జ్వలిం	;	. . . చెడు . . .	;	జా. . . లి. . .	

సు, ; * పాసా, పి - నీ ధాపాసా
 ; * ఎండెం, దు - జా, . .
 ; * సు X రీ, సు - సాసా, పు
 ; * ఎండెం, దు - కేలిం, చి
 ; * పానిమా, పా - పాసేనిసా
 ; * అందం, ద - నీవనితో
 సా * పా, పేసేసే - రీసేనీధాసా
 స * కం, దమును - ధానిం, చి

చుప *

స్మృత * (నీకే)

; - సుపా, స
 ; - ఎండెం, స
 ; - Xచుపా, స
 ; - ఎండెం, దు
 , పే - సా, పుసా
 , దు - పం, సుకు
 మా - కా, పు
 స - చెం, సుకని

గానీసానీ
 బలికిన
 గారీ - గానీ
 పూజిం - చి .
 రీ - సా, పుసా
 నీ - సా, గా,
 భవదు - గారీగా
 త్యాగ - రాగస

ఆపతారిక ఇందు అయ్యగాది శ్రీరాముని నప్రమ. ఇమును శేషు దికి పోగిన యని చి, తించుచున్నారు.

(11) ఆధేరి - ఆది.

- వ. నగుమోము గనలేని-నాజాలిఁ బెలిసి-నన్మజ్జోదగరాదా శ్రీరఘునరసి (స)
అ. సగరాజధరి సీను పరివార-మెల్ల నొగిభోధనచేసెనుపవారలగాఁగే అటులుండునశేసి (స)
చ. ఇగగాజు సీమాసతివివేగచనలేఁగో-గనంబునకిలకుబుపలదూరంబనినాన్వో (స)
జగమేలెడుపరమాత్మా ఎరరిత్యో మొఱియచుచు-నగచూపకు మొళ్లను నన్నేలుకోర త్యాగ కాజనుతసి

ప్రతిపదార్థము.

శ్రీరఘునర - శ్రీరామచంద్రా

నీనగుమోము నీనస్మృతిముఖమును

కనలేనినాజాలి - నీనచింతనోపనే ని చింతిలునాదు;

ఇమును

తెలిసి - ఎఱింగి

ననుకొ - నన్ను

ప్రోవక్షకక రాదా - కళాక్షింపరాదా

నగిల ధరి - గోవధనగిరిపెత్తివారిదా

[శ్రీ త్యాగరాజ]

క్షీనుపరివారమువల్లకై - నివారణలందులను

ఓకై - క్రమముగా

బోధించుచేసెడువారల - బోధించువారలకి

కారే - కారా

అటులు - భక్తులదలమును తీర్పుచు నివారణ

ఉండుదురే - ఉండదురా

భారాజు - గుర్తింతుండు

నీయూలె - నీయూలు

ఓని - ఓని

జేగ - జేగ

చనలేడు - చాళేడు

గగనయినకై - ఆకాశమునకును (పూజపడము)

ఇకకుకై - భూమికిని

రిగి

[హృదయము]

హృదయగ్రంథ - హృదయగ్రంథ

గ్రంథము - అనిగ్రంథము

గ్రంథము - హృదయగ్రంథ - హృదయగ్రంథ

మాత్ర

గ్రంథము - ఎవరిగ్రంథము

మొదలగు ఇతరుల - మొదలగు ఇతరులను

వ - ఉత్తము

చూడకు - చూడకు

తాళము - తాళము

నన్ను - నన్ను

మొదలగు - మొదలగు

తాళము - తాళము - తాళము

నీ - నీ

(నీయము)

విశేషార్థము. — రాహు! నాకు వారల వీరలవలె రాక్షసులభాధపోవలయునని, రా
జ్యమురాలేదనిగాని, పూజ్యతగలుగలేదనిగాని చింతలులేవు, నీనవ్వుముఖమును శేవినకపోతి నే
యనుచుండు యొక పెద్దచింత. మహావీరుడవై దేవతలచింత నెల్లబాపిననీకు ఈనా చిన్నచింతను
బాపశక్తిలేదా? సర్వజ్ఞుడవగునీకు నామఃఖిలుట్టిదని తెలియలేదా? ఉభయవిభూతినాగుడవై
మహాపైథవము లనుభవించుచుచే నీకు నాపైని జ్ఞానము లేకున్నను, నీరదిజనులైన ఒక కార్యాయము
త్యాగయ్యగాదికి దర్శనమిచ్చి రమ్మని పురుష కారము చేయకుందురా? లేక నీవేరాడలచినవృథు నీ
వాహనమగు గరుత్మంతుడు నీయాజ్ఞ మీటియుండరా? అతన్నిత పరమాపతి ప్రహితహస్త మన్న
కృతప్రణీతమనిపాదుకంకిమితి చాక్షణంతఃపురమ్! అవాహనపరిష్కృతం పతగరాజమారోహణ,
కదిప్రపరబృంహితే, అనునటుల్ల గజేంద్రుని రక్షించుకాటమున పరమపదమున విష్వక్సేనులతో
జెప్పక, అన్యపురమునకు దెలియకఱచక, అతివేగముతోవచ్చినపుడు జీను మొదలగు నాహనాలం
కారములు లేక విడిశరీరమేతోనే మిమ్మువేంచేపిరిమణినివచ్చిన గరుత్మంతుడవును మీమాటమీ
ఱునా? నిర్దేతుక కృపచేలోకమునంతయు నేలేడు జగత్కుటుంబివగు నీవేముట్టి నాకులు చెప్పిన గే

శ్రీ త్యాగరాజు

[హృదయమే,

నెవరితో చెప్పకొందును? శివచోదయమేని? మళ్ళీ కావ్యం వారైవ? ఇల్లి వగలు చూపక నిరగు
మొగమును జూపిననూ, కాపాడుము; ఇంక నెకబానిముగజారు. ఇదియే నన్నేలుకొనవలసిన
సమయము. అయ్యగారు విజ్ఞాపించుచున్నారని భావము.

ఆశేరి రాగ లక్షణము:—కౌడన సంపూర్ణము. 20 వ మేళం నతభైరవి జన్యము. ఆగో
కాణమందు ఋషభ ధై వతములు వర్జ్యములు. సాధారణ గాుధార, శుద్ధమధ్యమ, శైలికి
నిపాదములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు. ఎల్లప్పుడు గానము సేయదగినది.

ఆరోహణము.

అవరోహణము.

స గ మ ప ని స.

ప ని ధ ప మ గ రి స.

ఈ రాగమును నరభైరవి జన్యమని చెప్పుచున్నారు. నరభైరవి రాగమునకు ముఖ్యాంశ
మే: శుద్ధ ధైవత బ్రహ్మ రాగ మిందు గనబడలేదు. ఇక్కడి రాగములందు చతుశ్రుతి
ధైవతమే వాడబడుచున్నది. ఈ రాగమును 22 వ మేళమైన భరచారప్రియములందు జన్యమని చెప్పి
ం నగో మిగుల యుక్తమై యుండును. 'పదప' అను బ్రహ్మరాగమందుమాత్రము శుద్ధ

హృదయము ప్రయోగించబడుచున్నది. ఈ వివరము స్పష్టించ ప్రాయబడియ న్ను త్యాగరాజ శ్రీరసలో జూచునది.

- ప. 1. వ ప నీ ; - నీ ధవమా; - మా,
నరుమో; - మగనలే; - ని
2. వ ప నీ - మననీ; - ధవమా - నగమామా;
నగమో - ము; - గనలే - . . . ని;
3. వ ప నీ - పనిసోసో; - నిధసేని - నిదధవమా;
నగమో - . . . ము, - గనలే - . . . ని;
4. పీను సునిసోసో; - నీధానినిధ - ధవపమా; | గానీగగరి - పవగరిసా; |
నగమో - . . . ము; - గనలే - . . . ని; | నా.మా. లి; |
5. " - గీతసేని - నిధవమా; | గంపేమదుకొనవచ్చిన గంల్యంతుండిచ్చడు మీమాటమీ
" - గనలే - . . . ని; | "డు జగత్కుటుంబివగు నీవేయిటి సాకులు చెప్పిన నే

ಶ್ರೀ ಶಂಕರ

80

ప్రజాదయము.

[illegible]

చనిసా ; నన - నిససా ; - గ ర	స గ మా ; - పర	గా హృదయసాపా ;
గ గనం ; బున - కిలకు ; - బహు	దూ. రం ; - ని	నా డో ;
పనిసా ; నీని - సిగమా ; మూ	గ గ గా ; రీ	ప మ గ గీసా ;
జగమే ; లేడు - పరమా ; తా	ఏవ రీ ; లో	మొలలిపదు ;
పనిసా - పనిసాసాసా - సిగమా - సిగమామా ;	”	”
జగమే - లేడు - పరమా - తా ;	”	”
పానీచిరీసిని - పనిసాసాసా - సాగామపమగ - సిగమామా ;	”	”
జగమే లేడు - పరమా తా ;	”	”
”	”	ప మ గ గ రీ ;
”	”	మొలలిపదు ;
గ గ రీ - రీసిసా - సిని - నిదధప -	నీసా ; - నిధ	పమా - రిగ మా
జగమా - పరుతా - రనన - న్న . . .	లోరా ; - తా	గ రాజ - నుద నీ

అవతారిక :—ఈ కీర్తనమునందయ్యగారు భగవంతుని అపయనము లన్నియు నాపాద భుస్థకము పరమభోగ్యములనియు, వాని చక్కదనమునకు పాని చక్కదనమే సాటిగాక చేలు లేదనియు తెలుపుచున్నారు.

(12) కుడదేశి - ఆసి.

ప. ఎందుఁ † కౌగిలింతురా ని-నెన్నతని వర్ణింతురా ని (నైం)
అ. అందమైన కుండరదన- ఇందిరా హృన్మందిరా ని (నైం)
చ. నీదు పలుకే పలుకురా - నీదు కులుకే కులుకురా (నైం)
నీదు తలుకే తలుకురా - నిజముగ త్యాగరాజనుత ని

ప్రతిపదారము.

అందమైన కుండరదన యిందిరా హృన్మందిరా - విక్కిలి ఎందుకై కౌగిలింతురా - నీ యపయనములలో నే చక్కని శ్రీయగు లక్ష్మీదేవియొక్క హృదయమేని యపయనమందు గాఢాలింగన మొనర్చుచురా వాటము గాఢలరామా. నిన్నై - నిన్న

† కౌగిలింతురా అనపాతము అపశబ్దము.

శ్రీ త్యాగరాజ

[హృదయము.

ఎంతని - ఎంతమాత్రమని

వర్ణించురా - వర్ణన జేసినదనుచురా

నిజముగఁ - నిశ్చయముగ

నీదు పునకే పుంకురా - నీచూటదేయే మాటయె

నీ కలుకే కుంకురా - నీవిలాసమే విలాసమురా

నీదు ప్రభుకే తగుకురా - నీదు ప్రభాకమే ప్రభాకమురా

త్యాగరాజనుత - త్యాగరాజుదే కొనమాడఁబడు రామా

(ఎందుఁ గౌఁగిలింతురా)

విశేషారము :- ఇందు 'నారీణాముత్తమావధూః' అనుపటలు సౌందర్యాదులచే లక్ష్మీదేవి కన్న చక్కనివారలు మఱియొకరు లేరు ; అట్టి రూపవళియు, సుకుమారపతియు నగు లక్ష్మీదేవియే భగవంతుని తన మనస్సునందు నిలుపుకొనియున్నది. అట్టి భగవంతుని ఏ దివ్యావయవమును నిర్దేశించి ముద్దిడవచ్చును ; కౌగిలింపవచ్చును ; 'వదనం మధురం వచనం మధురం మదురాధిపతే రఖిలం మధురమ్' అనుపటలు భగవంతునియొక్క ముఖము వానిమాట, సర్వము భోగ్యముగ నున్నది. అనుభవింపవచ్చుగాని, వర్ణించువాఁడుగాని ముందువడి యే యవయవమును సాత్తికైకృత్యలంకరి అన్నియు గుమ్మడికాయయంత ముత్యములుగనే యున్నయవి. 'యతోవాచోని వరశ్చ' అనుపటలు వేదపురుషుఁడు భగవంతుని యానందగుణము నొకదానిని మాత్రము వర్ణిం

చుటకు శక్తి లేని వాడై యిది యవాక్యాసనోచరమనెను. అట్లే త్యాగయ్యగారును పనింపఁ జాలక వేటొక ఉపమాన వస్తువు దొరకనందున, పలుకే పలుకు, కులుకే కులుకు, తల్గు కే తల్గుకు అని విరమించినారని భావము.

శుద్ధదేశి రాగ లక్షణము :—పాడవ సంపూర్ణ రాగము. 20 వ మేళం నట్యైరవిజన్యము. ఆరోహణమునందు శుద్ధ మధ్యమ చతుశ్చరితైవతమను రాగచ్ఛాయా స్వరములు. ఎల్లప్పుడు గానము సేయఁదగినది.

ఆరోహణము.

స రి మ ప ధ ని స.

అవరోహణము.

స ని ధ ప మ గ రి స.

వేంకటమఱు తన చత్వరండ్రిప్రకాశిక అను గ్రంథములో నీ రాగమునకు ప్రయోగము “ధరిమపధనిధస - సనిధపమచుగరిస” యని వ్రాసియున్నాడు. అవరోహణమునందుగల ప్రయోగములు మిగుల రాగరంజకమైన యవియే. ఆరోహణమునందు “పధనిధస” యను ప్రయోగమును స్వీకరించినయెడల సదరు రాగము భాత్తుగా ముఖారి యగుచున్నది. కనుక సదరు

ప్రయోగమును వర్ణించుటయే యుత్తమము. పదసరి అను ప్రయోగము కొన్ని తావులలో ప్రయోగించియుండుట నీ క్రింది కీర్తనయందు జూచునది.

ప ; * సాన్దీసా - గారీమా ;	; - గారీగా -	గరి - రిగరి	
; * ఎం.దు - కా. గి ;	; - లిం.తు	రం. - .వి	
రిస * సాన్దీసా - గారీ - వ.పప	వ.ప - మగగాగా	"	
. * స్వేం.దు - కా. - గి - లిం. .తు	. "	
" * " - గారీమాపా	, ధ - ప.గరిగా	"	
" * " - కా. గి .	, . - లిం. .తు	"	
" * సాన్దీసా - రీయా - మధనిధ	ప.ప - మగగాగా	"	
" * ఎం.దు - కా. - గి - లిం. .తు	"	
" * రి , ప - పాధా ; - పధనిధ	నీ - నిదధపమా	పా ; - ధపమగ	
" * శం, త - ని వ ; - - రిం. .తు	రా ; - . . శే	

శ్రీ ౧౫ రాజ

చు * పా ; మా గాల్చీ - సరియ
 * నీ ; దు పలు - కే . .
 సు * పాన్చీగా - సాల్చీయ ;
 . * నీ . పు - కులుకే ;
 ; * పా ; ధా - నీనీ - ధప రప
 ; * నీ ; దు - తరు కే . . .
 ; * సోసో - సినినీ - నిపధా
 ; * నిజ - ము . గ - త్యా .

రిస *

(వైయ)

. *

78

; - గాల్చీగా
 ; - డలుకు
 ; - గాల్చీ యరి
 ; - కులుకు.
 , మ - పాధానీ
 , . - త తుకు
 ధా - నిపధపమా
 | X - రా . . జ

[వృత్తము]

| గతి - రి గగ
 | రి . - రామ .
 | మా ; - మామం
 | రా ; - రామా
 | సో ; - సోసో
 | రా ; - రామ
 | పా ; - ధపయగ
 | సు ; - త . ని .

అవతారిక :—ఈ కీర్తనమునందయ్యగారు శ్రీరాముని స్వభావ గుణములు ఇతర దేవతల యొక్క గుణములకన్న వేత్తైవగాను అనంతములుగా నుండుటయు నెఱింగినవారై దేవతాస్థర భజనము కూడదని వచియింపుచున్నారు.

(13) పూర్ణవడ్డము - రూపకము.

ప. లావణ్యరామ కను - లారఁ జూడవే అతి (లా)

అ. శ్రీవనితాచిత్తకుముద - శీతకర జితానన్యజ (లా)

చ. నీమనసు కిసాగను - నీదినసు వేతే

తామస్వమత దైవ మేల త్యాగరాజ నుత దివ్య (లా)

[ప్రతిపదారము.]

లావణ్య రామా - సుందర రాముడా

'కన్న లాక' - కన్న లాకగా

చూడవే - చూడను-

అతి లావణ్య రామ - మిక్కిలి సుందరుడైనరాముడా

శ్రీ 'కతానన్యజ' అను పాఠము అకుదము.

కత్తెయగు లక్ష్మీదేవియొక్క మనస్సనెడు కుముదమునకు చంద్రనివంటివాడై పాటుచున్నావు. అట్లే నామనసుకును సంతోషమును గలిగించును భావము.

‘నీ మనసు’ అనుటచే, ‘వ్యసనేషు మనుష్యాణాం భృశం భవతి దుఃః । ఉత్సవేషు చ సర్వేషు పితేవ పరితువ్యతి॥’ అనునటులు, నిన్నాశ్రయించినవారల సుఖదుఃఖాలను నీవిగ నె భావించి వాని నీ యాశ్రితులగన్న సధికముగనే యనుభవింపుచున్నావు. కనుక నీ నీనునన్ను సాటిలేనిదిగ నున్నది.

‘నీ సాగసు’ అనుటచే శాకిని, ఢాకిని అనుట్టి ‘దేవతలవలె ఘోరస్వరూపముగ లేక ‘గంధర్వరాజు పరిధమం? సర్వసత్త్వహాహరః’ అననటులు గంధర్వరాజువలె మెండు చక్కదనము కలిగినవాడై కేవలము మృగములనుగూడ ఆకర్షించునట్టి యనేక సుగుణములను గల వాడై వెలయుచున్నావు. కనుక నీసాగ నే సాగసంబడును అని భావము.

‘నీ దినసు’ అనుటచే, ‘మధ్యక్షం శ్చ పచం వాపి’ అననటులు చందాలకాతిలోఁ బుట్టిన వాడైనను నీదు భక్తుడే నీకు గొప్పవాడు. విభీషణుడు శరణాగతి చేసినను యమున ‘అభయం

[శ్రీ త్యాగరాజ]

[హృదయః]

సర్వభూతేభ్యో దదామ్యేతద్వ్రతం వామ ! విభీషణోవా సుగ్రీవయదివా రావణస్వయమ్ ' అను
పటులు నీవు సుగ్రీవునితో, 'సుగ్రీవా ! వచ్చినవాడు విభీషణుడుగాని రావణుడుగాని నేను రక్షిం
చునే సిద్ధపడియున్నాను ; నమస్తే భూతములకు నభయమిచ్చుటయే నాదువ్రతము ; వచ్చినవానిని
తోడితెమ్ము' అని పలికిన జ్ఞాదార్యశీలుడవు నీవే గదా ! ఇట్టివాడు లోకమునందొకడు లేడు.
కనుకనే నీదినుసు లోకులయొక్క దినుసుకన్న వేతైనదని చెప్పుచున్నారని భావము.

'తామసమత దైవమేల' అనుటచే, అనంత కల్యాణగుణ సంపన్నుడైన శ్రీరాముని
గొలువక 'అట్టదు పోదుం శుటదై కొండువా' అనునట్టి త్సుద్రదేవతల యుచాసనచే ఎంతమాత్రము
క్షేమము కలుగదనుచున్నారు.

'కరుత మనమొన్నుం వేడాం - కణ్ణిల్లాల్ తెయ్యమిలై'

'కర్పా విరామపిరానై యల్లాల్ - మటుగిం కర్పరో'

అని అశ్వారుదు నొక్క చెప్పిరి.

పూర్ణపక్ష రాగ లక్షణము: ఇది 20 వ శతాబ్దమున నశబ్దమున జనించినది. సాక్షవ రాగము, శైవత పర్యము, సాధారణ గాథార శుద్ధ మస్యము తైత్తి నిహారములు రాగ చ్చాయా స్వరములు. ఎల్లప్పుడు పాడదగినది.

ఆరోహణము.

స రి గ మ ప ని స.

ప.	నీసా	నీ - సా ; మా	గమగా	గా - రీగరి ; - సా
లా.	లా.	. - వ ; ల్య.	రా.	మ - క... ; - చ్చ
;	నీ	సా - రీ గాగా	మా ;	; ; - సానీ
;	లా	ర జా. డ	కే ;	; ; - అతి
2	సీనిసరి	సీని - సీనిపపసి	స్వనిపప	గరి - రీగరి ; - సా
లా...	లా...	... చ ... ల్య	రా...	మ - క... ; - చ్చ
;	నీ	సా - రీ గాగా	మా -	; ; - సానీ
;	లా	గ - జా. డ	కే -	; ; - అతి

అవరోహణము.

సీ ని ప మ గ రి స.

అ. ; * గో	గోగోగో ;	శ్రీగరితీ	శీ - రిష్టగోగో	
; * శ్రీ	కవితా ;	పు . .	తే - రు ముద	
గో ;	నీపాపాపూ	గారి	గామగోని	
తీ ;	త క ర జి	తా.	న . వ్యజ	
చ. పా ;	; మాగా గీ	మా ;	: - సారీపా	
నీ ;	; మనసు	నీ ;	; - పొగమ్మ	
పా ;	శ్రీ - పాగాత్రీ	గా ;	మా ; ; - (గచ)	
నీ ;	. - డిసుప	శే ;	శ్రీ ; ; - (గాదు)	
; * గో	గోగోగోగో	గరితీ	శీ - రిష్టగోగో	
; * తా	మ న మ త	దై .	న - హే . . ల	
గో ;	నీ - పా ; మ	గామా	పా ; నీన	
తా ;	గ - రా ; జ	మ క	డి ; . వ్య	

అవతారిక:—ఈ కిర్తనమునందు అయ్యగారు, శ్రీరామా! భక్తుడనగు నాపై నీవు కోపగించినయెడల నే నెచ్చోటికీ బోదను? నా కొఱతలను నే నెవరితో మొలపెట్టి చెప్పుకొందును? అనన్యగతికుడైన నన్ను రక్షించుటయందు కాలయాపనము చేసినవో సుంతయు తాళలే ననుచున్నారు.

(14) మార్గహిందోళము - చేశాది.

ప. చలమేలరా సాకేతరామ (చ)

అ. వలచి భక్తి మార్గముతోను నిన్ను - వర్జించుచున్న నాపై (చ)

చ. ఎందఁబోదు నే నేమి నేయదను - ఎచ్చోట నే మొలపెట్టుదును (చ)
దంధలతో ప్రోద్దు పోవలెనా - తాళబాలర + త్యాగరాజనుచ (చ)

+ 'త్యాగరాజానుత తాళగజాలర' అని యొక పాదము ఇది సరియైన పాదముగాదు అని చెప్పుచున్నారు.

ప్రతిపదార్థము.

చలమేలరా - కోపమేలరా
సాశేతరామ - అయోధ్యాగామ
పలవి - మోపించి
భక్తిమార్గముతోను - భక్తి మార్గమునను
నిన్ను - నిన్ను
వర్ణించుచున్న సాక్షేత్ - సుతీర్ణులచున్న సాక్షేని (చల
మేల
ఎందుచోయి - ఎచ్చటికిని బోవునను.

విశేషార్థము:—‘చలమేలరా...రామా’ అనుటచే ‘సహిదేవై రుదీరస్య రావణస్య వధా
రిసః ! అర్హిత్తో మానుషేలోకే జన్మే విష్ణుస్సనాతనః’ అననటలు దేవతల వేడికోలున రావణుని
జంపుటకై మాయామానుషవిగ్రహుండై అడెరాధ్యా పట్టణమునందు రాముడై యవతరించిన
నీవే చలముచేయఁదగునా ? అని భావము.

శేక్ - నేను
ఏమి నేనునును - ఏమి చేయును
ఎవోటా - ఏవోటా
మె - అట్టేటను - నెఱుఁగియున్నాడను
దండుకలతోక్ - టక్కులతో
ప్రాదుపోవలెనా - కాల మాసము బదునవలెనా
తా శరణాలరా - నేన దా శక్తిను
త్యాగరాజమన - త్యాగరాజుని స్తుతింపఁబడినవాఁడా

‘వలది భక్తిమార్గముతోను నిన్ను వర్ణించుచున్న నాపై’ అనుటచే ‘భావోనాన్యత్ర గచ్ఛతి’ యనునటులు, ఇతర విషయములందు మనస్సును పోనీకుండ నీయందే భక్తి సలపుచున్నవారిపై చలము చేయుట నీ యవతార సంకల్పమునకు విరోధము కాదా? యని భావము.

‘ఎందఁబోడు...త్యాగరాజరుత’ అనుటచే ‘త్వన్నాధాపివయంవనే’ అనునటులు నిన్నుఁ దప్ప వేఱు గతిలేదరుచు శరణు జొచ్చిన నారుటివానికి, ‘అథయం సర్వభూషేభ్యో దదామి’ అనఁగా అందఱకు నభయరుచ్చేదను అను సంకల్పముతో నిరతరించిన నీవే దిక్కుగాక పోయినచో నే నెక్కడికిఁ బోదును? ఎక్కడ మొఱబెట్టుదును? అనఁగా నీనిక్కడ నవతరించి యున్నావు కనుక వరసానమైన వైకుంఠములోను’ నా మొఱనాలకించుటకు నానుఁచు లేదు. అందుచేత ఇచ్చటనే మొఱలిడుచున్నానని భావము.

మూర్తిహిందోళ రాగలక్షణము :—మూర్తిహిందోము సంపూర్ణ పాదపరాగము. సాధారణ గాంధారము రాగచ్ఛాయా స్వరము. నతశ్చైరవి జగ్యము. ఇందు చతుశ్రుతి దైవత అంతగాంధార శ్రయోగములు విశేషముగ గనబడుచున్నది.

[త్రోగ్గరాజ]

88

[సోదయము,

అరోహణము,

అవరోహణము,

సరిగ మ ప ధ ని స.

స ని ధ ప మ గ స.

రిగమా - నిపపా - దగ్గిదదా - అను ప్రయోగములు మిగుల రంజకమైనవి.

ప. ; ; * సరిసారీగమాగా

పా - పరమాపం

; ; * చ. ల - మే. ల

రా . . - సో

మగగాసా.*

రా. , మ * (చల)

అ. ; ; * రిగమా - పధనీ నీ

నీ - సా ; ద

; ; * చలచి - భ. . క్తి

మా . ; - గ

సా, సా, * పధనీ - ధనిసాచీ

ధ ప మా ; - రిగ

ని, ప్ప, * ప. . - రి. చు

చు ; ; - . .

మామగాస *

మై. . . * (చల)

దు, ; ; ;	* పాపాపా ; మా	పదవిధి - నా	నీ - నివృత్తపర
; ; ;	* పం దుబో ; రు	శ్లో... - శ్లో	ము - నీ .. యు
పాపా ;	* పాపా - మాగా	పా ; ; - శ్	రీ - గమనాదా
దు ను ;	* ప . - పృష్ట	శ్లో ; ; - ము	అ - మె . ట్ట

పాపా ; *

దు ను ; * దండనతో, ప్రాచీనములైనా తాళిగలవా తాళిగలవా (అనుపల్లవిభాగము).

అవతారిక:— ఇందు అయ్యోగార్లు భగవంతుడు కైవల గాన ప్రేయఃజనియును, అట్టి ప్రేతి వెల్లడించుటకుగానే శ్రీహరితారమెత్తి వేణుగాన మొనరెన్ననియు వెల్లడించుచున్నారు.

(16) హిందోళము - అది.

క. సామజవరగమన సాధుహృ - స్మరసాబ్జపాల కాలాతీత విఖ్యాత (సా)
 ట్టి, సామనిగమన సుధామయగాన - చక్షుణ గుణకీల దయావాల మాంపాల ము

చ. వేదశిరోమాతృజ సప్తస్వర - నాదాత్మలదీప స్వీకృత
యాదవవక్తలు ముగళివాదనబీ - నోద మోహనశ్రీర త్యాగరాజవందనీయ (సా)

ప్రతిపదార్థము.

సామజ పరగమన . ఏమందు నడకవలె నుందరమైన గమనముగలవాడా
సాధుహృత్సారసాబ్జపాల - సత్పురుషుల మనస్సనెగు
తారపుష్పమునకు నూర్యుడైనవాడా
కాలాతీత - కాలమును మించినవాడా
ఋత్యాత - ప్రసిద్ధమైనవాడా
(సామజ)
సామ...పక్షణా
సామనిగమజ - సామ వేదమునందు పుట్టిన
సుధామయగాన - అత్యుత్తమయమైన గంగీతమునందు

వికత్తజా - వేర్వేరితనముగలవాడా
గుణాశీల దయాపాల - చంచలగుణము; స్వభావము
నకు, దయకు నాధారమైనవాడా
మాం - నన్ను
పాలయ - కాపాడుమా
(సామజ)
వేద...దీప్
వేదశిరో - ఉపనిషత్తులకు
మాతృ - తల్లియగు ప్రణవమునందు (ఓం కారము)

స ప్తస్వర - సరిగవ పధని యను ఏడు స్వరములయొక్క

నాద - ధ్వనియనెడు

అనుల - కొండయందు

దీప - దీప్తమునంటివాడ

[వాడ

శీర్షకృతయాదవకుల - యదవంశము నాదలించి పట్టిన

విశేషార్థము:—ఇందు 'వేదానాం సామవేదోస్మి' యని గీతాచార్యులు సమస్త వేదముల

లోపల సామవేదము నేనని యానతిచ్చియున్నారు; అట్టి సామవేదమునుండి కలిగినదే గానశాస్త్రము;

కావుననే యది యమృతమువలె నెల్లరకు ననుభవించదగినదై యున్నది. అట్టి సంగీతము

సరిగవపధని యను సప్తస్వరములతో మెలంగుచున్నది. ఆస్వరములు 'ఓంకారప్రభవాస్వరాః'

అనునటులు ఓంకారమునుండి కల్గినవి, 'ఓంకార ప్రభవా వేదాః' యనునటులా ఓంకారము

వేదములకు మూలమైనది. కావుననే, 'ఓమత్యై కాక్షరం బ్రహ్మ' యనునటులా ఓంకారము

వేదమార్గముచేతగాని సంగీతమార్గముచేతగాని భగవత్స్వరూపమైనదని సిద్ధాంతము. కాబట్టి

సంగీతశాస్త్రానుసారము సాదరూపము, ఓంకారమునందే కొంచెముకొంచెము భిన్నముగఁ దోచుచు

మరిగోవాదన విరోధ-వేదావాద్యమునందు స్పృగలవాడ

మోహాశక - చునప్పుడు సంపదవేమువాడ

త్యాగరాజవంశీయ - త్యాగరాజువే వందనలు చేయఁ
దగినవాడ

(సావల)

సరిగము పథని, యన్తపథ నాదములుగన, మేత్తమున శేకమహానాదముగను కలయచున్నది. కొండమోడఁ బెట్టిన దీకమువలె అట్టి ముహనాదముపైని పరమాత్మ ప్రకాశించుచున్నాఁడు. గనకనే పరమాత్మ నాదరూపుఁడనియును, నానలోలుండనియును తెలియుచున్నది. అట్టి సుగీతమునందలి యాశ్చర్యేత సదా పాడియాని యానందించుటకు ప్రత్యేక మొక యవతార మేత్తఁదలఁచి, దేవకి పనుదేవుల ప్రార్థన నెఱవేర్చుటకై యాదవవంశమున నుత్పత్తించి, అచ్చటనుండక ఆలఁ గాయుచు అడవులయందు విహరించుచు, ఇష్టప్రకార ముండఁదగిన గోమలమునకు విచ్చేసి అందు బృందావసంబున, 'గోధూళిధూసరితళోమలగోపకేషం గోపాలబాలకతైరనుగమ్యమానమ్' అనునటులు గోపబాలకులతోఁ జేరి గోవులఁ గాయుచు, 'కృచ్చిద్వాదయతో వేణుం డేవతైః క్షిపతే కర్వచిత్' కర్వచిత్వదైః కింకిణీభిః కృచ్చిత్కృత్తిమగోవృష్టైః' యనునటులు ఒకానొక సమయమున వేణువాద్య మొనర్చుచు, ముట్టియొక సమయమున చిలుగజ్జలుగల పాదములతో తాళమునకుఁ దగిలటుల యడుగులు పెట్టుచు ముట్టియొక సమయమున మూరేడు ఊసిరిక కాయలతో నాడుకొనుచు విహించుచుండెను. ముట్టియు రాసక్రీడారంభమున 'వకంచ తత్తోమలగోభిరంబితం బగౌ ! వామ

దృశ్యాం మహోహారం' అనునటులు గోపికల కెల్లరకురు చిత్తాకర్షకమగునట్లు వేణుగాన మొనర్చుచు నదా గానలోలుఁడయియే కాలము గడపె ననన్గి విషయమురు అత్యుగారు తెల్లడించెదరని భావము.

హిందోళ రాగలక్షణము :—ఇది 20 వ మేళమునందు జన్యము. ఔడవరాగము. ఋషభ పంచమములు వర్జ్యములు. శుద్ధ దైవత తైళికి నిపాధములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు. ఆరోహణమునాదు చతుశ్రుతి దైవతము నుపయోగించుట వాసుకయందున్నది. కొందఱు చతుశ్రుతి దైవతమునే నీ గమనందువా పుచున్నారు; ఇది లక్షణ విరుద్ధము. ఎల్లవృక్షానుఁ గానమునేయందగినది.

ఆరోహణము

స మ గ పా ధ ని స.

ప. సాహ - మగసా సప్తధా - నీనీ

సా. - మ. జ ప. ర - గళ

అవరోహణము.

స ని ధ మ గ స.

సప్త ; ; - | సాహ - గాహ

| సా. - ధుహృ

శ్రీ త్యాగరాజ

10

యననంబడియె

2 మగగమ - గగసా - , " "

త్యా. - మ. జ - . " "

3 ధానీ - దధమా - మగసా - సునిధ్ధి

త్యా. - మ. జ - మ. ర - గ. మ.

4 సా ; నిధమా - " "

త్యా. మ. జ - " "

5 సేనిధా - నిధమా - " "

త్యా. - మ. జ - " "

గా, మ - ధా ; ని - సా , ని - ధా

త్యా. ర - సా , బి - సా , ల - కా

6 సా ; నిధమా - మగసా - సునిధ్ధి

సా ; మ. జ - మ. ర - గ. మ.

" "

" "

" - గజధని

" - గు మ్మ

సామా - గజధని

సా. - గుమ్మ

సామా - గామా

సా. - గుమ్మ

ధా - నిధిని - దధని

ని - ధా - పి.

సామాగామా

సా. గుమ్మ

[శ్రీ లక్ష్మీకరాజ]

౪౭

[హృదయము.

గజధని - నిధాని - సో, ని - భవసేగ
త్యాగ - సా, బి - జ్ఞ - పా, ల - కా...
గజేంద్ర - మగ - సగపల్లవా - న్నిన్ది
సా... - ము - జ. ప. ర - గమ
గజధని - నిధాని - సో, ని - ధాని
త్యాగ - సా, బి - జ్ఞ - పా, ల - కా.
మగసేని - భమగన - సువిధా - న్నిన్ది
సా... - ప. జ. - ప. ర - గమ

“సాయేజి వరగపన” (మొదటికథలని పాడినిలుపలయను)

అ. సా ; మునీధానీసోనీ
సా ; మని గమజసు -

2 “
”
”

సో - సో, ని
ల - తీ, ప
సా ; ;
న ; ;
సో - సో, ని
ల - తీ, ప
సో - ; ;
న - ; ;

ధా - నిసేంద్ర - నిసే
వి - భాద్ర - ప.
సామగామ
సా. భువౌ
నీ - నిసేంద్ర
వి - భాద్ర. త.
సామగామ
సా. భువౌ

సో ; - నిధమగ
... - ...
భవసో - నిధమగ
... - ...

శ్రీ త్యాగరాజు

93

[హృదయము]

3

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

"

ధామ - భవ్య

.. - భవ్య

4

స్వామి - భవిష్య

నిభవ్య - భవ్య

"

ధామ - భవ్య

.. - భవ్య

5

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

6

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

7

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

8

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

9

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

10

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

11

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

12

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

13

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

14

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

15

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

16

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

17

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

18

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

19

స్వామి - భవిష్య

భవిష్య - భవ్య

శ్రీ త్యాగరాజ!

94

ప్రహరయము.

సా ; నిధిహా వగహా - సుధదీ
రా ; దా . ప . ల - తి . . .
హానీధానీ - ధానీసానీ
యాదవ - కులమర
హాగోసా - సినిధా - నీసాసో
నో . ద . హాహా - నకర

సా ; ;
సా ; ;
సా ; - ధా
సా ; - హా
హా, గ - గవధని
హం ; ద - నీ . . య

“సావ.వ.గవస”

అవతారిక:—ఈ కీర్తనయందయ్యగారు, మరకతాంగుడైన భగవంతుని దివ్యమంగళ వీర
హమును సేవించుట కానగోని, శ్రీరామా నా హేనమ్మలోని మర్మము నెఱింగి నన్ను కాపాడ
రాదా అని ప్రార్థించుచున్నారు.

‘మునుపు, నుత’ తినుచే, శ్రీరామా! హీవే మెరుక నా. సమమున రాముడై యున్నది అందరినీ బోధింపగోవు కాదు. ‘నిమజ్జోన్మత మహర్క హంత’ అనుభటులు సంసార సాగరమునందు మునిగి దరిగావకయున్న నన్ను కాపాడినాగి కృపాసముద్రును అనుచేసిన నీకు సిద్ధించదు. కనుక దయతో నన్నొకచేయి బ్రాహ్మను చున్నానని భావము.

పా ; ; ; * మగసా - మా ; గా	మా ; - మే ని	గా - నిఘనీ	
; ; ; * వనసు - లో ; ని	చు ; - ర్మము	ను - డెలిసి	
2 నిదధా ; * ”		”	
లో , ; * ”		”	
3 ధానిధా * ”		”	
లో... * ”			
4 నిధననిధ * ”	మా ; - ధ ని	గా - ధానిధా	
లో... * ”	మా ; - ర్మము	చ - ర్మము	

నిసేదధా	*	పగసా - పట్టిపి	సా ; - మగ	పూధా ; నీ	
కా...	*	మా. న - ర. తు.	కా ; - మర	క రాంక	
ధాపీనిధ	*				
సా....	*	(పదమూడవ)			
అ. ; ; ;	*	నిసేదధా ; నీ	పదధా ; - ధా	నీసా ; నీ	
; ; ;	*	ఇనకులా ; ప	నీ. ; - ప	. గా ; ని	
2 సా ; ; ,	*	"	పదధా ; - పిని	సా - పినిదధా	
కే ; ;	*	"	నీ. ; - కే	. - గా. . ని	
3 నిసేదధామ	*	"	పదధా ; - ధిని	సా - నికురగా	
కే. . . .	*	"	నీ. ; - కే	. - గా. . ని	
4 సామగమా	*	"	పదధా ; - ధా	నీ - సా ; సా	
కే. . . .	*	"	నీ. ; - కే	. - గా ; ని	
మగమా ;	*	మగసా - నీ ; నీ	ధనినిధా - ధా	నీధా ; - నీ	
కే. . . .	*	చె వరు - లే ; రు	అ. . . . - సరి	రు ; - హృ	

ధరితా ; *
 నా . ; *
 పుగళము ; *
 నా . ; *
 ధామ ; *
 నుత ; *

”
 ”

పుగళము ; న
 కరము ; త్త

(మనసులోని)

నిహ ; హ
 . . ; త
 నిహ ; - ని
 . . ; - ని

అసత్యము :- ఇందు అయ్యగారు మానసానుభవముతో తృప్తి నొందక బహిష్కారము చేసినందున.

(17) జయంతశ్రీ - దేశాది.

ప. హ. శేలరాట్ట రాఘవ

అ. మ. శేల చరాచరరూప పరా - త్వర సూర్యసుధాకర లోచన

(మ)

(మ)

36. X. 19

ప్రశ్నము

స. బాబ్బి సోమసుందరి పరిచయమునకు బాధ్యులుగా పేరుకొని కొంత సమయము
 బాబ్బిగారి వద్ద నెన్నడూ నాదుల - వర్తమానములను జూపి భాగ్యముగా జనుత (మ)

ప్రతిపదార్థము.

అంతర్జాతీయ - అంతర్జాతీయ

మణిమంజు - నాట్య రసోదయము

(కంట్రీ క్లబ్ గ్రూప్ కు)

శ్రీమద్భగవద్గీతా - అష్టాధ్యాయములు

అధ్యక్షులు

పాతాళము - అన్ని భక్తులకు మించినదానికంటె

మనకు ఉపయోగపడే - పరిచయములు

১৫.১১.২০১৬

(మూలకాంక్ష)

[illegible]

22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
85

$$2019 \text{ 年 } 01 \text{ 月 } 20 \text{ 日 } - 2019 \text{ 年 } 02 \text{ 月 } 01 \text{ 日}$$
[illegible]

255

சென்னை - 600 006

$\frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & i \\ -1 & i \end{pmatrix}$

2025

ಪ್ರತಿಬಂಧ - ಇವುಗಳನ್ನು

पु. (२०७३) - ५०२१२ आ. २०७३

తాత్పర్యములు - తాత్పర్యములే కోకా యాపకములు

శ్రీరామా
సర్వత్ - సర్వ

ప్రోవునుయ్య - కాపాడునుయ్య
(పాదానందం)

విశేషార్థము:—ఇందు 'చగాచరూప' ఇత్యాదులచే 'తాని సర్వాశీ తిద్యువు: | జగత్సర్వం శరీరస్తే' అనునటులు జగమునందు స్థావర జంగమ పదార్థములన్నియును జగత్తుచు నీకు శరీరముగ నున్నవి; నీవు లేనితావు సూదిమొర మోపుటైన నొకవని తల్లివిచారముచే చక్కఁగ నెరిసికొంటిని; సర్వవ్యాపకుడవు సర్వరక్షకుడవు పరాత్పరుడవు నీవు తాని మఱియెఱుఁగఁజెన్వలెను లేడు; కాన నిన్నుతప్ప వే తెవరిని నాశ్రయింపను, ఇట్లుండ ఆంతఃసాక్షాత్కార మొనంగియు చాటుగ నుండుటయేల 'పరాత్పరం యస్మహత్తో మహానం' అనునటులు సకల భూతములకన్న పెద్ద వాడవై సూర్యచంద్రులే నేత్రములుగాఁగలిగియున్న నీవు నాకన్నుల కేల గనుకడవు? నా పరమస్థానము నొదవి నీకు దర్శనమిచ్చుట కష్టమనియెదవా? య: పృథివ్యాద్విష్ణు: | య: పృథివ్యానంత్ర:?' అనునటులు భూమ్యాది పృథుభూతములయందును, 'యాని తిష్ఠన్తా నాత్మకోత్తర:' అనునటుల ప్రతిజీవునియందును, 'అనిరీరణీయాన్సహతో మహీమామాన్:' అనునటులు భూపుకండ్లె, భూపు

గను అంతర్వ్యాప్తి బహిర్వ్యాప్తిలను జేరిన నీర్లు నే నె -డఁ దలచిన నక్కడ నన్నలార నేను సాధించవలసి యుండఁగా మఱుగేలఁగి కు శక్తి లేకయా ? నాదొ పఱుచేతనా? నాపై ప్రీతిలేకయా ? ఏలచూడెయన్నపు? రాఘవా! నీవు రామావతార మొత్తిన నే నిట్టి జ్ఞానములతోఁ బుట్టియుం డిననీడివ్యమంగళ విగ్రహములను నాకీరిటికి చాటుచేయవుగా? ఏల మఱుగు చేసెననని శ్రీరాము లనుగురించి అయ్యగాచు ప్రార్థించు చున్నారని భావము.

జయంత్ర శి రాగలక్షణము:—కొండవ పక్ష రాగము, ఋషభవర్ణము, 20-వ మేళము నకశ్చైరవిజన్యము. శుద్ధపై పత సాధా ౬ గాంధారములు రాగిచ్చాగూర్వరములు ఎల్ల వ్యసన ను పాడఁదగినది.

ఆధోహారము.

స గ మ ప ని స.

ప ; ; ; * ధాయపా ; మా
; ; ; * మఱుగే ; ల

అనంతోహారము.

ప ని ప మ ప ని స.

గా ; ని ప్తి సాగా ; మా
గా . . రా ; మ

2. ధా ; ; *	”		”		”	
రా ; ; *	”		”		”	
దధనిదధని *						
వా.... *	(పాఠాగేల)					
తా ; ; ; *	రాదాదా, ధా		ధా, హా, - ధా		ధానీ, నీ	
; ; ; *	నులు గే ; ల		చ, రా, - చ		రయా, ప	
2. హా, హా *	ధాహాధా ; ధా		”		”	
ప, రా *	నిలు గే ; ల		”		”	
3. ” *	”		”		”	
” *	”		”		”	
హాపీనిధా *	”		”		”	
ప రా... *	”		”		”	

సా , సా , *	సాసా - సా ; సా	సా , సా , - సా	నిసా , సా	
ప , రా , *	ప్రప - మూ ; రక్షి	మ , ధా , - ప	ని . మూ ,	
సనివిదధా *	(మఱుగేలగా)			
స *				
ప . ; ; ; *	సాసాసా ; మా	సా , మా , - గా	సా గా ; సా	
; ; . ; *	అన్ని నీ ; వ	సా , మి , - అం	అం ; గ	
గా , సా , *	నీసాగా , సా	గా , సా , - చ్చి	సాగా ; గా	
మ , స , *	తీస్తగా , వె	ప , కె , - లైలు	ని కొం , టి	
మా , మా , *				
స , య్యి *				
; ; ; *	దాదాదా ; దా	ధా , మా , - దా	ధాని ; ని	
; ; ; *	నిన్నే గా ; ని	పు , ని , - సా	ప్పా ; ల	
పి సాసా , *	”	”	”	
జో రు ల , *	”	”	”	

స నిదధా *	”		”		”	
నొరుల.. *	”		”		”	
సే నానా, *	నానానా; నా		నా, నా, - సేని		సేనినా, నా	
నొరుల, *	నన్నుబో; వ		వ, య్య - ల్లా		న. రా; జ	
సేనినిదా *						
ను.త.. *	(మలుగేలరా)					

అవతారిక :—ఇందు అయ్యగారు కొండపట్టి నీమంక గలవాడైయుండ నా కీమ
కొడవ యనుచున్నారు.

(18) జంక - కి-చ, త్రి.

- ప. అనాధుడను గాను రామ నే నాప
అ. అనాధుడపు నీ పని నిగమింప - సనాతనులమాట విన్నాను నే (నా)
చ. నిరాదరప్రణామి, యాకలి - సరాధము లనెదరు
పురాణపురుషా పురనిపునుత నా - గరాభ్యయన త్యాగరాజుగళగే (నా)

[ప్రతిపదార్థము]

రామా - శ్రీరామా
నేకై - నేను

అనాథుడను - చిక్కులేనివాడను
కాను - కాను

అనాథుడవు - నాథుడు లేనివాడవు
నీవు అని - నీవని

నిగమింప - జేదము నెఱిగినవాడగు
గునాత్మనులమాట - పూర్వముయొక్క మాటను
నిన్నాను - వినియుంటిని
(నే ననాథుడను గాను)

విశేషార్థము :— ఈ లోకమగునందలి పాములు నే నేదిధనులగు నామగములు లేక
యుండుటచే నన్న నాధుడని చెప్పుచున్నార, ననియున్నందున నన్ను జూరమైయున్న ఈ రాజాశ్ర
యములు ముగగుచున్నచే నాకేమి కావలయును? పురాణపురుషులవై నన్ను నేను శాశ్వతుని

పురాణ పురుషులు - అనాథులగునందఱు
పురస్కరింపఁబడు - శివునిచే కొనిపూజఁ దిననందఱు
మాన రాట్నములు - అదికేమియై వ్యగించునందఱు
త్యాగరాజుల - త్యాగరాజుచే అభియోజింపఁబడు రామా
అనాథుడై - భూమిలో నందఱు
మాట - మాట
ఈ కలి నరాధియులు - ఈ కలియుగమందలి కలి
జగద్రుణులు
అనెదరు - నన్ను అభియోజింపఁ జేసెదరు
(నే ననాథుడను గాను)

యుండ నే నెట్లనాధుడచు. అట్లైన కిర్తనమును పట్టుకొని, శివుడు దేవదాస సహితము నిన్ను శ్రయించినవారి లెగదా? వారు అనాధులారా చేక సనాధులారా చేక ననును 'నాధోపేక్షాపూర్వకము' త్రిజగతా మేకాధిపే' అనునటులు ముల్లోకమునకు ప్రభువ : పురుషోత్తముఁ డై ననీయండఁ జేరితిని కాన నేను సనాధుడనే. నిన్ను శ్రయించని పామరులు డిక్కు లేనివారలు. మఱియు వేదాంతుల యభిప్రాయము ననుసరించి నీవు అనాధుడవు 'తమిశ్వరాకాంక్షరమృ మహేశ్వరం తం దేవతానాం పరమృచ దైవతమ్' అని వేదము చెప్పటచే ఈశ్వరులకెల్లరకును ఈశ్వరుడవు. నీవు; దేవతలకెల్లరకును దేవతవు నీవు; నీకుపై న నాధు లెవ్వరును లేరు; గావున నీవ నాధుడవు. జగన్నాధుడవు అని భావము.

జంగ రాగ లక్షణము :—స్వక్ర సంపూర్ణ రాగము. 20వ మేళవసురశ్చైరవియందు జన్యము. శుద్ధ ధృవత తైశ్చికి నిపాదములు రాగచ్ఛాయాస్వరములు. ఎల్లప్పుడు గానము సేయ దగినది. ఈ రాగమునందు దాటుస్వర, పయోగములు మిగుల రాజులు.

ఆరోహణము.

సః దనిదపసా.

ఆవరోహణము.

నిః పను గః

మ హానా ; - సనిధాపా - పామగా
అ నా ; - ఘ. డ. ను - గా. .

| రీ ; కీ - రీ
| ను ; - నా

మ హా - నిధాపా
అ ను - గా. .

2. హా - సీతగీతీసీ - సనిధాపా - పామగా
అ - నా. . ఘ. - డ. ను. . - గా. .

| " "
| " "

" "

హానా ; - సనిధాపా - పామగా
అ నా ; - ఘ. డ. ను - గా. .

| రీ ; కీ -
| ను ; కీ -

నా ; కీ

అ. హానా ; రీ - రీతీరీ ;
అ నా ; ఘ - డ. పురీ ;

| హానా - రీతీరీ
| అ నా - రీతీరీ

మ హానా - రీతీరీ
మ. . - డ. పురీ

రీ ; కీ - కీ ; కీ ;
అ నా ; కీ - కీ ; కీ ;

| పీతీరీ - డ. పురీ
|

హానానా ;
అ నా ;

హానా ; రీ - రీతీరీ ;
అ నా ; ఘ - డ. పురీ ;

| హానా - రీతీరీ
| అ నా - రీతీరీ

మ హానా - రీతీరీ
మ. . - డ. పురీ

సేరసే ; ధా - పుష్ప - గా ;
 స.సా; త - సు... - ల ;
 చిట్ట. పుష్పసే - నిధిపము - పసేనిధి - పముగరి
 పాసేరేగళి - పుగళి - సేరేపుగళి
 చు. పాపా ; - ధా - నీధాపముగా
 ని రా ; - న - గవు జా.
 ఇ.సా ; - సేనిధాపా - పుగా
 న రా ; - ద. ముల - నెద
 పాసే - రీ - రీ రీ రీ ; -
 పు రా - ణ - పురుష ; -
 సేరీ ; - ధాపామా - పుహా
 గరా ; - పురుష స - పోర్తి.

ర పురు - నిధిపము
 నా.సు - సే...
 రి.ప.సేనిధి - పు
 నిధిప - సనిధిపము
 రి.ప.సామా
 కు కలి
 పా ; - ; -
 రు - ; - ; -
 నా.రీ - రీయూ
 పు ర - రిపు
 రీ - దధిపముగరి
 గ - రా . బ

అవతారిక :—ఇంక అయ్యగానికి శ్రీరామశుభం హృదయమేక సన్నివేశమున ప్రత్యక్షమై పూర్వమొక వరమొసంగెను. ఆ వరమందు ఇకనాడు జ్ఞాపకము చేయుచున్నాడు.

, (19) దేవద్రోహ - ఆది,

ప. నాటిమాట మఱచితియై ఓరాచు దిన్న (నా)

అ. మాకోమాటికి నాపై మన్ననజేయును-కోటికి యెంచిన ఈ భాగ్యము నీవను (నా)

చ. తరుణుల బాగునర్చనముల జూచువేళి-బరణములను గను నెరిగించు నేమిట

భరతుని కరచామరమును నిల్పుచు-గరుణను త్యాగరాజు నిరమడని పల్కిన (నా)

ప్రతిపదార్థము.

ఓ రామా - ఓ రామగుర్రా

నాటిమాట - నాడు చెప్పిన మాట

మఱచితిని ఓ - పఱచిపోవు యేమి

చిన్న నాటిమాట - చాలకోజూల నాడు నిప్పు మాట

మాటిమాటికి - అది గడుగునకు

సాక్షాత్ - నామూడు

సన్నాహ్ చేమి-మత్ - ప్రేమనిదులు

కెంత - కిచ్చాము

పట్నాత్ - నీలకట

ఈనిగ్రము - ఈ నాడునిగ్రము

శ్రీ త్యాగరాగ]

నీని - నీవ నానాది
అన్న నాటిమాట - అని నాడు పల్కినమాట
మఱచితివి ఓ - మఱచిపోతివా రోమి
తరుణుల బాగున రసములక - స్త్రీలయొక్క మంచి
నాట్యములను

మాచువేళక - నీవు గమనించు సరయవన

కేక - నేను

దగణములను - నీసావములను

కని - మాచి

కలగుచుక - చందమామగారు

విశేషార్థము :—రామాయణ కథలు కల్ప శేషములచే భాగము గలిగియున్నవి. ఇట్లుండ అయ్యగారు 'పాదోత్తరమున' జెప్పిన ప్రక్కరముగా శ్రీరామ వట్టాభిషేకమును 'శీవోప
వలయునని యాకాశంగా భక్తవత్సలుడగు శ్రీరాముడు 'అన తస్మిన్ నేపుత్యే సుభలస్సేనుభా
న్వితే ! రాఘవసాభిషేకార్థం మంత్రంచక్రికేజనాః' అనియు 'తస్మిన్పుభతమే లక్ష్మి దేవదూతభ

నేనింపక - నేనింపగా

భామనికలగొన - నును - భామను కీను పేతి చాడ : ము
ను

నిల్వచుక - ఆచుచును

కరుణను - ప్రీతితో

త్యాగరాజగారు - భరత త్యాగరాజు కోరి కోర్కె

నొంగువాడు

అని - అని

పల్కిన నాటిమాట - జెప్పినట్టి అప్పటిమాట

నాటించిన - మఱచిపోతివా రోమి

[త్యాగరాజ]

రాదివిని నేదూఁపుష్పమునీ వవర్షున నకుత్తణి' అనియు, 'పుష్పైర్వానావిధైర్విదైవైర్దేవైర్
 పహరహద్యహః | అలంకృతృశ్చ శుశుభే ముగిభిక్ష్విచారైః || ఛత్రంచ చామరం దివ్యం ధృతవా
 స్తక్షణస్తథా | పార్శ్వే భరతశత్రుభావ తాళద్యుతే వివేచతుః ||' అనియు, పట్టాభిషే
 కోత్సవమున దేవదుందుభి వాద్యములు మ్రోగుచుండగా, పూర్వానలు గురియుచుండ, మునులు
 స్వస్తివాచకములు చెప్పుచుండ, లక్షణుడు ఛత్రవామగములకు ధరించి ఉపచారములను జరుపు
 చుండ, ఇరుపార్శ్వములయందు భరత శత్రుఘ్నులు విసకటలతో వీచుచుండ శ్రీ రామచంద్రుడు
 నానావిధ పుష్పములచే నలంకరింపబడి నీతాదేవితో కూడుకొని మహా తైళనముతో ప్రత్యక్ష
 మాయెను. అట్టి సమయమున అయ్యగారు చింతాగ్రస్తమై కనపించగా, త్యాగరాజా! నీవు చింతి
 లకుము; ఈ భాగ్యమంతయు నీది గాదా? అనియెను. శ్రీరామచంద్రుడు పట్టాభిషేక సమయమున
 నానా వాద్యధ్వనులను విరచు కరమాండభరితుడైయుండ అయ్యగారు, శ్రీరాములపాదాంబుక
 ద్వంద్వముచుతప్ప వేటొకదానిని కన్నవారను విన్నవారను గారు. వీరి భక్తిని గమనించి
 రామం డాశ్చర్యమొంది అవిచ్ఛేదముగా భరతుడు సమర్పించు వింగమకైంకర్యమును భరతుని

శ్రీ గురజ

చెయిపట్టి నిలిపి సారము పొంగి పోయిచుండగా, భరితా ! నేను త్యాగరాజు కోసిన
కోరిక నొసగువాడనని, చెప్పి అంతరావధానము. ఇది చిన్ననాటి మాట, ఈ వెనుకటి
మాటను ఇప్పుడు జ్ఞాపకము చేయుచున్నాను. అనగా అయ్యగారు సంసారోపద్రవమునఁ బడఁ
బాలకయ, రామా ! ఆనాడు నాకు సరమొసగికివి గదా ! ఆవరమునకు బదులు మోక్ష మొసంగి
నన్ను కటాక్షించువునని వేడుచున్నారని భావము.

‘పాశ్చ్యే భరణశత్రుహృత్ తాళవ్యతే పివేళయః’ అని భరతుడు విససః క్షత్తో విసరి
నట్లు చెప్పియున్నను కను సాధన మగుటచే అయ్యగారు చామరమని తాళవృత్త శబ్దమునకు
పర్యాయపదముగా ప్రయోగించిరని యెఱుంగవది.

దేవక్రియారాగలక్షణము :—‘పాదాత్మ్యరాగము, 20 వ మేళము సరభైరివియందు
జన్యము. రెండవ యావరమున, అనగా వేకువజామనాది ఘంటలు మొంటలనలకుఁ
బాడదగినది.

ఆరోహణము.
స రి మ ! ధ ని.

అవిరోహణము.
ప ధ మ గ రి స ని.

2. సేవిధని - పా,రు -	”		
సాటి - మా,ట -	”		
3. సేవీ సేవిధాని - ప్యా,రు-మ్య,రుగగె-సతిగె-పరుగె -			
సా...టి - మా,ట-రు,తి . . . -తి . .			
అ. 1. ;	* నీ సేవీ - రే సే - సే - సు - గ - గ - రే		
;	* చూటి హాటి - కి . - నా . . - నై .		
2. సేగరే సే	*		
...	*		
;	* మూరే మూరీ - సు - గ - గా - - గ - రే		
;	* ఏ టి కి . - చొ . . ; - చన		
;	* గరునిధా - పసపస - సేనిధా ;		
;	* తరుణుల - బాగు . . . న ;		

రిగరీ - రీగరీగరీ
 శ్రీ . - సు .
 గామగ - గా , - గ రీ
 శ్రీ . . . ; - ముదు
 సేగరీ - సుగ సాతీసా
 ముని దు
 మా-మగ-గా - రీ సా
 జా-దు శ్రీ . ;

;	*	ధృఢానా - రిగమగ - రిగరీ	3, - రిగమధా		ధానీ - ధానా	
;	*	చరణము - ల. ను. 2 గనిశే	; - కరగుచు		శే. - 2ంప	
;	*	నినిసకీ - రీసేసేపు - మగగాకీ	; - రీగపూమగ		గరీగా, - గరీ	
;	*	భగతుని - క. ర. - . పా	; - మరమును.		ని. . , - ల్పుయ	
;	*	సీమగమా - మగగా - గరీ	; - పిసేసేసీ		సీరీగరీ - మగగా - గాకీ-సానా	
;	*	కరుణను - త్యాగ - రా. జ	; - వేదడ		ని. . . - బ. . . - ల్కి. . . ప	

అపతారిక:—ఇందు అయ్యగారు, 'కమలాక్షునన్బించు కరమలు కరములు, క్రీనాన్బనన్బించు జిహ్వ జిహ్వ సురరక్షకుని జూచుచుంటూలు చూట్కూలు' అన నల్లు కరములు మొదలగు నపయనములున్నఫలము కీరామచంద్రుల తైంకర్య మొనర్చుటయే యని యనుచున్నారు.

(20) హిందోళనసంతము - పక్షము.

- ప. రార నీతారమణీమనోహర (రా)
 ల. సీగజనయన నొకమ ద్దీర ధీర ముంగల (రా)
 చ. బంగారువల్లలు నే బాగుగ గల్పెదమణిశృంగారిని సేరచేసి కౌ గిరిజేర్చె (రా)
 2. సారెకునుచుటగన్మరితిలకము పెట్టెర-సారె మ్మన ము క్తకళరముల దిదెన (రా)
 3. యోగము నీపైనరురాగము పాడెదవే - తేగతియెనరు నీత్యాగరాజుచ (రా)

ప్రతిపదార్థము.

నీతారమణీమనోహర - నీతానాయక , నేను
 సీరజనయనా - తామనశోమలవంశి కన్యల, లాఠా
 ఒక ముద్దు ఈరా - ఒకముగ్గు నిశ్చరా
 ధీరా - ధైర్యము గలవాడే
 ముంగల రారా - ముందునరు రమ్మ

నేను - నేను
 బంగారువల్ల - బంగారు
 బాగుగ - చక్కగా
 కల్పెద - కల్పెదను
 సారె - ఇంకను

[శ్రీ త్యాగరాజ]

కృగారింది - అలంకరించి
 శేవదేసి - ఉపచారమునర్పి
 క్కాగిటక చేర్చదక - అక్కన చేర్చదగా
 రారా - రమ్యుర

(నీ తారాప)

సారెకుక - పూటికిరి
 నుదటక - ముఖమునగు
 కైకెదక - నైకెదన
 సాగమైన ముక్కానకమున - పుంచిముత్తొందలన
 కదెదక - చక్కచేరుచు

(రారా)

విశేషము:—భగవంతుడగు శ్రీరామచంద్రులకు పాదాదికేశ కర్పంతి మలుకరించ
 అడుగులకు మడుగులను జరిచారకుల నేకులు కాచియున్నను అమృగారు కదాహమైకాంతినిత్య
 కింకరః ప్రహర యిష్యా మిసనాశవిశ్రమ్ అనురటులు, ఏకాంత కైకర్పములనేకములుచేసి చుహా

దొంగము - నాచునకుయొక్క చేరిక
 అనునాగము - క్షీతియ
 క్కెకై - నీలిరాద
 మొదెదక - విశ్వ సాదెదను
 శ్రీ రామగంగనపైరి - తాల్గి రాజుచే కొనినూడటడు
 రహ

వేలు ఏ - చుట్టియొక

గతి - దిక్కు

ఎరు - ఎరుగు

(రారా)

సంతోషముతో తనజీవితము గడపుకోవలెనని తైంకర్యనర్తకురాలగు సీతాదేవిని ముందిఁగొని రామచంద్రులఁబిలిచి ఒక్కముద్దుఁగఁగా నందుకు రాముఁడు వెనుకముందఁ నుండేసొలప 'భక్తా నాం త్వం ప్రకాశతే' యరుచుటలు ఇట్లుకు ప్రకాశింపఁజేయు నీవివ్యమంగళప్రసాదమును ఈ పాపిశేల యూషాట్యుటయని వెనదియుచున్నావేమో? రావణాది మహాపాపులముందు నిలిచిన మహా ధీరుడవగురామా! ఇయడడకుమ; మంగలరమ్మ; నీకు లంగరువలువనునేను చుక్కగఁ గట్టెదను; అటులే కన్తూరిబొట్టును బెట్టెదను; ముఁడిముత్యములదలన్నియు చిక్కువడియున్నవే, చుక్కఁ జేతునురమ్ము; ననుక్రొత్తవానిగఁజూడకు; 'మాతాపితౄభ్రాతృనివాస సుహృద్గతి' యైన రామరాజులను సటలు తల్లియు, తల్లియు, స్నేహితులు, ఇల్లు ఇవన్నియు నీవేయని నీవైని కొండంతమాత్ర పెట్టుకొనియున్నాను; నిన్ను కౌగిలించుకొని మద్దిడినంగాని నాప్రాణములు నిలువవని మిక్కిలి మోహముందుచున్నారని భావము.

హిందోశవసంత సౌగలక్షణము :—ఇది 20 వ శ్లోము నురభైరివియందు జన్మము. 20-వ శ్లోమునందు సుమనయః కొండల మతము. పాడవ వక్ర కాము. ఋషభము వజ్రము.

మధ్యమ నిపాదములు, పక్షములు, సాధారణాంధార శుద్ధమధ్యమ కైశికీనిపాదములు రాగ చాపాయాస్వరములు. ఎల్ల పృథకును గానము నేయఁబడినది.

ఆరోహణము,

స గ మ ప ధ ని ధ సే.

అవరోహణము,

సే ని ధ ప మ ధ మ గ స.

ప. పా ; ; ; ధామ గా ; మా ; ; ; పాధా నీ ; ; ధా ధామ గాసా-గామా
రా ; ; ; . ర నీ ; రా ; ; ; ర మ ధీ ; ; మ నో . . హ - ర .
పా ; పధనీధామ " "
రా ; ర " "
పా ; పధనిధ-సినిధప మాగా "
రా ; ర నీ . "
" పధధను "
" నీ . . . "

||

శ్రీ త్యాగరాజ]

22

హృదయము

అ. పధరీ | ధాపా-ధాధా || సా ; | నీధా-ధాపా | ధా | ధాచూ-గాచూ || గాపా ||
 నీ . . | ర జ - నయ || న ; | ఒక - చు . | క్తి . | ర . - ధి . || ర . ||
 చ. గాచూ | గాచూ-గాపా || నీధా | ధాచూ-గాపా | గాచూ | గా ; -పాపా || వీపా ||
 - క యు || నీ . | నై . - నను రా . | . ; - గము || పా . ||
 పధరీ | ధాపా-ధాధా || సా ; | ; ; నీధా | ధాపా | చూధా-ధాచూ || గాపా ||
 శ్రీ . | గ తి - యెవ || రు ; | ; ; క్తి . | త్యా | గ . - రా . || జ . ||

(రాగనీతా)

శ్రీ

అవతారిక :- ఈ కీర్తనము ౧౩ దయ్యగాదు, శ్రీ గాచూభక్తాగ్రేసరుండైన హనుమంతుని స్తోత్రము చేయుచున్నారు.

(2) వసంతవరాళి - రూపకము.

(పా)

(పా)

ప. పాహి రామజీహత - గత్ ప్రాణకూచూర .

అ. హేహానీకతర ర దళ - సగసమూరుతనుహ .

చ. ఘోరానురహారానిధి - కుంభతనయః కృతకార్య
పారిజాతతరునివాస - పవనతుల్యవేగ

(పా)

2. పాదవిజితదుష్టగ్రహః - పత్తితవోకపావన
వేదశాస్త్రసేవుణ వద్య - వినులదిత్త సతతం మాం

(పా)

3. తరుణారుణసదనాబ్జ - తవనశోటిసంకాశ
కరధృతరఘువగనుచరణ - కలిమలార్థగంధనహ

(పా)

4. కరుణారసశనిపూర్ణ - కాంచనాద్రిసహదేహ
జరమథాగవతపశేచ్య - వరద త్యాగరాజనుత

(పా)

ప్రతిపదార్థము.

రామదుర్యోత - (శ్రీ)రాముని దూతుఁడా
జగత్పాలకమూర్త - వాయుపుత్రుఁడా

మామ - నన్ను
పాహి - కాపాడ ము

వాహినీశత్రుణ - గముద్రమును బాటినివాడా
దశకదనసూనునారణ - దశకతని కుమారుడైన

అత్తుని జరిపినవాడా

‘ఘోరా...తనయ’

మూర - భయంకరమైన

అసుర - రాక్షసులనెడి

వారాన్నిధి - ధముద్రమునకు

కుంభతనయ - అగస్త్యునివంటివాడా

కృతకార్య - చేయబడిన కార్యము గలవాడా

పారిజాతతరునివాస - పారిజాతపృథ్వీమూలమునందు

వసించువాడా

పవనతుల్యుకేగ - గాలికి సమ్యసమైన వడిగలిగిన వాడా

పాదపజీదన్ద్రుహ - పాదములచే జయింపబడిన దున్న

గ్రహములు గలవాడా

వతిత్యాగపావన - పాపాలగుండులను పావనము

చేయువాడా

చేదకంస్థ నిపుణ - మేళకంస్థములకుగూడెల్లెల్లము

గలవాడా

వ్యూ - శ్రేష్ఠుడా

విచలచిత్త - వలెనములేని వనస్సు కలవాడా

సతలక్ష్మ - ఎలస్థుడును

మం - నన్న (పాపి - కాపాడుము)

తరుణారణదనాం - లేతనూర్వనివలె సత్తిగనుండు

ముఖారవిందము గలవాడా

ప్రపేక్షోటి - కోటిహర్షులతో

గంకాశ - సమునవయినవాడా

కరభృత రఘుకర సుచరణ - కరములచేతల బలబడిన

రఘురాముని చరణములు గలవాడా

కలిమలాభ గంధపహా

చుంటివాడె

కరుణారసపరిపూర్ణ -

వాడె

కాంచనాద్రిసనుజేహా

మైన దేహము గె

ప్రముఖ మేధుములకుగా

జూరసముచే నిండుకొన్న

మేరుహస్త్రమునకు సమాన

దా

విశేషార్థము :—భగవంతునిబాహుమానకటాక్షమును బడయుటకు భాగవతపురుషకారము

ముఖ్యసాధనముగ నున్నది. అందుచేతనే ప్రాజ్ఞులు ‘త్వద్భక్త్యభ్యుత్థిపరిచారక భక్త్యభ్యుత్థి

భక్త్యభ్యుత్థి ఇతి మాం స్మర లోకనాథ’ అని దాసత్వమునందు కట్టించకటి దాస్యమును గోరి

ఇచట అయ్యగారును శ్రీరామునికి అంతరంగదానుడై వెలయుచున్న హనుమ చుని శరణుొచ్చి

హనుమంతుడా! నీవెట్టి శైశ్వరాత్మిక యముచేత శ్రీరాముని మెప్పించి వానియొద్దనే యున్నావో

అట్టి విధములను నాకుఁ దెలిపి నన్నును నీతో శ్రీరామదానుడుగ చేసికొని రక్షింపు మచునా

రని భావము.

పరమభాగవతవరేణ్య - పరమభాగవతులతో అంగణ్య

దా

చూడ - పరమునిచ్చివాడె

త్యాగరాజునకు - త్యాగరాజుచే నుతింపబడువాడె

(సాహితీ - కావ్యాదులు)

వసంతవరాళిరాగలక్షణము:—పాడవ పాడవ. పాదాంత్య రాగము. మృద్రస్థాయి నిపాదమునకు క్రిందను మధ్యస్థాయి నిపాదమునకు పై నను నీ రాగమును క్రస్త్రనింప. సూర్యుడు. 20-వ మేళము నటశైరవి జన్యము. ఆరోహణమందు చతుస్స్వరి ఋషభ శుద్ధ సాధ్యగుచులును అవరోహణమునందు సాధ్య ద్వైవర సాధ్య గాంధారములును రాగచూర్యరూపరసాలు. ప్రాతః కాలమునందు పాడఁదగినది. ఆరోహణమందు గాంధారమును అవరోహణమందు మధ్యమమును వర్జింబులు.

ఆరోహణము.

అవరోహణము.

సరిమపధనీ.

నిధాపగరిని.

మ ;	* పా	పాగా ; రీ	స్వరిగా	రీ - రీసా ;
;	* పా	హిరా ; మ	మా	త - జ.స ,
;	- సరి	మాపా సాధవి - ధానీ	పా	; ; - పధని
;	ప్రాప	నికు మా	రా	; ; - హం..

స్వగ్రామం

2

[హృదయము]

* దళ

* దళవృక్షగతి

* సరిగా

* రి - గరిగి

* హృదయ

* హృదయము

* హృదయ

* రి - హృ

* హృదయ

* హృదయ - హృదయ

* హృదయ

* హృదయ - హృదయ

* హృదయ

* హృదయ - హృదయ

* హృదయ

* హృదయ - హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

* హృదయ

పాదా	నీర్దా నీ	పట్టిన	
వ ర	నయా ను	తును,	
* (పా)			
* (పా)			
* స రి	గా ; రీ సా	నీ ;	
* పూ.	రా ; సు ర	వా ;	
* మ ప	పద - ప్పరణి	గాతీ	
* కుం	భ. - త.య	కృష్	
* సా	సాసా ; సా	గా తీ	
* సా	రి జా ; త.	త ర	
సా	నీర్దా ; నీ	పట్టిన	
పా	సును ; లయ.	శే...	
* (పా)			
* (పా)			

పట్టిన - నివదన
పూ. - బ...
సా - 3వనీ
రా - నిగి.
మపదపాదా
సా ;
ర్యా ;
సా
ని స
పట్టిన పువవరు
గా.

అపతారి. ఇంకను బుద్ధుగారు శ్రీరాముని చాది కృప మొనర్చుచు వారి పాఠము చూచుచున్నారు.

(2) అమృతవాహిని - ఆది.

ప. శ్రీరామపాదమా స్మృప చాలుకే-చిత్తమునకు రావే (శ్రీ)

అ. వారిజభవననగి సనందన - వాసన శ్రీనారదాచుడెల్లఁ బూరి (శ్రీ)

చ. దారిని శిలయై తాపముతాళక-వారక కన్నురును రాల్చును
 భూర యహల్యనఁజూచి ప్రోచి-తారీతి ధన్వజేయ వే త్యాగ రాజ కేయమా (శ్రీ)

ప్రతిపదార్థము.

‘వారి...దులు’

వారిజభవ - 1

సనక సనందన

వాసుద - ఇం

శ్రీనారద

శ్రీరామపాదమా - శ్రీరాములపాదమా

నీకృప - నీయనుగ్రహము

చాలుకే వ - చాలును శే

చిత్తమునకు - మనస్సునకు

పూజించు - పూజింపేయు

క్రియ

కనక సనందనులు

వాసుద - ఇం

శ్రీనారదులు - దత్త నారదులు

రాజే - రమ్య

దాని - మార్గమునంద

శిల - రాయియై

తాపము - వేదనము

తాళక - సమీపభావక

వారక - మాటికిని

కన్నదను - కంటి నీటిని

రాల్పకై - రాలిగా

కూర - శార్దూముగల ఓ రామా

అహల్యను - అహల్యను

ప్రాచితివి - కాపాడితివి

అరితికై - ఆచందముగా

ధన్యకై - కృతార్థని

జేయవే - చేయుమా

త్యాగరాజ శయమా - త్యాగరాజుచే క్రింపబడునట్టి

‘రాయ పాదమా’

విశేషార్థము :—ఇందు ‘యన్మార్గిష మే శ్రుతిశిరస్సుచ భూతి యస్మి స్మస్మిన్మోరధపథ
స్వకలస్సమేతి । యో హ్యమి నః కులధనం కులదైవతం తత్ పాదారవిందవిలోచనస్య’ అను
పలులు భగవంతుని పాదారవిందము వేదాంతప్రతిపాద్యమై భాగవతుల శిరస్సు నలంకరించునదియై
కోర్కెనవారి కోర్కెల నొసంగునదియై భాగవతులకు కులధనముగ నున్నది. అట్టి పాదముయొక్క
యన్మార్గహమున్నయెల కదక మలరజోభిర్ముక్త పాపాణదేహో మలభత యదహాల్యాం గౌరవేనా

ధర్మపత్నీమ్, అనునట్లు, శ్రీరాముని పాదధూళి. సోకినమాలిమున సహస్ర పామాణదేహమును వదలినచందముగ నేనును ఈ ప్రకృతిని వదలి ముక్తుడ న్నయ్యెదను; కావున ఆ పాదారవిందాను గ్రహమున్న చాలుననుచున్నారని భావము.

అమృతవాహిని రాగలక్షణము:—ఇది 20-వ మేళమునందు జన్యము. పాడవరాగము. ఆరోహణము:సంధు గాంధారమును అవరోహణమునందు పంచమమును వర్జ్యము. శుద్ధ మధ్యమ కై శిక్షి నిపాదములు రాగచ్చాయం స్వరములు. ఎల్లప్పుడును గానము నేయఁదగినది.

ఆరోహణము.

స రి మ ప ధ ని స.

ప. ప ధనీ - ధామా - పాధ - మా;

శ్రీ... రామ - పాద - మా;

పధనీ - ధామా - గారి - మ గి

ని... తము - నకు - రా

| గా ; - రి సా

| నీ ; - కృ ప

| సా ; - ;

| తే ; - ; ;

||

||

||

||

అవరోహణము.

స ని ధ మ గ రి స.

రి మ - సా ;

, చ , - శే ;

| శరిమప - ధనిధను

| ||

అ. పా,ధ-ని; సా; రీ; ;

పా,రి - జ; ధ; వ; ;

రేమూగ - రీ, స - సా, ని - సాకీ

వా. స - వ, క్రీ - నా, ర - నాదు

చ. పా,వ - పధనీ - ధామా - గాకీ

దా,రి - ని... శిల - రై.

నా,నిసా - సా రీ; రీ రీ

పా,ర క - కన్నీ; రును

పా,ధ - నీ; - సాసా - కీ

కూ... ర; - అహ - ల్బును

రేమూగ - రీ, స - సా, ని - సాకీ

రీ . తి - ధ, న్న - శో, య - వ.

| సరేమూ - గా; ;

| సన క - చ; ;

| మంగరీసే - నిధపా

| తె... ల్బు.

| సు పధనీ - ధమా

| తా... పము

| సు రిమా - గా; ;

| రా... ల్బ; ;

| సరేమూ - గా; ;

| జూ... చి; ;

| మంగరీసే - నిధపా

| శ్యా. X - రా.

| రీ, రీ - రీ; ;

| సం, ధ - ని; ;

| ధనిసేని - ధామా

| జిం... మ

| గా, రి - సా; ;

| తా, శ - క; ;

| రీ; - సా; ;

| .; - X; ;

| రీ, రీ - రీ; ;

| ప్రోచి - నా; ;

| ధనిసేని - ధామా

| గా... యమా

అవతారిక:—ఇందు త్యాగయ్యగారు, భగవద్కటాక్షము గల్గుటకు చేతనుడు కడకు అనుపంగిక ప్రాసంగిక సుకృతములలో నొకటియైన కలిగియుండవలయు సనుచున్నారు.

, (2కి) కీరవాణి - అది.

ప. కలిగి ఉండినదా కల్లును - కామితఫలదాయక (క)

అ. కలిగి ఇంగిత మెఱుగడ నిన్నాచుకొంటి చలముచేయక నా తలను చక్కని వ్రాత (క)

చ భాగవతాగ్రేసరులగు నారద - ప్రహ్లాదపరాశర రామదాసులు భాగగుగ శ్రీరఘు ముని పదముల - భక్తి చేసినరీతి త్యాగరాజున కిప్పుడు (క)

చరిత్రపదార్థము.

కామితఫలదాయక - కోరిన కోర్కెల నిష్ఫలము కాదు
కలిగియుండినకొ కదా - ముక్కతము కలిగియున్న నే కదా
కలుగును - నికటాక్షము గలుగును
ఇలిక - అభాగముచేత
ఇంగిత మెఱుగక - పరాధిప్రాయము తెలిసికొనఁ
జాలక

నిన్ను - నిన్ను

అడుకొంటి - దూషించితిని

చలము - కోపమును

జేయకు - చేయకుము

నాతలను - నాతలయంగు

చక్కనివ్రాత - మంచి యదృష్టము

(కలిగియుండినదా)

భాగవత...హనులు

భాగవతాగ్రసరులగు - భాగవత శ్రేష్ఠులైన

నారద ప్రహళ పరాశరరామదాసులు - నానందుడు,

పరాశరుడు, రామదాసులు

శ్రీరఘరామా - ఓరఘవా

భాగుల - చక్కల

నీపదములకు - నీ పాదములయందు

భక్తి చేసినరీతి - భక్తినిజేసిన విధము

త్యాగరాజానకు - త్యాగరాజానకు

ఇట్లు - ఇట్లు

(కలిగియుండినదా)

విశేషార్థము:—లోకములో మనుష్యులు ‘పుణ్యస్థ ఫలమిచ్చుచు పుణ్యం నేర్చుచు మానవాళా! నపాపఫల మిచ్చుచు పాపమేవాచరన్తిహి’ అనునటులు పుణ్యము చేయక పుణ్య ఫలములైన సుఖములు కావలయునగయు, పాపములుచేయును పాపఫలములయిన కష్టములనడగియు, దలంచుచున్నారు, అట్లు హరి యిష్టములు నెఱవేఱునపుడు దైవమును దూషించుచున్నారు. భగవంతుడు సర్వసముదైవము చేతనుని ప్రయత్నము నపేక్షించి వాని పుణ్యపాపములకుఁ దగినట్లులు

[శ్రీ త్యాగరాజ]

ఫలముల నిచ్చుచున్నాడు: ఇట్లంగిన వాని కృపచే గల్గి విశేషమేమిట! యనవో, మనము ఆను
వంగికి ప్రాసంగికముగఁ జేసిన అల్పపుణ్యములనుగూడ గొప్పవిగ భావించి మనల నాదరించుచు
న్నాడు. అట్టి సుకృత మించుకంతయుఁ జేయక వాని నాడికొనుట అజ్ఞానమాచే మఱి కొంత
పాపము సంపాదించుకొనుటయే, 'హరిణాపి హరేణాపి బ్రహ్మణాపి సురైరపి' | లలాటలిఖితా శిఖా
పరిమాణమం న శక్యతే' యన్నటు భగవంతుడు మొనలు వేనకలవఱకును మూర్ఖుటకు శక్యముగాని
తలవ్రాతే యనునదిగూడ ఈచేతనుఁ దొనర్చిన కర్మచూలమైనదియే కానిన అయ్యగారు నేను
పూర్వము మంచి పూజలుచేయక నీపాదములుపట్టక 'ప్రహ్లాద నారద పరాశర పుండరీక వ్యాపాం
బరీష శుక శృంగ భిష్మద్యుల్యాభ్యై' అనునటులు మహాప్రపన్నులై ప్రహంసమంతయు నీ స్వరూప
ముగఁ దలచి నీ పాద పద్మముల నొక తుణుమైనను ఎడఁబాయని ప్రహ్లాద పరాశరాదులపైని నీకుఁ
గల కటాక్షము నాయండు లేదేయని నేనట్లు చెప్పనగు? అంతటి భక్తి నేఁగినియున్న గదా యంతటి
కటాక్షము నాపైని గలుగును. తెలియక నిన్నాడకొంటిని; తుమింపుమన అయ్యగారు ప్రార్థించు
చున్నారని భావము.

రీ * " - ప ధనిధ
 . * " - రా...
 రీ * రిగామపా - ధానీ - నీ నిసే
 . * కా. మిత ఁ థ ల - రా...
 రీ * " "
 . * " "
 రీ * " "
 . * " "
 రీ * "
 . *

అ. ; * మపాధనీ - నానా , - నిసా
 , * క లి నిశం - గి లె , - మెలు

	పాదపపా; - మాపమమా;	గరిమ గి. - రిగరి	
. . . . ; - య ; - క...		
, నిధా - పమమా	, గ గా గరి - రిగరి		
, . . - య . .	, - క...		
; నిధా , - ని సేధ	పాధక-మాపమ-గామగ-రిగరి		
; . . - య - క...		
గా; - రీగరి - నే - రీ సే - నీసేని	పాధప-మాపమ-గామగ-రిగరి		
. ; - - య - క...		

|| ; - రీ గారీ గా | పూ గారీ గా ||
 || ; - గ రి ని . | న్న గాంధి ||

శ్రీ త్యాగరాజ

రి

[హృదయము]

* మహాభరత - త్తనహా, - నిహా
 * బాహు - త్తనహా, - రహా
 *
 *
 *
 *
 * సిహాసన - నీధా - పదనిస
 * భక్తిదే - నిస - రీతి.
 *
 * (కలిగియుండినగ)

| శి - గోరీగో
 | ; - రాముని
 |
 |
 | ; - ని నీ భహా
 | ; - త్యాగరా

||
 ||
 ||
 ||
 ||
 ||
 ||
 ||
 ||

అపతారిక:—ఇంద్ర అయ్యగారు నాదాస మే బ్రహ్మానంద పొందించునని మనస్సుకు
 భోధించుచున్నారు.

(21) కల్యాణవసంతము - రూపకము,

ప. నాదలోలుండవై బ్రహ్మ - సంద మందవే మనసా

(నా)

ల. స్వాదు ఫలప్రద సత్త - స్వర రాగ నిచయ సహిత

(నా)

చ. హరి హరాత్మ భూనురపతి - శరణన్మ గణేశాది

వరమాను లుపాసింపరే - ధర త్యాగరాజ తెలియు

(నా)

ప్రతిపదార్థము.

మనసా - ఓమనస్సా

స్వాదు...లోలుండవై

స్వాదు - మాధుర్యమైన

ఫలప్రద - ఫలము లాసంగునట్టి

సత్తస్వర - ఏడుస్వరములతోడను

రాగ - రాగములయొక్క-

నిచయ - సమాహాయితోడను

సహిత - కూడుకొనిన

నాద - నాదమునందు

లోలుండవు వి - అసక్తిగలవాడవై

బ్రహ్మవందము - బ్రహ్మసుఖము

అందవే - చొందవే

హరి...మానులు

హరి - విషువు

[త్రిత్యగ్రాజ]

హర - రుద్రుడు

అత్తగ్రామ - బ్రహ్మ

కురపతి - ఇంద్రుడు

శరభశ్రీ - కుమారస్వామి

గజేశాయలు - విశ్వేశ్వరరాజులును

వరహాయలు - గోపభయపాలును

[హృదయము.

ఉపాసింపలే - నాదము ననుభవ పరా

ధరత - భూమియగు

త్యాగరాజవినుత నాదబాంధవై ఐ - త్యాగరాజుజే

నతింపబడిన నాదమునందు నానక్తి గలవాడవై

(బ్రహ్మనంద మందవే)

విశేషారము :—స్వరరాగలయ క్తమైన సంగీతధ్వని చాల సుఖప్రద మయినయది ; కావుననే విష్ణు, శివ, బ్రహ్మాదిదేవతలు, నారదాది మునులు మున్నగు మహనీయులు సంగీతనాద మునం దెక్కువ మక్కువగలవారలై రతుండ్రి. యోగమునలె సేనాదమును చిత్తనిరోధ మొన ర్పించున్నది ; అనగా మనస్సును నిల్కడవలెనున్నది. కాబట్టి యోగము బ్రహ్మనందమునకు సాధనమై నటులు ఈ సంగీతనాదమును బ్రహ్మనందమునకు సాధనమైనదని భక్తితో గూడిన సంగీతవిద్యా ప్రభావమును లభ్యుగాను గొక్కయొకచున్నాడు.

కల్యాణవస్తంత రాగలక్షణము:—ఇది 21-వ మేళమైన కీర వాణియంగ జగ్గించినది. బౌడవ సంపూర్ణరాగము. ఆరోహణమునంగు ఋషభి పంచమములు నరణములు, అనరోహణము సహ

ర్థము. సాధారణ గాంధార చతుశ్చ తి తైవతములు రాగచ్ఛాయా స్వరవ లు. ఎల్ల క్షణమున గౌనము చేయఁదగినది.

ఆరొహణము.

స గ మ ధ ని స.

అవరోహణము.

స ని ధ ప ర గ రి స.

ప సాన్తి	సా - గా ; గా	మామా	ధా ; పా ;
నా.	డ - లో ; లు	డ కై	బ్ర ; హ్యే
మా ;	గా - గ రిక్కి	సా ;	గారీపాన్తి
నం ;	డ = మ రి. డ	కై ;	మనసా.
అ. ధౌ ;	నీసాగా ;	పూగో	కీ ; సా ;
సాన్తి ;	భుభల ;	ప్ర డ	స ; పై ;
గాన్తి,	సా ; నీ - నీ	ధాపా	మాగానిసని
స్వని	రా ; గ - ని	చ య	స హిత

ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ

५५

α
y

എന്നു

2

५३

Y
Y

శుభ

五、

•
•
•
•
•

మూ : ౫ - ౫

28

१०००

225

162
1
P
1/2
200
100

• 〇

10

57

١٥٦

$$\frac{C_{11}}{C_{22}} = \frac{1}{2}$$

22

子

ॐ

23

43

హృదయము.

۱۰۰

總序

$$\frac{1}{2} \frac{1}{2} \frac{1}{2}$$

4
 5
 6
 7

• 1/2

५०
५१
५२

62.
12
F
13

66
Y2
66

అవతారిక:—ఇందు అయ్యగారు, రామూ! అక్కటి బ్రహ్మాండగాయకుడవై నిరంకుశ స్వతంత్ర్యము గల నీకు నన్ను రక్షింపవలెనన్న యోజన యేల? నీకు ఎవరు చెప్పినా దావనిది భగవత్ప్రేరేక్షమును స్థాపించుచున్నారు.

(25) కిరణావళి - అది.

క. ఏటి యోజనల చేసెనపురా - ఎరురు పల్కువా రెవరు లేరురా (ఏ)

అ. నోటిమాట పార్వత రాదురా - కోటివేల్పులగో మేటియైర నీ (వే)

చ. మెండు గూరులలో జెనుక తియ్యవని-రెండు మాటలాడువాడు గావని

అండకోటక గొలించు చాడవని చండమాను లాడఁ ద్యాగరాజునత (న)

[కతిపదార్థము.

ఎదురుపల్కువారు - నీమాటకు ఒదులు చెప్పవారలు

ఎవరు - ఎవరును

లేరురా - లేరు

నోటిమాట - గట్టించెద ననునట్టి నీనోటిపల్కు,

జ్యోత్ కై రాదురా - జ్యోతియగుండదురా

కోటివేల్పులలోక - సమస్తమైన దేవభాగోపలగుండ

మేటియైనపు - (పథుపె న నీవు)

ఏటియోజనలు - ఎక్కడి విచారములు

లేనదపురా - ఒనర్చెదపురా

మెండుగూరులలోక - ఎక్కడగా భరాక్రమశాలలు

లోపల

జెనుక నీయపు అని - జెనుక తగ్గువాడవు కావనియు.

రెండు మాటలాడువాడు - రెండు పల్కులు పల్కు.

కావు అని - పని

అందరితోట - స్రవణాంధ సమాహములను,

సామీచువాడవని - కాపాడువాడ వనియు

చండకాసులు - సమర్థులు ఋషులు.

కాదే - దేవునివిగడం

త్యాగరాజు - హృదయములోని భావము
(ప్రతి శ్లోకమున)

విశేషార్థము :—రామా ! నీవు 'వృత్తిస్మంత శ్రీ విష్ణు రుక్మయాత్ర' మహాద్యుత్తర' అనియు, 'భవాన్ నారాయణో జేషః' అనియు లోకసంతాపముగ దిశరధపుత్రుడుగా జన్మించి, ఆ శ్రీమన్నారాయణుడవు. 'స్వాభావికాననకకాతీశయేశ్వర్యం నారాయణ త్వయి సమృద్ధ్యతి వైదికః కళా బ్రహ్మ శివశత్రుమఖః కరవః స్వర్వాణి తేషి యస్య మహిమార్థ సవిప్రుషః' అను నటులు నీకు నిరంకుశస్వాతంత్ర్యము, నిరంకుశమైన ఈశ్వరత్వము కలదని శైలికలైన వారెల్లరు సుప్రీతీరవలయును. బ్రహ్మయు, రుద్రుడు, ఇంద్రుడు, పరమస్వరాట్టు అను వీర లండలును నీ మహిమసముద్రములోపల సన్నని నీటిచుక్కలవంటివారలు గదా? ఇట్లుండ నన్ను వించిన వార లెవరు? నీమూట కెదురు చెప్పువార లెవరు? త్యాగరాజా! నిన్ను రక్షించితిని; అను మొక చిన్న నోటిమూట జూర్పుట కింత యోజింపవలసి యుండియు నీవు నన్ను

మోసపుచ్చటై, అశక్తునివలెను, నీకు పై ర లెవరో ఉన్నట్లును యోజించి 'ఆత్మాసం మా నుషం మన్యో' యనునట్లులు నీ మాంచూనుపచేష్టలన్నియు నాకుఁ జూపుచున్నావు, నేనన్ననో, నీవు 'శ్రవోః ప్రఖ్యాత పీఠస్య రంజనీ మస్య విక్రమైః' అనునట్లులు శత్రువులుగూడ కొనియాడఁదగిన పరాక్రమము గలవాఁడవనియును రామోద్వర్నాభిభాషణే' యనునట్లులు ఆడినమాట తప్పనివాఁడవనియును, 'అండానాన్తు సహస్రాణాం సహస్రాణ్యయతానిచ' అను నట్లులు అనంతకోటి బ్రహ్మాండముల కరిపాలించువాఁడవనియును, 'బాహుచ్ఛాయామపవ్యభ్య యస్య లోకోమచాత్మనః' అనునట్లులు నీ భుజముల నీతక్రింద లోకములన్నియు బ్రతుకుచున్నవని యును; 'ప్రాచేతసస్త్వాదికవిః' అనునట్లులు మొట్టమొదట కవియగు వాల్మీకి మొదలగు మహర్షు డాదు నీ పరత్వమును స్థాపించగా చక్కఁగా తెల్లనికొని యున్నవాడను, కావున నేల దానిని ఎందుకు యోజించెదవు? అని అయ్యగఁకు విజ్ఞాపించుచున్నారని భావము.

కీరణాపః—సంపూర్ణ ప్రకాశవరాగము. 21-వ మేళము. కీరవాణిజస్యము. కాకలినిపాడ గుర్త మృదుములు రాగచ్ఛాయాస్వరములు. ఎల్లప్పుడును గాగము నేయఁదగినది.

ఆరొహణము,

అవరోహణము,

స రి గ మ ప ధ ని స.

స ధ ని మ గ రి స.

ఈరాగమునకు పైని జెప్పబడియుండు ప్రయోగ ప్రకారమున రంజిత్యము కలుగదు. ఆరోహణ మందు గాంధార వర్ణముగను అవరోహణమందు మధ్యమ, ధైవత వర్ణముగను పాడవలయును. 'సరిమ పధపనిస' - 'సనిపధప మపగరిస' అను ప్రయోగము రాగప్రధానమై యున్నది. ససధర-రిరిమా - మాగరిస - మపగరిస - పససగరి - ససనిస అను ప్రయోగములు రాగరంజకములు. గ్రంధాంతరలక్షణగీతములందు 'పధనిస' అను ప్రయోగము కనుపడలేదు.

మ ; ; ; * పాచు - గాగా ;	రి , రి , - రి	సా - రి గా గా	
; ; ; * ఏట - యోజ,	నిలు, - చే.	. - సెద పు	
నూ ; ; * పధాప - గా ; రి	సరినిరిగ - రిగ	మా - సా , సా	
రా ; ; * యెగురు - ప ; లుగ	వా . . . - ర	స - లే , రు	

పనిసపాప *

రా . * శ్రీ

అ. ; ; ; *	పాదాపా ; నూ	పా ; ; - ధా	పాతీ ; , నీ	
; ; ; *	నోటిమా ; ట	నా ; ; - ర్ప	గ రా ; ; దు	
సా ; ; *	సరిగాసా ; గా	గరితీ ; - పరి	గా - గరితీసేసిని	
రా ; ; *	కోటివే ; లప్ప	ల. లో ; - వే	క్రొ - యె. . . సా.	

గీనిపదపదు

నీ. * వే

చ. ; ; ; *	వావా ; పద	పనిసా - పద	పమగా ; గీ	
; ; ; *	మెండు మా ; రు.	ల. లో - వెను	క. తీ ; య	
రీ , సా , *	పదప్రాసీ ; సా	నీ , సా , -	మా - మపగాకీ	
ప , ని	రెండుమా ; ట	లా , దు , వ	దు - గా. . . క	

గీ ;
ని ;
అండ్ల ప్రి పాలించు ;

డపని చందమామలాడఁ ద్యాగ మత. (అనుపల్లవి బోలు

అవతారిక: ఇంద్ర అయ్యగారు రామా స్థావరజంక్షనములందు పాపించి, తూర్వానాశితే దేవదళి అనునటులు ప్రకృతి జీవుల యెల్లర కొంచెము వాడ తప్పక గమనించి యేలునట్టి నీకు నాపని యన్నమాత్రమున నిట్టి యజ్ఞక్షత్తేయేల? హరి వీరివలె నిన్ను చులకనగ చితిని? అనుచున్నారు.

(26) కిరణావళి - ఆది

ప. పరాకు నీకేలరా రామ

(ప)

అ. చరాచరముల వసియించెడియో - సారసాక్ష నా పనులనిన ని

(ప)

చ. పురాణ శబరి యొసంగినయులు నే - భుజించుకొన్న కేషమా రామ

ధరాతలమున గుహునివలె బ్రత - తల్ప మొనర్చితినా త్యాగరాజువై (ప)

ప్రతిపదార్థము.

చరాచరములకొ - జంగమ స్థావరములయందు

వసించెడి ఓ సారసి దా - నికనించు తామగతేతల

చంద్రి కప్పులు? , రామా

నాపనుల అనన్త - వాక్యములు అని నీకు తోచెను

యెడల

శశివరాట - శశివరాట

చిలరా - ఎందుకురా

పురాణ - అనాదిపురుషు

శబరియొసంగిచయటు - శంకరి

నేక - నీను

భుజింపుకొన్న శేవచూ-తిస • మిగిలినరానిశా (ఇచ్చి
తిని)

రాసు - రాహు

గుహానివ క్ - గుహా నీతిగా

ధరాచలం క్ - నేలకొండ

వృత్తిల్పము - అమృత పదకను

ఋగ్వేదకా - ఆ - ఋగ్వేదానా

తస్యగ్రాణామైకా - తస్యగ్రాణానికొండ

(ఓంతు నీకేలది)

విశేషారము:—రాహు! నీవు లేనితాపు అణుమాత్రమైనను లేదు, 'రాహు: కమలపత్రాక్షా' అనునటులు విశాలమైన తామరత్రేకులవంటి కన్నులు గలవాండ పగుటచే పరమాణువు కూడ నీకుఁ గనుపించకుండదు. నాపను లనినమాత్రము నీకుఁ గనుపించుట లేదు. కొండంత పనులైనను గోరంత చులకనగఁ జేసెదవుగాని నాపని గోరంతయైనను నీకు కొండంతగఁ గోమును. లేకున్న నేలపరాకు? మఱియు, నీవనిన కన్నులఁ గేప్పకొని గౌరవించుచుంటిని గాని, 'ఫలాచివసు పశ్చాన్ని మూల'ాని మధురాణి చ! స్వయమాస్వాద్య మాధుర్యం పరీక్ష్య పరిభక్ష్యచ! పశ్చాన్ని

వేదయామాస రాఘవాభ్యాం దృఢప్రతా, అనునటులు పండినపండ్లను తీయ్యనిగడ్డలను ముందు
దాను దుచిచూచి నీకు విందుబెట్టిన శబరినిలెగాని వృక్షియు, 'తృణేషు సహానీతయా' అనియు,
'ఇయం తాత సుఖాశయాత్కర్తృదర్శముఃపకల్పితా' అనియు గాత్రవేలయందు క్రింద అకులు గడ్డిచేతను
పడకనమర్చి మహార్హశఁయందు పరుండదగిన రాజకుమారుడవగు నిన్నును, 'మహర్హశ
యాపరివర్తనచ్యుతై స్స్వకేషపుష్పైరపి యాస్మద్రూపతే' అనునటులు హంసతూలికాతల్పమున
పరుండి పూరలుటచే విశిష్టోయిన పుష్పములచేతను వెంకటకలచేతను ఒత్తుకొని బాధపడుటకై
పుష్పాపహ సుకుమారింకుగు నాతల్లి సీతమ్మను పరుండుండని ఉపచార మొనర్చిన గుహునివలె
గాని, నీ గౌరవమునకు తగని యుపచారముల నొనర్చినా? లేదు. మహాసుకుమారుండ నని నీ
కడుగులకు మడుగు ల్లిసచున్న నాపెని ఇంత పరాకేలయని అయ్యగారు భక్తిపూర్వకముగ
వేడుచున్నారని భావము.

ప. సాపా ; మ. 'రిసా

| రిగనుప - పడగమ

| హా ; - హాధిని

క రా ; క

కే.ల.

| రా ; - రామా

అ. నిసేరీ ; రీ - సేరీసా - గరీరీ -
చ. రా ; స - రం. . - బం. ల -

2.

”

3.

”

5.

”

6.

”

| రగమప - మాగా
| క్కే. ల
| రీగమూ - గరీరీ
| ప. సి - యం.
| రీగమూ - రీగమూ
| ప. సి - యం.
| రీగమూ - గరీసే
| ప. సి - యం.
| రీగమూ - రీగమూ
| . . . - యం. . .
| . . .
| . . .
| . . .

| గరీ - సా ;
| ర. ;
| సా సా - రీ గరీసే
| సె డి - యో. . .
| గరీరీ - గరీరీసే
| సె. డి - యో. .
| పధనిసే - రీగరీసే
| సె. డి. - యో
| మగరీసేసా,
| సె డి. యో;
| మగరీసే - సా;
| సె. డి. - యో;

[శ్రీ త్యాగరాజ]

మా ; గాగరిసా - రిగళుప
సా ; రసా.. తు-నా..
చు. సానా ; పా - మాగా - గరి
పు రా ; ణ - శ బ - రి.రా
" "
" "
" "
" "
పానా ; గా - గరిససాసా
కు జం, చు - కొ...నై
నిసిరీ ; రీ - సరిగాగరిరీ -
ధ ప - ల. మున. సు -

రతి

| ధాసే - సరిగరి
| ప ను - లని..
| రిగళుప - మాగా
| గం... గి న
| రిగళుపమాగా
| స.. గి న
| " "
| " "
| భుభుజిస - రిగళుప
| శే. ప. - మా..
| రి గళుప - రిగళుప
| పా ని - ని.రా.

హృదయము
సరిగరి తీరీ
న... నీ.
రి గమా - రిగమా
యలు - శే..
నుగగరి - రినిను
యలు - శే..
రి గళుప - భనిసే
యలు - శే..
రిగళుప - భనిసే
రా... పు..
రుగరిసే సానా
ప

మా ; గాగ రీసా - రిగమప

ప్ర ; ల్మమె. స. - స్పృతి.

ధా ; - శీశా

సా ; - త్యాగ

| కీసీతీ - గీతీ

| రా. - - స్పృతి

కావ

అవతారిక:—ఇందు అయ్యగారు, 'నివృత్తతైరై రపి గీయమానాత్' అనునట్లు అన్ని విషయములయం దాశేషదలిన ఋషులుగూడ భగవద్విషయమును విశువజాల నట్లులు, ఏ యాశా పాశములకు లోబడక అన్ని విషయముల రోసిన తామును శ్రీరాములకు చేతులార నలంకారములఁ జేసి చూడవలయునని ప్రయత్నించుచున్నారు.

(27) ఖరహరప్రియ - ఆది.

క. చేతులార శృంగారముఁ - జేసి చూతును శ్రీశామ (చే)

ల. నేతుబంధన ! స్వరపతి సర - నీకుమా భవాదులు పొగడ నా (చే)

చ. మౌఱుంగు బంగారంబెలు పెట్టి - మేలియో సరిగవల్లులు గట్టి
సురతరుసుమములు సిగవిండఁజుట్టి - సుందరమగు మోమున ముద్దువెట్టి చే।

2. మొలను కుచ్చనపు గజలు సూర్పి - మధ్యదుగ నుడుటను తిలకమ, దీర్పి
అలకలపై రావిచేకము జూర్పి - అందమైన నిన్నురమున జేర్పి (చే)
3. ఆణిముత్యాలకొండ జేసి - మాపుసుగా పదిమళ్ళగంధము పూసి
వాణి నురటిచే విసరగ వాసి - వాసియనను ద్యాగరాజనుత యన్ని నోసి(చే)

ప్రతిపదార్థము.

శ్రీరామ - శ్రీరామచంద్రా

నేతుబంధనా - సమద్రమున గట్టుగట్టినవారా
సుగంధి సరసిరహ భవాదులు - దేవతలతో శ్రేష్ఠులైన

(బహు మొదలగువాగులు

పొగడక - కొనియాడగా

నాచేతులారక - నాచేతులనిండుగ

శృంగారముక - ఆలంకారమును

చేసి - చేసి

మాతుక - మాను

మోలుగు బంగారందెలు మోలుగుచే కంగలబంగా

ద అంబెలగు

నెట్టి - సమర్థించి

చేయియో సరివల్లెలు - 1000 సరిగ ప్రస్తుములును

కట్టి - కట్టి

సుగంధు సుగుములక - పురికొని పుష్పములును

స్వనిండుక - జుట్టునిండుగా

శ్రీ త్యాగరాజ]

66

హృద ము.

చుట్టి - చుట్టి
సుందరమగుమోమునకె అందమైన ముఖమునందు
మూడుపైట్టి - నేముడుపైట్టి

(చేతులార)

మొలన - మొలయందు
కుందనపు గజ్జెలు - మేలిమి బంగారుగజ్జెలు

ార్చి - క్రచ్చి

మూడుగళ - మూడుగ
నూడుటక - ముఖమునందు
తిలకముక - కనరానిబొటను

తిర్చి - దిద్ది

అలకలపైక - ముంగురులపైని

రావీచేకయుక - సూర్యునివలె నుండు చక్కములబిళను

ప్పవోడగట్టి

అందమైన నిన్నుక - చక్కనివాడవైన నన్న
ఉరమునక - వక్షస్సులకుందు
చేర్చి - చేర్చుకొని

(చేతులార)

అనిముత్యాలకొండె - మంచి ముత్యములకొండెను
జేసి - జేసి

హచ్చుసుగళ - అందముగ

పరిమళగంధము - సువాసనగల చందనమున

పూసి - పూసి

త్యాగరాజునతఁజ్ఞాగరాజుజే కొని యాడఁ దురామా
జే - సురస్థితి

సురటిచేక - విసనకఱివే

రక - కక - వీరగా

ని వాని యనుమక - మేలు మేలునుచు

అన్ని - సకలవిషయములను,

కోసి - నదలిపెట్టి

(చేతులార)

విశేషారము:—ఇందు త్యాగయ్యగారు శ్రీరోముల కలంకారముచేసి ముద్దుపెట్టుకొని-కొంగిలించుకొని నానావిధముల ననుభవించునట్టి కైతేభవమును జూచుటకై బ్రహ్మసరస్వతులు విచ్చేసిరనియు ఆ సరస్వతి సురభిచే విసరెనఁ యు బ్రహ్మ యి యలంకారమును జూచి పరమానంద మొందెననియు నిట్లు తా మనుభవించిన యేకాంతానుభవమును ఈ కీర్తన ద్వారమున వెల్లడిచేసిరని భావము.

భురహరప్రియా రాగలతణము :—సంపూర్ణ, రాగము. 22-న మేళకర్త; ఆరోహణమందు సాధారణ గాంధార చతుస్రూతి కై పతములున్ను 1వరోహణమందు కై 2వో నిపాధ శుద్ధ మధ్యమ లున్ను రాగచ్ఛాయో స్వరములు; ఎల్ల స్వరముల గానము సేయదగినది.

శ్రోహోహము.

అనరోహణము.

స రి గ మ ప ధ ని స.

ప్ర ని ధ ప చ ని రి స.

మ. * సాసా - సీరిధపమా - హృదయః

; * హృదయ - లా... ర - శ్చంద్రః ;

2. భని *

.. *

3. సీరి *

.. *

4. రీ * రీ సీసా ; - హృదయః

* మాళును ; - శ్చంద్రః ..

5. రీ * .. పథనిస

* .. శ్చంద్రః

6. రిస * డిటో హృదయ - హృదయః

.. * .. శ్చంద్రః ..

| హృదయ - హృదయః ; - ; నుప

| హృదయ - ర - నుప ; - ; ..

| .. ; - మహదని

| .. ; - ..

| మామమ - మృగ - రిగి

| శ్చంద్రః .. - .. - సి ..

| .. ;

| .. ;

| మహదని - గమ

| హృదయ - ము

| నిస - హృదయ - హృదయ

| హృదయ - శ్చంద్రః .. - సి ..

1. మగగరిస * రి నీ సా ; * - రిగమప - ధనిసరి

..... * చూతును ; - శృం.

2. మగగరిస * రి నీ సా ; * - రిగమప

..... * చూతును ; - శృం.

అ. , , * నిని - ధనిసరి - ధనిసా - పచుగరి

, , * నేతు - బం. ధ - న.

2. , , * నిని - ధనిసరి - నిధధా - సాగమముగారి

, , * నేతు - 0. ధ - న.

3. , , * రీతీ - మంగరి - రీతీ - సున - సుపమ - మనయగారి

, , * నేతు - బం. ధ.

, , * రీసా ; - నిధా - పాధమ

, , * నీ. ; - సుహ - భ.

సాసా - పాధని - ధాని - పాసా మగరి - ధపామగరి - పమాగరి. . .

. . . గా. సా రీ నీ సా - పాసప

ధనిధప

గా. ధపవయ ము.

గమ రిగమగ - గరిస - రీసా

. తి.

.

.

.

.

.

.

(22) శిరహరప్రియ - అది.

- నడచినడచి చూచెద రయోధ్య - సగరము గానలే (స)
- పుడమి నుత సహాయుడై చెలంగు - పూర్ణుని ఆత్మారాముని గూడియాడు (స)
- అట్టె కన్నులుగూర్చి తెఱచి నూత్రము - పట్టి వెలికి వేవధారులై (స)
- పుట్టుచావులేని తావు తెలియక - పొగడదరు త్యాగరాజువినుతుని (స)

ప్రతిపదార్థము.

నడచినడచి - పోయిపోయి

చూచెదరు - శ్రోండలు) ప్రయత్నించెదరుగాని

పుడమి... పూర్ణము - అయోధ్య పట్టణమును (వైకుంఠ భూమి)

కానత ఏ - చూడలే

పుడమి... పూర్ణము

పుడమినుత - నీతాదేవి

సహాయుడై - సహాయముగలవాడై

చెలంగు - విప్లవ

పూర్ణుని - కళ్యాణగుణములచే నిండినవాడై
అత్యామునికై - భీవులయంతర్యామియై హరి ను

రాముని

కూడి ఆడకై - చేరి యాడుటకు

(నడచినడచి)

అట్టె - అడే తీరగ .
కన్నులై - నేత్రమును
కూర్చి - చేర్చి
తెలుచి - విచ్చి
నూత్రము - యల్లోపకీమన
పట్టి - పట్టుకొని
పెరికికై - పెరికి
శేషధారులై - యోగి శేషమల శేషినివారులై

శ్రద్ధా పురేనితాపు - ఆశాశలమనఃభూతులై దేని ప్రశ
శకు మనఃపడెమును
తెలియుక - తెలియఁజూడక
త్యాగరాజ - నుతునికై - త్యాగరాజువే కొనియాడఁ
బడువానిని
పొగడెదము - కొనియాడెదరు
(నడచినడచి)

విశేషార్థము:—కపట 'పూర్ణనికై, ఆత్మారామునికై' అను విశేషణములచే, భగవంతుఁడు సమస్త కల్యాణగుణమలతో అంజులను నింఁయుండువాఁడనియు, ఆశ్చర్యమందు విహరించు వాడనియు చెప్పఁబడినది. అనగా స్వయాపవ్యాప్తిచేత సకల ప్రదేశములయందును ఉండుటయే గాక దిక్పనుంగళ విగ్రహముతోడ యోగిభ్యేయఁడై హృదయ పుండ కమానందు నున్నవాఁడని భావము.

ఇట్లు లక్ష్మీ సమేతుడై వేంచేసియున్న భగవంతుని శేపించుటకు ఎక్కడెక్కడికో నడిచి నడిచి ప్రయత్నించెదరుగాని పరమపదమును బొందజాలరు. 'యమై వై వస్యో రాహు యస్త వైష హృదిస్థిః ! తేన చేదవివాదశ్చేన్యా గంగామ్యా కురూషమః' అనునటులు చిత్తశుద్ధిగలిగి వారివారి మనస్సులయందు సర్వ నియామకుడై వేంచేయున్న భగవంతునితోడి సఖ్యముగలిగినఁ గాని, లేక వివాదము లేకున్నఁగాని యున్నయెడల గంగ, కురుక్షేత్రము మొదలైన పుణ్యక్షేత్రములకుఁ బోనక్కఱలేదు. అట్టి మనశ్శుద్ధి లేనివారు యాత్రలనుచేసి శట్టనములను పల్లెలను జూతురుగాని తత్త్వము గనుగొనజాలరు; అనఁగా అయోధ్యావగరము (వైకుంఠము) నకుఁబోజాలరనుట, 'దేవానాంపూరయోధ్యా తస్మాంహిరణ్యయః కోశిః' అనునటులు అయోధ్య యనఁగా సంసారులుచొచ్చుటకు వీలులేనిదియై, నిత్యపూరులకు నిచాప్తమైన అమృత మమనుగు పరమపదము. 'పుట్టుచావులు లేనితావు' ఇందుచే 'యం ప్రాప్య ననివర్తనే తదామ పరమం మమ' యనునటులు, ఎచ్చటకీ భోయినవారలు 'తిరిగి రాలో రాలో' అదియే భగవంతున కుపకరికటగు పరమపదమనియు, అట్టి పరమస్థానమును బొందుటకు తత్త్వజ్ఞానము లేక ఇంతె వేషముల హస్తము వేసికొని భవ

మాల యజ్ఞోపవీతములచేతఁ బట్టి కన్నులు మూసికొనఁచు లెకచికొనఁచు భగవంతుని స్తోత్రములు చేసి నను ఫలములేదనఁయు, 'తత్త్వజ్ఞానోద్భవము' అనఁటలు తత్త్వజ్ఞానమువలన మోక్షము కలుగవలసినదే గాని, లోకికాడలరములచే మోక్షము సిద్ధిపడనియును అయ్యగాదు వెల్లడి చేయుచున్నారని భావము.

పా ; *	స్థిరీగా - లగమమా ; - పా ;	పను - పనువగ - మా	, గ - గమగరి - రిగమగ	
;	* వడవిస - డు . చి ; - మా ,	. . - చె . ద . - ర	, . - యో . . - ధ్యా . .	
2. గరిక*	"	- పాధా - ధగధ	పా - ధగమా - పమ	
....*	"	- మా - చె . ద - ర .	
రి. "	*	"	ని - నిరుపవగ	
"	*	"	. - చె . ద . ర .	
"	*	రిస్థిరీ - రిగమగ - గా ; గరిక	నిధ - పనుగరి - పనుగా	
"	* సగరము - గా	ర - ; ; - ల .	. . - యో . . - ధ్యా . .	

సో * నిధిసా-యగ-గా-క్తిచపథ-నిధిపయ-గరిసని || సో, - రీ, గా || ; - రి గయప - భరిశీ ||
 గు * పుడమి-య. త-స. హా. . || యు, - డై, . || ; - డె. లు. ||
 గరిసో * నిధిపా-సా, నిధిపయ- || " || " ||
 గు. . * పుడమి-య. త. . . . || " || " ||
 " * గిడుగరిసో - నిసేనిధి - పనిధియ || పా - గయపయ-యగ-గారి ; నిధిపయగరి - పరగా ||
 " * పూర్ణ. ని - అ. . . . - త్యా. . || రా - యు. ని ; గూ. డి. - యూ. ||

రిస *

డెడ * (నడిచి)

చ. ; * పాపా - పయగారి - పయగారి || రీ - నిధిపయగరి || సారీయూ, గరి ; ;
 ; * అత్తై - క. స్నలు- గూ. . || ద్వి - తెలు. వి. || మా. . . . , బ్రయ ; ;
 ; * నీసనిధిసా - గగరి - గయపయ - || గరి - ; - ; ; || సా - ; - ; ;
 ; * పట్టి. తె - వి. కి - వే. . . . || ప్రి - ; - ; ; ||

;	*	నిధిపముగా, - పరగరిని	సా, - రి, గా	; - గరినిగయ	
;	*	పుట్టుచా; - వు. తే...	ని, - తా, వు	; - తెలియ.	
పద	*	"	"	; - రిగమపదని	
క.	*	"	"	; - తెలియ.	
సా	*	"	"	; - రిగమప - ధనిని	
క	*	"	"	; - తెలియ.	
గరిసా	*	నిధిపము - సా, నిధిపము - గవపద - నిధిపము - గరిని	సా - ,	"	
క...	*	పుట్టుచా... - వు. తే...	ని - ,	"	
గరిసా	*	గమగరిసా - నినిధి - పనిధి	పా - గమపయ - మగిగారి,	నిధిపకరి - పరుగా	
...	*	సా, గి, డె - దయ - త్యా	గ - రా... - జ;	ని. ను... - తు,	

రిధి *

ని *
(కీర్తి)

అవతారిక ఇందు అయ్యగారు శ్రీరామకృష్ణుల కారాధనకు సమర్థించుచున్నారని నోపకరణమగు తాంబూలమును సమర్పించుచున్నారు

(29) ఖరహరప్రీతు - ఆది.

ప. విడము సేయవే నన్ను - విడనాడకు వే (వి)

అ. పుడమిలనయచేతి మంచి - ముడుపులనుచుఁ దలచి తలచి (వి)

చ. రాజమాన్యడౌ సామితి - రలిసపు తమ్మకడిగఁ బట్టి
చేకరిల్ల నలిచినాఁడు దేవదేవ

జాజికాయలు వలకులు - జాడప్రతి వక్కలాకులు
రాజరాజవర! త్యాగ - రాజ ప్రేమతో నొసంగు (వి)

ప్రతిపదార్థము.

విడము సేయవే - రామా తాఁ బము వేసికొను - నన్ను - నన్ను

ఁడనాడకువే - వదలిపెట్టికమా

పుడమితనము చేతిపంచి వడుపులు - నీతాడేని చుట్టి

యిచ్చివ దళలపాకు వడుపులు

అనుచుకొ - అనుచు

తలచిలించి - చాలంగనెంచి

(ఃదైయ నేయవే)

దేవదేర - దేవతలకు దేవుడవైనరామా

రాజమాన్యఁడౌ సామితి - రాజులచే పూజింపబడు

లక్ష్మణస్వామి

రతనపు తమస్మిపడిన - రత్నాలుపెక్కిన తమస్మిపడినను

పట్టి - భూని

విశేషారథు : — రామా ! నేను నీ కుపచారము నచర్చించుకుంటగింత యోగ్యత చేని

వాడనైనను సామాన్యస్వచారములనే గాక అంతరంగతైరిర్చుములను జేయబూనితిని ; అంగు

నీ తాంబూలసమర్పణము నీకు పరచుప్రేమపాత్రచు యగు మాతల్లి నీకయ్యుచులిగవది, 'నీవు

తే, రిలకొ - ప్రకాశించుగట్టు

నిలిచినాడ - నియమకాన్పాడ

రాజరాజవరా - రాజాధిరాజులగా ప్రేస్తాఁడా

త్యాగరాజు - త్యాగరాజు

ప్రేరతోకొ - స్నేహితి

జాజికాయలు

ఏలకులు

జాపతి

వక్కలాకులు -

ఒకంకొక - సర్వర్పించెను

(ఃదైయ నేయవే)

నా! బ్రహ్మసాక్షాత్కారముచేత నా కైంకర్యమును దేములకు నేనే ముందుపడితిని ఇదిగో చూడుము; నేను వక్కలాకులు జాజికాయ'వలకులు జాపత్రి సమర్పించి సమర్పించక మునుపే నీవు తమృదుమియుటకుగా లక్ష్మణుడు నవరత్న సగితమైర' తమృపడిగను పట్టియున్నాడు. ఆహా! లక్ష్మణునకు కైంకర్యప్రీతి! రాజాధిరాజులచే సన్మానించబడు లక్ష్మణు డెక్కడ! తమృపడిగయెక్కడ! భక్తులగునారు నీ కైంకర్యమేది దొరకినను చాచునని కదా యెంచుచున్నారు! నీ కైంకర్యములు చేయుచున్నప్పుడు హేచ్చుతగు లించుకయుఁ దోచువుగదా? అటులే నీవును వీరికి కైంకర్యమును నియమమును దొలగించి యెవరెవరు ఏకైకకర్మమును జేసివరు ప్రీతితో పరిగ్రహించవలయునను సుకల్పముతో నున్న నాడవు. అందుచేతనే నీతాదేవి చేయునట్టి తాంబూల సమర్పణమును కైంకర్యమును నేను చేయఁజూపితిని నీ సుప్రియురాలైన నీలాదేవిచేతియగు మనువులనియే, నాచే నియ్యబడు విడెము పరిగ్రహించవలయునని అయ్యగారు ప్రార్థించుచున్నారని భావము.

ప. రీగీగా మ పా; విడెము నే య;

| భా, ని - సా; | నీధా - సా; ||
| వే, - - - | స. - - - ||

పాము - గమగా - గరి - రీ
విడ - నా. - డ. - కు.

2. రీ రీగా ; - మా ; పా ;
విడెము, - నే ; య ;

పధనీ - నిధధప - మగగా - రీ
వి. డ - నా. - డ. - కు.

3. రీ రీగా ; - మా ; పా ;
విడెము ; - నే ; య ;

పధనీ - నిధధప - మగగా - రీ
వి. డ - నా. - డ. - కు.

4. రీగా ; - మా ; పా ;
విడెము ; - నే ; య ;

| పా ; - ; ;
| పే ; - ; ;

| ధనిశీ - ధనిశీ
| వే. - . . .

| పా ; ; ;
| వే ; ; ;

| ధనిశీ - గారీ
| వే. . . .

| మగ - నిధ
| వే. . . .

| ధనిశీ - గరి
| వే. . . .

రిగమగ - గరిస
.....

నీధా - పామా
స. - స్ప.

రిగమగ - గరిస
.....

నీ ; - నిధపమ
స ; - స్ప.

గమపమ - గరిస
.....

నిధిధ - ధపమ
స. . . .

శ్రీ త్యాగరాజ

178

[హృదయము]

నా ; నిధిసా - నిధిధను - మగరిస

వి ; దు . . . వా . . . దుతు.

అ. సాపాదా ; - నీనీ - నానీ

పుడమి ; - తన - తు.

2. " "

"

3. సాపాదా ; - నీనీ - నా ;

పుడమి ; - తన - తు ;

4. " "

"

5. " "

"

నలుగురు - పదనిసే

శే

నా ; - ;

నా ; - ;

"

"

నా ; - నా

నా ; -

నీ ; - నా ;

నా ; - ;

నీగతి - నా ;

నా ;

నిధిధను - మగరిస

నా

నా ; - నిధిధను

నా ; -

నిధిసా - నిధిధను

నా

నీ ; - నిధిధను

నా ; -

నిధిసా - నిధిధను

నా

"

"

6. " నీసేని - భపయూ ||
" ||
7. సేనిసేరి - గగరేసి ||
" ||
" గాగో - కేగో ||
" వే ||
8. " గాగో - కేగో ||
" వే ||
9. నానో - నీని నీధా - పా ;
మరు - పు ||
" తల - చి ||
10. నానో - నీని నీధా - పధనీసే ||
మరు - పు ||
" తల - చి ||
- చు ; * పాపాచూ గరిగామా ||
" * రా మానభి ||

సాసా - నీధా - నీపా - ధాసూ
రత - నపు - త . - మృ.

పా ; మా ; - గా ; గరి
తే ; జ ; - రి ; బ్బ .

పపనిధ - ధపమా - రిగచుగరి
జే వ - జే

; * సారీ ; - రిసనని - సాసా
 ; * జాజీ ; - తా . . - య . లు

రిగమా - మగగా - గరి - రిగా
మా . - ప . . - త్రి . - వ .

పాపాధా ; - నీనీసా ;
రా , జ ; - రా , జ ;

సాసీ - నిధధప
పడి - గ . . .

రిసీ - సా ;
నిలి - చి ;

సా ; - ;
వ ; - ; ;

రిగరిస - సరిగరి
ఏ ల . . .

మాపా - పాధా
కృ . - లా .

గాగారీగా
వ రత్యా

మాగా - గరి
ప . - ప్పి . .

రిగామాపా .
సా . . డు
- నీ నా మములను పాడు

కు

| పవదెలుంగక యుంటిగా
 | క్తి

| :

| గాజువోటి

ప్రియలు యెదు

నా ; నా ; - సీనిధాపా

| నానీ - నిదధప

నీసిని - భవహ

రా ; జా ; - ప్రే...ను.

| హో - నో...

... ..

~~...~~

నిధి - భవహ

అపతారిక:—ఇందు త్యాగయ్యగారు సీతాలక్ష్మణులు శ్రీరామచ

చ్చేసి కన్న భావమేనుని విచారించి శ్రీరాముల సౌందర్యాన్ని గుఱవ

సూచింపుచున్నారు.

(90) ఖరహరప్రియ - త్రిపుట.

... ..

ప. పక్కల నిలబడి గొలిచెడి - ముచ్చట బాగ దెచ్చి రాద

(ప)

ల. చుక్కల రాళ్ళని గేరు మోముగల - నుదతి నీకయ్య సామితి శ్రీరాముని కిరు

(శ)

చ. తనువుచే వందన మొనరించుచున్నార - చక్కన నామకీర్తన శేయుచున్నార

మనసునదలచి మైముఱచిది 'న్నార - నెనరుంచి త్యాగరాజునితో హరిహరి రిరు (ప)

ప్రతిపదాశ్రిము,

చక్కలరాయనిక - చక్కని
 కేరళామంగల సుదతి - పరిహరించు ముఖముగలిగి
 చక్కనిదంతములగల
 పీతపత్తి - నీతాదేవియను
 శామితి - లక్ష్మణస్వామియను
 శ్రీరామా - శ్రీరామా
 నీకు - నీకు
 ఇరుపక్కలక - చెంచుపార్శ్వములయందు
 నిలబడి - నిలిచియుండి
 కొలిచెడిముచ్చట - నేనించెడి అందము
 బాగుక - చక్క
 తెల్లరాదా - తెలుపగూడగా
 తనపువ్విక - శరీరముపై

పదము ఒకరించుపార్శ్వ - సమస్కారము జేయ
 చున్నవాడగురా
 చక్కనిత -
 నాపక్షిర్గన నేయుదున్నా - నీ నానలను పాడు
 చున్నవాడగురా
 మనసుక - చున్నగుండు
 లలచి - నలచి
 మోలబిచుచున్నారా - వదలంగకు ముందరికా
 నెనరు - ప్పెరి
 కుచి - కుచి
 తాల్గరాదాతోక - తాల్గరాదాతోగి
 పాదాశ్రి - పాదాశ్రి
 పీతపత్తి - ఈ నీతాదేవియను
 (చక్కలనిలబడి)

విశేషార్థము:—శ్రీరామా! నిన్ను, 'కాయేనవాచా పానసేంద్రియైర్వా' అనుటలు మనోవాక్కియములను త్రికరణములచేతగాని, యామూఁడింట నేదియో యొకదానిచేతగాని సేవింకఁదగను; ఎట్లన, మనస్సుచేధ్యానముచేయవచ్చును; నోటిచేగానముచేయవచ్చును; కాయముచేసమస్కారము చేయవచ్చును. ఈ సీతాలక్ష్మణులు నీ కిరుప్రక్కల నిలువఁబడి యున్నవారలు, పైని జెప్పిన కైంకర్యములమూఁటి నెసర్చుటకా? లేక అంజేదేని నొకదానిజేయుటకా? కాక మఱి యొక కార్యమునకా? దీక్షభావము తెలియక యజినూఢస్తై యున్నది. విచారింపినచో పైకైంకర్యములుచేయుటకు ప్రక్కనే నిలువవలసిన యవసరముండదు. ఈ లోతుగనున్న భావమును కృపతో వివరింపుము ముగ్గురు పరుసగ జేంచేసి యుండఁట దానుల సంపుగ నేవనొసంగుటకా? లేక భక్తులకు కైంకర్యములఁ జేయుట కుపదేశించి వాని నీ యొద్దజేర్చుటకు లక్ష్యణస్వమిని, నీ నిరంకుశ స్వాతంత్ర్యమునణచి పుష్పకారము, జేయుటకు సీతను నీకీరుప్రక్కల జేర్చుకొని యుండెదవా? లేక వారలే నీ లావణ్యసముద్రమున నుద్బింపగు సౌందర్యతరంగములకు ఎదురుపడఁజాలక పార్శ్వముల కొదిగి యొదిగి నేవిందుచున్నారా? లేక ముందుకెనుకల నిరుప్రసంగ నేవలై

నిద్రాపదా

పదా

సా ;

వా ;

విగ్రహపదా

పదా

పద * పాదాపదా

పద * పద

సా - సాతీస - ప

ని - ల

సా *

సా * (ఇచ్చు నిబంధనలను)

గాయనా ;

రా . . . ;

సా ;

వా ;

సాతీస - పదా

పదా . . .

ధనిసా - నిసా

పదా . . .

ధనిసా - పాదా

పదా . . .

క్షితి ;

పదా ;

సా - పద

వా - పద

ధనిసా - పాదా

పదా . . .

క్షితి - పద

పదా . . .

సా ;

క్షితి ;

అ. ; ; * నిసే	కీ ;	కీ ;	స్తో , రీ - శా ;	కేశరీ ;	స్తో ;
; ; * మ.	కూ ;	ల ;	రా , . . . ;	య . . ;	ని ;
నిసేని *	"	"	స్తో - గామగ - శా	కేశరీ ;	స్తో - నిసే ;
. . . * ;	"	"	రా	య . . . ;	ని . . . ;
నిసేని * ధని	కీ శా	కీ ;	స్తో , మీ ,	నిధా	హా ;
, . . * గే.	రు .	. ;	హే , మ ,	గ .	ల ;
; ; * నిసే	ని ;	నిధా	నినిదధా	మా - ;	వగమ
; ; * సుద	తి ;	నీ . .	త	మృ - ;	హే . . .
మగగ - రీ ,	; ;	; - ని	సరిగ - రీ	గవద	పగరి
మి . . - తి ,	; ;	; - తి	రా - మ .	నీ . .	కి . . .

గవదమ *

రు . . . * (పక్కల)

ః ; * పరు
ః ; * తను

సరిగము* ;
.....*

సరిగము* పరమా
.....* తను

ః ; * పరు
ః ; * తను

ః ; * గము
ః ; * మెండు

ః ; * పరు
ః ; * తను

| పా ; | పా ;
| పు ; | చే ;

| " | పధనీ
| " | చే..

| పా ; | పధనిసే
| పు ; | చే..

| గా,రి | రిగమప
| పు, . | చే..

| పానీసేని | ధాని
| రిం... | చు

| గా ; | రీ ;
| పు ; | న ;

| మగగా
| ద..

| " | " ;
| " | " ;

| గామగగా ;
| ద... ;

| " | " ;
| " | " ;

| గామగగా ;
| ప్న... ;

| సరిగా
| మ..

కీ. పుటా

పాపము - ;	మాపముగా; రీ గరి; గజపదనీ	ధా నికధా	హా ;
రూపము ;	నే...; యు...; చు...;	స్వా...	రా ;
; ; * నిసే	రీ ; రీ ; సేరేగా ;	రీగరిరీ	హా ;
; ; * మన	సు; న; త. ల;	చి : ..	హై ;
; ; *	”	”	”
; ; *	”	”	”
హా, ని * భని	సేరేగరి గరికా నిసేగరికా	సేనిధా	హా ;
.. * మణ	చి... యు... స్వా...	...	రా ;
; ; * నిసే	నీ ; నిధనము సీ నినిధనము	మమమగ	గా ;
; ; * సేన	రుం; చి.. త్యా...	గ...	రా ;
సరిపముగరి	హా ; ; - సద్ది - లి - లి -	గజపద	సమగ ;
జాని...	తో; ; - చారి హా.. - చ..	లి...

గమపమ *

రు... * (పక్కల నిలుబడి)

అవతారిక:—ఇందు, త్యాగయ్యగారు, 'మతిర్నృకృష్టే సరతస్సృతోవా మధోపపధ్యేత గృహప్రతానాం । అదాన్మనోభి ర్వికతాన్మమిశ్రిం పునః పునః శ్చ్యుత చర్వణానామ్ ' అనుపటు ల్నిద్రయ జయ మొసర్పజాలక సమలినదానినే సమలిపటులు విష ముముల సనుభవించువారికి ఒకరు చెప్పటచేతగాని, అన్యోన్య విచారముచేతగాని భగవద్భక్తి గలుగదు. అట్టి భక్తి విహీనుకుల సంసారవిక్షయములయందు రుచి తెలియుకగాని భగవద్దణానుభవముచే గలుగు రుచి ఎట్లు తెలియ వచ్చును. అని భక్తి లేని పామరులను గురించి పరితాపము నొందుచున్నారు.

(31) ఖరహరప్రియా - ఆది.

శ. రామా నీయెడఁ బ్రేమ రహితులకు - నామరుచి దెలియునా ఓ నీతా (రా)

అ. కామినీవేషధారికి సాధ్య నడత - లేమైనఁ దేలియునా ఆనీతి (రా)

చ. తన సాఖ్యము తా నెఱుంగఁ యొరులకు - తగు బోధన నుఖమా
 , ఘనమగు పులి గోరూపమైనద్యా - గరాజనత శిశువు పాలు క్షణ

[ప్రతిపదార్థము.

రామా - శ్రీరామా

నీయెడక - నీవిషయమున

ప్రేమరహితులకు - శ్రీతీర్థారికి

నామరుచి - నామస్వాస్థ్యము

తెలియుకొ - తెలియునా

(ఓ నీ తారామా)

కావనీ శేషధారిక - స్థిరము శేషకోస్తానికి

సాధ్యుడకల - చత్వరౌ నానములు

ఏమి విసక - ఏమగాని

తెలియుకొ - తెలియ

అనీతి - అదంతము

(రామ)

తనసౌఖ్యము - తన సుఖము

రాక - రాను

ఎలుంగక - తెలిసికొక

ఒక్కలకుకొ - ఇక్కడలకు

తనబోధన - తనకు బోధించుట

సుఖము ఆ - సుఖమా

తన్మిత్రాననత - తన్మిత్ర జానే కొనియాడబడరామ

ఘనయగుచు - పెద్దపులి

గోరౌ పము అయినకొ - (కవులము శేషింపుకొని

శకువునాల - పిల్లనాల

కలకొ ఆ - కలగునా (కలగడనిభావము)

(రామ)

విశేషారము:—నటుడు భమయూరుసారముగ పత్రివ్రతావేషక భర్తయం దెట్టి ప్రీతియందునో, ఉపచారములు చేయు కడకులు ఎన్న తెలియుకో చుట్టి యరు ప్తానములు ఈ వేష భారికి తెలియునా? తెలియవు. పులికి నోవేషమువేసిన మాత్రమున పిల్లలకు పాలు దొరకునా? అచ్చదముగా మనసగు కొంచెమైనను భక్తిలేక భక్తమును వేషమువారు అక్షి పాడి లోకుల మోసబుచ్చు వచ్చునేగాని జ్వరపు వానికి పదార్థరుచి చెలికుటలు పీనికి భగవ న్నామరుచి యేమైనను తెలియునా? తెలియదు, అనగా అత్యపాధకముగాను; ఇట్టి వానికి భగవ న్నామ తెలివములు చెప్పట, 'అంధేదూడయదుల్యశోధిరశంఖారావము ల్వాకినద్దంధాఖాన్దే పసము ల్నిచ్చు సకలధరాకాంక్షలక్రమృతక్షూపనీ, ఒండుత్పలులు భస్మహస్తములు లబ్ధవనీవ్యముల్ క్రోడనద్దంధంబుల్' అనుపటులు వ్యరమని అయ్యుగాను బోధించుచున్నారని భావము.

ప.	* నిసరి; - గరిగా - రిసా	; - నిసరి	గరిగా, రిసా	
	* రామా; - నీ... - యెడ	; - రామా;	నీ... , యెడ	
2.	* నిసరి; - గారీసరి గారీ - రిసా	నిధి - నిసరి	గారీసరి గారీ - రిసా	
	* రామా నీ - యెడ	... - రా.వ	నీ - యెడ	

8. నిధి * ని సుఖముగ-పరుగుగా-రిసా

.. * రామా నీ -యెడ

4. నిధి * ని స రీ -రిసా

.. * రామా నీ -యెడ

5. రీ * పాప-రి-గరి-గమా-గమపరు-యగా-గరి

.. * పాప-రు-చి-చి-యె -లి..-రె-య

6. నిధి * ని స రీ ; -గరిగా

.. * రామా; -నీ. . డ

7. రీ * పాప-పరుగా-పరుగుగా-గరి

.. * పాప-రు-చి-యె లి.

8. నిధి * ని స రీ ; గరిగా

.. * రామా; నీ.. డ

| నిధి - నిస - రీ-గరి

| .. -రా-మా..

| ; - రీ గమపా

| ; - ప్రే.రుర

| పా ; - ;

| నా ; - ;

| , - రీ గమపా

| ; - ప్రే.రుర

| నా , ;

| నా , ;

| ; - రీ గమపా

| ; - ప్రే.రుర

| మపధప - పరుగా-రి - రిసా

| నీ .. - - - - -యెడ

| పరుగుగా - రీ-గరి

| పి.రు.ల - రు.

| గరపరు - గరిగా - రీసా

| ఓ.. - - - - -నీతా

| పరుగుగా - రీ-గరి

| పి.రు.ల - రు.

| నిపరు - గారిస

| ఓ.. - - - - -నీ

| పరుగుగా - రీ-గరి

| పి.రు.ల - రు..

9. రీ * గమపధనిధ - పమగా - చాపధప - పమగ - గరీ | సా ; ; | సా ; నిధపమ - గారీ ||
 * సా...మ - మ - చి - డె...లి... - చు... | సా ; ; | ఓ ; ... - నీ త ||

నిధ *

.. * (రామా నీయెడ)

అ. ; * సా, సేసా - నిసేనీ, - నిధప | మా - ధసా - నిధ | ధనిసా - నిసా ||
 ; * తా, విసీ - వే... - మ.ధా | . - రి కి - సా. | క్ష్య . - నడ ||
 2. సా * సా, సేసేని - ధానీ - ధనిసా - నిధప | " | " ||
 త * తా, విసీ - వే... - మ.ధా | " | " ||
 3. సా * సా, సేసేసా - సేరీగరీ - నిసేరీసా - నిధప | మగ - లకమ - పధని | " | " ||
 త * తా, విసీ - వే... - మ.ధా | . - రి కి - సా. | " | " ||
 4. సా * రీ; సా - నీధాపామా | పా ; - ; - పమ | మగగా - గగరి స ||
 త * లే; మై, - న డె లి యు | సా ; - ; - త. | . . - రీ. తి ||

ఓ. విధః *

.. *

విధః *

.. *

(రామా నీయెడ)

ఓ. ; * పపహా ; - మగ్గా - గళ

; * భనహా ; - భ్య. ము - తా.

; * విపరీగా - మామా - పామా

; * తగుభో. - ధన - సు భ

; * సేక - సేక - సేక - విదధ

; * ఘ. - మగు - పు. తి - గో..

; * వికీప్సో - సేక - విదధ

; * గరా. జ - సు. త - శిశు..

విధః *

.. *

(రామా నీయెడ)

| విదధధ - పరు

| ప. - త

| ; - క. పరు

| ; సెయగళ.

| హా ; ;

| మా ; ;

| మా - పా, ధన్

| . - రూ, పమై

| మా - పగనిదధ

| పు - పా. లు.

| రీగా - మాపరుగు - గళి

| యో. - రు. - లతు

| ; - ; ;

| ; - ; ;

| ధనినిసో - సో

| స. - ర్యా

| పరుగు - ల. లు

| గ. - ల్లెడ.

అవతారిక:—ఇందు అయ్యగారు, రామా ! నీ మాటయేమానుషవశేషమునకు తగిన చరిత్ర చేతగాని, నీ స్వరూప స్వభావముచేతగాని, 'నరత్నమత్యాగభృద్భక్త్యతే' యన నటులు సమానుడగాని యధికుడగాని లేడు. నీవే సర్వాధికుఁడవు. అని శ్రీరామ నరత్నమును స్థాపించుచున్నారు.

(వి2) ఖరహరశ్రీయ - రూపకము.

ప. రామ నీ సమాన మెవరు - రఘునాథోద్ధా - క (రా)

ల. భామ మరువంపు మొలక - భక్తియను సంజరపు చిలుక (రా)

చ. పలుకు పలుకులకు తేనె - లాలుకు మాటలాడు గోద -
రులు గల హరి త్యాగరాజ - కుల విభుష, మృదు సుభాష . (రా)

ప్రతిపదార్థము.

'భామ...చిలుక

భామ పరమంపుమొలక - రవంపు మొలకవలె తోప

ముగనున్న శ్రీతాభాషయొక్క

భక్తియను పరిభ్రమిలక - భక్తియను పరిభ్రమిలక

ప్రకాశించు చిలుకవలె నున్నవాడ

కళువంకరదాక - కళువంకము నగరించినవాడ

రామా - శ్రీరామా

ఎవరు - ఎవరు

నీ సమాసము - నీసా -

పలుకుపల్కులకున్ . ఒక్కొక్కమాటకున

లేనెలు - లేనెలు

బలుకన్ - బాహుదలము

మాటలాడు సదరులుగల హరి - ప్రసంగింసు రమ్ములు
గల హరి

త్యాగరాజుల ఖరూప - త్యాగరాజులకు కులదైవమై
ప్రకాశించినవాడొ

వృగసుభాష - లలితమగ మాటలాడునట్టి రామా
(నీ సమాస)

విశేషార్థము:--లోకములో, 'అరాగ మో నిత్యమక్రొగతాచ ప్రియాచభార్యా ప్రియవా
చితాచ । వశ్యశ్చ పుత్రోగర్భరచ విద్యావశ్చీవనోక్తేషు సుఖానిరాజన్' అనునూలు మనుష్యులకు,
నిత్యముద్రవ్యాదాయము, శరీరాగోగ్యము, ప్రియురాలైన భార్యయు, తాను ప్రియముగ మాట
లాడుటయు, పితృయుడైన కుమారుడు, అర్థమును గూర్చెడి చదువు అనన్ యాటను సుఖైదము
లైనవి. ఇవి యన్నియు నొకరియం దమరియండుట చాల నరుదు. కాన నట్టి పురుషులకు ఈ
మూనవకోటిలో చాల నుత్తముడు. శ్రీరాముడు మాయామానవశేషమున నవతరించినను భగవం
తుండు గనుక, మనుష్యుల కరుదగు నీయాట సుకడలును వాదయం దమరియుండెను. ఎట్లన,

‘రఘువంశోద్ధారక’ యరు విశేషణముచే, ‘ఆ సముద్రక్షీతీశానాః ఆనాకరథవర్త్యనాః’ అనియు, ‘త్యాగాయ సంభృతార్థానాః’ అనియు ‘వతుస్సముద్ర ము దితమైన భూమిని పాలించుచు’ రాజులై రవలన కప్పము గొనుచున్న రఘువంశమున నవతరించుటచే నిత్య మెడతెగని ద్రవ్యాగమము గలిగియుండుటయు; ‘హరి’ అను విశేషణముచే, శ్రీరాముడు సమస్తపాపములను భోగోట్టి వాడగుటచే వానియందే ఆరోగ్యభాగ్యము నెంకొనియుండుటయు; ‘భామా మరువపు మొలక’ యరుటచే, ‘స్త్రీ ప్రణమేతి కాదుణ్యా దాశ్రితేత్యాచ్యుశంస్యతః! పత్నీ సప్తేతి శోకేన ప్రీయేతి మదనేనచ’ అనునటులు స్త్రీత్వము, ఆశితత్వము, పత్నీత్వము ప్రీయూత్వము, అను నాలుగు గుణములచేత నింసియున్న సీతాదేవి భార్యయగుటచే అనుకూలవతియగు భార్యగలిగి యుండుటయు; మృదునుభాషణ యనుటచే ప్రీయవాదిత్వము పాండిత్యము గలిగి యుండుటయు; ‘పలుకు...సోదరులుగల’ యనుటచే, పగమవిధేయులై ప్రీయముగ మాటలాడు పుత్రపాయులగు తమ్ములుగలిగి యుండుటచేత పశ్యపుత్ర సంపద గలిగియుండుటయైన నూచింపబడెను. మఱియు నీయాలు సంపదలు మాత్రమే గాక, ‘హరిర్హరితి పాపాని దుష్టానితైర్హరి స్మృతః’ అనునటులు తలచిన మాత్ర

మున సకల పాపములఁ బోగొట్టుటయు, ‘కశ్రీశ్రీమః’ అనుచులు లక్ష్మీదేవికిని సంపత్కరుడై
 ‘కులధనం కులదైవం’ అనునటులు భక్తులకు కులదైవము కులధనమురు నై వెలయునట్టి కరత్య
 సంకదచేతఁగాని, అనగా అఖిల జగత్తునకు కారణ భూతుడై ముముక్షు జనులచే నుపాసించఁబడి
 మోక్షము నొసంగు వైభవముచేతఁగాని, ‘నత్వత్సచ్చైరాశ్వస్త్యధికః కుతోన్యః’ అనునటులు తనకు
 సమానుఁడుగాని యధికుఁడుగాని లేక యుండుటయు మున్నగు మొదల సుగుణములచే నింపుకొని
 యున్న శ్రీరాముని, ‘భంకనభీముఁ డార్తజనబాంధ్రుఁడుజ్వలబాణభూణ కోదంత కళా ప్రచండ
 భుజతొండవ వర్తికి రామమూర్తికిఁ రెండివ సాటి దైవమిక లేకనుచుకొ గవగ్ని భేరికా డొండ
 డడాండడాండ నినదంబు. లజాండమునిండ మత్తవేదంతము నెక్కి సాశైవస’ అను రామదాసు
 గారు కొనియాడినటులు ఆయ్యగారు కొనియాడి శ్రీ రామకర్పణమును స్థాపించిరనిభావము.

ప. * పా | రీ - గాళిపా
 * రా | మ-నీ , స

|| స నిగ్గా
 || నూ.

| రీ - సాసాసా
 | స - మో వరు

||
 ||

;	*	రి X		మో; మాగా	హా;	మా - గారీసన్	
;	*	రఘు		వం; శో.	హా;	ర - క...	
;	*	సా		రీ - గారీసా	న్	భా - న్దీసాసా	
;	*	రా		మ - నీ. స	మా;	న - మెవరు	
;	*	రి X		మా, రి - గారీ	మా;	గా - పమగరిసన్	
;	*	రఘు		వం, - శో.	హా;	న - క...	
;	*	సా		రీ - పమగరిసా	న ధిన్	భి - ధిసాసా	
;	*	రా		మ - నీ... స	నూ..	న - మెవరు	
భిన్దీసా				భిన్దీ - సరిగా	గమా	గా - పమగరిసన్	
ర. ఘు				వం. - శో.	నూ..	ర - క...	
;	*	సా		రీ - పమగరిసా	న ధిన్	భి - ధిసాసా	
;	*	రా		మ - నీ... స	నూ..	న - మెవరు	

ధృఢిసా రః ఘ	ధృఢి - రిగఃప వం - శో .	పాశనిధానీ ధా .	పరు - పరుగరిస ర . - క	
ః * ః *	రీ - పరుగరిసా మ - నీ . . . స	రిసధిభృ మా . .	న్ది - న్దిసాసా న - మెవరు	
ధృఢిసా రః ఘ	రిగఃప - ధనిసే వం . . - శో . .	గీరిసేని ధా . .	ధప - నిధపరుగ ర . - క .	
సద్ధి * .. *	రీ - పరుగరిసా మ - నీ . . . స	నిధపరు మా . .	గా - ధ పరుగరిస న - మె . వ . రు	
సద్ధి * .. *	రీ - పరుగరిసా మ - నీ . . . స	సద్ధిధా మా .	న్ది - న్దిసాసా న - మెవరు	
ః * ః *	ధానీధాపా మ నీ . స	మా ; మా ;	గా - పరుగరిసా న - మె . వ . రు	

ని * నా | రీగరిహా
 , * రా | పని. స
 ; * తీ | నీ - నిద్రపహా
 ; * రా | మ - ని... స

సద్దె *

(రామ నీ సమాన)

అ. ; * హా | ధనిహా - పదవిసి
 ; * భా | మా... వ.రు.
 హా ; | ; - ; ;
 . ; | ; - ; ;
 పరు * హా | ధ నిహా - పదవిసి
 . * బా | మా... వ.రు.

|| సద్దెహా
 || మా...
 || నిద్రప
 || మా...

| నీ - నీసాసా
 | నీ - నెనెనరు
 | తీనిద్ర - పరుగురి
 | న. మె - వ.రు.

|| నిది
 || పం.
 || ; ;
 || ; ;
 || నిద్ర
 || పం.

| ధా - నీసాసా
 | పు - మెల కి
 | ; - నిద్రప
 | ; -
 | ధా - నీసాసా
 | పు - మెల క

సో ;	; ; - ; ;	గగరీసే	సేనిధ - ధపపమ	
.. ;	; ; - ; ;	
గమ *	పా ధనిసో - పధనిసే	సేనిర	ధా - నీ సోరీ	
.. *	భా మా . - మ.య.	వం.	పు - మెల క	
గా ;	; ; - ; ;	గరీసే	సేనిధ - ధపపమ	
.. ;	; ; - ; ;	
గమ *	పా ధనిసో - పధనిసే	సేని	ధా - నీ సోరీ	
.. *	భా మా . - మ.య.	వం.	పు - మెల క	
గమగరీ	సో - నీధా - సో	నిధపా	మా - పమగరిసా	
భ...	క్రి - యరు - మం	జ. ర	పు - వి.య. క	
ని *				
. : *				

(రామ నీ సమాధి)

చ. ; *	ప ప	ప్ర - పాపాహ	: మాగా	గాగార్తి ;	
; *	పలు	కు - పలుకు	ల కు	తే. నియ ;	
; *	ప ప	ధౌ - ధవిధాపా	మగపరు	గాగార్తి ;	
; *	పలు	కు - పలుకు	ల. కు.	తే. నియ ;	
నీ ధౌ		పథనీ - ధపమగ	రి గరుప	మగ - రీ నీపా	
లాలలు		క. - - మామి	లా. . .	కు. - సోద	
; *	ప ప	ధనిసో - నీసో	సిని నీ	ధౌ - నీసోరీ	
; *	రలు	గ. ల - చారి	త్యా.	గ - రా. జ	
గమగరీ		సో - రీ సీధపా	ని ధపా	మా - పరుగరినని	
కు. ల.		వి - భూ. . ప	పృ కు	సు - భౌ. . మ.	
; *					
; *					

(రామ నీ సమాన)

అవతారిక:— ఇందు అయ్యగారు సుఖమగు రామభక్త్యనుభవ ముండగా నితరవిషయములకేల చెయిచూచవలెను? దివ్యమగు సమృద్ధి ముండ గంటకూటి కాసి చువ్వొడు గలదా? అనుచున్నారు.

(వీరి) శిరహరప్రియ - అది.

- ప. చక్కని రాజమార్గ ముండగ - సందుల దూతనల ఓరుససా (చ)
- అ. చిక్కని పాలు మింగడ యుండగ - చీయన్ గంగా సాగరమేల (చ)
- చ. కొంకి సుందర తరమగు రూపమే ముక్కంటిసోటల గెలుగెడు నామమే త్యాగరాజు నింటనే బాగుగ నెలకొన్న దైవమే యిటు - వంటి శ్రీనాకేశరాముని భక్తియను (చ)

ప్రతిపదార్థము.

కంటికి - శక్తమునకు ; ముక్కంటిసోట - శివుని వాక్కునందు
సుందరతరమగు రూపము ఏ - మిక్కిలి యంసమగు చెలగెడు నామమని ఏ - సదాజపము చేయఁబడు నామము
అకాళమే గదా

త్యాగరాజనింటికి ఏ - త్యాగరాజనింటికి

బాగుకా - చక్కగా

నెలకొన్నదైవము ఏ - స్థనివాసము చేయుచున్న

దేవతయే

ఇటువంటి శ్రీ సాక్షేతరాముని భక్తియను చక్కనిరాజ

మాగము - ఇటువంటి పరచయోగ్యుడను, నుల

భుడు నగు అయోధ్యారామునియందలి భక్తి

యను మంచి రాజహృదయ

ఉండకాక - ఉండగా

ఓ మనసా - ఓ రససా

నందులకా - నీచహృదులందు

తూజకా - ఏల చోరబడవలయును

చిక్కనిసాలు - బాగుగా కాగినసాలు

మీగడ - మీగడము

ఉండకాక - ఉండగా

చీయను - రోమునట్టి

గంగాసాగరము - కలు

ఏల - ఎందుకు

విశేషార్థము:—శ్రీరామునియొక్క రూపు సంకదయన్న, 'రామః కమలచత్రాక్ష స్సర్వ సత్త్వమనోహరః' అనునటులు సకల జంతువులకును మనోహరమైనది; వాని నానుమత్తునో పరిమ పవిత్రుడై ఫాలాక్షుడగు రుద్రునకు సహితము సర్వా జపింపఁదగియున్నది. అట్టివాఁ ఁ కక్కడ నున్నాడనగా, పరిమనులభుడై త్యాగరాజుని ఇట్టిలోనే నివసించి న్నాడు. మనసా! ఇట్టి

రామునిపైని ప్రేమించుచుంటు కష్టమా ? ఇది పాలు, మింగడవలె కలమ భోగ్యముగ లేదా ? ఈ వేపచేదు దినుట కింత నొక్కి చెప్పవలయునా ? ఇట్టి శ్రీరాములపైని భక్తి జేయుమన్న చిల్లరదేవతల నెవరెవరినో కొలిచెదవే ! దివ్యమగు రాజనీధియుండ సుదుగొందులఁ జొరఁబడెదవే ! అని యరుచున్నారు. అనఁగా, శ్రీరాముఁడు, 'రామో విగ్రహవాస్థ్యస్థి' అనునటులు, ధర్మ స్వరూపుఁడనియును, 'యశ్చ రామునపశ్యేత్త యంచరామో నపశ్యతి' । ఇందితస్సనస్థో కే స్వా త్యాప్యేనం విర్హితే ।' అనునటులు రామకటాక్షమునకు పాత్రుఁడు గానివాఁడు వ్యధుఁడనియును; 'రామో రామ యతి' అని సర్వజనులచేత రామరామయని కలువరింపఁబడినవాఁడనియును, 'అహం వేద్మి మహాత్మానం రామం సత్యపరాక్రమమ్ । వసిష్టోపి మహాతేజాయే చేశుతిపసిత్వాః, అనునటులు నేనుగాక ప్రకృతము' నాకు వైదిగయుండు వసిష్ఠుఁడును మఱియు తపశ్శక్తి గల ఋషు లందఱును రాముని పరమాత్మయందుగ గాని మానవమాత్రుఁడని యనరు' అని విశ్వాబుత్తునిచే కొనియాడఁబడిన వాఁడనియు; 'వేదాహమేతం పురుషం మహానమ్' అనునటులు సాక్షాత్పర మాత్మయనియే నిరూపింపఁబడిన వాఁడుగ నుండువాఁడనియు; ఇట్లు వేదములచేతను స్మృతిలిహస

పురాణములచేతను పరాత్పరుడని సిద్ధాంతము చేయఁబడినవాఁడు కావున నిట్టి రామునియందు భక్తియొక మొదలగు క్రొత్తమార్గము గాదనియు; ఇది ప్రాచీనులెల్లరు బోయిన చక్కని రాజమార్గమనియు; ఈ మార్గమున బోయి శుక వామదేవాదులు ముక్తి నొందిరనియు; ఈ రామభక్తి వదలి ఇంక శే సాధన మవలంబించినను సంతుల గొందులఁ దూఱినట్లులే యనియు; 'తవామృతస్యనిపాద పంకజే నివేశితాత్మా కథమస్య దివ్యతీ । స్థితేఽరవిందే మకరందనిర్భరే మధుప్రతోనేత్యురసాహివీక్షితే' అనునట్లులు తుమ్మెద మాచి మకరందభరిత మగు తామరపువ్వు మును వదలి గొట్టి పువ్వును కంటపై నఁ జూడదు గదా? జ్ఞానములేచి క్రిటకమే జ్ఞానము గల మనుజుఁడు భగవత్పాదారవిందములను వదలి యితరము వెట్లాశగొనునో? అనియు; 'నిర్మల మందాకినీనీచికలనాఁగు రాయాచ చనునెతరంగిణులకు । లలితరసాలవల్లవభాదియై సొక్కుకోయిల శ్లేరునేకుట జములకు । పూర్ణేందుచంద్రికా స్ఫురితచక్రోరకం బరుగునే సాంద సీహరములకు । యంబుజోదరు దివ్యపాదారవింద । చింతనామృతసావని శేషమత్త । చిత్తమేరీతి నిశఃకులఁ జేర నేర్పు' ని 'శ్రీ అయ్యగారు శ్రీ రామచంద్రుని కల్యాణగుణములను నుడివి వానిఁ గొలుచుటవల్లఁ

గలుగు సాటిలేని యాన దమన ప్రకటించుచు, మనసా! ఇకను సీపు శ్రీ రామునియందే భక్తి
గలదానవై యుండుము. వే తోక్కడకును జారఁబడకుము. అని మనస్సునకు బోధించుచున్నారని
భావము.

ప ; * రీ , గ రీ - హ - న్దా	; - న్దా	రినవిసా - ససా	
, * చ, క్కని-రా - జ	; - మా . గ	ము . - డ గ	
2 ; * రీ , గ రీ - హ ని - సానీనిధిగా	" "	" "	
, * చ, క్కని-రా - . . . జ ,	" "	" "	
3 ; * రీ , గ రీ - సారాగీ ; - గారస	ధ్ధ -	" "	
, * చ, క్కని-రా . . . ; - . . జ .	. . -	" "	
4 ; * రీ , గ రీ - సారాగీ - గారస	ధ్ధ -	" "	
, * చ, క్కని-రా జ .	. . -	" "	
5 ; * రీ , గ రీ - పువ - మగరస	ధ్ధ - నీ సాగీ	గా. గమా - గరీ	
, * చ, క్కని-రా - మా . ర	డ గ	

6. రస * రీగమపా - ధమన్య - మగరిస
 .. * చక్కని - రా...జ.
7. గరిస * రీగమపా-రిగమప-ధనిసా •
 * సంగుల - చూ... ..
8. , స * ”
 , * ”
9. రిస * ధపాధమా - పరుమగ - చుగరిస
 .. * చ . క్కని - రా...జ.
10. ; * సా , సిసా - సా ; , సిని
 ; * చ , క్కని - రా ; ; ..జ
11. ; * సా , సిసా - సా రిసిని రిని; ధానిధ
 ; * చ , క్కని.

- , ని - ధానిధసా
 , గ - నే . ల రీ
- పధనీ
 , ని - ధానిధ
 , గ - నే . ల
- రిధ - రీ సా
 .. - మా . క్క
- ; - ధానిధా
 , - యా . క్క
- ధా - ధానిధా
 . - రూ . క్క
- | రీ గా-రిగమ; గా-రిగమగ
 | ముం... ; డ-ని...
 | ; - మగగా - నిరి
 | ; - చు. గ - స..
 | ;-ధపమా-చుగ గా-చగరి
 | ;-చు...-స...-స...
 | రిస; సా - సా
 | ముం...-డగ
 | పా , - - పా
 | ముం ; - - డని
 | పాధస - పాధపసా - పసా
 | ముం...-డగ

18. xరితీ * రీగచపా - రిగచప - ధానీధనిసా

... * సుందుల - దూ. -

19. xరిస * " ,

... * " :

20. xరిస * రీ, - పమధపా ; - పమమగ - మగరిస

... * స్యక్కని . ; - రా. . . . జ.

అ. ; * ధా , ని ధా - పా ; ; - పచమా

; * చి , క్కని - పా ; ; - లు. .

2. ; * ధా, ని ధా - పా ధా - పధనిధి ; - ధపమా

; * చి, క్కని - పా. . . . ; - లు. .

8. ; * ధా, ని ధా - పా ధా - పధనిధి, సా ;

; * చి, క్కని - పా ; - లు ;

| , ని, ని, ని, ని, ని, ని, ని, ని, ని, ని

| , అ. - స. - ల - ఓ. . .

| " " పధనిసా .

| " " ఓ. . . .

| నిధ - ని, - స రి

| . . - మా, - . ర

| ; - పా, ధని

| ; - మీ, గడ

| " "

| " "

| నిధపమ - పా , ధని

| . . . - మీ, గడ

| నీ , - పనిధప , గ గాచ గ గా

| . ; - ప. . . . న. . స.

| రీగరిపనిధపా - పనిధప - చు గ గా

| చు. . . . న. . స.

| నిధపా - సపా

| ముం . - డగ

| ధా , ని - పా , నిసా

| యుం, . . , డగ

| ధానీ - ధనిసా - నిసా

| యుం - . . - డగ

| " "

| " "

4. ; * ధాని ధాని సాధానీ సో-రేగ రేసే-సేనిధా-	ధవమ - "		"	
; * చి, క్కని-పా చి - "		"	
; * త్తీ, గ త్తీ -సోరేసే-నీసేనిధానీ సో-	నిసేతీ - సో , నిధా		సోధప-సోపదు-నీ సాగరికి	
; * చ్చీయను-గం గా - సో , గ ర		మే ల . .	
; * త్తీ, గ త్తీ -సేరేగ రే-నిసేరేసే-గ రేసే-నీధా	"		పథనిసే-నిసేనిధపదు-నీయ-పథపరు	
; * చ్చీయను-గం గా . .	"		మే ల . .	

గరిస *

. . . . * (చక్కని)

చ. పా , ధుధ - పరుగరి - గహపరు - మాగా	గీ - రి గహపరు		గాయ-ధుధి-ధపమా-మగగా	
కం , టికి, - సుం ద .	ర - రేరరుగు.		యా ప . - మే . .	

2

గరికి *	"		"	
. . . *	"		"	

అపతారిక :—ఈ కీరణమునం దయ్యగాను, శ్రీ రామబాణముయొక్క శత్రుసంహారపు పటిమను జూచి, శ్రీరామా ! ఈ నీయొక్క శరచాపముల నెవరిచ్చిరిరా ! యని ఆశ్చర్యమొందుచున్నాను.

34. మధ్యమావతి - ఆది.

ప. ఎవరిచ్చిరిరా ? శరచాపమల్, నీ కిసకలాబ్ధిచంద్ర ! (ఎవ)

ల. అవతరించువేళ నండెనో ? లేక అననికేగి యార్జించితివ్నా ? శ్రీరాము ! నీ (కెవ)

చ, ఒకతేసినిఁ బనినూర్తె పెయ్యె చకపకలాడి శత్రుల నణచెనట
వికలుని కాకినిఁ బ్రోవఁ ద్రిమూర్తుల వెనుకఁ దీసివారట,

గా సకల ద్రుమకుల్యుల నదీపతికై సంహరించెనట

ప్రకటికీర్తిగల్గిన కోదండశాణి ! శ్రీ త్యాగి రాజునవు ! నీ (కెవ)

‘సకల నదీపతికై ద్రుమకుల్యుల సంహరించెనట’ అని యొక పదము.

ప్రతిపదార్థము.

ఇనకులార్థిచంద్ర - నూర్వకులమును సమద్రముకు పు

[దునికంటిపాదా

నీకుక - నీకు

కిరచాపముల్ - అమృతములు

ఎవరు ఇచ్చిరిరా - ఎవరిచ్చిరిరా

క్రీరామా - క్రీరామరా

అవలించుచునేత - నీవు అవలించిన కాలముననే
ఉండెను ఓ - (ఈ శరచాపములనీతో) నండ్రెవో

లేక - అట్లులు లేక

అవనికి ఏగె - భూమియందడతలించినతరువాత

అర్చించితిని ఓ - గంపాదిచిట

నీకుక - నీకు (ఎవరిచ్చిరిక

పెట్టె ఏకైక - నీయమృతములతో నీవు పోనను
పదిమంబులు - భక్తిచేసి పదిమంబులు నీవు సేవ్య
నలకగ నామృతము

కయిలాయ - చంద్రులంబులు గలక నామృతము
చిరకలాప - చిరకలాపము అనునది నీవుతో లభి

శివక - శివశలము

అదాదెడలు - అదాదెడలు కైన్దరి

కలసినికాని - కలసినికాని కాకానురు

ప్రకాశ - ప్రకాశము

ప్రముఖము - ప్రముఖము

వెనుకకానినివాడు - వెనుకకానినివాడు

నలద్రువకులంబులక - ద్రువకులంబుల నున్న

[స్తోత్రము

నవీపతిత్ - నదులకు పడియైన నముద్రుని

సంహరించెనట - సంహరిము చేసెనట

[ప్రకటకీర్తి కలిగిన కోదండపాణి - ప్రకాశింప బడిన

కీర్తిని బడలిన కోదండమును చేతఁబూనిన రామా !

[శ్రీ ల్యాగరాజవినుత - శ్రీ ల్యాగరాజుచే నిర్మితాడఁగడు

వాఁడొ

నీకుత్ - నీకు (ఎచు ఇచ్చిరిరా)

విశేషార్థము :—‘ఎవరిచ్చిరిరా. .. శ్రీరామా !’ అనుటచే శ్రీరామ ! నీ చేతియందలి శరచాపములు అమోఘముగ నున్నవి ; అతియొగనియంచెట్టి శరచాపము లుండినటులు తెలియలేదు. ఎవరిచేనైన ను ముక్తమైన శరములు తిరిగివచ్చుటలేదు. నీ శరములన్ననో తప్పక శత్రుసంహారమును జేసి మఱలివచ్చి నీ భూశియఁడుఁ జేరుచున్నవి. అహహ ! కట్టి శరములును, వీనిని అనుసంధింపు చాపమును నిర్మాణమునందు నీచే సంపాదించబడెదా ? లే ; నీచవతరించిన యపుడు అవియు నవతరించెనా ? ఇవి ఏమి ఆశ్చర్యము ! అని భావము.

‘ఒకఁజెప్పిన. శ్రీ ల్యాగరాజవినుత’ అనుటచే శ్రీరామా ! నీకు భాణములయొక్క పటిమ చెప్పఁ దరముకానిది ‘పిడుగులకరియెను మిక్కిలి ! బెడిదములై వచ్చురావ భీమానృంబుల్ !

నుశిగొని నెఱకులునాటంగ ! పడిదప్పక నిలిచి యోర్పువాడంగలఁడే ! ' అనునటులు మహాపరాక్రమ శాలియగు గావణుడే ఆ బాణములకు నెఱచెనే ! ఇత నితరు లెంతమాత్రము ? మఱియు ' జానా త్యమౌఘపటుబాణఁగిం కయోధిః ' అనునటులు. ఒకటి పదివేయి అనంతముగ నీకోదండమునుండి బయలుపెడలిన బాణమల పటిమ సముద్రునికిఁగదా తెలియును ! సముద్రునిపై నీవు ప్రయోగింపఁ బూనిన బాణమునకు వాడు వెఱచి నిన్ను శరణంగ కరుణం గనుఁగొని ' శటిసిశ్యర వినునా బాణ మెచట పధ్యముగాదీ ! పరసాధన మే నింకెవ్వరిమైనదరింతు ' ని నీముద్రుని నడుగఁగ వాడును నా బాణమును దుగ్గిమకుల్య డేత్రమునందుఁ గల రాక్షసులను జంపఁ బంపుమన నటులే యా బాణము విడువంబడి అచ్చటి రక్కసులను జూపి ' తూణికి వచ్చెఁ జెచ్చెరన్ ' అని నీతూణియందే వచ్చిచేర లేదా ?

మఱియు, సీతా దేవియొక్క స్తనమాంసమును గోరి తుండముతోఁ బూడిచి యపరాధియైన కాకాసురునిపై పైచిన యష్టికము బ్రహ్మాస్త్రముగఁ బరఁగి వానిఁ దఱిమినప్పుడు త్రిమూర్తులును పొని తాపాడఁజాలకపోనలేదా ? ఏమి ఆశ్చర్యము అనుచున్నారని భావము.

మధ్యమాపతి రాగలక్షణము:—‘మధ్యమాదిస్వరాన్మయో మధ్యమగ్రహసంయుతః ।
 గధల్పాచార్యసన్న్యత్యాయంకాలే ప్రగీయతే’ ఇతి భాషాంగరాగము. శుద్ధ కర్ణాటకరాగము
 ఔడవము. గాంధార ఔడవములు వర్ణంబులు. సాయంకాలమునందు గానము చేయఁదగినది.
 మధ్యమగ్రహము 28 వ మేళము హరికాంభోజి జ్యము. ఈశ్లోక పూర్వముగా ఈ రాగమునకు,
 ‘మధ్యమాది’ అను పేరు చెప్పఁబడినను మధ్యమాతి యనుపేరే లోకప్రసిద్ధమైనది. చతుశ్రుతి
 ఋషభ శుద్ధ మధ్యమ కైశికీ నిపాదములు రాగచ్ఛాయాస్వరములు. ఈ రాగమును సురాగమని
 చెప్పియున్నారు. రాగములు కాలానుగుణములుగానే పాడఁదగినవి. రాగములను అకాలములందు
 పాడుచే యెగిరి పోవుటలను పోగొట్టుటకై పూర్వీకులు స్వల శుభప్రదంతైన మధ్యమాపతి
 రాగమును గానము ముగించు సమయమునందు పాడుచు వచ్చిరని తెలియుచున్నది. కొనుచేత
 ఈ రాగము కాలనియమములేక ఎల్లప్పుడును పాడఁదగినది తెలియుచున్నది.

ఇందుకు సంగీత, చర్పణమునందుఁ జెలుపు ప్రకారము:—‘భైరివిరాగిణీ మధ్యమానతిః’
 తో॥ మధ్యమాదిశ్చ రాగాంగా గ్రహాంశస్యాస మధ్యమా! సప్తస్వరైస్తు గాత్రస్యై మధ్యమాక్షిః

[శ్రీ శ్యామరాజ]

[ప్రహేళికాముఖము]

మూర్ఖునా ! సంపూర్ణాశ్శతా తక్షణైః! ధహిం క్వచిన్య ॥ ఈశ్లోకముచ, నీరాగము రాగాగ
మనియును, ఇందుగల మధ్యను స్వరమే గ్రహ శిష్యాన మనియును, సప్తస్వర సామ్రాజ్య రాగ
మనియు, మధ్యమ స్వరమే మూర్ఖునా స్వరమనియును తెలియుచున్నది. ముఖము 'చిధి' నీ రాక్వ
చిన్యతా' అనుటచే ఈ రాగమునకు ఋషభ దైవతమును వర్ణములని కొండల పత మనియును
తెలియుచున్నది.

ఈ రాగము స్త్రీ రాగమనియును దైరవిరాగమునకు భార్యయనియును గ్రంథకర్త చెప్పు
చున్నాడు.

దర్పణకారుడు చెప్పియున్న ప్రకారము ఈ రాగమును ఋషభ దైవతశీసముగా పాడిన
యెడల ఇప్పటి వాడుకకు ఉపయ రవిచంద్రిక రాగమగుచున్నది కేంద్రమగుచు ననుసరించి
గాంధారదైవతవర్ణముగా పాడు యే స్వరమృతియు.

ఆరోహణము.

స రి మ ప ని స

ఆచార్యోహణము.

స ని ప ని రి స.

పామా - పా ; - :: రిమపరీ
కై వ - రి ; - :: చ్చి...
సాసా - మమరిరి - పపరుమ - నినిపప
కై ర - చా... - ప... - ప...
పామా - పా ; - :: రిమపరీ
కై వ - రి ; - :: చ్చి...
సాసా - నినిరి - సరిమ - రిమప - మమని
కై ర - చా... - ప... - ప...
పామా - పా ; - :: రిమపరీ
కై వ - రి ; - :: చ్చి...
సాసా - నినిరి - సరిమా - రినిపప
కై ర - చా... - ప... - ప...

పా ; - రిమా
రి... - రామా
రిరిసిని - పుపరు
ముల్... - నీ...
సినిపరు - రి ;
రి... - రామా
పనికా - పునిరీ
ముల్... - నీ...
సినిపరు - రి ;
రి... - రామా
నీ ; - సరిమప
ముల్... - నీ...

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

•
•
1
-
5
1
-
12
1
Yc
eth

202
62
18
1
10
10
12
62
1
10
P
10
10

100

[illegible]

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100
 101
 102
 103
 104
 105
 106
 107
 108
 109
 110
 111
 112
 113
 114
 115
 116
 117
 118
 119
 120
 121
 122
 123
 124
 125
 126
 127
 128
 129
 130
 131
 132
 133
 134
 135
 136
 137
 138
 139
 140
 141
 142
 143
 144
 145
 146
 147
 148
 149
 150
 151
 152
 153
 154
 155
 156
 157
 158
 159
 160
 161
 162
 163
 164
 165
 166
 167
 168
 169
 170
 171
 172
 173
 174
 175
 176
 177
 178
 179
 180
 181
 182
 183
 184
 185
 186
 187
 188
 189
 190
 191
 192
 193
 194
 195
 196
 197
 198
 199
 200
 201
 202
 203
 204
 205
 206
 207
 208
 209
 210
 211
 212
 213
 214
 215
 216
 217
 218
 219
 220
 221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525

၁၆
၂
၃
၄
၅
၆
၇
၈
၉

$\frac{1}{\sqrt{2}}$

•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•
•

[illegible]

१
 २
 ३
 ४
 ५
 ६
 ७
 ८
 ९
 १०
 ११
 १२
 १३
 १४
 १५
 १६
 १७
 १८
 १९
 २०
 २१
 २२
 २३
 २४
 २५
 २६
 २७
 २८
 २९
 ३०
 ३१
 ३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००

•
|
•
•
•
•
•
•

|
•
•
•

218

[హృదయము,

— 卽 —

63

100

• •
•
1
•
•
•
•

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
84

92

10

1
P
02

62
 62
 1
 62
 62

•
•
b
•
•
o

9. 10. 11.

100

హమామా - మామా - ప్పా - రీమా
 ఒక - లే - ని - స.

రీ మా - రినుపా - చుపనీ - ప్పరరియ
 మా - తై - - - - - పె...

రీపా - పురీ - రీపా - ప్పిరరిసి
 చక్ర - ప - - క - - - - -

రీ ; - మామాపా ; - రిరరరి
 ల ; - స - ని ; - - - - -

మానీ - పామా - పా ; - రిరురా
 వి క - లు - - ని ;

నెసిని - పా ; - నూ ; - సు పరిప
 భో - - క - - ద్రి ; - మా - - -

రినుపా - పురీ

... - స - -

పరిపన - రిరుపన

... - తై - - -

రిసనీ - పా ;

... - - ;

పరరిస - - - ;

... - - -

చుపనీ - పానీ

... - క - -

పరిపన - రీ ;

... - - - ;

రీపా - ప్పా

... - - -

రీ ; - పా ;

... - - - ;

నీ ; - పా ;

... - - - ;

పా ; ; ;

... - - -

నీ ; - పానీ

... - - - -

... - - -

... - - - ;

నిష్ఠాన్తి ; - సా ; - రీమా

జనుక ; - తి ; - ని .

సానీపా ; - మమనాద - మమరయ

న క ల ; - ద్రు . . - మ . . .

ని ; మరీ - మా ; - పా ;

న ; . . . - తి ; - . . ;

రీ ; రీ ; - సీరేమా - రీసా

నం ; హా ; - రిం

రీరీ ; - రీ ; - రీసా

ప్రకట ; - కి ; - . . .

నిష్ఠాన్తి - సా - తి - హా ;

హి ; ;

రివప - ప . రియ

సా . . . - ర . . .

సా ; మా ;

కు ; ల్య ;

మాపా - ని ;

ప . - తి ;

నీపా - ని ;

నె . . . ;

సా ; ని ;

రి ; X ;

సా - ని - హి

కు

రీ ; సా ;

ట ; - . ;

సా ; ;

ల ; ;

సా ; సా ;

కా ; . ;

సా ; సా ;

న ; ట ;

రిరేమా - రీసా

ని . . - న .

కు ; సా ;

న ; క ;

శ్రీ త్యాగరాజ

221

[హృదయము]

నిసేరేమరీ - రీహీ ; - నీరీసే
హా. . . - ణీ. ; - థీ. .
నిసేరీసే - నిసేని - హా ; మా
రా. - - - - జ

నీహూ - హా ;
. . - గ. ;
పమరిప - ణీసరిచ
త. . . . - నీ. . .

అష్టతారిక - ఇందయ్యగారు, శ్రీ తిరువతిత్తైత్రమున నెలకొన్న శ్రీవేగ తుశ్వరుని సేవించు
చున్నారరు.

కిర. మధ్యమావతి - అది.

(వేం)

ప. వేంకటేశా నిను సేవింపనుపది - వేలకన్నులు కావలెనయ్య

(వేం)

అ. పంకజాక్ష పరిపాలితమునిజన - భాప్రకమగు దివ్యరూపముచుగొన్న

చ. ఎక్కవ నీవని చిక్కలు పొగడగ - సక్కఱగొనిమది సొక్కి - కనుగొన
నిక్కము నీవే గ్రక్కడబ్రోవఁ ద - ట్టక్కని మెఱసెఁ, చక్కదనముగల

(వే)

2. వనోము ఫలమెరా నీ నామామృత - సానము అను సోపానమువొరకెను
శ్రీనాయక వరమానందనీసరి - గాఢము శోభాయమానాంఘ్రములు గల

(వే)

3. యోగీహృదయ నీవేగతియను జన - భాగధేయ ఋర భోగీశయన
భాగవతప్రభు త్యాగరాజనర - నాగాచలముపై భాగ్యు నెలకొన్న

(వే)

ప్రతిపదార్థము.

వేంకటేశ - శ్రీ వేంకటగిరియంగు నెలకొన్న వాఁడా

నిను - నిన్ను

నీవింపును - నీవిందుటకు

పదివేలకనులు - పదివేల కన్నులు

కావలెను అధ్యాయ - కావలెనయ్యా

పంకజాక్ష - త్తానరచేతులవంటి కన్నులు గలవాఁడా

పరిపూర్ణమనిజన - పరిపూర్ణపండిత మునిజములు గల

వాఁడా

గ్రావుము అరు - గంగభంగరుగు

శ్యామాపము - దివ్యచుంగళ హామను

శ్రీ త్యాగరాజ]

కొనె - యెడనిన (వేంకటేశ).
 ఎక్కువ నీవు అని - అందఱు ప్రేమద్రవు
 నీవేయని
 బిక్కులు పొగడగల - అగమ్యయము నినియారు
 చుండగ
 అక్కఱకొని - అశక్తిగి
 మన్నిసొక్కి - మనస్సు సొక్కి
 గ్రక్కునకప్రేమక - శ్రీమగ కాపాడటకు
 నిక్కుము - నిజముగ
 నీవు ఏ - నీవే (నీవుగనే యున్నాడవు)
 తళుక్కు అని మెలయ - ఎరుక్కని ప్రకాశము
 చక్కదనముగల - అందముగల (వేంకటేశ)
 శ్రీనాయకా - లక్ష్మీనాయకుడా
 స్వప్నముగలతా - ఎట్టి మంచి ప్రముఖకగ్రాళమో

నీ హృదయము అను - నీ హృదయము
 అక్కుప్రవాళమువేసినది
 సోహాము - మెట్లు
 దొంగకడు - చిత్తెను
 మహాసంగరా - భగవంతుడవ్వమూర్తిగా
 నీరగము - నీరగ సమనని గాము
 కోభాయమునాల్గులు గల (వేంకటేశ) - ప్రకాశము
 ఎట్టి బిరుదులు గల (వేంకటేశ) - సమనము
 ను పదివేల కన్నులు కలుమును
 యోగివృత్తు - యోగుని ఎదున కిందెవ్వరా
 నీవు ఏ గతి అను - నీవే నిక్కమిట్టి
 బిహగసంగ - బిహగమువలె భాగ్యము
 మోగే శయన - శ్రీమైవ సద్గుణములను
 కవాలా
 భాగవద్వ్రతు - భగవంతుడు ప్రభుమోహనరా

త్యాగరాజనాథ - త్యాగరాజుడే కొనిమాడబడువాడా
వాగాచలముపై శేషచలముపై
బాగుగ నెలకొన్న - చక్కల నెలకొన్న (శ్రీవేంకటేశ

.....కావలెనయ్యా)

విశేషార్థము : పరశ్చేత్ తిరువేంకటమారులైయొన్న మేల్తొ నం విన్నె యో
యుమే' అను ఆశ్చర్యమొక్క సూక్తిని అనుసరించి శ్రీ వేంకటేశ్వరుడు ఆ రూపుగమునం దనే
కావతార్థములనెత్తి అశ్రితులను బ్రోచినటువలె నీ కలియగమునందును భక్తులను పాలించుటకై
అతి మనోహరమైన దివ్యమంగళ విగ్రహముతో వేంకటాద్రియందు నెలకొని యున్నాడనియు,
వానిని సేవించుటకు వేనవేలు కల్పాలు కావలెననియు అత్యుగారు స్తోత్రము సేయించువానిని
భావము.

ప. ; * రియరి - మహా ; హ - పానీ | ; - నిసేని - పాచ | రిపవళి - మతి ||
; వేం. - కటే ; శ - నిన్న | ; - నే. - విం. | ప. ను. - ప ది ||
2 సా రియరి - మహా ; హ - మపనీ | ; - సేరిసే - నియ | , ||
వేం. - కటే ; శ - ని. న్ను. | ; - నే. - విం. | , ||

శ్రీ గ్రంథాంశ

అక్షర

[మౌనము]

3 శా * రిగరి - మహా పా - మహానీ
 . * మో క లే క - ని. ము

| ; - సీ సీ - నిసీని ||
 | ; - సీ . - విం. ||

4 శా *
 . *

| రీ - " ||
 | . - " ||

5 శా *
 . *

| రీమ - మురీస - సీనివ ||
 | . . - సీ . - విం. ||

శా * రీమరీ - సానీ - సాసా
 . * శే ల - క - స్తుల

| ; - రిమా - పరీ ||
 | : - కా. - కు ||

శా *
 . * (మేంకమేళ)

; ప నినిప - సా ; నినిపరుసా
 : పంక . - సా ; కు.ప.రి

| ; - సుసా - విరీ ||
 | : - సా . - విరీ ||

శ్రీ త్యాగరాజ]

౨౨౩

[హృదయము

“
“
* రిఘురీసా - సినిప - నిసేరీ
* భా. తు క - జ.గు. - డి.వ్య

స *

(వేంకటేశ)

చు : * పా , ప - పాపాపా - పానీ
 ; గి - హృదయ - నీ
పా * రిమరిపా ; నీ - సాసా
 * బా.గళ్ళే ; య - వ ర
; * పనీ - పపా - పానీ - పకపా
; * భా. గవ - త . - ప్రియ

“
“
; - నిసేని - పమా
; - రూ. - పము
| సానీ , సరీ
| ముని , జన
| మపనిప - పచరియ
| ను . . . - గొన్న

; - నిసేని - పమా
; - వే. . - గ తి
; - రియమా ,
; - భ. . గి ,
; - పా , నిసా
; - త్యా గ గా
| రిపమరి - మరీ
| య.ను. . - జన
| పా - పాపాపా
| శ - శ య శ్చ
| ; - నీసేరీ
| ; - జను ప

ః కీర్తితానాం నిర్దిశ్యతే | : - నిర్దిశ్యతా - పదము ||
 : నాగా - ప. ల. ము. పై | : - బా. - గగ. ||

నిస *

.. * (పేంకపేళ)

—

అవతారిక:—ఈ కీర్తనము నందు అయ్యగారు, అనన్యగ, కుండై శ్రీరామనామమును భజించి ముద్రపాదమును బడయుము, అని మనస్సునకు బాధించుచున్నారు.

(36) మధ్యమూర్తి అది.

- క. రామనామ భజ రే మానస (రా)
- చ. దొంగిలీతి తిరుగంగవేల శ్రీ - రంగని పదములు తొంగిలించుకొని (రా)
2. ఎక్కడైన హరి యొక్కడనుచు మది-చక్కడనుముగని సాక్షి- సంతతము (రా)
3. ఎందుఁబోక ర కేంద్రములుని నీ యుంచఁబోది ఫల ముదకొని నీ (రా)

4. దేహమెత్తి సందేహపడక వై - దేహిభాగ్యమా దేహి దేహి యని (రా)
5. సాధుసజ్జనుల బోధచేత భవ - బాధ మానవలె సాధకంబునో (రా)
6. చిన్మయై పంధానుడైన విను - మానురాగమున మేనొసంగి శ్రీ (రా)
7. రాగరహితజనభాగధేయుని వి - నా గతి యెవ్వరె త్యాగరాజునుక (రా)

ప్రతిపదార్థము:

- రేమానన - ఓరిరునస్సా
రామనామ - రామనామమును
భజ - భజంభుమా
చొంగలీలికా - చోరునివలె
తిరుగంగనేల - తిరుగున దెరుగువ
శ్రీరంగేశ్వరులు - శ్రీరంగనాథుని పదములను
- కొంగిలిందుకొని - గాఢాల్పొసయు చేనికొని
(రామనామ)
దేహమెత్తి - శరీరమును బడసి
సందేహపడక - అనుయోనమువేక
వై దేహిభాగ్యమా - జానకీ నాన్మండగురామా
దేహిదేహి అని - ఇయ్యిచ్చము శ్రీ అని (గాఢవాసు)

ఎక్కడై నత్ - ఎప్పుట, ఏరేసినను
హరి ఎక్కడనుచుక - శ్రీ కలి ఎక్కడ నన్నడని
పెదక

చక్కదనముకొ కనివాని నివృత్తంబు క గ్రహ సౌంద
ర్యమును చూచి

పది సొక్కొక - వనస్సు గ్రామ్యునట్లుగ
సంతతిముకొ - ఎల్లప్పుడ న
(రామనామ)

ఎందుకొ పోక - ఎక్కడకనుబోయి
రాకేందుముఖునికొ - ఇంద్ర నివటి రుభముగలరాముని
నీయందకొ చూచి - నీ మనస్సును దుగని
ఫలవందుకోరి - యలమును ఎడమము

(రామనామం)

సాధు నున్న బోధచేతి - పరిసము లేనట్టి పెద్ద
యొక కురువకోరిగింబు వసించు

సాధక, కొక - వాని పెప్పెయట్లు అనన్తించియు
భవబాధ మోనవలెను - సంసారిబాధను తొలగించుకొన
లెను

(రా నా)

‘రాగరిహిత’ కన భాగంయు,
రాగరిహిత - రాగకైకగులు లేనివాగు

కన - సునలయొక్క

భాగభయని - భయముగ్రహముని

వివా - రివ

ః తి - మార్గము (పోయెడిగినవాడు)

ఎక్కర - ఎక్కరలగు

క్రిష్ణారాజనట - శ్రీ త్యాగరాజువే కొనియడబడి

రామనామ - శ్రీ రామముని నామమున (భవర)

విశేషార్థము:—శ్రీరామమంత్రము భవ తారకమైనది. ఈ మంత్ర ప్రభావము సాక్షింగిన పెద్దలయొద్ద నుపదేశముమొంది రాముని భజితువాడై కడనుండినను శ్రీరామ సన్నిధానమునందుండువాడే, అట్టివానిని సంసార సంబంధమైన రోగముల వీరింపజాలవు. వానికి సమస్తభాగ్యమును శ్రీరాముడే. ఈ రహస్యము నెఱుంగక మత్కృతము నవలంబించి జీవకాలమును వ్యర్థముగ చేయువాడు అంత్యకాలమున, రాజభటులుచేతఁ జిక్కిన చొంగవలె, యనుదూతలచే జిక్కువడి కష్టములనొంది అనురయోచులయందు బుట్టును, జీవుఁడు అట్టి కష్టములయందు జిక్కువడకముందుగనే జాగ్రత్తగలిగి శ్రీరాముని భజించి ముక్తుఁడు కావలయునని అయ్యగా కీ కీర్తనము నందు వెల్లడిచేయుచున్నారని భావము.

మ సాఫ్తసా - రి, రి - పాహా
రా. మ - నా; మ - భ జ్జ
కి న్నసా - కి; రి - రిమా
రా. మ - నా; మ - భ జ

రి; - ,	రిపమ - కి సా	
రే; - ;	మా - - - స	
పానీ - మా	"	
రే. -	"	

శ్రీ త్యాగరాజం

231

[స్వాధ్యాయము]

రి సన్దేశా - రీ ; రీ - రీయా
రా. మ - నా; మ - భజ

”

”

రిసన్దేశా - రియనాపా - రియపరి
రా. మ - నా. మ - భ. జ.

నాన్దేశా - రీ ; రీ - పామా
రా. మ - నా; మ - భ. జ

ధ.
పా; పా - పా; పామా
దొం; X - రీ ; తితిరు
పా; పా. పా; నీ - మానా
దొం; X - రీ ; తి - తిరు

| పనిసే - సామా

| రే... - . .

| పనిసేరి - సేనిపరు

| రే... -

| ”

| ”

| రీ; నా;

| రే; . ;

| పా; పా

| Xం; X

| నీ; నీ - నీ

| Xం; X - నీ

| ”

| ”

| ”

| ”

| పరుతిరు - రీనా

| మా... - నన

| ; పా; పా

| ; లక్ష్మి;

| ; పా; పా

| ; లక్ష్మి;

రీ మాపా - నీ నీ - మాపా

దొం. గ - రీ తి - తిరు

రీ మా రీ సీ - నీపా నీ సీ

రం. గ ని - పదములు

(రామనామం భజనం)

|

|

|

|

| ; సోరీ ;

| ; లక్ష్మీ ;

| రీమా - రీమా

| . చు - కొని

||

||

||

||

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునందు అత్యుగారు, శ్రీరామా ! ఈశోకమునందు గల వ్యవహారములయందు ఎంతయు సంబంధములేక నీ పాదములయందే ఆశగలిగి భజనము చేయుచున్న నాపై లేని కందలు పలుకుచున్నారు. నేనేమి చేయగలనని మొంతలిశచున్నారు.

(37) మధ్యమూవతి - ర్పుంక.

ప, నాద్యుపైః బలికెదరు నరులు - వేదసన్నుత భక్తియు పేలు కేరితననుచు . (నా)

- చ. పుచ్చశరజునక ప్రక్షంచమునగల నుఖము-భుంచువలె ననుచు మది నెందితిని గాని
 పుచ్చుకొని ధనము లాద్రించుకొని సరి యెవ్వరంచు పుటిగతియు లేడంచు బల్కితినా (నా)
2. దినము నిత్యోత్సవమున కానచెందితి నా-మనసునను నిల్లు మొకటని యుంటిగొని
 అనుదినము నెదులమేలునుజూచి తాళలేకను కెండు నేయవలెననుచు బల్కితినా (నా)
3. ప్రాణ మేపాటియని మాపమే మేలంటిగొని శ్రీరామ పరమానంద జలధి
 శ్రీవాధ కులముగోలేని దానినిబట్టి - జేనెనుదరగునింప నెరుల బొగడితినా (నా)
4. అజాను బాహుయుగ శ్రీహనకీపతి ప - యోహాక్ష శ్రీత్యాగరాజకుతచరణ
 ఈజగతిలో నిన్ను బూజించువారి న - వ్యాజముగ బ్రోచు నీరాజ నీవాడైన (నా)

ప్రతిపదార్థము.

శేవదసన్నుత - శేవములచే నుతింపబడువాఁ
 భవము - సంసారమును
 నేఱుచే నితివనుచు - పఠించిననుచు
 నరులు - మనుష్యాలు

వాగ్మదైక్ - నామింద

పలికెదరు - విందలొడవరు

పంచశరజునక - పన్నునిగన్న వాఁడ

ప్రపంచమునక - ప్రపంచమునందు

కలనములు - కలుగునట్లుగాను
 మందులకలెత్తె - అందుచుకొని - నుంచుచుండిననుచు
 మదికి ఎంచితిని - నామనమునందు తలచితిని
 క. - ఇంతయుగాక
 బంధువుని - అన్యదేవునితో భాగముచేసికొని
 భాగము లొక్కొక్కచుకొని - ద్రవ్యమును సుఖించుకొని
 నగరియొద్దను అందుకొని - నాగు సమమునకుఁబ్రోవగొని
 ముట్టియుకొని - కలుగియు
 గతియు లేదంచుకొని - సంబంధించిన ద్రవ్యమున్నియు
 పశ్చిమమునకు నా కేవిగతిమిగిలి
 పశ్చిమమున - చెప్పితిని (నామమే)
 దినము - అనుదినము
 నిత్యోత్సవమునకుకొని - నిత్యోత్సవముచేయుకొని
 అనన్యదేవతానామమునకుకొని - అనన్యదేవతానామమునకు

కుననునను - నాయంశంగమునను
 ఇందు - గృహము
 ఒకటి అని - ఒకటియని
 కుంజించి కని - కుంజించి
 అనుననునను - క్రతి నివృత్తము
 ఒకటే అనుచుకొని - ఒకరి యున్నదేదనిచూచి
 తాళలేక - సహించునట్లు
 రెండు నేనునలెననుకొని - వారి కుటుంబమును రెండుగ
 విభాగింపవలెనని
 పశ్చిమమున - కలనమునకుచేసికొని (నామమే)
 ప్రాణము - ఈ జీవము
 ఏమిటి అని - ఎంతమాత్రమని (అస్తియని)
 మానము ఏ - మానము
 కేవలం అంజితి - నొప్పిదని ఎంచితి

N. B.—శ్రీ అయ్యగారు ధనారణ్యమును తుచ్ఛమని వదిలి రాజాహ్వానములను గూడ లక్షకైట్టక తీరస్కరించి యుండినందువలన వారి యన్నదమ్మలు భేదబుద్ధి గల్గినవారై కుటుంబమును విభాగించుకొనిరి. అట్టి సహాయమునందు ఆచార్యగారి అన్నదమ్మలును ఆ యన్నదమ్మలతోఁ గూడుకొనియుండిన కొంతఁజూ పామరజనులును, ఈకటంబమును త్యాగరాజుఁ జెఱచినాడని, అయ్యగారిని నిండలాడఁదొడగిరి. అప్పుడు అయ్యగారు శ్రీరామ సన్నిధానమున నిలిచి ఈ కీర్తనమును బాడిరని యెఱుంగునది.

విశేషార్థము:—శ్రీరామా! ఈ సంసారమును వేఱుకఱచితి ననుచు జనలు నామీదలేని నిందలను మోపుచున్నారు. నేను భవమును కేఱుచేసితి నేగాని కుటంబమును వేఱుచేయఁదలచిన వాఁడనుకాను; అనఁగా సంసారదళినును రోగము నన్ను పీడింపకుంటుకై, లోకమునం దస్థిరములైన భోగముల ననుభవించుటకై నద్రవ్యార్జనము మున్నగు కార్యములను చేయక నీపాదసేవనే కోరితినిగాని, కుటంబమును విభాగించుటవల్ల గలుగఁ ద్రవ్యముచేతఁగాని, స్వార్థమైన ద్రవ్యముచేతఁగాని గొప్పపాఁడి ననిపించుకొని నాకు సముఁదెవఁడని గర్హించి, ఇరుల నొప్పించి, పరధనముల

కాశించి, బిరుల కుటుంబమును భాగించి, బిరులపీఠము బిర్కజాలక వారలను కష్టముల పాలు చేసి నేనే గొప్పవాడనుగ నుడవలయునని తలచినవాడకు కాను, నే నొరుల ధనముల కాశింపక యుండుట మాత్రమేగాక జగత్కారణ భూతుడనైన నీకు ఉత్సవాదులు చేయుటకైనను బిరుల సొమ్మును నే నంటుబోను, అట్లు నేను చేతుడలచితి నేని నేనెంత వైభవముగనో నీకు నిత్యోత్సవములు సలుపుదును. 'పత్రం పుష్పం ఫలం తోయ' అనుటయు నాకుఁ గలిగియుండునంతలో యధాశక్తి నీకర్పణము చేసి నీభజనముచే కాలము గడపుచుండు నామీద నరులు దోషారోపణము చేయుచున్నారే. నేకు నీవాడకుగానా. ఇట్లు చేతుఁగూడదని వారలకు నీవు చెలిసి నాగిని దరి చూపరాదా? అని అయ్యగారు ప్రార్థించుచున్నారని భావము.

ప నీ ; సాకి ; కికి -
సా ; దువై ; సలి -

పడకి - సాకిసా - స్తీసా
స.రు - లు . . - క్కి.

సా	8 & రీ	
క	దు.స	
8 స	పి.కి	
కా.	..ను.	

వైకరాజు

238

హృదయము

2. రిసన్ - సాగీ కీ

నా - దుష్ట బలి

రీ - పవరీ ; సా - పుష్ప

న - రు.లు ; . - శ్రీ...

3. రిసన్ - సాగీ ; - రిచపమ

నా - దుష్ట ; - బలి.

రీపవరీ ; సా - రిచపమ

నరు.లు ; . - శ్రీ...

4. రిసన్సా - రిచపా - రిచసా

నా.దు - దై. . - బ.లి

పవరీ - సాగీసా - రిచపమ

న.రు - లు... - శ్రీ...

రిసన్

ద.రు

పుష్ప

..చూ

పవరీ

ద.రు

రిచపమ

...చూ

పుష్ప

ద.రు

రిచపమ

..చూ

శ్రీ లక్ష్మీరాజ

5. రిసన్సరియ - పుషని - పనిసేని
సా...దు - టై... - బ.లి

రిమపని - పచరీసా - రిమపని
స.రు. - లు... - శ్రీ...

6. రిసన్సరియ - రిమపని - పనిసేని
సా...దు, - టై... - బ.లి.

రిమపని - పచరీసా - నిసేనీ
స.రు. - లు... - శ్రీ...

7. రిసన్సరియ - పనిసా - పనిసేని
సా...దు, - టై... - బ.లి.

రిమపని - పచరీసా - రిసేని
స.రు. - లు... - శ్రీ...

299

పూ
క

సని
రా.

సని
క.

సని
రా.

పూరి
క.

సప
రా.

హృదయము.

పూరి
ద.రు

పచరిస
...మా

పచరి
ద.రు

పచరిస
...మా

సనిపమ
ద.ని.

పచరిస
మా...

8. రిసభిసరియ - పనిసేతీ - మరేసే

నా.దు. - నై... - బ.లి.

| సేని

| సేనిపరు

| కా.

| ద.రు.

రియపని - పమరీసా - రేసేరేని

న.రు. - లు... - శ్రీ...

| సేప

| నియపరి

| రా

| ...మా

9. పమరిసరియ - పనిసేతీ - మరేసే

నా.దు. - నై... - బ.లి.

| సేని

| సేనిపరు

| కా.

| ద.రు.

రికపని - సేనిపమరియ - రేసేరేని

న.రు. - లు... - శ్రీ...

| సేప

| నియపరి

| రా.

| ...మా

10. పమరిసరియ - పనిసేతీ - సేరేమా

నా.దు. - నై... - బ.లి...

| రేసే

| నియపరి

| కా.

| ద.రు.

పరి - పమరీసా

న.రు. - లు...

|

|

|

|

9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20

62	•
52	•
62	•
13	•
1	1
••	••
••	••
••	••
••	••
$\frac{p}{12}$	•

1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10
11	11
12	12
13	13
14	14
15	15
16	16
17	17
18	18
19	19
20	20
21	21
22	22
23	23
24	24
25	25
26	26
27	27
28	28
29	29
30	30
31	31
32	32
33	33
34	34
35	35
36	36
37	37
38	38
39	39
40	40
41	41
42	42
43	43
44	44
45	45
46	46
47	47
48	48
49	49
50	50
51	51
52	52
53	53
54	54
55	55
56	56
57	57
58	58
59	59
60	60
61	61
62	62
63	63
64	64
65	65
66	66
67	67
68	68
69	69
70	70
71	71
72	72
73	73
74	74
75	75
76	76
77	77
78	78
79	79
80	80
81	81
82	82
83	83
84	84
85	85
86	86
87	87
88	88
89	89
90	90
91	91
92	92
93	93
94	94
95	95
96	96
97	97
98	98
99	99
100	100

పరిశీలనా - పాఠ్య - భాగము - చి. తి.

[illegible]

పాఠశాల పాఠ్య పుస్తకములు

॥३॥

— ౧౫ —

	
	
	
	

1000

2	2
7	2
10	2
13	2
16	2
19	2
22	2
25	2
28	2
31	2
34	2
37	2
40	2
43	2
46	2
49	2
52	2
55	2
58	2
61	2
64	2
67	2
70	2
73	2
76	2
79	2
82	2
85	2
88	2
91	2
94	2
97	2
100	2

2
1
Y₂

100% - 100%

$$\left(\frac{1}{\sigma^2} \frac{\partial^2}{\partial \theta^2}\right)$$

ప్రశ్నోత్తరము

242

హృదయము.

చ. పా ; పా ; పా - పా ;

అ ; జా ; ను - బా ;

మాపానీపా - పునీ

ప్రీ . జా . న - కీ . .

రీ పవరీమా - రివరీ - పు

యో. జా. తు - ప్రీ . - త్యా

రి సన్దీపా - రీచూ - పుపా

రా. జ . - నుత - చ . ర

కీ ; కీ కీకీకీ ;

ఈ ; జాతిలో ;

నీ రీ పూకీకీ - రీసీ

భూ, జీ . ను - వా .

పాపా

యో

రీసా

తిప

సా ;

x ;

నీ ;

. ;

; సా

; పు

నీసా

| న .

శ్రీ త్యాగ రాజు

౨౪౩

హృదియనుని.

కీ ; కీసానా - సినిసేని
త్యాగ జము స - త్రో.
వచనీపా - పునరీ - మానీ
రా. . జ - నీ . . - వా .

పా. ౩	పా. ౩
చు	సు .
ప.	కీసా
కై.	. న

||
||
||
|| (వాగుపై)

అవతారిక:—ఈ కీర్తనము నందు అయ్యగాన, శ్రీరామచంద్రుని ముఖాన వినమనందు
ండియుండు చూరక కుంతలములు అల్లలాడునపుడు గలుగు సౌందర్యమునుగని యూని
ట్టి భాగ్యము విశ్వామిత్రునికే కలిగియుండెననియు; అట్టి సన్నివేశమున శ్రీరాముని
యూనందించుటకు లేకపోయెనే అనియు తలపోయుచున్నారు.

(౩౪) మధ్యమానతి - రూపకము.

ప. అలక లల్లలాడగఁ గని - యా రాణుని యెటు పొంగెనో (అ)

అ, చెల్లపుమీఱగను మారీ - చుని వడ మణుఁడెడవేళ (న)

చ. మునికన్నునైగ దెలిసి శివ - ధనువును పాటచెడి గురువు -

మనఁ ద్యాగరాజ విరు - తురు మోమునఁ కింకిలు

(౪)

ప్రతిపదాంశము.

అలకలు - శ్రీరాముని మంగుడులు

అల్లరాడకై - కై - అల్లరాడునపుడు

కని - చూచి

అరామ్యుని - ఆ రాజ ఋషులగు విశ్వామిత్రులు

ఎటుపొంకజో - ఎట్లు సంతోషించెనో,

చెలుపు మీఱగను - సౌందర్యాన్ని కనుగుర్చుట

మారీచుని - మారీచునిమొక్క

మదము - గర్వమును

అణచెడివేళకై - అణగకొట్టకై - సుముమును

(అలకలల్లరాడగ)

ముని - రాశ్వామి గురుమొక్క

కని - చూడను

కెలిసి - ఎఱిగి

కని - చూచు - విశ్వామిత్రులు

ఎఱిచెడి - కనుమున - గాత్రమున

గాత్రరాగినిమొక్క మోమున - హృదయమున

బసుక్కిముని మోమున

గుణము - చెలంగు

(అలకలల్లరాడగ)

విశేషాగమః - విశ్వామిత్రునిమొక్క గాన సంగీతమునై శ్రీరామ లక్ష్మణుని

వోగూడి సిద్ధాశ్రమమునకు వెళ్లి యచట యాశశాలను అది విసములు చేయి పగలు తెంపుతేర
గాఢఃచుడునపుడు సుఖాచుపు, మారీచుడు మొదలగు రాక్షసు ల. యోగమును భంగ పఱచు
టకై రక్తమాంసాది మలినపదార్థముల నాయోగాగ్నిహోత్రములయందుఁ ద్రోయ నారంభించిన
పమయంబున, శ్రీరామచంద్రమూర్తి నుశూహం మొదలగు వారలఁ జూపి గగనసూక్తము వందఁ
దిరుగుచున్న మారీచునిమీఁద హేమవ్యాస్తప్రయోగముఁ జేయుటకై ఊర్ధ్వముఖముగఁ జూచి
గుఱివెట్టిచుండునపుడును; బాంకీపరిణయముఁ గావించుటకై శివధనస్సు నెట్టి శిల్పి సొనుటకు
ప్రయత్నించిన యపుడు, తనకన్న చాల పొన్నగా నున్న ఆ ధనస్సుయొక్క అగ్రము త ష్టాక్షి
అందకపోయినందున, ఆ యగ్రము ఎంతి యెత్తున నున్నది యని చూడటకై పైకఁ జూచిన సమ
యంబునను శ్రీరామలయొక్క ముఖమున చెల్లగెడి నుడి వెండుకలు అతనిన్నుల మీఁదిఁ బ్రాంతె
ను. వానిని సవరించుటకై శ్రీరాములు శిరః కంఠపము చేసిరి. అప్పుడు శ్రీరాములయొక్క అలకలు
అల్లలాడగ ఆ సౌదర్యమును జూచి అనందించుటకు విశ్వరూప్ర జేమిభాగ్యము చేసెనా? అని
తాత్పర్యము.

ఇచట 'అలకలు' అను శబ్దమునకు సుషి వేంగుడుకలు అని సహారము చేరి టయే యుక్తము. చూర్ణకుంతలములు అని చెప్పినచో అది పొందదు. ఎట్లనిన విశ్వానిత్రుడు దశరథచక్రవర్తివద్ద శ్రీ రాముని యాచించినపుడు, 'కాకపక్షధరం శూరం' అని శ్రీరాములవారియొక్క కపోతల శిఖను (జనపాలను) కొనియాడియున్నారు. చౌలముచేతనే కాకపక్షము లేర్పడుచున్నది. తొరము చేసి యున్న ముఖమునందు చూర్ణకుంతలము లుండవు. అందుచేత శ్రీరాములయొక్క కన్నులపైని వ్రాలిన సుషివేంగులు వారి కాకపక్షములయందుగల వ్యాసకలని చెప్పటయే యుక్తము. మఱియు నీ కీర్తనయందు 'ఆరాజ్యని' అని విశ్వానిత్రుని మాత్రము చెప్పియుండటచేతను ఇతనిచే వ్రాయబడిన మఱియొక కీర్తనములో, 'సౌందర్యములలో నుఖము నీకన్యకు, సామితికి కనుల జాడల నుఖము, నుందర ముఖమున నుఖము భరితునికి, నుష్టానహారమున నుగము రిపుఘ్ననికి, చరణ యుగమునందు నుఖమాంజనేయునికి, నరగుణ త్యాగరాజ పరవాందము, లేకయా నిన్ను జాట్టుకొన్నాడు, అని చెప్పి యున్నందువలనను నీకీర్తనకు శ్రీరాముని సౌందర్యములోను, సామితికి కన్యకుల జాడలలోను, భరితునికి సుందరముఖములోను, శత్రుఘ్ననికి శ్రీరాములయొక్క తత్త్వము

లోను, ఆంజనేయునికి చరణయుగమునందును పుష్పము గలిగియుండునటుల శ్రీరాముల మొక్క కాకపక్షములందు చెలంగెడి సుశివేంద్రుక లల్లలాడ చందమును కనులార : చుటయందు విశ్వా మిత్రునకు సుఖము గలిగినని తాత్పర్యము.

‘చెలువుమీఱగ’ అనుశబ్దముచే ‘చెలువుమీఱగ అలకలు అల్లలార’ అని ఒక యర్థము. చెలువుమీఱగ మూరీచుని మదమణిఁజెనని ముఖియొక భావమును గలుగుచున్నది. ఎట్లనిన శ్రీరాములు సుఖాహు మూరీచులతో యుద్ధముచేసినపుడు గుడ్డెత్తినగుట, ద తములను కొలుకుట, మీసములకరుట, మొదలగు కౌద్ర భిహ్నులు తేమియులేక పనుఁగు సను హాములను తఱుము చున్న సింహడింభంబునుం బోలి శ్రమమేమియు చేనివార్చి యుద్ధముచేసి సుఖాహు మొదలగు వారలనుజంపి, ఇంకను సీతాపళర మూలముగా జరిగినలనిన అక్షర వ్యంగిహములకు నీవు మొదటి బలిగా పత్తవుగాక అని చెప్పి తఱిమిట్లుగా గారీచుని నాయచ్చాస్త్రముచే సమద్రము నందు తైచిన సమయంబున శ్రీరాములు యుద్ధము గలిగెడి అలసట తేమియు లేనివారై చెలువొంది యుంగిరని తాత్పర్యము.

‘వ నికను సైగ జెలిసి శిష్యులను విడిచెడి సమయమున’ అంటుచే జానకీపరిణాను కాల మునందు జనకమహారాజుసభలో నుడిసిన ధన్యునైతి వంచుటకు నెవ్వగును సమర్థులు గాక బోయిన సమయంబున జనకుడు ఈ విల్లునైతి వంచగల పరాక్రమ శాలులు ఈ సభయందొక శరణియు లేరా? అని యడిగెను. అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు శ్రీరామునిజూచి, ‘వత్సరామ ధన్వ పశ్య’ పత్తా! రామా విల్లును జూడుము అని చెప్పెను. విశ్వామిత్రుడు విల్లును జూడుము అని చెప్పినే గాని విల్లును విడిచినేయుము అని చెప్పలేదు. అట్లుండగ విల్లురు భంగపడిన కారణం బేమి యైన విశ్వామిత్రుడు గౌరవనాచకముగా విల్లును జూడుము అని చెప్పినప్రకారము శ్రీరాములు విల్లునైతి చూచి తమచుడిలో ఇది యొక గొప్పవిల్లు, పరమశిల్పినిల్లు, ఇతను చేయవలసియున్న యుద్ధములకు ఇది ఉపయోగపడవచ్చునని తలచి తమ గురువుల యభిప్రాయమును జెలిసికొనుటకై విశ్వామిత్రుని జూచిరనియును అప్పుడు విశ్వామిత్రుడు, రామా! ఈ విల్లు ప్రాతది, నీ కార్యములకు ఇది పనికిరాదు, దీనితో బుట్టిన మఱియొకవిల్లు పరశురామునిచేత నున్నది. ధనుస్సు నీ కార్యములకు తగినది. ఈ విల్లునైతి నిలుపుటకు సాధ్యము లేక వదిలుచున్న

యారాజులగుండె లడర్కటలు ఈధనుస్సును శిశివిశేయము బినుభాములను తన నుస్సైగవల్లఁ
దెలిపిన ప్రకారముగా ఆర్కలును భంగదఱచి నారగయు తాత్పర్యము.

1-2. ప. హామ	రీ - రిసస్సపా	రీ ; -	రీ రీ - రిసరీ	
అ. ల	క - ల...ల్ల	లా ; -	డగ - గ. ని	
హామ	రీ - పచరస్సప	రీ ; -	కరీ - లిసరీ	
అ. ల	క - ల...ల్ల	లా ;	డగ - గ. ని	
2-4. నిసరిస	రిరు - రిసస్సపా	రీ ;	కరీ - రిసపా	
అ. ల.	క - ల...ల్ల	లా ;	డగ - గ. ని.	
నిపమా	రీ - పచరిసస్సప	,,	రీ - లిసరిపా	
అ. ల	క - ల...ల్ల	,,	డ - గ. ని.	
5.	,,	,,	,,	
	,,	,,	,,	

శ్రీ త్యాగరాజ]

సరిహరి

అ. . .

6. పాపూ

అ. ల

సన్నిసా

అ. . .

7. నిపమా

అ. ల

సరిహరి

అ. . .

8. పాపూ

అ. ల

| రియపయ - పాపా

| రా. . . - జ్యోతి

| రీ - పయరిసన్నిప

| క - ల. . . ల్ల.

| రియపా నీ

| రా. జ్యోతి

| రీ - పయరిసన్నిప

| క - ల. . . ల్ల.

| రియపయ - పాపా

| రా. . . - జ్యోతి

| రీ - పయరిసన్నిప

| క - ల. . . ల్ల.

250

|| నినిసా

|| ఎటు

|| రీ ;

|| లా;

|| పనిసీతీ

|| ఎ. టు.

|| రీ ;

|| లా;

|| పనిసీతీ

|| ఎ. టు.

|| రీ ;

|| లా ;

[హృదయము.

| పయ - పయ - రిసరియ

| పాం - గా - నో. .

| రీ - రియరిసా

| కె - . . . గ. ని

| పేని - పేనిపయని

| పాం . . . గా. నో

| రీ - రియరిసా

| కె - గ. గ. ని

| పేని - పేనిపయని

| పాం - . . . గా. నో

| రీ - రియరిసా

| కె - గ. గ. ని

నిలగి	రికపని - మహానీ	రీకపని	సని - పినిపని	
అ...	రా... - బాని	రా...	హం... - నా...	
హానా	రి - పమరికపని	రి - పమరికపని	రి - రినిపని	
అల	క - ల... - లి	క - ల...	హం... - నా...	
రికరిగ	పమ - మహానీ	పమ - మహానీ	నిప - పని - పనిపని	
అ...	... - రానిని	... - రానిని	హం... - నా...	
అ. ; * రిరి	రీ - రీ ; రీ	రీ - రీ ; రీ	హం... - నా...	
; * హాని	పు - హాని	పు - హాని	హం... - నా...	
హా ;	;	;	హం... - నా...	
.	;	;	హం... - నా...	
నిరి * రిరి	రీ - రీ ; రీ	రీ - రీ ; రీ	హం... - నా...	
.. * హాని	పు - హాని	పు - హాని	హం... - నా...	

హా ;	; ; ;	పనిః	రే పుమా - రే సేప	
.	; ; ;		. . . -	
నిసి * రే రే	రే - రే ; రే	నిరేరేపి	నిరేసే - నినిసిని	
. . * యెలు	పు - మీ, ఆ	గ. ను.	మా . - రీ . . .	
నిరేరేసి	నిరేరేసి నినిసిని	పనిహా	హా - సేపచుపని	
చు, ని,	మ దు. - వ.ణ.	టె . .	డి - డే . . శ.	
; * రే రే	రే - రే ; రే	నిరేరేపి	పుమ - రే సేపనీ	
; * యెలు	పు - మీ, ఆ	గ. ను.	. . - మా . రీ	
నిరేరేసి	నిరేరేసి - నినిసిని	పనిః రే	పురే - సేపచుపని	
చు, ని,	మ దు. - వ.ణ.	టె . .	డి . - డే . . శ.	

(ఇచట యెల్లప్పుడూ 8 వ సంగతినిపాడి తరువాత 4 వ సంగతిని పాడకొనవలయును.)

చ, పాపా	హ. రీ - మా రీ	రిమప	నిమప - రిమగిమ	
ము ని	క ను - యె	గ. టె,	డి. సి. శ. వ.	

హా ;	ః ; ;	ఉపహాస	సీనిపరు - రిచరిప	
• ;	ః ; ;	• • • •	• • • • - • • • •	
హామా	హాల్ - మల్	రిచపరు	నిసపరు - రిచరిప	
ము ని	కను - యె .	గ. యె	లి. ని. - శి. శు.	
నినిహా	నినిహా ఛాల్	రిచపరి	పరు - సానిసా	
ధను	పును - వి తి	ఛా. • •	డి. - స చురు	
; * రీ	రీ రీ ; రీ	సేతరీపరు	సేతరీపరు - సేతరీ	
; * ము	సత్యా ;	రా. • •	రి. • • - రి. ను.	
హా ;	ః ; ;	నిరీరీపి	సేనిపరు - మహాసే	
హా ;	ః ; ;	• • • •	• • • • - • • • •	
సేరీ * రీ	రీ రీ	సేతరీపరు	సేతరీపరు - సేతరీ	
• • * ము	సత్యా	రా. • •	రి. • • - రి. ను.	

నా ;	; ; ;	మహనీ	రేఘుఘా - రే సీనివ	
తు ;	; ; ; - . . .	
నిసే * రీ	రీ రీ ; రీ	సీరీరీఘ	సీరీసే - సీనిసేని	
. . * ము	నత్యాగ	రా. . .	జ. . - వి. ను.	
సీరీరీసే	నారీసే - సీనిసేని	పనినా	నా - సీనిపరుపని	
తు. ని.	మో. . - ము. న.	రం.	. - జి. . . అల్ల.	
; * రీ	రీ రీ ; రీ	సీరీరీఘ	సీరీసే - సీనిసేని	
; * ము	నత్యాగ	రా. . .	జా. - వి. ను.	
సీరీరీసే	నారీసే - సీనిసేని	ఘనీరీ	ఘరీ - సీనిపరుపని	
తు. ని.	మో. . - ము. న.	రం.	. . - జి. . . అల్ల.	

(ఇచట పల్లవియొక్క రీ వ సంగతినిపాడి తరువాత 4 వ సంగతిని పాడుకొనవలయును.)

అవతారిక :— ఈ కీర్తన

యందు దవళించి వెలసిన శ్రీరాముగా ; నీతాలక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్నులతో భూమి భామ్యత : నము నమ స్తరుంగళముల నిచ్చునట్టిదని తెలుపుచున్నారు.

39). మధ్యమావతి - అ:

- ప. గామకథా సుధా - రస పాన మొక రాజ్యము చేరి నే (రా)
 అ. భామామణిజానకి సామితి - భరతాతులతో భూమి వెలసెనే (రా)
 చ. ధర్మాద్యఖల ఫలదమే మనసా - ధైర్యానుద సౌఖ్య నికేతనమే (రా)
 కర్మబంధ జ్వలనాభి పోతమే - కలిహరమే త్యాగరాజ వినుతమగు (రా)

ప్రతిపాదము.

మనసా - ఓ పనసా

‘రామ...పానము’

రామ - రామ నియోగ-

కథా - చరిత్రదను

సుధా - సపాదము - అమృతపానము

విక రాజ్యము - విక రాజ్యమును

జేయను ఏ - జేయనుకదా

(రాను)

భామామణితాళి - శ్రీదత్త నగుజాణి

పామిరి - లక్ష్మణుడు

భరతామలతోక - భరత శత్రుఘ్నలతో

భూమిక - భూమియందు

జెలసేనే - జెలయలేదా (శ్రీరాముడు భూమియందు

తరించి జెలయచుండెనే)

(రాను)

విశేషారము :— 'రానుకదా సుధారస పాన మొక రాజ్యము సేయునే' అనుటచే, శ్రీరామ చరితామృతపాన మొకరాజ్యము నిచ్చు ననుచున్నారు. అనగా ఈ భూమియందు రాజులకుఁ గలిగియుండు భోగములు అల్పములుగను ! అస్థిరమైనవిగను ! అమృతముపై లె గనబడు విషమునుంబోలి ఈ విషయాద్యల్ప సుఖములు జీవునికి స్వహా : నాశమును గలిగి చుచున్నవి

ధర్మాధ్యక్షుల ఫలదము ఏ (శ్రీరామునికథ) ధర్మాధ్యక్షాను మోక్షముల నిచ్చునట్టిది

హైర్యాంప సౌఖ్యనిశేధము ఏ - హైర్యము ఆనందము సుఖము వీనికి అట్టపడెనట్టిది

కన్యబంధజ్వలనాద్ధి పాపము ఏ - కన్యబంధములతో

ప్రజ్వలించునట్టిభవసముద్రమును దాటటమైనయెడ కలిహము ఏ - పాపములను హరించునట్టిది

త్యాగరాజ వినుతమగు - త్యాగరాజుడే కొనిచూడఁబడు (రామకథా సుధారస... సేయనే)

కనుక మీరు పడసిన రాజ్యములు రాజ్యములు కావు. 'యత్ప్రాప్య నివర్తంతే తద్ధామ పరమం మమ' అనునటులు జీవుడు ఎచ్చటికిపోయి మఱి రాజ్యం అదియే ధుత్తమరాజ్యము. 'శ్రుణ్వన్ రామకథానాదం కో న యాతి పరాంగతిం' అనునటులు శ్రీరామః ధను కన్ననాఁ డెఁడైన అట్టి యుత్తమరాజ్యమును (పరమపదమును) బొందక యుండునా? అట్లు సోపబడిన రాజ్యము గదా రాజ్యమనుచున్నారు.

'భామామణి... శూమివెలసెనే' అనుటచే శ్రీరాముడు దుష్టులను సంహరించి తనధర్మమును కాపాడుటకై క్షీరాబ్ధిమండలి యోగనిద్రనుపడలి నీకళోను భగత శత్రుఘ్నులతోను భూమి యందు మానవుడుగా నవతరించెనే. ఇట్టి కరుణాసముద్రుని చక్రముగదా శ్రవణము చేయుటకు యోగ్యమైనయది అనుచున్నారని భావము.

'ధర్మాద్యశుభ ఫలదమే' అనుటచే శ్రీరామకథా శ్రవణము, ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము అను చతుర్విధ పురుషార్థముల నిచ్చునట్టిదనియును ; 'హైర్యానంద సౌఖ్యవిశేషమే' అనుటచే,

‘తే తం సామమివోద్యంతం దృష్ట్వా తై ధర్మచారిణి
లక్ష్మణం వైవ దృష్ట్వా తు వై కేహీం చ యశస్వి
మంగళాని ప్రయంజానాః ప్రత్యగృహ్ణా దృఢప్రతాః॥

అనునటులు దండకారణ్యమునందలి ఋషులు సీతారామలక్ష్మణులను చూచినమాత్రముననే, ఈ రాముఁడు మనలను రక్షింపఁగ నవాఁడని, భయమునువదలి దైర్యమును బొంది ఆనందించలేదా. వాని కధాశ్రవణమును అటులే భవభయమును పోగొట్టి యానందమును గలుగజేయునది యని యును; ‘కగ్బంధోజ్జ్వల...కలిహరమే’ అనుటచే ‘నిరుజ్జ్వల’నంత మహాగ్ధ వాంతిశ్చిరాయ మే కూలమివాసి లబ్ధి;’ అనునటులు జీవునియందుఁగల పాపములను బోగొట్టి భవసాగరమును దాటిం చునట్టి తెప్ప శ్రీరామకథా శ్రవణమే యనియు వెల్లడి చేయుచున్నారని భావము.

ప ; * సాధి - రీ స రీ ; - ప మరి		ప రిప కని - ప మరి	
* రా. - ప కథా ; సుధా.		ధా . . . - సుధా	
రిస * సాధి - రీ స రీ ; - ప మరి		రిప పరిపామా - రిప మరి ;	
* రా. - ప కథా ; సుధా.		స . . మొ . - క . . ;	

ప్రతిష్ఠాగ్రామ

రిస * సాధించి గురిపడని పనిని పాపము రి
 .. * రామకథా... సుధా.
 రిస * సుధాధిపానానాని పుత్రులను చూపని పాపము
 .. * రామకథా... యు
 అ. * నీ , నీ , - నివహించినా
 * భా, మా, - చుట్టి... బా
 * మురస - రీతులనా - నాన - నివసిత
 * భ.గ.తా... - దుల - తో.

రిస *

.. * (రామకథా)

పు. * పాపము - రీస - రివహించిన - పక్షి
 : * పి. - రాగ - కన్నభి. - ల..

259

[హృదయము]

రిస - పు - సా , ని
 .. - రస - సా , .
 రి , సా ,
 శ్చే , ,
 , - పి - రీస
 , - పి - సా.
 ; - ని , స - రీతుల
 ; - భూ , మి - తే..

పనిని పాపము -
 న... మె...
 ; ; ;
 ; ; ;
 సా రీసేనా నివసితములే ;
 మి...
 రీతుల - నివ - సేపరు
 ల... - ని - సే..

పి - రీ - రీ ;
 పు - సా ;

* రియరి - మహు - పా.; మరీ
 * థా... - ర్యా - ను; దపా
 * నీనీ - నిపా, - పుసేనిహా
 * కర్క-బం, - ధో. జ్జల్ల
 * పురీ - మరీసే - హానీ - నిసేరీ
 * కలి - హర. - మే. - క్రి.

రి స *

మా. * (రామకథా)

; - రియ - రియా,	పాపా - పా;	
; - థా - ని కే,	త న - మే;	
; - నీహా - నిసేరీహా;	సారీసేరీ; - నీ; నిసేరీమే	
; - నా - ... బ్ధి;	పో...; - త; మే...	
; - నీ, సీ - రీపురీ -	సేరీహా - నిద - సేనివద	
; - త్యాగ - రా... -	జ... - వి. - ను.త.	

అవతారిక:— ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, శ్రీరామ! నిన్నాశ్రయించినచా రెవరును నుఖి
 మునుభవించినవారు కారు. అని శ్రీరాముని వ్యాజ నిందలాడుచున్నాడు.

(1) మధ్యమావతి - రూపకము.

- ప. అడిగి సుఖము లెవ్వ రనుభవించిరిరా - అడిమూలమా రామ . (ల)
 అ. సడలని పాప తిమిరకోటి సూర్య - సార్వభౌమ సారిసాక్ష సద్గుణని (న్న)
 చ. అశ్రయించి వరమడిగిన నీత - యడవికిఁ బోనాయె
 ఆశరహారణ రక్కసి యిష్టమడుగ - అప్పుడె ముక్కు పోయె ఓరామ ని (న్న)
 2. వానిగ నారదమాని వరమడుగ - వనితా రూపుడాయె
 ఆనించి దుర్గాసుర డన్నమడుగ - నపుడె మందమాయె ఓరామ ని (న్న)
 3. సుతుని వేడకఁబూడ దేవకియడుగ య - శోన చూడనాయె
 సతులెల్ల రతి భిక్షుంబడుగ వారివారి - కతుల వీడనాయె ఓరామ ని (న్న)
 4. నీకే దయపుట్టి ప్రోతుపై ప్రోవపై - నీ గుట్టు బయలాయె
 సాక్షేక్షధాను శ్రీత్యాగరాజనుభ - స్వాని యేమామయ ఓరామ ని (న్న)

శతిపదార్థము

అదియాలమా ! - అదిపురుషుడౌ

రాహు - శ్రీరామ

అడిగి - నిన్నడిగి

సుఖము - సుఖముచు

ఎవ్వ రనుభవించిరిరా - ఎవ్వ రనుభవించి నారురా ఎన

రునులేదు

‘డడలని...నూన్య’

డడలని - ఊడలని

పాప - పాపచునెడి

తిమిరతోటి - మీరకటి సమాహమునకు

నూర్యా - నూర్యనివంటివాడౌ

సాగ్యభాష - సచ స్వరూపిణీ అధిపుడౌ

సారసాక్ష - తాచురచేతులనంటి కన్నులుగలవా

స్వస్థుల సుగుణములగలవాడౌ

నిన్నై - నిన్ను

(అడిగిసుఖము)

అశ్రయించి - నిన్నాశ్రయించి

వరము అడిగిన నీవు - వరము నడిగిన నీవౌడని

అడవికికై - అరణ్యమునకు

పోను అయెకై - పోవునాయెచు

అశరహరణ - రాక్షసుల హరించినవాడౌ

కక్కని - రాక్షసి, శూన్యణభు

ఇష్టము అశుగ్గకై - తనకోరికచు నెఱవేర్చునని

అశుగ్గ

అపుడు ఎ - అప్పుడే

ముక్కపోయెకై - ముక్క కోయబడిన వయినని

[శ్రీ రాక్షరాజ]

ఓరామా - ఓరామా

నిన్నై - నిన్నై

(అడిగి సుఖము)

వాసిగై - వాసిగై

నాచడనాని - నాచడనాని

కరము అశుగై - కరమును గోడగా

పనితారాపుడై - స్త్రీరూపమును బడెనెను

అసింబి - పొండపుల నాశ్రయించి

దుర్వాసుడై - గుర్వాసో మహాముఖి

అన్నము - అన్నమును

అడుగై - అడుగై

అపుడు ఏ - అప్పుడే!

మందము అయెకై - అంకలి లేకపోయెను

ఓరామా - ఓరామా

233

[హృగయము]

నినుకై - నినుకై

(అడిగి సుఖము)

సుతునివేకుకై - పుత్రుల రాటలాడు చేకుకను

మాడకై - మాచుటకై

దేవళి - దేవళి

అడుగై - అడుగై

యక్కడ - యక్కడ

మాడకై అయెకై - మాచుట కొయెను

సతులు ఎల్లకై - గోపకలెల్లను

రతి నిగ్గడగై - అడుగై

వారివారి పతులకై - వారివారి నిగ్గలను

కడనాయెకై - కడనాడకులవినయెను

ఓరామా - ఓరామా

నినుకై - నినుకై

(అడిగి సుఖము)

నీకు ఏ - నీకే

దయపుట్టి - దయగలిగి

ప్రోతువో - కాపాడుగవో

ప్రోకవో - కాపాడవో

నీగుట్టు - నీదు యోగ్యత

బయలు తియ్యె - బయటగొడిగడి

సాకేతధామా - అయోధ్యాధామండా

శ్రీత్యాగరాజము - శ్రీత్యాగరాజుడే కొనియాడబడు

రామ

స్వామి - గొప్పవాడా

ఏటిమాము - ఇదియేమి మాయయో

ఓరాసు - ఓరాచూ

నిన్నె - నిన్ను

(అడిగి సుఖము)

విశేషార్థము :—సీరామ! నిన్నాశ్రయించిన వారలు ఎవరైనను వారి యభీష్టములను నెఱవేర్చుకొన్నారు! ఎవ్వరునులేదు. కావలసినచో నిదిగో చూడుము! కొన్ని యుదాహరణముల విచ్చేడను. నీకు అత్యంత ప్రేమపాత్రురాలగు నీత, ‘అది తయ్యతీతీ’ లోకా చింతయ్యతీ పతి ప్రతల’ అనునటులు అన్ని భాగ్యములఁ న్నకతిశుశ్రూషయే కరమభాగ్యమని న్ననుసరించినందుకు అరణ్యమునందు రాక్షసునిచే నకహరింపఁబడినదయై యనేక కష్టముల ననుభవించవలసి

నది మాత్రమేగాక నీవు రాజ్యమును బడసిన కొంతకాలమునం శియొకి పర్యాయము నీచే పంకబడినదియై పాల్వీక్కాశ్రమమున నుండలేదా? ఆఈ ఏమి అన్వాయము.

కండవది:—అరణ్యమునందు, 'సముపేతాస్మి భావేన యోగార్థం పురుషోత్తమ' అనునటులు శూర్యణఖ నీ చక్కదనమును జూచి నిన్ను నాధునిగఁ బడయఁగెయుని కొద్దిండుకు, 'నికృత కర్తనాసాతు విస్వరం సా విద్య' అనునటులు, చెవులు ముక్కుతో బడినదియై వికారస్వరముతో ప్రలాపించవలసి యుండెను.

మూడవది:—నీమాయను తెలిసికొనుటకై నిన్నొక్కొండన సారదునికి నీ మాయచే కడలేదూపము నిచ్చి యొకరాజునకు భార్యగాఁ గావించి యనేకపుత్రులకుఁ దల్లిగఁజేసి తుదకు నీ స్వరూపమును జూపితివి.

నాల్గవది:—అరణ్యమునందుండిన పాండవులయొద్దకు దర్శనోపహాసముని అడిగితోవచ్చి అన్నమడిగిన యపుడు నీ మాయచే వానికి పండము గలిగెను, అందుచే అన్నము భింపక పోయెనని భావము.

ఐకవది:—నిన్ను బుత్తునిగఁ బడసి నీ బాలకలను జూడవలయునని ప్రార్థించిన జేసకీదేవి సొకల్గుము నెఱవేఱఁ తారాగృహమునందు వాసముచేయు పలసియుండెను. ప్రార్థన మేమియుఁ జేయుని యశోదకు నీ అద్భుతములను జూచి యారంపించునట్టి పరమభాగ్యము లభించెను. ఆహా ! ఇదియేమి మోసము.

ఆఱవది:—నిన్ను నాధునిగఁ బడయవలయునని కోరిన గోపికా రమణులు, 'బాధుల బిడ్డలస్యగల బ్రాతలఁ దల్లులఁ దండ్రులకా మనో ! బాధతఁ జేసి డించితను నమ్మిర మమ్ము వియోగ దురళా ! నిందుపులోనఁ ద్రోచి యిటు చేరక పోవుట పాడిగాదు పు ! వృంధయ మిాయధీశునకుఁ శూదములం బడి యెఱ్ఱిచేప్పకే' అనునటులు నిన్ను నమ్మి భర్తలరు బాధువులను వదలుకొని నీ యొద్దఁ జేరియును వారికోర్కె లిడేరక పోయినందువలన ఉభయభ్రష్టలై తత్తరించి తల్లడిల్ల లేదా ? ఇట్లును చేయుదురే

ఇది ఇట్లుండగ, నీన్నన్ననో, పాపములను పోగొట్టువాడనియు, సార్వభౌముడవనియు; కరుణారసముతోనిండిన యక్షులు గలవాడవనిఁ నుభయములకెల్ల ఆటపట్టినవాడ చనియు

ప్రార్థించినవారిని రక్షించువాడవనియు పెద్దలు ప్రకటించుచున్నారు. వీరి వాక్కులను సమ్యక్ పోవుటకు లేదు. నాకు తెలిసినంతవఱకు నీవేమో నిన్ను ప్రార్థించిన వారలను కాపాడినయట్లు తెలియలేదు. అయినను 'ఏవం సంస్మృతివక్రక్థే భ్రామ్య మాణేస్యకర్మభిః | ఏతాన్మ చూకులాః దృష్ట్యా కృపాకాఘృష జాయతే' అని మూలప్రకృతియందు మునమునకు దద్దరించిన స్వర్ణరేణువులంబోలియుండు జీవజాలములను జూచి కరచరణ విశిష్టమైన బ్రహ్మచుచున్నావేమో గాని నీ చరిత్రములను జూడగా నేమోకృపాకటాక్షముచేత నీ పెద్దకడ ను బ్రోచుచున్నావేమో గాని నీ చరిత్రములను జూడగా నేమోమాయగ నే యున్నదని అయ్యున్నారు శ్రీరాముని వ్యాజ నిందలాడు చున్నారనిభావము.

ప.	౧	* రి	మాపా	పహ	పాపా	పని	సీనవ	చవర	రిమరిప
	౨	* అడి	గి ను	ఖము	తె వ్య	గచు	భ.వి	చి..	రి.రా
	౩	*	”	పహ	పానీ	పని	పనిసీ	పాను	”
	౪	*	”	ఖము	తె వ్య	గచు	భ	విం .	”
	౫	*	”						
	౬	*	”						
	౭	*	”						
	౮	*	”						

|| పననిపన || రిమరిపన ||

|| చి... || రి...రా ||

శ్రీ తామ్రరాజ

269

హృదయము.

, * రిషి రీసా

|| నిషి

పానీ

నిసరి

పాపము

పాపము సామంతిసః ||

, * సా. ర్మణా

|| మ.

పార

సా.

క్షు.

|| సు.బ | ని . . . ||

భిష *

.. * (స్వడిగి సుఖము)

, * మరి మాపా

|| , పా

పానీ

మసా

మహాసా

|| ప పి | రీసా ||

, * తి. శ్రయం

|| , చి

పర

మడి

గి . న

|| నీ . . | . త ||

, * ,

|| , పా

పానీ

పనీ

పనిపేసా నూ

|| || , ||

, * ,

|| , చి

పర

మడి

స

|| || , ||

, * రిమ రీసా

|| రిమ

పనిపా

పనీ

పా

|| ; , | ; ; ||

, * అడ వి కి

|| పో.

నా .

యె.

.

|| ; , | ; ; ||

, * పని మాపా

|| పనీ

పనుపా

మసా

నీనీ

|| సీనీ | సోసో ||

, * తి. శర

|| మార

బి . ర

క్కుని

మడు

|| మడు | గ న ||

உதயசுந்தரி

270

హృదయము.

*

*, **

“* ”

•
•
•

73
2
12
—
.
3
*

*
C

*,
*
(అదో సుఖము)

+

(అదేగి సుఖము)

22

==

52

13

42
32

శుభం

పక్షం

25.

$$\frac{1}{2} \cdot 1000$$

Quantity	Unit	Price	Value
1	kg	100	100
2	kg	100	200
3	kg	100	300
4	kg	100	400
5	kg	100	500
6	kg	100	600
7	kg	100	700
8	kg	100	800
9	kg	100	900
10	kg	100	1000
11	kg	100	1100
12	kg	100	1200
13	kg	100	1300
14	kg	100	1400
15	kg	100	1500
16	kg	100	1600
17	kg	100	1700
18	kg	100	1800
19	kg	100	1900
20	kg	100	2000
21	kg	100	2100
22	kg	100	2200
23	kg	100	2300
24	kg	100	2400
25	kg	100	2500
26	kg	100	2600
27	kg	100	2700
28	kg	100	2800
29	kg	100	2900
30	kg	100	3000
31	kg	100	3100
32	kg	100	3200
33	kg	100	3300
34	kg	100	3400
35	kg	100	3500
36	kg	100	3600
37	kg	100	3700
38	kg	100	3800
39	kg	100	3900
40	kg	100	4000
41	kg	100	4100
42	kg	100	4200
43	kg	100	4300
44	kg	100	4400
45	kg	100	4500
46	kg	100	4600
47	kg	100	4700
48	kg	100	4800
49	kg	100	4900
50	kg	100	5000
51	kg	100	5100
52	kg	100	5200
53	kg	100	5300
54	kg	100	5400
55	kg	100	5500
56	kg	100	5600
57	kg	100	5700
58	kg	100	5800
59	kg	100	5900
60	kg	100	6000
61	kg	100	6100
62	kg	100	6200
63	kg	100	6300
64	kg	100	6400
65	kg	100	6500
66	kg	100	6600
67	kg	100	6700
68	kg	100	6800
69	kg	100	6900
70	kg	100	7000
71	kg	100	7100
72	kg	100	7200
73	kg	100	7300
74	kg	100	7400
75	kg	100	7500
76	kg	100	7600
77	kg	100	7700
78	kg	100	7800
79	kg	100	7900
80	kg	100	8000
81	kg	100	8100
82	kg	100	8200
83	kg	100	8300
84	kg	100	8400
85	kg	100	8500
86	kg	100	8600
87	kg	100	8700
88	kg	100	8800
89	kg	100	8900
90	kg	100	9000
91	kg	100	9100
92	kg	100	9200
93	kg	100	9300
94	kg	100	9400
95	kg	100	9500
96	kg	100	9600
97	kg	100	9700
98	kg	100	9800
99	kg	100	9900

100

పూ.

అనుబంధములు :-

(41) మధ్యమూపతి - అదే.

(25)

(2)

2. సుజ్ఞాననిధిని శ్లామసూర్య లోచనని - అజ్ఞాన తమమును అణచు భాస్కరుని (స)
3. సర్వలాకారుని నిఖిలాఘహారుని - ధర్మాదిమోక్షము దయచేయు ఘురుని (స)
4. బోధతో పలుమాటు పూజించి నేనా - రాధింతు శ్రీత్యాగ రాజసన్నతుని (స)

ప్రతిపదార్థము.

సగుమోము - చక్కనిముఖ పద్మము
కలవానికొ - కలిగియుండువానిని

నా మనోహరునికొ - నాదు మనసును కొల్లగొనివారిని
జగము మీలశూరునికొ - జగమునంతయు పాలించు, ట్టి

కూరుని

జానకీమరునికొ - జానకీ ప్రాణస్వాగ్ధుని

దేవాదిదేవునికొ - దేవతలకల్ల దేవుడగ నుండువానిని

దివ్యసుందరునికొ - వంచి శౌందర్యము గలవానిని

శ్రీనాగుదేవునికొ - శ్రీవసుదేవుని పుత్రుని

నీత్యాగభక్తునికొ - నీత్యాగముని

సుజ్ఞాననిధినికొ - మంచి జ్ఞానమునికు అట్టిదగు సుంతు

వానిని

సోమహర్షి లోచననికొ - చంద్రునివలె కన్నులుగల

గలవానిని

అజ్ఞానతమమును - అజ్ఞాన తమ నికటించి

అణచు భాస్కరునికొ - అణచగ్రస్త్రాక్షుడట్టి సూర్యుని

నిఖిలాకారునికొ - ములినములేని రూపము గలవానిని

నిఖిలాఘహారునికొ - సమస్తపాపముల భోగ్యునివానిని

ధర్మాదిమోక్షములకో - ధర్మ అర్థ కామ మోక్షములను

దయచేయు ఘనునికో - ఇచ్చునట్టి గొప్పవాని

బోధతోకో - నేర్పుకొలిగి

శ్రీత్యాగరాజ సమర్పణకునికో - శ్రీత్యాగరాజుచే నుతింపబడి

నవానిని

మా ౨ - హుతదేవలు

జీచి - పూజచేసి

నేకో - నేను

ఆరాధింతుకో - ఆరాధనము చేయుదును

విశేషార్థము:—అయ్యగారు శ్రీరామచంద్రుని ఉత్సవములు చేయు కాలములందు శ్రీరాముని అనంతకల్యాణ గుణములను నోరారగీర్తించి వానికి ఉపచారములను సమర్పించుచుండును. ఈ కీర్తననుచే శ్రీరామునికి నలుగు సమర్పించు వైభవము వెల్లడియగుచున్నది.

పన్ధిసారి ; ; - రీసా

నగుమో ; ; - ము

సారిరీసా - సాన్ధిన్ధిసా

సామ. - . . . సో

రీప

గె

ఘో

హ

| కి ; - రీసా

| . ; - . ని

| ; ; - ; ;

| ; ; - ; ;

||

||

అక్షరములు

273

五、

రేమూపా : - వా : వీవా,

३
२
१
०
३
५
४

రీమాపా : - పరిశీలిస్తామూ

[illegible]

మూర్తిమూలము, మూర్తి

1
 2
 3
 4
 5
 6
 7
 8
 9
 10
 11
 12
 13
 14
 15
 16
 17
 18
 19
 20
 21
 22
 23
 24
 25
 26
 27
 28
 29
 30
 31
 32
 33
 34
 35
 36
 37
 38
 39
 40
 41
 42
 43
 44
 45
 46
 47
 48
 49
 50
 51
 52
 53
 54
 55
 56
 57
 58
 59
 60
 61
 62
 63
 64
 65
 66
 67
 68
 69
 70
 71
 72
 73
 74
 75
 76
 77
 78
 79
 80
 81
 82
 83
 84
 85
 86
 87
 88
 89
 90
 91
 92
 93
 94
 95
 96
 97
 98
 99
 100

మొదటి భాగము

శా. రు.

—

— 2 —

— 27 —

22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854
855
85

ఇతర చరణములు నిటులే పాడుకొక్కవలయును.)

అవ రిక ఈ ర్తనమునందు అయ్యార, క్రీరాముని మనస్సునందు నిలిపి వానిని నామ మును కుసుమ' లచే పూజించవలయునని మానసపూజను పెల్లడిచేయుచున్నారు.

(4) శ్రీరాగము - దేశాది.

ప నామకుసుమములచేఁ బూజించు - సరజస్యమే జన్మము మనసా (నా)

అ. క్షీమన్యాసస కనక పీఠము నఁ - జెలంగఁ జేసికొని వరశివరామ (నా)

చ. నాదస్యరమచు వర - సవరత్నపు వేదికపై సకల లీలా వి

హ్నిదుని పరచూర్మని శ్రీరాముని - పాదములను త్యాగరాజ హృద్యావళిని (నా)

[ప్రతిపదార్థము.

మనసా - ఓ మనస్సా

క్రమేనా - కనకపీఠమునకా - శ్రేష్ఠమైన వనస్సు అనె

జు బంగారు పీఠమునందు

మొంగఁ జేసికొని - శ్రీరాముని నవర్చి

వర - ములచే

వర - శాశ్వతమైన

శివరామనామ - మంగళకర్మమైన రామనామచను

కుసుమములచేత - పుష్పములచే

పూజించు - పూజింపఁబడి

సరజస్యము ఏ - మనఃస్థాని జన్మమే

జన్మము - జన్మమైన జన్మము

(నామ)

వాదస్వరము అను - నాదమహాకవిగని స్వరము అను
మ - శ్రీకృష్ణుని

హరిమఃస్మృతిక్ - హేళుని

శ్రీరామనిక్ - చుగిశకవడైన రఘునియొక్క - ము.

పాదములు - పాదములను

నవరత్నపు వేదికపై - నవరత్నములు పొదిగిన వేదిక
యందు

ల్యగరాజ హృద్యమహానిక్ - తస్య రాజనివసస్సున

నకల లీలానికోదునిక్ - అన్ని క్రిడలయందు ప్రాప్తి

నీలకంఠిని రాముని

పుష్పవానిని

(సామ కసుగునులపే)

విశేషార్థము:— 'యోగినామపి సర్వేషాం మదతేనాస్తరాశ్చనా । శ్రద్ధావాక్ భజతే
గామాం సమే యుక్తమోమతః' యోగులయందు నెప్పుడూ నాయుపే మున్నును పిలిపి శ్రద్ధ
తో భక్తి చేయఁచునాడో వాడే యుక్తమౌడు, అని గీతాచార్యుడు చెప్పినప్రకారము, మన
స్సునందు శ్రీరాముని కలగఁజేసికొని వాని నామములను స్మరించుచు వాని పాదములయందు
మానస సమస్కార మొనర్చువాఁడు తమౌడు, అట్టివాఁడు, 'యదైవ శక్యంతి సూరయా' అని
నిత్యసూరలు చూచుచున్న కరమరకమును నొడి, 'అద్యాపి సవర్షే ద్యావశాక్షర చిత్ర

కాఁ' అనునటులు భగవంతుని నామస్మరణ బులుముచే మఱి నచ్చటలేనా, కనుకనే, ఓమహా శ్రీరాముని మరన్నునందు నిలిపి రామనామ స్మరణము చేయుచుండుము అనుచున్నారు.

‘నాదస్వరము...భౌషణి’ అనుటచే నాదమునందు, ‘స్వశో రంజయతి శ్రోతృచిత్తం శస్వర ఉచ్యతే’ అనునటులు శ్రోతృచిత్త మభావహముగ నుండు స్వరరూపములచే నైన సంగీత ముతో శ్రీరామనామములను పాడి వాని పాదములయందు దర్పణము చేయుచు. అట్లు చేసినగాని నీ వెట్లిన ఈ సరజస్మయ సఫలమైనది కానేరదు, అని మనస్సునకు బోధించు చున్నానిభావము.

శ్రీరాగ లక్షణము:—ఇది 22-వ మేళమునందు జన్మించు. పాడవ వక్ర సంపూర్ణము. రాగాంగరాగము, పూర్వప్రసిద్ధ అష్టాదశ మేళములలో నిదియొకటి. ఘనరాగము. దీర్ఘ ఋషభ మును సాధారణ గాంధార చతుష్కృతి ధైవతములను రాగచ్ఛాయా స్వములు. ధైవత గాంధార ములఁ గొలఁదిగఁ గల రాగము. సాయంకాలమునందు గానము చేయఁదగినది. ఇది సమస్త మంగళ ప్రదమైన రాగమగుటచే నెల్లప్పుడును గానము చేయవచ్చును. ‘పథనిప’ అరుప్రయోగ బాదు గాచిత్తుగ వచ్చుచుండును.

ఆర్థో-హేణము.

၂၆
၆၃
၂၈
၂၅
၈
၂၃

అవగతమే.

١٢
١٣
١٤
١٥
١٦
١٧
١٨
١٩
٢٠

1-2 ; * పల్లె - రీ - సెయిన్స్
; * నాని - కుసు - మ. ముల

[illegible][illegible][illegible][illegible]

<u>9</u>	-	2	EX	1	2
<u>12</u>	-	32	.	1	. XX.

१२५	१२५४२
१२६	१२५४३

[illegible]

ಪುಟ - ೨೫೩೩

• • • • • ಪುಟ ೨

[illegible]

பிரதீபக் கவி

278

1. செய்து கொடுத்தேன்

సా * భిషజీరూపాపా ; - మామల
చు * నరజ. నృమే ; - జ...
సా * పారిసనన్దిసారిచు-సినిపన-రిగాపా
* నా... న-కు. -ను. -చు. ముల
సా * భిషజీరూపా - నీనిప - సిని
చు * నరజ. నృమే. - జ.
సా * పారిసనన్దిసారిచుపననీ-సినిపన-రిగా
* నా... న-కు... ను... ము...
సా * భిషజీరూపా - పనిపా ; - సిని
చు * నరజ. - నృమే ; - జ. -
సా * పారిసనన్దిసారి - పని-సినిగరి-సినిపన-రిగా
* నా... న-కు... ను... ము... -

సా * స్వప్నమా - పనికా ; ; - సిరి

చు * నరణ. - నృ. కే ; - జ.

సా *

. * (నామ కుసుమముల)

అ. ; * నినిప - నినియ - పా ; ; - పపా

; * శ్రీ. - చన. - మా ; ; - స స

2

” - పాపరుమా
- స స.

; * రీగీ - పా - నిసీకీసా - నిపనిస

; * జాల - గ - జే. ని - కొ.ని. -

గరిస *

.... *

గరిస *

.... * (నామ కుసుమముల)

| గ. గిరిపి - నిసిరి - రి | పినిప - రి గా.రిస

| . - నృ. - చు. - ఓ | - చనసా .

| ; - నినిప - నినియ -

| ; - శ్రీ. - చన. -

| ; - రియప - పని

| ; - చన. - స.

| ; - పినిపమా - క్రి.గా

| ; - చా. - చ -

| ; - పినిపమా -

| ; - చా. - చ -

| నా ; ; - పాపరుమా

| మా ; ; - స స.

| నీపా - నీసా

| . రి - చున

| పనిపిపమా - క్రి.గా

| రి.

| పనిసిరి - గిరి - ని - పిని - క్రి.గా

| రి. - చు.

శ్రీ లక్ష్మీరాజ

చ, * పా, - పా, - రీమూరిమపా; - పసా
 ; * రా, - ద, - స్వ ర. . . ; - మస
 రీ * నినిప - నిపరు - సా; - మాపరుమా
 పు * వే. . - డిక. - పై; -
 ; * నినిప - నిపరు - పాపా - మాపరుమా
 ; * నో. - దుని. - పర - మా. . .
 ; * రీసో - నిసేకీసో - నిపరీ,
 ; * పాద - మూలరు - త్యా

గరిస *

ని. . . రామ కుసుమమల,

౨౪౦

| ; - మరీప రా
 | ; - పదన వ
 | ; - సరీమపా
 | ; - సకల లీ
 | ; - మ రీపహ
 | ; - తునిశ్రీ.
 | సా - సా, నిపరు
 | గ - రా, బహ్య.

[హృద మా.

|| నినిపా - పమగ
 || ర. . - ల్ని. . .
 || సా; ; పా
 || లా; ; చి
 || నినిపా - నీసో
 || రా. - ముని
 || ప ధనిపమరి - రీగా
 || దూభిమ. . - లు.

అవతారిక: ఈ కీర్తనము సంకయ్యగారు, అణిమూద్యప్త సిద్ధులచేతను, వేదపురాణ శతన శ్రవణాదులచేతను (లుగు) ఫలములు స్వర్గాది భోగముల నిచ్చునేగాని అక్షవర్గము నియ్యజాలవు; కనుక అక్షవర్గము నిచ్చునట్టి రామభజనమును జేకొనుము; అని మనస్సునకు బోధించుచున్నారు.

(43) ముఖారి - ఆది.

- ప. ధీణమై తిరుగ జన్మించు - సిద్ధి పొందర ఓ మనసా (శ్రీ)
- అ. (గీ) ర్వాణ నాటక లుకార వేద - పురాణ యజ్ఞ జప లేక ఆదుల ఫలములు (శ్రీ)
- చ. ఎదిచేసిన జగన్నాథుడు శిరమున - హృదయమున పొంది
పదిలమైన సత్పదము నొసంగు - బాట త్యాగరాజ వినతుని భజనరా (శ్రీ)

[ప్రతిపదార్థము.

ఓ మనసా - ఓ మనస్సా

తిరుగజ్ - మలుల

ధీణము బి - చేసినతపః ఫలములు పొంది

జన్మించు - జన్మమును బడయునట్టి

శ్రీదిక్ - అణిమాన్మయ నిదులన
మాసురా - చదలిపెట్టురా
గీర్వాణ... ఫలములు,
గీర్వాణ - దేవభావయగు సంస్కృతమునంగు గల
వాటిక - నాటి కములు
అలంకార - అలంకారములు
జేద - చతుర్దేవములు
పురాణ - పురాణములు
యజ్ఞ - యజ్ఞములు
జద - జపములు
కృపావల భములు - తపస్సు మున్నగువానిచే గల
ఫలములు

పశ్చేపారము:—శ్రీణమై తిరుగ జన్మించు సిద్ధిమారురా. అనుటచే, అణికు, మహిను,
గరిమ, లగ్నిను, ప్రాప్తి, ప్రాకార్యము, ఈశత్వము, వశిత్వము అను అష్టవిధులచే గలుగును.

(శ్రీణమై తిరుగ జన్మించు సిద్ధిమారురా)
అణిచేసికొ - ఎంట కినిచ్చేసివడు
జగన్మాగడం - లోకవాగ్దేవ రాముడు
శిరమునక - పరమంకను
హృదయమునక - మనస్సునందును
కవించి - కైటుకొని
పదిలమైన - భద్రమైన
స్వదయును ఒగుగు - వంచివదని నిచ్చునట్టి
బాట - మార్గము
త్యాగరాజ కనుతుని భజనరా - త్యాగరాజుచే కొని
యాడబడిన శ్రీరామని భజనముగా
(శ్రీణమై)

ములును పశ్యంతములే, ఈ సిద్ధుల చే జీవుడు జననమతణ మార్గములనుండి తప్పించుకొని పోజాలడు. గనుక నివి అప్రయోజకమైనవి యరుచున్నారు.

‘గీర్వాణ...ఫలములు’ అరుటచే, ‘అశ్వమేధ శస్త్రైష్ట్య వాజపేయశ లేనచ । నప్రాప్ను వంతి సుగంఠం నారామణ, పరాజ్ఞుభాః’ అనునటులు, భగవద్భక్తి లేని నూలు అశ్వమేధ యాగ ములచేతగాని, నూలు వాజపేయ యాగములచేతగాని జీవుడు పరమార్థిని పొందడనినచో కావ్య వదనము కథాశ్రవణము వేదాధ్యయనము మున్నగు వానిచే ప్రయోజనమేమి? ఏమియులేదు. బ్రహ్మపట్ట మే సశ్వరమైనదిగ నుండునపుడు అంశ లోబడిన పదములచే ప్రయోజనమేమి? ఇట్టి అనిత్య ఫలముల నిచ్చునట్టి ఏకార్థముచుగాని చేదుగూడకనుచున్నాడు.

‘ఏదిచేసిన...పదిలమైన సత్పదము సుసంగు’ అరుటచే, ‘అణ్యపుష్పాహృతం భక్తైః శ్రీయః భూర్యేవ మేభవేత్’ అనునటులు భగవంతునికొత్త భక్తితో సమర్పింపబడిన పదార్థము ఎంత అల్పమైనదిగ నుండినను దానిని భగవంతుడు డాతయో గొప్పగానెంచి స్వీకరించుచున్నాడు. భక్తుడు సమర్పించిన తులసీదళమును భగవంతుడు శిరస్సున వహించుచున్నాడు. భక్తుడు

చేయునట్టి సమస్కారమనుగాని, నామస్మరణమనుగాని మనస్సునందు పరీక్షించి అద్దానిని భక్తుని మొద్దఁ దీసిన యొక పెద్దబుణముగ భావించుచున్నాఁడు. హా! కృష్ణా! అని పిలిచిన ద్రాపదివిషయములలో శ్రీకృష్ణుఁడు, 'గోపందేవీ యదాక్రందత్ కృష్ణా మాం దూరవా సిగమ్ ! బుణం ప్రవృద్ధివ మే హృదయాన్నాపసర్పతి' అనగా, దూరముననుండి, గోపిందా! అని ద్రాపది నన్ను పిలిచిన యది నాకు, ద్రాపది కియ్యవలసివదియై వృద్ధి నొందుచున్న యొక పెద్ద అక్షువలెనున్నది' యని చెప్పలేదా? ఇట్టి కరహదార్యుడైన భగవంతుడే మోక్షము నిచ్చువాఁడు అనిభావము.

'త్యాగరాజ వినుతుని భజనరా' అనుటచే 'బ్రాహ్మణా శీతికంఠః చ యశ్చాన్యా దేన తాస్యతాః ! ప్రతిబుద్ధా స సేవన్తే యస్మాత్స్వమితం ఫలం' అనునటులు బ్రహ్మ మొదలుగాఁగల దేవతలచే నియ్యబడిన ఫలములు అల్పముగనుటచే స్థిరమైన పదిము నిచ్చునట్టి శ్రీరాముని భజంపల యుననుచున్నాఁడు. మఱియు, 'భజనరా' అనుటచే, 'ధ్యాంతా కృతే యజ్ఞో యజ్ఞోస్తేతాయాం ద్వాపరేర్ఘ్యయా' ! యదాప్నోతి తదాప్నోతి కపో సంతీర్ఘ్యకేశవం' అన గా కృతయుగమునందు భ్యాసముచేరనను, తేతాయామునందు, యజనముచేరను, ద్వాపరయుగమునందు అర్జునచేరను

ఎట్టి ఫలమును మానవుడ పొందుచున్నాఁడో అట్టి ఫలమును కలియుగమునందు నాచక్రీర్తనము చేరి బడయుచున్నాఁడు. కనుక శ్రీరామభజనమే మోక్షమార్గమును పొందించుకొని నిరూపించుచున్నారు.

మఃఖారి రాగలక్షణము:—నక్రపాదప సంపూర్ణము. ఆరోహణమును గాంధారి నిపాదములు వర్జ్యములు. ఈ రాగమును 20-వ మేళమైన సరస్వతీరవియందు జన్యమని కొందఱును, 22-వ మేళమునందు జన్యమని మఱి కొందఱును చెప్పుచున్నారు. చతుశ్శ్రుతి ఋషభ శుద్ధ మధ్యమ శ్రావణి నిపాదములు జీవస్వరములు; ఆరోహణమును చతుశ్శ్రుతి ధైవతమును, అవరోహణమును శుద్ధ ధైవత సాధారణ గాంధారములును రాగచ్ఛాయాస్వరములు. ఎల్లప్పుడు గానము నేరూదగను,

ఆరోహణము.

అవరోహణము.

స రి మ ప ని ధ ప.

స రి ధ ప మ గ రి స.

సరిమగనిస - రిగరిమాగరి - రిమపనీధ - మకధసా - సరిపసా, ర మొలగు ప్రయోగములు రాగ

రంజకములు.

కు ; *	నిధసేనిధ - ధపసా ; - నిధ	సా ; - రీ	పి ; - సీరేనీధా	
; *	క్షీణమై - . . . ; - తరు	గ ; - జ	నిం ; - . . . దు	
2. ధప *	”	సా ; - పధకి ; - రీ	సీరేగరేసా ; - రేనిధా	
. . *	”	గ ; - . . . ; - జ	నిం . . . ; - . . దు	
3. ధప *	”		సీరేగరే - సీరేపూగరేసా - సీరేనీ	
. . *	”		నిం దు	
ధప *	ధాపాచపధసచపమనపగరీ	సా ; - రిస	పని - రిదధా - సీసీసా	
. . *	నిదిమా ను	రా ; - ఓ వనసా	
4. ; *	సీరేని - నిపధప - సా ; - నిధ	పి ; - రీ	సీరేగరే - సీరేపూగరేసా - సీరేనీ	
; *	క్షీ తరు	గ ; - జ	నిం దు	

మ. ; * ధాపాపా-యపయధ-పయగరి-యమా	; - పయగరి - యపా	పానిధ - పథమ - పసా
; * ఎ డి థే - సి న యగ	; - నా - గు డు	శి . . . - ర . . . - మున
; * ని ధ - సినిదధప-పా-యపధప-పయగా	రిసా - ;	రిపమా-పసాని-నిధా,పా;
; * బృద-యమున . . . ప-మి	చి . . - ;	శి . . - ర . . . - ము , న ;
; * సాసినిదధా - సా ; రీ - రీ ;	; - సి రీగరి	సారీగ-రీసారీ-రీరీరీ
; * ప డి . ల . . మై ; న - న ;	; - శ్చదయనా	సం ; - న . .
రీసి * సరిసా - రీగరి - రీరీ - గరిరీ	సా - సాసినిధా - రీసా	పధసిరిగరి - సా ; రీగరి
. . * బాట - త్యా - . . - రా .	జ - వి మ . . - తుల	భ . జ . న . - నా ; . . .

సిగరిగ * (రిసావె)

అ . . . * (శ్చి . . .)

అవతారః:—తోక్తీర్తనమునం దయ్యగానో, క్రీరామా! అయోధ్యాపురిని నీవలె హరిపాలి
చిహ్నము ముఖ్యముగ గలఁడా! అని శ్రీరాముడు చేసిన హరిపాలకమునకై ఆశ్చర్యము గాన.

మన్నార్థ

(44) ముఖారి - ఆది

ప. వారణాసు నేయునాగు - బలే నీవలె సాక్షేతన; ని

ల. ఊహాను దేవతములు వనిముచు - లున్నొంగును భాగ్యులుయెన్నఁ

చ. నెలకు మూడువాస లః । కర్మల - కర్మ లిలిగి కీర్తాయును లిలిగి

ధల గర్వహితులు కా దా - సాధు త్యాగరాజ వినుత రామ

[ప్రతిపదారము.

రామా - శ్రీరామ

నీదలెఁ - నీద సమానముగ

సాక్షేతన గణింక - అయోధ్యా పట్టణమును

రామభాగ్యము - కాది పదము

వామ

కలక - కలకమున గలది

ము

ము

ము

ఉండవారు - భగవంతుని సంకల్పము

దేశభవము - రాజ్యమునందుండువారు

దామనము - పాపములు

ఉపాసకుడు - సంపన్నుడు

భావకలయెట్లు - సన్నిధిగలిగియుండుట

(కాసుపారు పేరునాదు గలది)

నెలకు మూడు వారములు - ప్రతిమాసమునందును

కడములు గలిగి

అట్లెట్లుగలవారు - అన్ని దిక్కులందును

కలిగియు

విశేషము:-

పాలనము చేసి గాకి శ్రవణమునా ప్రవేశమును కలుగజేసిన యాత్మకును
 లోకమునా దిచ్చుకొచ్చు రాజసాధులు గలుగుచుండెను. ఏమి పరిపాలన కలుగజేయు
 'దిగ్గంతుల్ ననురించె' శ్రీరాజేశ్వర భూధరింగుల్ మును | పుణ్యేవేగములు భోగిన రతి

దిగ్గంతుల్ కలిగి - చిగించువుగలిగియు

పుణ్యేవేగములు కలదా

ల - కపలము

గర్వ - గర్వము

గోతులు - తీగివలెను

కలదా - అయియుండలేదా

సాధులైనవారు - సాధులైనవారు

కలదా - కలదా

(కాసుపారు కేగమునాదులగుట)

నుశంబుల్ గాంచె యజ్ఞాగతి | యిగ్గానా శిశు చే నామమిచ్చె నొమ్మలై నొమ్మలై న |
 మృగోర్దండమునాన్ ధరాధరము రామత్యాగి | రామసేవ అనునన్ ముల్లములు ప్రేమము
 గలిగియుండులేదా ? మణియు, 'రామరామ' రామ ఇతి ప్రజానామధనకాగ్ధా | గాన
 మయం జగదభూత్ రామ రామ్యం ప్రశాసతి' అనునట్లు సన్ని రాజ్యమెలురుండగ నమ స్మర
 లును రామ రామయని నీచుండే విహరించుచున్నాను. స్వగల చారిత్ర యుగిని నావల. అది ముతి
 యు రామమయముగ నుండెనే ! దుర్భిక్షము, తేమ, అకాలమరణము, మైధన్యము, దోర్బలములు,
 మున్నగు కష్టములు ఎంతమాత్రము గలుగ లేదు. ఇట్లు ఎవని రాజ్యపాలనము చేయుననిన
 అని ఆశ్చర్యము నొక చతుర్వాసి భావము.

క ;	క	కగకగక	-	కగకగక	-	కగకగక	-	
గ ;	గ	గ	-	గ	-	గ	-	
సా ;	స	స	-	సా	-	సా	-	
శీ ;	శ	శ	-	యి	-	యి	-	

గానా * రంగరంగి ; - సంగరంగిహరిగా - పద్మవిధా.	
. * కా.రు. , - బా. . . . రు . . .	
పా ; - ధా ; - పుష్పధూ. గాతి ; - రిగి	
నీ ; - యు ; - వా. . . . రు.	
రిగిపా * గాతీమా ; గాతి - రి ; రిపమా - పా ; ధా	
. . * గలలే ; . . - నీ : . . - వ ; తై	
నీధానీష్టాధాపా - చుపచుధ పమగాతి ; - గాతీగానా	
నీ . . . - యు . . వా . . ; - రు . . .	
; ; * గాతీమా ; గా - తి రిపమా - పా ; ధా .	
; * గలలే ; . . నీ . . - వ ; తై	
నీ ; నీ - ధాపా - చుపధ పమగాతి ; - గాతీగానా	
నీ ; . . . - యు	

;	*	గారీయూ ;	గా - రీ ; రిభూ - వా ;	ధా
;	*	గలరే ;	నీ, . . . - వ ;	త
సా ;	-	పదసేదీ - పినిధప - చపయ	పప గానీ ;	గానీ గానా
నీ ;	-	... - య	వా . . . ;	నీ . . .
;	*	గారీయూ ;	గా - రీ ; రిభూ - వా ;	ధా
;	*	గలరే ;	నీ, . . . - చ ;	త
పిచీగరీ - సానీ	సానీ	చపయ	పప గానీ ;	గానీ గానా
నీ	య	వా . . . ;	నీ . . .	
;	*	గారీయూ ;	గా - రీ ; రిభూ - వా ;	ధా
;	*	గలరే ;	నీ, . . . - చ ;	త
కీగరీ ;	-	పిచీగరీ - సానీ	ధా - పాపానా ;	పాపానా
నీ . . . ;	-	నీ . . .	నీ . . . ;	నీ . . .
గానా	*			
.	*			

(కాదుబాదు)

; ; * నిధానీనీ - ధానిధా ; ధా ; - ధా ; ధానిధా ;
 ; ; * ధానిధా . . . - ధా . . . , ధా ; - ధా , . . .
 పా ; - మధాని - నిధానిధా , | ; ; - మధాని , ధానిధా
 శ ; - జ . . - మ . . . ధా ; | , - ధా , . . .
 పా ; ని * నిధానిధా - ధానిధా , ధా ; - ధా ; ధానిధా
 ధా ; నిధానిధా . . . - ధా . . . ధా ; - ధా , . . .
 పా ; - మధాని - నిధానిధా ; | ; - మధాని ; ధానిధా
 శ ; - జ . . - మ . . . ధా ; | , - ధా , . . .
 ధా ; * ధా ; - ధానిధా - ధానిధా ; - ధా , పా ; -
 ధా ; * ధా , - ధానిధా . . . - ధా ; - మ . . .
 నిధానిధానిధా - మధానిధా | మధానిధా ధానిధా ;
 ధా - పు ధా .

ధా ; *
 ధా ; * (ధానిధా) ,

చ	* పాదాపా - చుపకభక్త్య గా - నిరతి - చూ	
	* తెలకు - మా మ - పా	
	మాపానీ - నికథా - స ; ; - ; - స ;	
	; ; - పలభి . - ల . - తె ; ; ; ; భక్త్యల	
	; ; * రీసీతీ - నిధా , నా ; - పుష్పభక్త్య గా ;	
	; ; * సే . . - ర్మ , ' ; - తి ది .	
	గానా - సాన్తధానా కీమా సానాపకమగునా ; ;	
	. . - నా . . చువు . స . తి ; ;	
	; ; * పానీ ; - ధానికథా ; ధా ; - ధానాధా	
	; ; * పి . ల , - స	
	పా ; - మనానికథానా ;	
	. : - తిగా తులు . గా ;	

లే .

సా ; - నీధానీ ; - ధానిధా ; ధా ; - ధాపానీధా	
దా ; - ధ . ల ; - ఖ . . . ; ధ్య ; - ర . . .	
పా ; - మాపానిధాసా ; ; - మాపాధాసాసా ;	
. ; - హితుల . . గా ; ; - లే ;	
రీ ; * రీ ; రీపూగేగా ; - రీరీరీరీ ; రీ ; - రీగీరీ	
గా ; * గా ; . . . ధు ; - ల్యా . ; ఖ ; - ల . .	
రీ ; సీసా , - సా ; సా ; సాపా - సాధాసా రీపూ	
. ; . బ . , - బి ; సు ; థ . . ల . . పూ	
గారీ *	.
. . *	(కారు)

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, రాకభజనమునకు, నూడియుండు సంగతియు మోక్షము నిచ్చునట్టిదిని మనస్సునకు బోధించుచున్నారు.

(15) ముఖారి - దేశాది.

క. సంఠి శాస్త్రోజ్ఞానము - సారూప్య పోల్కుదిమే యనసా (సం)

ల. శృంగారి రసాద్యఖలు సార పూ - రతి రామకథా నందాని యుత (సం)

చ. ప్రేమ భక్తి సుజన పాత్యల్యము - ప్రేమద్రవమా పు గిగోక్షిము
 కేమము నిష్ఠ యశోధనము గలుగున - నేర్పు కల్గు త్యాగ రాజు నీస్పది (సం)

ప్రళిపదార్థము.

కనసా - ఓచునసా

శృంగారిచరుణ... సంగీతజ్ఞానం

శృంగారి సాది - శృంగారి లింగము మెలకొనఁగల

అభిల - అగ్నిగములయొక్క-

సం - సమస్త

పుంసం - నిండి ము.

రామకథా - ప్రేమానుభవం

శృంగారి - అనంద - అనంద - సుఖముతోడ నుండునాని

సంగీతశాస్త్రభాగము - సంగీతశాస్త్ర పరిచయము
సామూహ్య సౌఖ్యదమే - సామూహ్యసౌఖ్యము నిర్మూలకము
ప్రేమ - ప్రేమ
భక్తి - భక్తి
సుజనవాక్యల్యము - సత్పురుషులయం దభిసూసము
శ్రీమద్రమాంబర కటాక్షము - సంపన్నురాలగు లక్ష్మి
జీవయోగ - శ్రేష్ఠమైన కటాక్షము

శ్రీమద్రమాంబర కటాక్షము - సంగీతశాస్త్ర పరిచయము
భక్తి - భక్తి
సంగీతశాస్త్ర పరిచయము - సంగీతశాస్త్ర పరిచయము
సంగీతశాస్త్ర పరిచయము - సంగీతశాస్త్ర పరిచయము
సంగీతశాస్త్ర పరిచయము - సంగీతశాస్త్ర పరిచయము

విశేషార్థము:—‘భావగోసం సాతవ్యం’ అనగా వర్ణింపఁగీతమును గానము చేయునాచారము.
భక్తియో చేయబడు గానము యగుల శ్రేష్ఠమైనది. ‘కావ్యాణాపాంశ్యే యేకేగీతీశాం’ సకలాంశా
శబ్దమూర్తి భరద్వాజే విష్ణోరంశా మహాత్మనః’ అని శ్రీవిష్ణుపురాణమునఁ చెప్పినదాచారమునఁ జేయు
రూపమైన కావ్యములును సంగీతమును భగవంతుని స్వరూపాంశములై యున్నవి. అందుచే భక్తి
తో గానము చేయువాడగు తన గానముచే భగవంతుని ముఖ్యార్థమును గల్గించుచున్నాడను
మణియు, ‘ప్రివర్థలదాస్సశ్యే చానమజ్జజపాదయః’ 1 వం సంగీతవిశ్వాసం చహస్వరథ ము

అనునటులు దానయాజ్ఞ జపాదులును ధర్మాగ్రామమును మూలముగా పునఃపూజముగా ప్రార్థనాశ్రమమున విఠి; సంగీత నున్ననో ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము అను ఐదవర్గముల పునఃపూజముల నిచ్చునది. అందులో శ్రీరామ చరిత్రత్రయైవ శ్రీ అయ్యగారిచే చేయబడినది. ఈయన కేయోచ మధుర ప్రమాణై స్త్రీభిరన్వితం | జాతికీర్తి పశుచర్య తస్మాదాయ సమస్యయే || దీని శృంగార కారుణ్యసంస్కరిత భవనమై | కృతాకీర్త్య సాయుధ కావ్య మేకగీతామయమై | అనునటులు సవరసములతో కూడుకొని గా యోగ్యమైనదియై యుండు శ్రీరామభయ అను సమస్తముతో గూడుకొని యున్నది కాని, ఏ ప్రేమ, భక్తి, మోక్ష వాత్సల్యము, లక్ష్మీ, తుల్య, కేమలు, నిష్ఠ, యశస్సు, ధనము, మున్నగు అన్నిటిని లెంగున పునఃపూజించు నిచ్చునట్టి యుత్తమమార్గముగా నున్నది. ఈ మార్గము మొదటి భక్తిపాఠ్యముగా చేయబడినది అని అయ్యగారు మున్ముఖముగా గోగించుచున్నారు.

క. ; ; * కేమలు; ధా
; ; * సంగీతము

||
||

శ్రీ త్యాగరాజు]

పేరి

హృదయము

2. మా, గరిస *

మ, . . . *

రి. " *

" "

4. " *

" "

ర. " * చుడభధపను గాతీ

" * పా...మా. పట్ట

మాగరిసు *

న, ను. * (గుగ్గిరి)

అ. : : * పామాపు; ధా

: : * క్కం. గా; ర

| నీ నీధా - పా

| కా. . - (ప్రే)

| హా; ; - పిల్లి

| కా. ; ; - (ప్రే)

| పుప్పిరిగిరి - రిసి

| కా. . . . - (ప్రే)

| రి గాపా - పి

| పా. . - పట్ట

పుపమా; - గిరి

. . పా; - పి

నిధిపను - గిరి -

. . పా - . .

ధాపా; - రి

ప పా - . .

రి - గిరి

ల - పి

నిర్భయా ; *

భూ . ; *

సేనిధాపా *

భూ . . * రతరా ; మ

మానసిగా *

యము. త . *

(సంగీత)

చ. , ; ; * ధాతామా ; నిరి

; ; ; * ప్రే . తి ; క్తి.

పా ; ; * పరిధా - పాఠా - భవ

ము ; ; * క్తి . - పు . - (ప్ర.

పా ; ; * పాఠాపాఠా నిధా

ము ; ; * శక్తి ప ముచి మ

|| " || క - పితరీరి - స - స -

|| " || ల - సా

|| భద్రా ; - సేని

|| క. ధా , - సేని

|| పాహ , సా

|| . స ; క్తి

|| సాహ ; సేని

|| పాహ ; సేని

|| క్తి సేని ; సేని

|| సాహ ; సేని

[24. X. 22.]

215

— 15 —

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

22

✱
•
•
•
५१८

55

20
•
1
•
•
•
✓
1
2
2

72
71
70
69
68
67
66
65
64
63
62
61
60
59
58
57
56
55
54
53
52
51
50
49
48
47
46
45
44
43
42
41
40
39
38
37
36
35
34
33
32
31
30
29
28
27
26
25
24
23
22
21
20
19
18
17
16
15
14
13
12
11
10
9
8
7
6
5
4
3
2
1

1. செந்தமிழ்

$$D = \frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$$

20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100
101
102
103
104
105
106
107
108
109
110
111
112
113
114
115
116
117
118
119
120
121
122
123
124
125
126
127
128
129
130
131
132
133
134
135
136
137
138
139
140
141
142
143
144
145
146
147
148
149
150
151
152
153
154
155
156
157
158
159
160
161
162
163
164
165
166
167
168
169
170
171
172
173
174
175
176
177
178
179
180
181
182
183
184
185
186
187
188
189
190
191
192
193
194
195
196
197
198
199
200
201
202
203
204
205
206
207
208
209
210
211
212
213
214
215
216
217
218
219
220
221
222
223
224
225
226
227
228
229
230
231
232
233
234
235
236
237
238
239
240
241
242
243
244
245
246
247
248
249
250
251
252
253
254
255
256
257
258
259
260
261
262
263
264
265
266
267
268
269
270
271
272
273
274
275
276
277
278
279
280
281
282
283
284
285
286
287
288
289
290
291
292
293
294
295
296
297
298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500
501
502
503
504
505
506
507
508
509
510
511
512
513
514
515
516
517
518
519
520
521
522
523
524
525
526
527
528
529
530
531
532
533
534
535
536
537
538
539
540
541
542
543
544
545
546
547
548
549
550
551
552
553
554
555
556
557
558
559
560
561
562
563
564
565
566
567
568
569
570
571
572
573
574
575
576
577
578
579
580
581
582
583
584
585
586
587
588
589
590
591
592
593
594
595
596
597
598
599
600
601
602
603
604
605
606
607
608
609
610
611
612
613
614
615
616
617
618
619
620
621
622
623
624
625
626
627
628
629
630
631
632
633
634
635
636
637
638
639
640
641
642
643
644
645
646
647
648
649
650
651
652
653
654
655
656
657
658
659
660
661
662
663
664
665
666
667
668
669
670
671
672
673
674
675
676
677
678
679
680
681
682
683
684
685
686
687
688
689
690
691
692
693
694
695
696
697
698
699
700
701
702
703
704
705
706
707
708
709
710
711
712
713
714
715
716
717
718
719
720
721
722
723
724
725
726
727
728
729
730
731
732
733
734
735
736
737
738
739
740
741
742
743
744
745
746
747
748
749
750
751
752
753
754
755
756
757
758
759
760
761
762
763
764
765
766
767
768
769
770
771
772
773
774
775
776
777
778
779
780
781
782
783
784
785
786
787
788
789
790
791
792
793
794
795
796
797
798
799
800
801
802
803
804
805
806
807
808
809
810
811
812
813
814
815
816
817
818
819
820
821
822
823
824
825
826
827
828
829
830
831
832
833
834
835
836
837
838
839
840
841
842
843
844
845
846
847
848
849
850
851
852
853
854

1000

三

ప్రకాశక, ఎ.వి.ఎ.ఎ. *

॥००॥

అవతారము:—ఈ క్రమమునం దయ్యాగారు శిఖరియొక్క భాగ్యము చొప్పుచేరకుండుననియును తెలుపుచున్నారు.

(46) ముఖ్యం - హాక్షమి

శు. పంతురి గారి కుమారుడు కవిత్వం

1000

అ తాముల వర క్కాంతలు జగ - ముత్త సీ

٢٥٠

చ. కనులార నేమిది - కిమ్మనీ ఫ చుల నొనగి
 తనుపు పులకిరివలె బా - దుల గములకు ప్రెవకి-
 ఇనకుల కతి సముఖమున - బుసరాన్పత్తి రహితో న
 మును హిదివ త్యాగరా - జునకురాలి పుణ్యమును

(పా)

ప్రశంస గాము.

శాంతి - శాంతియెక్క-
 భాగ్యము - భాగ్యమును
 ఎంత అని - ఎంతమాత్రము
 నేక - నేక
 కరుణకు - కరుణకు
 గౌరవుల హాసము
 గౌరవుల - గౌరవుల
 మునులయెక్క-

కలకాలము - కలకాలము
 గాము అని - గాము
 నింత హాసము - నింత హాసము
 ప్రాంతము - ప్రాంతము
 ప్రాంతము - ప్రాంతము
 ప్రాంతము - ప్రాంతము

పాదములములకుఁ మ్రోసి - వాని రండు
వాచములయందు సాహాయ్యముగ ప్రణమిల్లి
ఇనకులబలి స్వముఖిరాజు - బుద్ధిమంతుల శిలకుండైన
మున కెదుటనే

చేరరావృత్తి రహితమందు - జన్మహితమైన పాప
పదమును

పొందిన - పొందిన
త్యాగమును సమగ్రముగా - త్యాగమును
నిరూపించుటకు - త్యాగమును
మును
(ఎంతనివే వర్ణించును)

విశేషార్థము:- ఈ కీర్తనముచే ఆచార్యునికి ప్రభావము పెల్లడియించున్నది. 'ఎంతని
వే వర్ణించును శబరీ భాగ్యుని' అనుటచే శబరీయొక్క భాగ్యము మితిలేనదని ప్రకటింపబడు
చున్నది.

'భగవద్గ్రంథం సార్వద్యం గురుమంజన పూర్వకమ్' । క్షీరం శర్కరయా యుక్తం స్వదేశేహి
విశేషతః' అనగా చక్కెరతో కూడిన పాలునకు రుచి యధికముగ నుండునట్లుం ఆచార్యువందన
పూర్వముగఁ జేయఁబడు గురువందనము మిగుల సార్థకముగ నున్నది. మణియు, 'యస్మాదేవై
జగన్మాధః కృతార్థమర్త్య మయీంతి నమః । మగ్నా నుద్ధరే తే లోకాః' కాగ్యచార్పణమ్' పాశేనా

తనాన్మృత్యుర్థరా కార్యా సంపార భయభీరుణా, అని బాయాఖ్య సంహితలో చెప్పిన ప్రకారముగ భగవంతుడు మానుషశరీరము నెత్తి కరుణగలిగినవాడై శాస్త్రులకు చెతులతో ధర్మసాక్షాపనము చేయుచున్నాడు; అటులే ఆచార్యుడును సుసార సముద్రమునందు మునిగి దరిగావకయున్నవానిని జ్ఞానమను నైష్ఠమీద నెక్కించి తాను నావికుడుగ నుండి యా సముద్రమును దాటించి ముక్తునిగఁ జేయుచున్నాడు. ఆ కారణముచేత భగవంతునివలె నె గురువును వందసీయఁడని యెఱుఁగవలయును. మఱియు ఆచార్యుని నమస్కరించునపుడు, 'దండవత్ప్రణామే ద్భాషా నిష్ఠా' గురు సన్నిధౌ! శరీరమర్థం ప్రాణాంశ్చ సద్గురుభ్యో నివేదయేత్, అనగా గురుసన్నిధిలో కొంచెమైనచు లజ్జలేనివాడై కలనలె భూమిమీదఁబడి సాష్టాంగముగ నమస్కరించి తన శరీరము అరచు ప్రాణము అను ఈ మూఁటిని వానికొఱతై సమర్పింపవలయును. అట్లు చేయువాడు సులభముగ ఉత్తమగతిని పొందుచున్నాడు. సులభమార్గముగ నుడు, 'చక్షుర్గమ్యం గురుం త్యక్త్వా శాస్త్ర' గమ్యన్తు యస్మిరేత్ | కరస్థ ముదకగత్యక్త్వా ఘోస మభివాంభతి | సులభంతు గురుగత్యక్త్వా దురభంతు ఉపాసతే | బద్ధం త్యక్త్వా ధవం మూర్ఖో గుప్త మస్వేష తే షీతే' అనుపలులు, తన

[శ్రీ త్యాగరాజ]

యెదుట ప్రత్యక్షముగ నుండువాఁడను, మిగుల సులభుండు నగు గురువును వదలిపెట్టి శాస్త్రముచే నెఱుంగఁదగినవాఁడును దుర్లభుండు నగు భగవంతుని శరణుచొచ్చువాఁడు, చేతనన్న నీటిని బాఱబోసి మేఘమునందున్న నీటి నెదురుచూచువానివలెనును; తనయంత నున్న సవరాలమూట లను బాఱబోసి భూమియందు గుప్తమై యుండు నిధిని కోరుచున్న వానివలెనును, వ్యర్థుఁడగుచు. కనుక పెద్దలు గురుభక్తి నే విశేషముగ చేయుచున్నారు. శబరి, జాతిచే నీచమైఁదియైనను తన గురువైన మతంగమహామునిగొఱ్ఱై తాను చేసిన ఆచారోపచారములచేతను భక్తిచేతను ప్రపిది కైక్కినదియై యుండినందువలన, తన యాచార్యుఁడగు లభింపని శ్రీరాముని దగ్ధనము తనకు లభించినది. మఱియు, 'శబరి మధ్యపేయతః' అనునటులు వేదముచేతను గానరాని శ్రీరాముఁడ శబరి యుండినచోటికి తానుగ నే విచ్చేసెను. కనుకనే శబరిభాగ్యము చెప్పు తరముకాఁడని అయ్యగారు తెలుపుచున్నారు.

‘దాంతల...యుండగ’ అనుటచే, ‘తః ప్రభావముచే గొప్పవారలై వెలయుచుండు ఋషులయొక్క పత్ను లెందఱో యుండగ జాతిచే నీచమైన శబరికి ఇట్టిభాగ్యము లభించిన గురు శుశ్రూషచే గలిగిన ! అని భావము.

‘కనుల ర...పుణ్యంబును’ అనుటచే, ‘తా’చేడ్డప్రహృద తథాసిద్ధా సముత్థాయ కృతాంజలిః । రామస్య పాదై జగ్రాహ లక్ష్మణస్యచ ధీగుతః ॥ పాద్య మాచమీయంచ సర్వం, ప్రాదాద్యధా విధి ॥’ అనుటలు, రామలక్ష్మణులను కనులార సేవించి వారలకు అర్ఘ్యపాద్యచమనీయములను సమర్పించి, తన శరీరము ‘పులకగ్రించునట్లుగా’ వారల పాదములను ఒట్టుకొని, వారలచే కుశలప్రశ్నము చేయఁబడినదియై వెలసి, ‘మయాతు వివిధం వ్యం సంచితం పురుషర్షభ ! తవాశ్లే పురుష వ్యాఘ్రు డంపాయాస్తీర సంభవమ్’ అనఁబులు తాను కంపాసరస్సుయొక్క తీరమునందుఁ గల వనములలో నుండి సంపాదించి రుచిచూచి పెట్టియుండిన ఫలములను శ్రీరామునికి సమర్పించి, శ్రీరామలక్ష్మణులకు మతంగాశ్రమముసంతయును జూపుచు తన గురుక్రభావమును వెల్లడిచేసి వారలను సంతోషపఱచి, శ్రీరామానుమతిని బడిసి వాని ముంగలనే అగ్నియందు తన శరీరమును అహుతికొని, ‘దివ్యాభరణసంయుక్తాః పృథ్వీమాల్యానులేకవా । విప్లవంభరధరా తత్ర బభూవ ప్రీయదర్శనా ॥ విరాజయంతితం చేశం విశ్వ తృదాః సీ యథా ॥ యత్ర తే స్మృతాత్మానో విహరంతి మహర్షయః । తత్పుణ్యం శబరీస్థన, ఇగా మాత్మసమాధినా॥’ అనఁబులు ఉత్తమ

శ్రీ త్యాగరాజా:

308

[హృదయము

లోకమైన పరమపదమును బొందలే
చున్నారని భావము.

ః ఇష్టి భాగ్య మెహాశి గురువని

శ్చర్యము నెందు

హ, రీ ; | మాపా - నిధాప
ఎం; | త ని - శే. .
రీ ; | మామా - పాధా
రిం; | తు ను - శ బ
గారి | మాపా - నిధాప
తెం | త ని - శే. .
రీ ; | మామా - పాధా
రిం; | తు ను - శ బ
మగరి | మాపా - నిధాప
తెం; | త ని - శే. .

|| మపభవ
||
|| పా ;
|| రీ ;
|| మపభవ
||
|| నీ ;
|| రీ ,
|| మపభవ
||

|| పమగారీసా
|| . . . వ .
|| ; - వజరగళి
|| ; - భా . . . గ్య
|| పమగారీసా
|| . . . వ .
|| ; - నిదధాపా
|| ; - భా . . . గ్య
|| పమగారీసా
|| . . .

[శ్రీ త్యాగరాజ]

విరితి

హృదయము.

రీ ;

ర్తిం;

4. మగరీ

మెం.

గారీ

ర్తిం.

5. పథసీరీ

మెం.

గారీ

ర్తిం

6. గారీ

మెం

మామా - పాధా

తు ను - శ బ

పమపా - నిధప

త, ని - నే..

మా - పాధాసే

తు - ను శ బ

మా - గరీసే - నిధప

త - ని.. - నే..

మా - పాధాసే

ను - ను శ బ

మా - పానిధాప

! మ ..

|| సా ;

|| రీ ;

|| మపథప

|| ...

|| సీరీమా

|| రీ ..

|| మపథప

|| ...

|| సీరీమాపమ

|| రీ ..

|| మపథప

|| ...

| సా - సీనిధాపా

| . . భా . గర్తి

| పమగారీసా

| . . . ప .

| గరీ - సా నిధపమ

| . . - భా . గర్తి

| పమగారీసా

| . . . ప .

| గరీ - సా నిధపమ

| . . - భా . గర్తి

| పమగారీసా

| . .

రి ;	హా ;	ః - ః ;	
ర్థిం,	రి ;	ః - ః ;	
అ. హానీ	రీ ;	రీరీరీరీ	
హం	కాం;	తలుజగ	
గరీ,	సీనిధా	హా ; ;	
... ; ;	
2. హానీ	రీ ;	రీరీగారీ	
హం	కాం;	తలు జగ	
గరీరీ	సమధవ	పరుగిమాహ	
మం.	యం.	... దగ	
2. హానీ	హానీరీ	హానీరీ	
హం	కాం.	తలు జగ	

ప్రతి గాథకై

[హృదయము]

గతీ
పరి.

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

పరిగతీ
పరిగతీ

శి త్యాగరాజ

312

హృదయము

నీ ధా

|| నీ నిధా

|| నినిపా - ధవధా

||

|| గ ముల కు

|| కైయ .

|| . . . - క్కీ .

||

|| నీపా - ధాపా

|| మపధప

|| ప మగరి - మాసా

||

|| కుల - ప తి

|| స . ము .

|| ఖా . . - బు న

||

|| నిధానీ ;

|| ధాసా

|| సినిదా - ధాపా

||

|| రా. వ్య;

|| త్తిర

|| హీ త - ప ద

||

|| సా ; - రీతీ

|| సీరీమా

|| రీ - రీగరీసా

||

|| బాం ; - దిన

|| త్యా .

|| గ - రా . జ

||

|| సా - సినిధాపా

|| మపధప

|| ప మగరి - మాపా

||

|| తు - రా . లి

|| పు .

|| జ్యం . . - బు ను

|| (ఎంబి)

అవతారిక - ఈ కీర్తనమున దయ్యగారు, శ్రీరామా లోకమునం దధర్మము చాలవృద్ధి నొందుచున్నది. అందుచే నీ భక్తులకు కష్టములు గలుగుచున్నవి. నీ విప్లవ యంతరించి నీకు భక్తులను బ్రోషవలయు ననుచున్నాను.

(47) ముఖారి - అది.

- క. సరసీరుహాన రామ - సమయము ప్రోవఁ జిద్దన (స)
 - అ. పరభామల నర్పించి యన్నమిడి కగలు రేయి సర సమాడు వారి నొల్ల (స)
 - చ. బ్రాహ్మణ్యము పోయె నీచుల - బ్రతుకాయె నది గాక యీ కలితో (స)
- బ్రాహ్మణ్యమైన మాటల నేర్చుకొని - పరగెదరయ్య త్యాగరాజునత (స)

ప్రతిపదాము.

పరసీరుహాన - తా. సరసీరుహలంటి కన్నులుగలవాడా
 రామా - శ్రీరామా
 దిద్దన - చిదానంద ఘనాడా
 ప్రోవ - ప్రోచుటకు
 సమయము - ఇది సమయము
 పరభావలక్ - పర స్థితి

అర్పించి - ఉపసరించి
 అన్నము ఇడి - అన్నము, బిడ్డి
 భగలు - భగలును
 శేయి - రాత్రియును
 సకలము అడువారికై - పరమము సలుపువారిని
 ఒలకై - నీ నామోదించును
 (సమస్తీరహా)
 ఈకలిలోకై - ఈ కలియుగము, ందు
 బ్రాహ్మణ్యము - బ్రాహ్మణవృత్తి
 పోయెకై - సరించెను

విశేషార్థము:—శ్రీరామా ! గాలి

య్యముచేత లధర్మము పృథ్వికాంక్షచున్నది సనాతన ధర్మములు ధర్మములను
 కాపాడుటయే స్వధర్మముగఁ గల బ్రాహ్మణులచేతను బ్రాహ్మణధర్మములను వదిలి నీచవృత్తి

నీచులబ్రతుట - నీచులయొక్కవృత్తి
 ఆయెకై - అధికమాయెను
 అనిగొక - అదియునుంగాక
 బ్రాహ్మణైస - బ్రహ్మ సంబంధమైన
 మాటలకై - మాటలను
 చేర్చుకొని - చేర్చుకొని
 పరకాదరు ఆయ్యా - తిరిగెదరు ఆయ్యా
 త్యాగరాజవర - త్యాగరాజుచే కొనియాడఁబడరామా
 (సమస్తీరహాన)

చేయుట కారంభించి వేషభావలచే మాత్రము బ్రాహ్మణులగు దిరుగుచున్నారు. పరస్మీగమనము మున్నగు పరమ నీచకార్యములను చేయుచు వేషముచే మాత్రము బ్రాహ్మణులుగ నుండు ఇట్టి భ్రష్టులను నేనెంతమాత్రము గౌరవింపను. ఇట్టి దుర్మార్గుల సహవాసముచే లోకము చెడిపోవుట మాత్రమే గాక సన్మార్గము నవలంబించియుండు నీమధక్తులకును ఆపద గలుగను. ‘పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దష్కృతామ్ । ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే’ అనునటులు నీవు దవ్వనిగ్రహ శిష్ట పరిపాలనార్థముగ ఒక్కొక్క యుగమునగును అవతరించు వాడవు కనుక నీ విప్పుడే అవతరించి యీ దుష్టులను దునిమి నీధక్తులను కాపాడవలయునని అయ్యగారు ప్రార్థించుచున్నారు భావము.

ప. ; ; ; *	పాపూ - మగళ - రీ	మా ; ; - ధా	పా ; - ; ;	
; ; ; *	స ర - పీ... - రు	హా ; ; - న	స ; - ; ;	
2. రి మపా ; *	”	”	పా ; ; - రిచ	
రా. హా ; *	”	”	స ; ; - రా	

శ్రీ చాప్యక రాజ్

216

ప్రహృదయము

చి. రమపా ;	”		”		హా ; - ; రియ	
.. మా ;	”		”		న ; - ; రా	
4. మగరీసరియ *	”		”		హా ; - రియ	
.. ము *	”		”		న ; - రా	
5. పాథని-ధనీధ * మ . *	”		”		”	
”	”		”		”	
6. పనిధ సీనిధ *	”		”		”	
మ . . *	”		”		”	
7. పనిధసో *	”		”		”	
మ . . *	”		”		”	
8. పనిధసి కీగరి *	”		”		”	
మ .	”		”		”	
పనిధస - మగరిస - రీ	”		”		”	
గ. ర. - నీ . . . - రు	”		”		”	
పనిధస - మగరిస - రీ	”		”		”	
గ. ర. - నీ . . . రు ,	”		”		”	
పనిధస - మగరిస - రీ	”		”		”	
గ. ర. - నీ . . . రు ,	”		”		”	
పనిధస - మగరిస - రీ	”		”		”	
గ. ర. - నీ . . . రు ,	”		”		”	

9. రీగర-రీగరీసాః* మధప - పరూరి
 . . . మా . . . ; * స మ. - య. . ము
 సారీస - సాః*
 స . . . ; * (స)

| రీగరీసా - రీస
 | జి ధ
 ||

ఇదట పల్లవియొక్క 8 వ సంగతినిపాడి తరువాత 1 వ సంగతిని పాడుకొనవలయును.)

అ. . ; * పాఢా సాః రీ
 ; ; * ప గ భా మ
 , - సాః*
 , - డి*
 సా , - సీనిధ* పదధప - మగరిమా
 మి , - డి . . * పగలు - రే . . య
 సా , - సా , * పదధప - మగరిమా
 వో , - లి , * పగలు - రే . . య

| గరీగరీ - సీరీ
 | ల. స . . - ర్విం
 | " "
 | " "
 | పరీసీ - సీనిధ - సా
 | సగ . - స . . - మా
 | గరీ - సీరీ - మాపమగారీ
 | మా . - మా . . . రి

||

శ్రీ తొమ్మిది

౭౧౭

సంకల్పము.

హా, హా, *
సు, ర, *
సా, రీ, సి, రి, గి, పా *
సు త; * (సరస్వతీ)

| " | " | " |

| స. రి - స. రి హా, పా, గి, రీ ||
| గ. - రా. . . జ ||

-

అపతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, శ్రీరామ భజనము సరకములను పాచేసి యముని చింత క్రాంతునిగఁ జేసెనని తెలుపుచున్నాఁడు

(48) ముఖారి ఆది.

- ప. చింతించుచున్నాఁడే యముడు (బిం)
- ల. సంతతము నుజనులెల్ల సదృశసచేయుటఁ జూచి (కిం)
- చ. శూలపాశధర భటజాలములఁ జూచి మఱి మీ (బిం)
- కోలాహలము లుడిగెడు కాలమాయెనె యనుచు

2. వారిధిశోషింపఁజేయు క్రూరకుఁడొజ్జుచిరి
 క్రూర సరకాదుల నణఁచు తారక నామమును దలంచి (చిం)
3. దారి తెలియ లేక తిరుగువారలైన బాలుని
 సారముగఁ ద్యాగరాజ సంగీతముఁ బాడెదరనుచు (చిం)

ప్రతిపదార్థము.

యముఁడు - జనుఁడు	శూల - శూలములు
చింతించుచున్నాఁడు - చింతింపఁచుచున్నాఁడు గదా	పాశ - పాశములు
సంతతము - ఎల్లప్పుడును	భర - చేకొనియుండు
కుజులు ఎల్లఁ - పుణ్యపురుషులెల్ల	భటబాలములఁ - నూతల గుంపులును (చురదూతలును)
సద్భజన - సత్సగు రామభజనమును	చూచి - కని (చింతించు)
శోయెయటఁ - శోయఁ దమును	వత్తి - ఇంకను
చూచి - కని	మీ - మీయొక్క
శూల... బాలములు	క్రీలానామములు - సంతోషములు

ఉడిగెను - నశించెను

కాలము - సమయము

అయెను అనఁచుట - నిరసన చెప్పఁచు

(చింతించుచున్నట్లే)

వారికి - సమద్రుతు

శోషింపట - చేయు - నీరులేనియై చేయునట్టి

ప్రసారకుంభజునిత - పూర్వమైన తపములచే ప్రసరి

కక్కినట్టి అగ్రద్యునినలెనే

పూర్వ నరకాదుల - భయంకరమైన నరకములను

అణచు - నాశము చేయునట్టి

తార్కన పమును తలచి - శ్రీరామతాగుక మంత్రమును

(చింతించుచున్నట్లే)

(చింతించుచున్నట్లే)

తారి కెలినులేక - దరిగానక, భక్తిచేయుటకైన కట్టి

నిటములు కెలియుక

తిరుగువారలు విడక - తిరుగుచుండు వారలైనను

చాలను అనినక - చాలు ననినవో

సాముగ - పురు

తాన్మగరాజు - తాన్మగరాజుచేసిన

కంకిరవము - మంచికీర్తనములను

పొడవైన అనుచుక - పొడవైన చూపుచున్నందు

విశేషార్థము : 1. రక్షణములు భవనములు పరమవరణములు సా ।

దరణములు జీతకలుపా । దరణములు మారిపదాబ్జసంస్కరణములు అనునటులు, శ్రీహరి పాద

స్మరణంబు భవసారమున నుండి జీవుని దాటింపఁచున్నది. అందుచేత భవసాగరమునందు మునిగి యుండు వారిని శ్వాధింపఁచుండు జమనిచేత భగవద్భజనము చేయు భాగవతుఁడు చిక్కుపడఁడు. 'చింతింపఁచున్నాడే యమఁడు' ననుటచే కళియుగమునందు ఆధర్మము లధికమగుటచే సమృద్ధి నొంది యండు యమలోకమును శాలింకఁ దలఁచిన యమఁడు చింత నొందుచున్నాడను చున్నారు. ఏల చింత నొందుచున్నాడనగా? 'సంతతము మజనులెల్ల సదృశనముఁ జేయుటయునుజూచి' లంకాలోకము హరివాసరవ్రతము ననుష్ఠింపఁజేసిన యపుఁడు జమఁడు, పాడువాడైన యమలోకముగలఁడై బ్రహ్మయోగకుఁజని,

క. నాలోకంబున నివ్వడు, భూలోకమునరుఁ డొకఁడుఁ బాడకట్టఁడు నే

నేలాగున యమలోకము, పాలింపుదు హీనవృత్తిబడఁగాఁ జాలక.

గీ. సరకములయందు మన్నననరులె దివిఁ

జనిరి తత్పుత్ర పౌత్రులు సలుపు వ్రత ము.

హత్తమునఁ జేసి క్రొత్తనీ రరుగుదెంచి
ప్రాతనిరను గొప్పోపుభంగి విూట.' అనియు,

మ.త్త. 'చిత్రగుప్తుఁడు వ్రాత్రవ యంగఁ జేతులాడక యింటిలోఁ
జిత్ర మాకులు ఘటము న్నిడిసిచి పాటంగ వైచె నొఁ
బత్రముల్ శిథిలంబులై యనిత్రకాననముల్ దివా
రాత్రు లూరక వాడి చెప్పంగరాదు పంకజసంభవా!'

వ.త్త. 'కాలదండము త్రవ్వవలె ను ఘాతుకక్రియ నిస్సరో!
కాలపాశము కచ్చువిచ్చె సఖిర్విక్రమ మొంకగాఁ
గాలకింకరకొటి భీకర నిర్వమెల్ల నలంకె నీ

లమేటి యమాధికారిముగైకొనుండు సమస్తముఁ?
అనియు, మొఁదలెట్లొన్నపాడు? నుగ, ఇవ్వడు భూలోము నెదన్న వారందఱును శ్రీరామ

నామ భజనముచేయ నారంభించి యుండుటయును జూచి తన హరివారమును రావించి, యో పరి
జనులారా! వెనుక నొక సమయమున నామ లోకము పాడువాటి యుండి విషయము మీ రెఱుంగు
దురుగదా? అది రుక్మాంగనునిచే గలిగినది. ఇప్పుడు త్యాగయ్య అను గామభక్తుండు చేయు
శ్రీరామ భజనచే మఱియొకసారి నా లోకము పాడై పోవునని తెలియుచున్నది. ఇట్లు నాకే కోలా
హల ముడిగిపోవుటకు కాలము వచ్చియున్నపుడు మీకు సంతోష మెక్కడిదని జనులకు తన పరి
జనులతో చింతించుచున్నాడని భావము.

ప ; * రీ మాపా - ధా ; నీధా	సా ; ; ;	నీ ధాపా ;	
; * చింతించు - చు ; న్నా	డే ; ;	యముడు ;	
; * మాధాపా - మాగాగో	సా ; ; ;	మధప - మగితి	
; * చింతించు - చు . న్నా	. ; ; ;	యము - డు . .	
సా * రీ మాపా - ధా ; నీధా	సా ; ; ;	నీ ధాపా ;	
! * చింతించు - చు ; న్నా	. ; ; ;	యముడు ;	

; * పరుడధపా - పరుగా - గరి
 ; * చింతించు - చు. . - న్నా
 గరి * గమరిమా - పా ; నీధా
 . . * చిం. తించు - చు ; న్నా
 ; * పరుడధపా - పరుగా - గరి
 ; * చింతించు - చు . - న్నా
 గరి * గరిమామా - పా ; నీధా
 . . * చింతించు - చు , న్నా
 ; * పరుడధపా - పరుగా - గరి
 ; * చింతించు - చు. . - న్నా
 అ. ; * నీధానా - రీ ; రీ ;
 ; * గుం. త - త ; ము ;

సా ; ; ; | పానా నిధపా |
 . , ; ; | యముడు . . |
 పధనా - పధనా | నీ ధాపా , |
 డే. . - . . . | యముడు ; |
 సా ; ; ; | పానా నిధపా |
 డే , ; ; | యముడు . . |
 పధనీరీ - పుగీరీసే | పి నిధపా ; |
 డే. . . - | యముడు ; |
 సా ; ; ; | ; - ; ; |
 డే , ; ; | ; - ; , |
 ; - సురీగా | గా. రీరీ ; |
 ; - సుజను | డే. లు ; |

శ్రీ స్వరరాజ]

లిలిరి

హృదయము

;	*	;	;	- సీరిమూగో		;	
;	*	;	;	- ము. జ. ను		;	
;	*	;	;	గార్లీసోసోనీధాపా		గార్లీసా ;	
;	*	;	;	స. వ్య. జ. నవే .		జూ. చి ;	

;

;

(చింతించు చున్నాడే)

చు ;	*	పా ;	ధాపా - మా గార్లీసో		పా ;	ధాపా	
;	*	నా ;	రి తెలియలే .		రి ;	గడు	
;	*	పా ;	మా గార్లీసా ;		పాధాపా ;		
;	*	వా ;	రల్లె న ;		న వి న ;		
;	*	నీధాసా -	రీ ;	రీ ;	గోరీరీ ;		
;	*	సా. ర -	ము ;	గ ;	రా. జా ;		

; * గానా నానాధాపా
; * సం . . . రసము
; *
; * చింతింపుచున్నాడె

| ; మా ధను | గానా ;
| ; - పా నెవ. | రసము ;

||
||

అవతారిక : ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, భగవంతుండు శ్రీరాముడై యవతరించినది దృష్టిగ్రహ శిష్ట పరిపాలనమునకే గాని మఱియొకటి కాదనుచున్నారు.

(49) ముఖారి - ఆది.

ప. ఏలవతార మెత్తుకొంటివై - ఏరుకారణమో రాముడై (ప)

అ. ఆలము సేయుటకా అయోధ్యా - పాలన సేయుటకా ఓ రాఘవా (ప)

చ యోగును బాచుటకా భవ - లోగులను బ్రోచుటకా శత

రాగ ర వ కను రచించిన - త్యాగరాజునకు వర మొసగుటకా (ప)

ప్రతిపదార్థము.

ఓ రాధువా - ఓ రాధ

ఏల - ఎందుకు

అనతారము - అనతారమును

ఎత్తుకొంటివి ఓ - తొల్పుకొంటివో

ఏమికారణము ఓ - ఏకారణము చేతనో

ఆలము సేయటకా - యజ్ఞము సేయటకా

అయోధ్యా పాలన చేయటకా - అయోధ్యాటణ

మును కరిచి అనము సేయటకా

(ఏలవతార)

యోగులను - ఋషులను

మాచుటకా - కటాక్షించుటకా

భవరోగలను - సంసారమను వ్యాధిచే పీడింపబడుచు

దువారిని

ప్రోచుటకా - రక్షించుటకా

శతరాగ రత్నమాలికును - అనేక రాగములను రత్నము

లఘుదీక్షన కీర్తనములచే నైన మూలను

రచించిన - చేసిన

త్యాగరాజునకుకా - త్యాగరాజునకు

వరము ఒకంగుటకా - వర మిచ్చుటకా

(ఏలవతార)

విశేషార్థము :— 'ఏలవతారమెత్తుకొంటివో? అనుచుచే, శ్రీరామా!'

నీవు ఈ రామావతారమునకు మనువుకొన్ని యవతారములను ఎత్తితివి; అం దొక్కొక్క - యవ

తారమునం దొక్కొక్క కార్యమునే చేసియున్నావు; ఈ రామావతారమునం దన్ననో యనేక కార్యములను చేచియున్నావు; ఈ కార్యములయం దెద్దానిని ముఖ్యమని తలచి యీ యవతారము నెత్తితివి? ఇందుకు కారణమేమి? అనగా, వేదముల నపహరించుకొని నము ద్రమునందు దాగిన పోతుకానుదుని జంపి వేదోద్ధారణము చేయుటకై మత్స్యవతారము నెత్తి తివి; అమృత మధనకాలమునందు మునిగిపోవుచుండిన మందరిని పీల్చున మోసి దేవతల కమృత మొసంగుటకై కూర్మవతారము నెత్తితివి; భూమిని జట్టకొని పాతాళమునకుఁ బోయిన హిరణ్యక్షునిఁ జంపి లోకోద్ధారణము చేయుటకై వరాహవతారమును దాల్చితివి; ముల్లోకములను వెఱవఁజేసిన హిరణ్యశిపునిఁ జంపి బ్రహ్మనుఁ బోచుటకై నాసిహవవతారము నెత్తితివి; బలిని యాదించి ఇంద్రసంహదలను కాపాడుటకై వామనావతారము నెత్తితివి; గర్వమునొందిన నీవు సుదర్శనమునకు శాపవిమోచనము గావించుటకై కరసరామావతారము నెత్తితివి. అటు లే వకార్యమును ప్రధానముగఁ గొని యీ రామావతారము నెత్తితివి? అనుచున్నారనిభావము.

‘అలము చేయుట కా...త్యాగరాజునకు వర మొసంగుట కా’ అనుటచే, ఈ యవతారమునందుఁ గల కార్య భాహుళ్యమును జూచి ౧౦ దెడ్డి ముఖ్యమైనయది యనుచున్నాడు. అనగా,

పూర్వావతారమునం దెద్దానియందును చేయని గొప్ప యుద్ధములను యుటకా? శిశువాకళ్యాణిపాలనము, ధర్మములను ఆచరించుట, ప్రియముగ మాటలాడుట, హేచ్చుతక్కువలేక యుండఁజూచుట గలవి ధర్మప్రవర్తకము సేయుట మున్నగు అనేక విషయములను నిదర్శించుచు అయోధ్యానగరమును పరిపాలించుటకా? 'తర్క' నాధాహివదుం పనే' అని నిన్నె నాభుడుగ నమ్మియుండిన ఋషులను కాపాడుటకా? భవరోగులను బ్రోచుటకా? అనఁగా శాపముచే గలిగినదియు, నిన్ను తప్ప మఱియొకరిచే దీర్చుటకుఁ గొప్ప రోగముచే గలిగిన పుట్టుకలను బడపి మున్నులై యుండిన, అహల్య, విరాధుడు, కబంధుడు మున్నగు వారలను నీదు పాదధూరి చేతను పాదస్పర్శముచేతను అరోగులుగఁ జేయుటకా? లేక భవపాగరమునందు మునిగి దరిగానక యున్నవారలను నీదు నిర్దేతుక కృపాకటాక్షముచే బ్రోవఁదలంచి, తాను యను నీరు నామముచే వారి పాపరాసులను బోగొట్టి, నీదు దర్శనమును బ్రపల్లించుదయోధియందు వారలను ముంచి ప్రోచుటకా? నీదుండే మున్నును నిలిపి నీకీర్తిని, అనేక రాగములకుం దమర్చి సదా గానము చేయుచుండు నీ త్యాగరాజును రక్షించుటకా? ఈ కార్యములయందు దెద్దానిని చేయుటకై నీ నీ

యవతారము నెత్తుకొంటివో తెలియలేదు. విచారిండుచున్నాడు, 'అవ్యహం జీవితం జహ్యం త్వం వా సీతే సలక్ష్యణమ్' అను నీదు వాక్యముచేతనే, రాజ్యము, సుపదయు, తమ్ములు, భార్య, నీదు ప్రాణము సముతము, ధర్మ సుసాపనము చేయు విషయములందు నీకు లక్ష్యము కావని తెలియు చున్నది. కనుక రాజ్యము చేయుటకుగాని, భోగభాగ్యముల ననుభవించుటకుగాని నీ పవతరింప లేదు, 'తదవశ్యం మయా కార్యం ఋషీణాం పరిపాలనమ్' అనునటులు నీదు భక్తులను బ్రోచుట యే నీకు గొప్ప కార్యముగ నున్నది. అందుచేత నీ వీయచతారము నెత్తికొని దాసులుగ నుండు నావంటి వారలను గాపాడుటకే గదా? అని అయ్యగారు భగవంతుని భక్త పారలంకర్యమును రూపించుచున్నారని భావము.

ప భధసా ; - సనిధాపా - పయని	భప - పయనిసా	; - రియసా	
ఏ... ; - ల... వ - తా...	ర. - మె...త్తు	; - కొంకినో	
పధసా ; - ధసేసేనీధాపా ; - పయని	భప - పయనిస	"	
ఏ... ; - రి... వ ; - తా...	ర. - మె...త్తు	"	

- పనిధాపా	- ౬౫౬౫	సా ; - సా	; సా - రిమపా
- ఏ . మి	, - ర. ౬౫	మో ; - రా	; ము - డై .
గౌసాగీగరిసా	భసే నీధాపా ;	భప - భపమగరిస	; - రిరమపా
మ ; - ల ప	తా . .	ర . - మె . త్తు	; - కొ . టివో
; - పనిధాపా - పమగారి ; - రిరగ	సా ; ;		
; - ఏ . మి = కా . . . ; - ర. ౬౫	మో ; ;		
; * నీ , దధా - సా , - రీ గా	రీ , - ; ;	రీ ; - రిగసా	
; * ఆ , లము - సే ; - యట	కా , - ; ;	. ; - . . .	
; * నీదధా - సా ; - రీ గా	రిసేరిగరిసే - రీ	రిగరీ - రిగసా	
; * ఆ . లము - సే ; - యట	కా - అ	యా . - ధ్యా	
	సీరియ - మగగరి	రిసేని - నిదధప	
	కా ఆ .	యా . . - ధ్యా	

శ్రీ త్యాగరాజ

333

[హృదయ]

* సా, సీసా - సా కీసీసీ ; - ధాపా	, - రికరియపా	
* పా, ల గ - సే... ; యపట	; - రా. పువ	
ఘ. ; * పా, పసా - పరుగా - రీ సా	పా ; - పథసా	
* యో, గుల సు... - రీ	కా ; - గ. వ	
* నీ, ధపా రుపథప - పరుగా	పా ; - సాపా	
* రో, గుల పు... - బ్రో.	కా ; - శ త	
* నీ, ధ - సా ; కీ - రీ ;	కీ ; కీరీ	
* రా, గ - ర ; త్న - మా ;	చిం ; చిం	
* సా, సీ - సా కీసీ - నీధాపాపా	రి పరీ - గూ గూ	
* త్యా, గ - ర జా న తు	గు... - టం	

అవతారిక:—ఇవి దివ్యనామ సంక్షిప్తములు, ఇందు అత్యగారు మానవజన్మమును బడసి యు జన్మ సాఫల్యమైన కార్యమును చేయక స్వరూప నాశనమునకై న కార్యములను చేయు చున్నారే! అహ! ఇట్టి సీచకార్యములను చేయుటకా ఈ జన్మయునెట్టి ఈ లేనపును జెంచినది? అని వరితాపము నొందుచున్నారు.

50 ముఖారి చాపు.

౧. కందుకా యీ తనపును జె చిన (౨౦)
- చ. నీ నేవకులేకి నీదు చె:తకురాక - యాకక దాసులై యటునిటు తిరిగెద (౨౦)
2. కరతము నీన్చిప్పి నే యాన్చింపకి - యెరులభావల నోరఁజూపులఁ జూచెద (౨౦)
3. పాలెకు నావ స్మరణము కేయక - యూరిమాటలెల్ల సూరక వదలెద (౨౦)
4. కరముల బూజుకై గావిం క జాసి - ధరల్లోన నన్ని దుర్దానములకుఁ జూచెద (౨౦)
5. వారము నీతైత్ర వరముఁ జొట్టక - భూరికి ముందుగఁబూజి పాటి తిరిగెద (౨౦)

6. నీవాడని పేరు నిందు వహించెడు - నావాడని యమము బాధించు (నిం)
7. రావయ్య శ్రీ త్యాగరాజవినుతా యని - భావించక ప్రోదః బాటగొట్టుకొనెద (నిం)

ప్రతిపదార్థము.

ఈ తనువును - ఈ శరీరమును

మెంచినది - కాపాడినది

ఇంద్రుడు ఆ - ఇట్టి దవ్వకార్యములను చేయుట కా

నీ నేకరుక లేక - నీదు నేకను చేయుటకు లేక

నీదు చెంతకుక రాక - నీ సన్నిధికిరాక

ఆకుక దాసులై - వివరములకు లోబడినవారై

అటు ఇటు తిరగెదరు - అక్కడ కిక్కడకు నికియలి

అరిగెదరు

(ఇందుకా)

నిరతము . ఎల్లప్పుడును

నీ దప్పినే - నీదు కటాక్షము సే

అనింపక - సంపాదించక

ఒకల భామలను - పగస్త్రీలను

ఓరమాపులక - కడకింటిలో

మాచెదరు - చూచుచున్నాను

(ఇందుకా)

నాచెరుక - మాటకని

నావస్మరణముక - నీదు నామస్మరణమును

చేచక - చేయక

డొరియటలు ఎల్లక - పల్లెపు మూలను

శ్రీ త్యాగరాజ

౩౩౪

[హృదయము,

ఊరిక వదలెదరు - వదరుచున్నాడు

(ఇందుకా)

కరములకొ - వేతులను

పూజకొ - భగవంతుని పూజింపకొ

కావింపకొ - ఉపయోగింపకొ

రాసి - సమీపించి

ధరలోనకొ - భూమియందుగల

అన్ని దుర్దానములకొ - అన్ని నీచవాసములకును

చాచెదరు - చేయించాచెదరు

(ఇందుకా)

వారము - ఎల్లప్పుడును

నీ - నీయొక్క-

క్షేత్రపరములకొ - సన్నిధి ప్రారములను

నుటకొ - ప్రదక్షిణము నేయకొ

భూరికికొ - దక్షిణకు

ముందుగకొ - కీర్తనముగ

పాటిపాటి - పురిగిడి పురిగిడి

తీరిగదరు - తిరుగుచున్నాడు

(ఇందుకా)

నీవాడు అని - నీదు భక్తుడని

వేరుకొ - వేరును

ఇందుకొ - ఈలోకము నందు

వహించుడు - పోంచుడు (అప్రిహానిని)

యముడు - యముడు

నావాడు అని - నావే దండములను బడయకుట కర్త

నభ్యుచుకొ - శరిహసించుచు

బాధించుకొ - బాధల బెరుచు

ఇందుకా)

...

శ్రీత్యాగరాజ వినుతా - శ్రీత్యాగరాజాచార్యే నిరూపణ

బహువాణ్

ప్రార్థన - కాలమున

పాఠశాల - కొలైదరు - పాఠశాల

రావయ్య అని - దగ్గరికి రావయ్య అని

భావించక - తలచక

(ఇందుకా)

విశేషార్థము:—జీవుడు చేసిన జన్మాంతర పుణ్య విశేషముచే పీనికి పూసవ జన్మము లభించుచున్నది. ఈ యుత్తమ జన్మమునందే పీడు సన్మార్గము నలంబించి భక్తిచేసి కృతార్థుడౌకావలయును. ఈ మానవ శరీరమునందు గల యొక్క-క్క అవయవమును, కమలాక్షు నర్పించు కరములు కరములు శ్రీనాథు వర్ణించు జిహ్వాజిహ్వ... అనునటులు భగవంతుని కైంకర్యముచేతనే అవయవమని చెప్పబడియున్నది. అట్లు గాకపోయినచో నీయవయవములు ఎండిపోయిన వృక్షమునందున్న కొమ్మలకన్న నీచమైనవి యనఁబడును, అనగ ఎండిపోయిన వృక్షపు కొమ్మలు ఇంధనములకైన నుపయోగించును, ఈ యవయవములన్నీ యెందుకు నుపయోగపడవు. కనుకనే అయ్యగారు, మనుజులు ఈ యుత్తమమైన మానవజన్మమును సద్విషయములకై యుపయోగించక

శ్రీ శ్యా. ౯]

౧౧౦

[హృదయము.

దుర్గష్టయములం దుప నాగించి కట్టకడకు జమునిచే చిక్కి నానావిధములగు బాధల ననుభవించి జన్మము నెత్తుటకు ప్రయత్నించుచున్నారే! అని శరితాపము నొందుచు మనుజులకు బాగ్రత్తఁ గలిగించు చున్నారని భావము.

ప. మరీ	మాపా	సా ,	పా ;	పరూ	నిధపా	ధవమ	గరిసా	
ఇం	దుకా	. ,	యా,	తను	పు. ను	బెం.	చి. న	
ఘ. నీ	విదధా	ధస్వి	ధపమా	పరూ	నీ ధా	స్వీసా	సీసా	
నీ .	నే. .	వకు.	లే. క	నీ .	దుచెం	తకు	రా. క	
కీ	గరేసా	నీ ,	ధాపా	మపా	నీధవ	ధవమ	గరిసా	
తి .	క. కు	గా,	సులై	అటు	వి. టు	తీరి .	కా. ద	

(ఇతర పదములును ఇటులే పాడదగినవి.)

శ్రీ త్యాగరాజ

౪౪౪

హృదయము

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునందు మృగాదు, శ్రీరామ! నే నజ్ఞతపల్ల కొంతకాలమైనను గడపక, చిన్నపద స్మృత నుండియే నన్న రక్షకుడవని యెఱిగి నీ చేతిమీని గోరుచుంటిని. అట్టి సన్నుత బ్రాహ్మ విషయము లోను నింత తామసమా? అనుచున్నారు.

(51) అభోగ - ఆది.

- క. సన్నుబ్రాహ్మ సీక్తిత తామసమా - నామై సరమేమి పల్కుమా (న)
- అ. శిన్ననాడే సీచేమి గలుగగోరి - శింతి. శ లేదా శ్రీరామా (న)
- చ. నిడదాసవరులగు తమ్మలత్తో - సీపు బాగుగఁ బట్టఁగ లేదా గజరాజ రక్షక రక్షయలను - గసి పెనులేదా త్యాగరాజనుత (న)

క్షతిపదాఢము.

సన్నుత్ - సన్ను
ప్రోక్ష - ప్రోచుటకు

సీకుత్ - సీకు

ఇంతి తామసమా - ఇంత కావ హరిణమా

సాక్షి - సాక్షిరాజు
 సర్వము - తిప్ప
 ఏమి - ఏమియున్నది
 బలగ్రహ - చెప్పమా
 చిన్నసాక్షి - చిలుతప్రాంత మసాక్షి
 నీచెలిమి - నీనుమెత్తిని
 కలగగోరి - కలిగియున్నట్లై యాననాని
 చింతింపక లేదా - చింత నొందలేదా
 శ్రీరామా - శ్రీరామా
 (నన్నుజూచి)

నిశ్చయములు అని - నిశ్చయము ప్రకటించు
 భక్తులతో - అనుభవము
 నీవు - నీవు
 బాకక - చక్కగా
 పుట్టక లేదా - పుట్టలేదా
 గజరాజుత్వ - ఇదరాజును రక్షించినవాడా
 తనయులను - పుత్రులను
 కనిపెంచలేదా - కని పర్చి జేయలేదా
 త్యాగరాజునకు - త్యాగరాజుచే గాని మాడబడువాడా
 (నన్నుబ్రోవనీకొన తామసూ)

విశేషార్థము:—ఈ కీర్తనమునందు గల ‘గజరాజుత్వక ! తనయులను కని పెంచలేదా?’ అను వాక్యముచే, శ్రీరామా ! గజేంద్రుని రక్షించుట మందును, నీవు సాంకృతికములైన కుశల వులను పర్చి జేయుటయును నీవు కాలహరణము చేసియున్నావు ; అట్లు కాలహరణము చేసి

నందుకుఁ దగిర కారణములున్నవి. సత్సత్వ బ్రహ్మ విషయమునను కాలవిభజము చేయుటకు నీ కెంతమాత్రము న్యాయములేదు అనుచున్నాను. అనగా, గజేంద్రుడు మకరిచే నాక్షమికఁ బడినవాడై చాలకాల మజ్జితచే నెవరెవరినో గూర్చి మొఱిచుచుండి నందువలన వానికష్టము దీఱకపోయెను. వానికి అనన్య శరణజ్ఞానము గలిగి మూలపురుషుడైన భగవంతుఁడు తన్ను కాపాడవలయునని మొఱివెట్టిన వెంటనే వాడు కాపాడ బడిన వాడైనాఁడు. ఆనడ గలిగినవెంటనే ఈ గజేంద్రుఁడు భగవంతునే శరణుఁజొచ్చి యున్నయెడల భగవంతుఁడు వాని బ్రోమింపఁడుం దంత కాలహరణము చేసియుండఁడు. కనుక ఈ కాలహరణమునకు గజేంద్రుని అజ్ఞతయే కారణమై యున్నది. ఇదిగాక, శ్రీరాముని సొంత కొడుకులైన కుశలవులు శ్రీరాముని తండ్రియని యెఱుఁగక యే యండ్రికందువలన వారికి న్యాయానుసారముగఁ గలుగవలసిన రాజభోగములు గలుగకపోయెను. అయ్యుగానిన్ననో చిఱుతప్రాయమునుండిఁగి శ్రీరాముని నెలిమి గోరి వానిపై యనురాగముగలిగి యున్నవారు కనుక ఁని బ్రోమ విషయమునందు భగవంతుఁడు కాలహరణముచేయుట కేమియు కారణము లేదనిభావము.

ఇందుగల మణియొకభావము:—శ్రీరామా! చాలకాల మజ్జ తచే ని న్నెఱుంగక యుండిన గజేంద్రుడు నిన్ను, ఆదిచూలమా! అని పిలిచినపెంటనే,

మ. 'నిరికిం జెప్పఁడు శంఖచక్రయుగముం - జేవోలు సాధింపఁ జే

పరివారంబును జేరఁ జగ్రగపతిం - బన్నింపఁ డాకర్షి కాం

తరధమ్మిల్లముఁ జక్క నొత్తఁడు వివా - దప్రోద్ధతస్థీకుహో

పరిచేలాంచల మైన వీక్షఁడు గజ - ప్రాశావనోత్సాహియై.'

అనునటులు, పైకుంఠ మునుండి వ్రుగిడివచ్చి వానిని కాపాడితివి. నిన్ను త్రొడియని యెఱుంగకయే యుండిన నీదు కొడుకులైన కుశలప్రలు నీకు సన్నిధిఁ జొచ్చియున్న యపుడు, 'చ. జనవరుడంత నొక్కచివసంబున వారితనూవిహాసముల్ | కనుగొని జానకీకరుశ్మివక్తి మర్కవి వీరిరూపుల | వ్యవజ దభాక్షికికా మును కడల్ జనియించి రటాను విటి న | త్తయలె యీ శుభాకృతులు తక్కిన నీ చెలువంబులుండునే' అనునటులు, వారియెడల పుత్రవాత్సల్యమురు జూపి వాల్మీకాశ్రమమునందున్న జానకిని రావించి సభ్యులకు విషయముసంతయు వెల్లడిచేసి - తుదకు లవుని ఉత్తరకోసలమునకు

రాజగఁజేసి, యా యన్నదమ్మ లిరువురికిని ఉన్న 'సంపదలను సమసుగనిచ్చి వర్ణిల్లఁజేయలేదా? అట్లండునపుడు చిన్ననాటనుండి నీపై అనురాగము గలిగియున్న నన్ను రక్షించుటమందు నీ కింత తామసమేమి. అట్లు నీవు కాలహరణము చేయుటకు నేనేమి యపరాధ మొనర్చితిని చెప్పవయ్యా? అని శ్రీరామునితో అయ్యగారు వాడు చేయుచున్నారు.

అభోగి రాగలక్షణము:—బౌడవరాగము. 22-వ మేళము ఖరహరప్రియ ఉన్యము. సంపను నిపాదములు వర్జ్యములు. శుద్ధమధ్యమ చతుశ్శ్రుతి తై వతిములు రాగచ్ఛామాస్వరములు ; ఎల్లప్పుడును గానము నేయఁదగినది.

అర్హోహణము.

స రి గ మ ధ స

అవరోహణము.

స ధ మ గ ప స.

1. హ ; ; ; * రిగా - రి ; రి
; ; ; * నన్ను - బ్రో, వ

సా ; - ధా
నీ ; - కిం

| సా - రి ; మా ||
| త - లా; మ ||

శ్రీ ల్యాంగరాజ]

శ్లోక

[హృదయము,

8 " * గామా - దా ; ధా

 " * రామై - శా ; రి

9. కలీ ; * గామా - ధా ; సా

 మా. ; * రామై - శా ; ర

10. " * గామాధా ; సా

 " * రామై శా ; ర

11. " * " "

 " * " "

 " * (నన్ను)

అ. ; ; * మాధాసా ; రీ

 ; ; * చిన్నవా ; డే

| ధాసేధసేధా - దధ

| షే. . . . మి.

| " "

| " "

| రీసా ; - రీస

| షే. ; - మి.

| రీగమగగరి - రీస

| షే. . . . మి.

| మా - మగగా

| . - ప. . ల్పా

| " "

| " "

| ధా - మా ; గా

| . - ప ; ల్పా

| " "

| " "

| సా - సామగసా

| మి - గల గ

2. గరితసహ *
 గో...రి *
 గరిత *
 గోరి *
 మాగారి *
 మా... (నమ్ర)

	"	
	"	
	గోరి - సహ	
	. . . రా .	

హ : : *
 : : *
 2. గరిత *
 లో *
 " *
 " *
 " *
 " *

	హ - సహ గా	
	గ - ర . . ము	
	"	
	"	
	స - ర్హసహ	
	గ - రే . .	

* మామ	* మాధవో	కీ	కీ; - గగ	కా - కామగం	
* దా	* గజరాజ	జ	ర; - క్ష.	క - త స. యు	
* గరితీ	*	”	”	”	
* ల. ను.	*	”	”	”	
* గరితీ;	* రిగమగ - గరితీ	కీ	ధావా; - కీ	శాతీశాధా	
* ల. ను;	* క. వి. - మెం. చ	చ	కే నా; - తా	గ రా. న	
మాగా	*				
ను . త	*				

(నవ)

-అమ

అవతారిక:— ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు ముగ్ధుద్ధితేక యెఱిపూజలు, జలములు, యజ్ఞములు చేసినను నిష్ఫలమగు పనుచున్నారు.

(52) ఆధోగి - ఆది.

- ప. మనసునిల్పు శక్తి కపోత మధురఘటవిరుల పూజయేమిచేయురు (మ)
- లి. ఘనదుర్మహఁడై తామునిగినఁ గావేరి పందాకిని యెటు ప్రోయురు (మ)
- చ. సోమిదమ్మ సాగనుకాండ్రఁ గోలిన సోవయాజి స్వర్గార్హుడైనో కామబద్ధుడు తపంబొనర్చినఁ గాది రక్షించునే త్యాగరాజునుత (మ)

ప్రతిభదౌర్ధము.

మనసు = మనస్సులు
నిలువకై - క్షగవంతునియగు నిలుపుటకు
శక్తి లేకపోయినకై - శక్తి లేకపోయినవో
మధురఘంట - చక్కని మ్రోయబట్టి మధురఘంటయగు
విరులపూజ - పుష్పములచే చేయఁ దీన పూజయగు
మున్నగునని

ఏమిచేయును - ఏమిప్రయోజనమగును
ఘనదుర్మహఁడై - నిండిన అహంకారముగలవాఁడై
తాకై మునిగినకై - తాను స్నానము చేసినవో
కావేరి - కావేరియును
పందాకినిగంగయును (పీనికంగు చేయఁబడుస్నానము,
ఎటు ప్రోమను - ఎటు కాపాడును

సోమిదచ్యు - సోమయాజి మొక్క భాగ్య
సోమకాండ్రు - చక్కచి పొట పురుషులను
కోరివలె - వలెనా

. సోమయాజి - యాగము చేయువాడు

స్వరాధిదేవ - స్వర్గమునకు బొండ్లలండా
త్యాగరాజునత - త్యాగరాజువలె గొనియాడబడు
శ్రీరామా

కాసుబాద్యుడు కాసుబాద్యుడు గానవాడు

తంబు - తంబులు

బిచ్చివలె - బిచ్చివలె

కాచి రక్షించుచున్న - వాడు చేసిన తపము = 99

గక్షించునా ?

విశేషాగమము:—‘మనసునిల్చి శక్తి లేకపోయినను’ అనటచే భగవంతునియందు నిలుకడలేని బుద్ధిగలవాడు చేయు పూజలు వ్యర్థముగ నుచున్నాడు. చంచలబుద్ధిగలవాడు, ‘దృఢపూర్వ శ్రుతో మూర్ఖో ధర్మాణామవిశాకదః ! వృద్ధానప్రచ్ఛన్ సందేహానం ధశ్వభ్రమివర్చతి’ అనునటులు ముందు ముందు విషమునందే పట్టుకలిగినవాడై, మూర్ఖుడు ధర్మమును చక్కగ నెఱుంగనివాడై, పెద్దల మొదల జేసిన సందేహములను దీర్చికొననివాడై యున్నాడు, అందుకు వల్లముగదు రానుగనే పోయి పడునటులు చెడిపోవును. ‘అవ్యవస్థిత

చిత్తస్య ప్రసాదోపి భయంకరః' అనునటులు, స్థిరచిత్తము లేనివాని యన్యగహమును భయంకరమైనదియై యుండనచో వీనికి శాంతి యెట్లు గలుగను. శాంతిలేని మనస్సుగలవాఁడు పెద్ద ఘంటలను పొయించి మంచి పుష్పములచే పూజ లొనర్చినను ప్రయోజనమేమి? యేమియు లేదనిభావము.

'ఘనదుర్భదృక్షై...ప్రోచును' అనటచే పూజలు మాత్రమేగాక పుణ్యతీర్థ స్నానములు మమకారము గలిగిన వానియెడల అప్రయోజక మరుచుచున్నారు. అనగా, దుర్భదృక్షై యుండువాఁడు, తాను దగ్ధమ అల్పుఁడుగ నుండియు, 'ఈశ్వరోహ మహం భోగీ' అనుటులు తానే ఈశ్వరుఁడనియు, కరమ సుఖము ననభవించువాఁడని తలంపు గలవాఁడుగను, 'మూర్ఖాశ్చ కండితం మన్యా అధర్మా ధార్మికా ఇవ' ధర్మయుక్తా ప్రబాధంతే సాధూనాం లింగమాస్మితాః' అననటులు మూఁడుగ నుండు తన్ను పండితుఁడుగ నెంచుకొని పెద్దలవలె వేషము వేసికొని పెద్దలను బాధించువాఁడుగను నున్నవాఁడు. మఱియు, 'పతిమానోఽతివాదశ్చ తథాఽత్యాశా పరాధపా క్రోధశ్చాతివి విస్తాచమిత్ర ద్రోహశ్చ తానివట్' సతపవాదయన్ స్త్రీష్టైః కృష్ణన్త్యాయం పిదేహినామ్ । ఏతాని మానవాన్ భ్రష్టంతి సమృత్పూర్ణదమస్తతే' అనగా, గర్భము, అతివాదము, అత్యాశ, కోపము,

అతి సౌదేహము, మిత్రద్రోహము అను సీమలను పరుచుకొని పరుచుకొని చంపుచున్న వేగాని యముడు చంపుట లేదని భావము. ఇట్టి అశాంతిని పరుచుకొని కరగఁ గొట్టుటకు జ్ఞానమను అగ్ని కావలసి యుండగ కావేదియందును కంగయందును గల నీరు ఏమి చేయునని భావము.

‘సోమిదమ్మ...త్యాగరాజనుత’ అనుటచే, సహధర్మచరిత్రుడు భార్య దుష్టపాగత్యము గలదియై యుండు నేని భర్తచేయుచున్న యాకార్యములు నిష్ప్రయోజనమై పోవుననియు, ధర్మము నకు విరోధిగ నుండు కామముల ననుభవింపబడుచుం దాశలీసి, ‘కామాత్ క్రోధోభిజాయతే’ అనునటులు, అట్టి అశాంతివేటకపోవుటచే గలుగు క్రోధము గలవాడై యుండువాడు కేయు తపమును నిష్కలముగ నుండు ననుచున్నారు. కనుక కామక్రోధములను త్యజించి మరశ్శుద్ధిలవాడై యుండి చేయు పూజచేతనే భగవంతుడు తృప్తి నొందుచున్నాడని భావము.

శ. సోధామా - గానీసా - రిగమా
మ నకు - నిల్చు - శ...

| గా - రీ సా
కీ - త క

సా ; - రి గమా ||
పో ; - యి శ ||

శ్రీ త్యాగరాజు

దదధా - ధా ; మా - దధసో - ధసి
మధపర - ధం ; ట - ఐలు - పూ

అ. గామాధా ; ; - ధసిధసి
ఘ నదు ; ; - ర్మధు.

గాంకీ - సిరిగాంకీ - ధసో - రిగా
కా. - వే. . రి - మం. - చా.

చ. మా ; - ధామా ; గా - రీగా
పో, - మిద ; మర్మ - సాగ

రీ , గ - గరిసో - ధాసో -
పో; మ - యా. జి - ప్య. -
గా ; మా ; ధా ; - ధాసో
కా ; ము ; బ ; - ద్దుడు

లలల

| రిగరీ రీ -
| జ. రే మి -

| ధామా గామా
| టై . తా .

| గాంకీగాంకీ
| కి నియెటు

| మా - ధాసో - ధా
| సు - కాం. - ద్ర

| రిగచుగ - గరిప
| రాం. - ద్దుం.

| ధామా ; - ధా
| త పం ; - బా

[హృదయము.

| సిసిసో - గాంకీ
| వే. . - యుప

| ధాసో - రీకీ
| ము ని - గివ

| రిగమగ - గంకీ
| ప్రో. . - చును

| మా ; - గాంకీ
| గో ; - రివ

| రీగా - మా ;
| టై. - నో ;

| సో ; - రీకీ
| న ; - ర్మివ

శ్రీ త్యాగరాజ

రికె

[హృదియము]

గా ; తీ . సిరిగిరి - ధాసోతీ

| హా - గా ఓ

తీగమగ - గాతీ ||

గా ; చి . ర . . . - ఓం, చు

| తే - త్యాగ

రా.బ. - సుత ||

॥

అవతారిక:—ఈ కీర్తనయం దయ్యగారు, జీవునియందును భగవంతునియందును, జీవుని రక్షించుటకై యుండు అనేక కారణములలో ముఖ్యమైన సదాచార్య సంబంధమును ప్రకటించుచు ఆచార్య పురుష కారమును ప్రార్థించుచున్నారు

(రికె) సిద్ధశేన - ఆది.

ప. ఎవరైన లేరా పెద్దలు - ఇబిలోన దీనులఁ బ్రోవను (ఎ)

అ. భవకావనమృగఁ జరించు - బలుగాసి రామునితోఁ దెలుప (నె)

చ. కలిమానవాధముల కార్యముల్ - కామచుల్స రాదుల కృత్యముల్
ఛలచిత్తములేని వారిపుడు చాలఁ ద్యాగరాజతోడఁ దెల్పు (నె)

ప్రతిపదార్థము.

ఇలలోక - భూ యందు
 వీనులక - నావం శేద దాసులను
 ప్రోవక - కాపాటకు
 పెడలు - సత్పురుషులు
 ఎరువులక - లే - ఎవ్వరునులేరా
 భవకానములక - సంసారగుణులైన
 జరించు - సంసారి చుటచే గలుగు
 బలుగాని - మిక్కిలి కయూనమును
 రాక్షసితోక - క్రిమునితోడ
 తెలుపక - తెలియఁబఱచుటకు
 (ఎవరైన లేరా)

కలి...కాన్యముల్,

కలి - ఈకలియగుమునందు

మానవాభముల - నీచభనుషులు చేయునట్టి
 కాన్యముల్ - కాన్యములను
 'కామ...కృత్యముల్',
 కామ - అశుభేతను
 నల్పరాగుల కృత్యముల్ - మాత్స్యము మున్నగు వాని
 చేతను చేయఁడు కాన్యములను
 శుచిత్తము - కెనునీయునట్టి చిత్తస్మృతియును
 లేనివారు - లేక యుండువారు
 ఇల్లడు - ఈసమయమున
 చాలక - మెండుగ

త్యాగరాజుతోక తెలుపక - త్యాగరాజునోక - ౩౫౫ -

బఱచుటకు

(ఎవరైన లేరా)

విశేషారము:—చేతనఁడు భాగవతి పురుషకారములేక భగవత్ప్రసాదమును బడయుట దుర్లభము. పురుషకార విశేషముచేత భగవంతుఁడు మహాపరాధినిగూడ రక్షించుచున్నాఁడు. మహాపరాధియైన కాకాసురుని విషయములూ, కరమకారుణికమైన సీతాదేవి తనకు వాఁడు చేసిన అపరాధమునుగూడ మఱచి పుష్కవకార మొగర్చినగుచువలన ‘పశ్చిత్తాచ పరిత్యక్తస్సురైశ్చ సమహర్షిః । శ్రీక లోకా సౌపరిక్రమ్య తమేవ శరణంగతః ॥, వద్దార్హచుషీ కాకుత్స్థస్థః కృపయా పర్యపాలయత్ ॥’ అనునట్లు బ్రహ్మమున్నగు కేవలచేతను, మహర్షులచేతను త్యక్తివలనబడినవాఁడై ముల్లోకములను దిరిగి అతిదీనఁడై రామని శరణుచొచ్చిన కాకాసురుఁడు విధాన్యైకై యుండియు కాపాడఁబడిన ప్రాణముగల వాఁడాయెను. లక్ష్మీ పురుషకారమువలెనే యాచార్య పురుషకారమును బలిపియైనది గనకను, అయ్యగారు ‘ఆచార్యస్య ప్రసాదేన మమ సర్వసంభవితమ్ । ప్రాప్నోయామితి యస్మాస్మి విశ్వాసస్సనుభి శ్చవేత్’ అననట్లు ఆచార్యుఁడే అన్ని యభీష్టములను నెఱవేర్చువాఁడను నమ్మిక గల వారగుటచేతను, ‘కలిమానవాధమ కార్యములు... శీనివారు’ ఇత్యాదులచే, ‘ఆచార్యోవేద సంకన్తో విమృశక్తో విమత్రః । మంత్రజ్ఞో మంత్ర భక్తశ్చ సదా

మంత్రాశ్రయశ్చుభిః॥ గురుభక్తి సమాయుక్తః పురాణజ్ఞో విశేషతః । ఏషా లక్షణ సప్తసో గురు
రిత్యభిధీయతే' అనునట్లులు వేదాధ్యయనము చేసినవాఁడుగను విష్ణుభక్తి గలవాఁడుగను, ద్వేషబుద్ధి
లేని వాఁడుగను, భవతారక మంత్రము నెఱిగినవాఁడుగను, అందు భక్తిగలవాఁడుగను, పరిశుద్ధుఁ
డుగను, గురుభక్తి గలవాఁడుగను, పురాణములయందు పరిచయముగలవాఁడుగను నుండు ఆచార్యుఁ
డెవఁడైనను, ఈ కలియుగమునందు సంసార మను అడవియందు నీరులై పరితపించువారి కష్టములను
శ్రీరామునికే దెలిపియు, అమృతగాఢిపటి భక్తులకు భగవత్సాయుజ్యమును బడయటకై న మూర్ఖ
మును తెలిపియు పురుషకార మొనర్చుటకులేరా? అని సదాచార్య ప్రసాదమునకై ప్రార్థించు
చున్నారని భావము.

సిద్ధసేనా రాగలక్షణము:—ఇది వక్రసంపూర్ణ రాగము, 22-వ మేళము. ఖరహరప్రియ
జన్యము. చతుశ్చరితి ధైవత సాధారణ గాంధారములు రాగచ్ఛాయాస్వరములు. ఎల్లశ్చతు
గానము నేయఁదగినది.

ఆరోహణము,

అవరోహణము,

శ ర రి గ మ ప ధ స.

స ని ధ మ ప మ రి గ రి స.

శ్రీ త్యాగ. జ]

ప. ; ;
; ;

XX సన్నిధి
య. . . .

రిXX సన్నిధి *
సు. . *
(ఎవరైన)

అ. ; ; * పాధాసా ; గరి
; ; * భవకా ; న.
ధా - మ, * మాధాసా ; సో
రి - మ, * బలగా, ని

XX రిసన్నిధి *
అ. స. . . *
ఎవరైన)

957

| మూ ; - ధా
| లే ; - రా
| పా ; - దా
| టి ; - సు

సాగరి ; గా
ఎవరైన
సాగరి ; గా
ఇల్లూ ; న

[హృదయము]

, మ - సా ; మరి
, . - సె ; ద్ద.
సాగరిగా
ఎవరైన

| రీగమా, రి - గా
| . . . ; - ము
| ధి ; - ధా
| రా. ; - ము

రి - సా ; సీ
న - ర ; .
మా - పసె పసే
ని - లో. . టె

[శ్రీ మద్విశ్వరాజ]

చ, ; ; ; * పాపాపా ; పా
 ; ; ; * కలిమా ; న
 మర్తిగణి * సగతి - సద్విధానా
 ముల్... * కామ - వ... శ్చ
 మర్తిగణి * మాధానా , గతి
 ముల్... * ధలచి ; త్త.
 ధా, మా, * మాధానా ; నా
 పు, డు, * చాల త్యాగ
 9 గతిసద్విధాన *
 లు.వ... * (ఎవరైన)

958

[హృదయము.

ధా, మా ; - ధు	హ - విద్యరూపా	
వా, . ; - ధు	ల - కా. శ్చ	
గతిగణ ; - గా	మా - ధానానా	
రా. . ; - ను	ల - కృ. త్య	
రిశమా, రి - గా	రీహా ; నీ	
ము . , . - రే	నిహ, రి	
ధనీనీ ; - ధా	హ - పా ; మా	
రా. . ; - జా	- త్తో, నే	

శ్రీ

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునందయ్యగాను, తమకు మఱు జన్మయున్నదని తెలివిన నితః, శ్రీరామా! ఇంతవఱకు నన్ను కాపాడి యిప్పుడు నన్ను విడనాడఁగూడదని వినఁచుచూర్వకముగ ప్రార్థించుచున్నారు.

(54) ముజరి - ఆది

- ప. పట్టి విడువరాదు నాచెయి పట్టి విడువ రాదు పట్టి)
 అ. పుట్టిననాడే నిజభక్తిని మెడఁ - గట్టి గుట్టు చెదరక ప్రోచి చెయి పట్టి)
 చ. నిత్యానిత్యమగును బోధించి - కృత్యా కృత్యములను దెలిపించి పట్టి)
 ప్రత్యేకుఁడు నీవని కనిపించి - భృత్యుడైన త్యాగరాజు చెయి పట్టి)

ప్రతిపదాము.

(శ్రీరామా) పుట్టిన నాడు ఏ - జన్మమెత్తిన నమమునంగే
 నాచెయి - నాడు హస్తమున [మెట్టరాదు నిరర్థక నిర్ణయమైన భక్తిని
 పట్టి విడువరాదు - ఒకసారి గ్రహించి చుటల విడిచి మెడకొట్టి - నామెడకు కట్టి

గుట్టు చెదరక - గౌరవము పొందఁజేయు

ప్రోచితివి - కాపాడితివి

(పట్టి విడువరాదు)

నిత్య అనిత్యములను - శ్రీరాత్రి ములను

బోధించి - నాకు పదేశించి

కృత్య అకృత్యములను - వేయఁదగినవేయు చేయఁ

దగనివియు నగు త్యాగములను

తెలిపించి - నా తెలుకడఁబి

ప్రత్యేక్షఁడ-యాయా సంబంధములేని విరాట్రూపుఁడు

నీవు అని - నీవే యని

కనిపించి - నాకు గోచరమగునట్లు చేసి

భృత్యుడైన - నీదు దాసుడైన

త్యాగరాజుచెయి - ఈ త్యాగరాజు కరమును

(పట్టి విడవరాదు)

విశేషార్థము:—అత్యుగాఢికి ఒక సమయమున శ్రీరాముఁడు ప్రత్యక్షమై పరీతార్థముగ, త్యాగరాజా! నీవు నాదు భక్తుఁడవేను, అయినను నీకు మఱియొకజన్మము గలదని చెప్పి మఱుగుఁజేసెను. ఆ సమయమునందుఁ బాడిన కీర్తనములలో నిదియొకటి.

‘పట్టి విడువరాద...ప్రోచి చెయిపట్టి విడువరాదు’ అనుటచే, శ్రీరామా! పెనుక నొక సమయమున గర్భమునందున్న సమయముననే ప్రహ్లాదునికి నీదు భక్తిని నారదుని ముగఁ

గలుగఁజేసి వానిని హిరణ్యకశిపుచేత కన్ని బాధలఁ బెట్టించి తుదకు నారసింహమై యవతరించి ప్రహ్లాదుని బాధలను లొలగించితివి. ఆ సమయమునందును, 'వత్స ప్రహ్లాద భద్రంతే ప్రీతోహం తేఽనురోత్తమ । వరంవృణేష్వాభి మతం కామ పూర్వోస్త్వహం స్మణామ్' అని ప్రహ్లాదునకు మోక్షమియక వరములిచ్చి యేమార్పుటకై ప్రయత్నముచేసి వానిని వరము లకుగునుని చెప్పితివి. అటులే ఈ రామావతారమునందు నాకు జన్మచూడగ నీదు భక్తిగఁగలుగఁజేసి, ఈ యెను బడియెగు సంచత్సరములవఱకును కాపాడి, నాకు అంత్యకాలము సౌభవించిన యీ సమయమున మఱియొక జన్మ మున్నదని చెప్పచున్నావు. ఇట్లు నీదాసులను అంత్యకాలమున విడనాడట న్యాయము కాదనుచున్నాను.

'నిత్యానిత్యములను...త్యాగరాజు చెయి కట్టి విడువరాదు' అనుటచే, శ్రీరామా ! లోకము లందుఁ గలుగు సుఖములన్నియు స్థిరమైనవనియును, 'నవ పునరావర్తతే' అనునటులు, పుట్టుచావు లేనిదియు నిత్య సుఖ ప్రదమైనదియు నగు ఓదు కదమే స్థిరమైనదినియును నా కెఱుఁగఁజితిది; చేయఁదగిన కార్యము నీదు కైంకర్యములనియును, తదితర కార్యములు చేయఁదగనివనియును తెలిసి

తివి. మానుష : పథానిఁ గుడియురు, 'అత్తానం మానుషం మన్యోరామం దశరథాశ్శబ్దమ్' ఇత్యాదలచే నీస మాయా సంబంధమేమియులేక ప్రత్యేకముగ నుడు విరాట్ స్వరూపుడవు అనియును; 'యతః హి ఇమాని భూతాని జాయంతే' యేన జాతాని జీవంతి ! యత్ప్రియంత్యభి సంవిశంతి ! తద్విజ్ఞానస్య । తత్ బ్రహ్మేతి' అనుటలు సృష్టి పీఠికలయ కాకణ భూతుడైన పరబ్రహ్మ స్వరూపుడవనియు నా కెఱుఁపఁబడినది. 'మామేవయే ప్రపద్యంతే' మాయా మేతా చరంతిశే' అనునటులు నిన్నే భజించువాడు జనన మరణ దుఃఖమురుడి తొలఁగుచున్నాడనియు తెలిపితివి. 'శంకరస్య తు.యో భక్తస్య జన్మాతరం నరః । తస్మై చతు ప్రసాదేన విష్ణుభక్తః ప్రజాయతే ॥ త్రిభిః ప్రజాపతేర్భక్తస్య పభిశ్శూరస్యతు । విశత్యాఽగ్నింధ్ర సూర్యాద్యేర్విష్ణు భక్తః ప్రజాయతే' అనునటులు, ఏమ జన్మములయందు శంకరభక్తుఁడుగ నుండువాఁడు ఆ శంకర ప్రసాదమువలన ఎదిమిదవ జన్మమున విష్ణుభక్తుఁడుగఁ బుట్టుచు అనియు; మూఁడు జన్మములందు బ్రహ్మకు భక్తుఁడుగ నుండువాఁడును, ఏమ జన్మములకు నేవ భక్తుఁడుగ నుండువాఁడునో, ఇరువది జన్మములకు అగ్నియు, సూర్యుడు, ఇంద్రుడు మున్నగు వారలకు భక్తుఁడుగ నుండువాఁడును. వి.

భక్తుడుగఁ బుట్టుచున్నాడనియును, 'నాస్యం దేవ ముపాసీత విష్ణోః పరమః' అని యాము త్తర్కుకామో వై మాయామో దేశతాగణః । సచాస్యజ్ఞాన కర్మభ్యాం నాన్యభక్త్యా పరం పదమ్ । ప్రాప్నోతి పురుషస్తస్మాత్ తమీవ శరణంప్రజేత్, అనుపటులు, ప్రకృతిని దాటుటకు ప్రయత్నించువాడు మూల కారణండుగ నుండు విష్ణురూర్తి నే శరణపొందవలయును, తదితరములై యుండు ఎట్టి కార్యముచేతను, ప్రకృతిని దాటుటకు సాధ్యము కాదనియును చెప్పఁబడియున్నవి. నీ పన్నునో, 'శ్రుతి సన్నివర్తిర్మై వాజ్ఞా' అనుపటులు శ్రుతియును స్మృత్యును నీవ అజ్ఞానములని చెప్పియున్నావు, ఈ కారణములచేత నే నితరభక్తిని చేయక నీవు భక్తిని సలుపుచున్నాను. ఇట్టి నాకు మఱియొక జన్మమున్నది యనట అస్పృహమేగదా? నన్ను నీవు భక్తుఁడని స్వీకరించి మఱియు విడనాడుట సరికాదు. దయగలిగి కాపాడుమనుచున్నారని భావము.

మంజరి రాగలక్షణము:—ఇది వక్ర సంపూర్ణ రాగము 22-వ మేళమునందుఁ బుట్టినది. ఆరోహణమునందు దైవతము ప్రకము. శుద్ధ మధ్యమ కైశిక్ నిపాదములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు, ఎల్లప్పుడును గానము చేయఁదగినది.

ప్రశ్నరాజు

శ్లో 4

[హృదయము]

అపరోహము.

అపరోహము.

స ని గ మ ప ని ధ ని స.

స ని ధ ప మ గ రి స.

- ప. ; * సాగారీ - గాగామాగా
- ; * పట్టివి - డువరా.
2. ; * నిరధపమా - మగగా - గరి
- ; * పట్టివి - డువరా.
3. సన్ని * సాగారి - గాగామాగా
- .. * పట్టివి - డువరా.
4. ; * నిరధపమా - మగగా - గరి
- ; * పట్టివి - డువరా.
5. సన్ని * సాగాగా - రిగా - గరి
- .. * పట్టివి - డువరా.

| మా - ; ;
| దు - ; ;
| సా - ; ;
| దు - ; ;
| మా - ; ;
| దు - ; ;
| సా - ; ;
| ద్దు - ; ;
| సా - ; ;
| దు - ; ;

సా ; నిధనీ	
సా ; చెయి	
మగగా - గ రిస	
సా. - చెయి.	
పానిని - ధనిసా	
సా. - చెయి.	
పయమా - మగగరి	
సా. - చెయి.	
రిగా - గరిసన్ని	
సా. - చెయి	

శ్రీ త్యాగరాజ

6. ; * సాగారీ - గాగామగగరి

; * పట్టివి - డు వ రా..

7. సబ్బి * సగగాగా - గాగా - మగరిస

.. * ప.ట్టివి - డు వ - రా..

8. ; * సాగారీ - గాగా - మగగా -

; * పట్టివి - డు వ - రా..

9. ; * నిదధపమా - మగగా - గరి

; * ప.ట్టివి - డు వ - రా.

10. సబ్బి * సాగారీ - గాగామగా

.. * పట్టివి - డు వ రా.

రి ; ; - రిసాన్సా

.. ; ; - ..

గిరి

| స్వా.. - గగ

| దు ; - ..

| స్వీ ; - గగ

| దు ; - ..

| పరుమా - ధపసా

| దు.. - ..

| సా ; - సా ;

| దు ; - .. ;

| మా ; ;

| దు ; ;

| ; - ;

| ; - ;

[హృదయము]

| రిగ.హ - మగగరి

| సా.. - చెయి.

| ..

| ..

| పానిని - ధనిసా

| సా.. - చెయి.

| నిధపరు - మగగరి

| సా.. - చెయి.

| గరుగా ; ;

| .. ; ;

| ; - ;

| ; - ;

[శ్రీ లాక్ష్యరాజః]

1 అ ; * పాశేధా - ని ; సాని
; * పుట్టిన - రా ; జె .

2

“

3

“

4

“

5

“

6

“

7

“

8

“

9

“

పూసాగా - గరితేసా - సానిధ
X . ట్టి - గు . ట్టి - మె దా .

ని *

ని *

(పట్టి)

విరిరి

సా ; ;

“ ; ;

సా ; - ధనిసా

“ ; - . . .

తీ ; - గరితేసా

“ ; - . . .

రగరితేసా - గరి

“ ; - . . .

సా - సానిసా

సానిసా .

పామా - సానిసా

సానిసా - పామా .

[హృదయము.

నిని - ధపమా

“ . . .

నిధ - నిధప - మప

“ . . .

ని ; - ధపపప

“ ; - . . .

రిసి - నినిధ - ధప

“ . . .

పూగా - మూపూ

కాని - మె దా

Xరి - పమXరిసా

పామా - పామా .

చు ; * పాపా ; పా ; పా
 ; * నిత్య, ని ; త్యము
 ; * పాపా ; - మగగరిసా
 ; * కృత్య, - కృ . త్యము
 ; * పాపా ; - నిత్య ;
 ; * ప్రత్యే - కుడనీ ;
 పగగగగ - గిరిరీసా - స నిధి
 భృ . త్య - కై . స - త్యాగ

, ని *

, * (పట్టి)

శీఘాహ, స	పగ - గరి
లనుబో, .	తిం . - చి .
; - సగా రిగా	మాగమ ;
, - లను దెలి	పిం . చి ;
; - సగగరిసా	మగగరిసా ;
, - పని కని	పిం . చి ,
పాపా - నిత్యము	గరి - పగగరిసా
రా . - జా - యి .

అవతారిక:—ఈ పీఠమున దయ్యగారు, శ్రీరామా! ధర్మార్థకామములనుగాని, నీను సామాన్యమును గాని నే నాశింపలేదు. నీను పాదసేవకు మాత్రమే కోరియున్నానని భగవత్ శృంగర్యమును యాచించుచున్నారు.

(గీ) పూర్ణవక్షయు - ఆది.

క. శ్రీమానిసీమనోహర - చిరకాలముగ మాట యొకటేరా

శ్రీమానిసీమనోహర - వేమాటఁ బల్కఁజాలరా

అ. శ్రీమాతులౌ నీసోదరులు - సేయుకొని జూడసేవఁ గోరితిని

చ. ధర్మాదృష్టుల పురుషార్థములు - దాశార్థ్యవి రూపమట్టివ
మర్మము వేటేయున్నది - మన్నింపు విఁకఁ బాగరాజునకు

[ప్రతిపదార్థము.

శ్రీమానిసీమనోహర - లక్ష్మీవల్లభుఁడా

చిరకాలముగఁ - చాలకాలముగను

మాట - వాడుమాట

ఒకటేరా - ఒక్కటియేరా

(సీ)

(సీ)

(సీ)

చేమాలుక - ప హాలులు

పల్కె - పులకుటకు

చాలకార - శక్తుడనుగానురా

శ్రీమంతులు బె - సంపన్నుకులై

నీ సోదరులు - నీ తమ్ములు ,

చేయనీతిక - చేయునట్లు

పాదసేవక - చాణసేవను

కొరితిని - ఆసనానికిని

(ప్రమానినీ)

ధర్మాద్యభిల ఘృతపార్థములు - ధర్మము, అర్థము, కా

మము అను మూడుపురుషార్థములును

విశేషార్థము:—చేతనునికి అన్నిటికన్న శ్రేష్ఠమైనది భగవత్ కైంకర్యము. ఆ కైంకర్యము లభించుటకు జన్మాంతరభాగ్యము కావలయును. అందును భగవంతుని కత్యంత ప్రీయముతో బక్కనుండి కైంకర్యవ చేయునట్టి భాగ్యము లభించుట మిగుల కష్టము. అట్టి గొప్ప కైంకర్యము

జాబాదుని - భక్తులచేయువాత్మ సమర్థులమున కర్హుడైన భగవంతుని; లేక భక్తులకొఱకు తనమాత్మ

తన నియ్యవసనవాడైన భగవంతుని

రూపము - సారూప్యము

అభ్యుక్త - లభించినను

మర్మంబు - అంతులగు రహస్యంబు

వేత్తెయున్నది - వేఱుగ నున్నది

త్యాగరాజును త్యాగరాజుచే గొనియాడబడిన రామా

భుక్త - భుక్తను

మన్నింపుము - లక్షింపుము

లనే యాచించునపుడు అందుకుఁ దగిన పురుష కారము కావలయును. కనుక నె, అయ్యగారు, ఈ క్షీర సముద్రము, 'శ్రీమానిసీ మన్మోహరా' అను ప్రయోగముచే పురుష కారముతో శ్రేష్ఠమైన అష్టోత్తర పురుష కారమును ముందు పెట్టుకొని రామకైంకర్యమును యాచించుచున్నారు. అనగా, శ్రీరాముని వనగమన సమయమున వాని కైంకర్యమునందత్యంతప్రీతిగలిగియుండు అశ్చుణుడు వనమునందును కైంకర్యముచేయుటకై శ్రీరామునితో వనగమనము చేయఁదలంచి ఆభాగ్యము తనకు లభించునో లభించదో అను సందేహముగలవాడై, 'సప్రభాతుశ్చరణౌ గాఢం నిషీడ్య రఘునందనః | సీతామువా చాలియాశా రాఘవంచ మహావ్రతమ్' అనునటులు, శ్రీరాముని పాదములను గట్టిగఁ బట్టుకొని సీతాదేవితో తన యభీష్టమును తెలిపి పురుష కారము చేయవలయునని ప్రార్థించెను. అయ్యగారు కోరిన కైంకర్యమును అటువంటిదే గనుక సీతాదేవిని పురుష కారము చేయుచును చున్నారని భావము.

'చిరకాలముగ మాట యొకటేరా' అనుటచే, 'రామౌ ద్వర్వార్నిభాషతే' అని శ్రీరాముడు రెండు మాటలలాడువాడు కాఁడు. అటులనే వాని దాసుడైన అయ్యగారును, శ్రీరామా!

నేను చెప్పినది చెప్పినదియే. మఱియొకమాట చెప్పలేను. నేను కొట్టుగ నీ పాదసేవనే కావలయునను చున్నారని భావము.

‘శ్రీమంతరు లా నీ సోదరులు...పాదసేవఁ గోరితి’ అనుటచే, యవ్యమూక పర్వతమునందు సుగ్రీవుడు జానకీయొక్క ఆధరణములను శ్రీరాముని ముందుగఁ బెట్టినపుడు, శ్రీరాముఁడు అసామ్యుల నెఱుఁగుదువా? అని అడిగినందుకు లక్ష్మణుడు, ‘నాహం జానామి కేయారే నాహం జానామి కంకణే ! నూపురే త్వభిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్’, అనగా, ‘అన్నా ! నేను కేయూరములనుగాని కంకణములనుగాని చూచినదిలేక; నిత్యమును పాదసేవ చేయుటచే నీ నూపురమును మాత్ర మెఱుంగుదునని చెప్పి పాదసేవా వ్రభావమును ప్రకటించఁజేసెను. అట్టి కైంకర్యము తమకు లభించవలయునని అయ్యగారు ప్రార్థించుచున్నారని భావము.

‘ధర్మాద్యఖిల పురుషార్థములు...మన్నింపు మీక’ అనుటచే పురుషార్థములుగాని, సామూహ్య సాయుజ్యములుగాని, కదవిచే కరమ ఉచ్చమైనది యెవరు భగవత్ కైంకర్యమునకు విరోధముగ

నున్నది కనుక అట్టి పదములు తమకు నిచ్చినను వలదనుచున్నారు, 'మన్నింపు మిఁక' అనుటచే, శ్రీరామా! నే నొకటి యడిగిన నీ వొకటి ఇచ్చి నన్ను మోసపుచ్చుటకు చూచెదవా! ఈ రహస్యములన్నియు నాకు తెలియును, మన్నింపవలయును; నే నడిగినట్టుగ నీ పాదసేవ నిమ్ము. అనుచున్నారని భావము.

పూర్వపద్య రాగలక్షణము:—80-వ పుటలో జూడఁడు

భా ; ; ;	*	రీగామా ; గా		రీ ; ; - సా		గారీగా	
; ; ;	*	శ్రీ : మా ; ని		నీ ; ; - మ		; నో. హ	
మా ; ; ;	*	"		మగగరీ - సా		"	
రా ; ; ;	*	"		నీ . . . - మ		"	
"	*	రీగా మాపమ మాగా		"		"	
"	*	శ్రీ. మా. . . ని.		"		"	

ప్రత్యక్షరాజ

373

[హృదయము]

”	*	”	పక్షగ	సా-గాళిగా	
”	*	”	ని..	.. - నో.హ	
మా ; ;	*	గారీసా ; నీ	పూ ; పూ ; - నీ	; - సానీసా	
రా ; ;	*	చిరకా ; ల	ము ; గ ; - మా	; - టయెక	
రిగమగరిస	*	రీ గామాపమహాగా	మగగరి - రీగరి	సా - గాళిగా	
శే..రు.	*	శ్రీ.మా... ని	ని... మ.	. - నో.హ	
మా ; ;	*	నీ ; సో ; నీ	సో ; ; మా	; నీ ; నీ	
రా ; ;	*	వే ; మా ; రు	బ ; ; ల	; బా ; ల	
సో ; ;	*	”	పరినిసా - మా	; - నీ ; నీ	
రా ; ;	*	”	బ. - ల్	; - బా ; ల	

సోనిపను
రా... (శీమానీ)

అ. ; ; * నీ ; నా ; రీ
; ; * శ్రీ ; మం ; తు
- గా , రీ , * రిష్టనీకా ; రీ
రు , లు , * శ్రీ . మం ; తు
మృగగళిరీ * నానీపా ; మా
రు . లు . * నేచురీ ; తి

రిగమగళన

తి . ని . (ప్రేమానినీ)

చ. ; ; * పా ; పా ; మా
; ; * ధ ; రా ; ద్య
మగగళి * గామానీ ; పా
మృలు . * రా . శా ; రు

| రీ ; - రీ
| రా ; - నీ
| రీ ; - రీ
| రా ; - నీ
| నీ , నీ , - నా
| పా , ద , - నీ

| గా - మా ; గా
| . - నా ; ద
| గా - మా ప మ మా గా
| . - నా . . ద
| నీపామాగా
| చకో , రి

| నీ , నీ , - నా
| భి , ల , - పు
| మగగళి - నీ
| ని . శా . రు

| నీపామాగా
| రుమా . ర్థ
| పాగా ; గా
| ప మ ; భి

మా ; ; : నీ ; నా ; తీ
న ; ; : మ ; ర్మ ; బు
నీ తీ తీ ; : నా విహా ; మా
ది . . ; : మ . న్నిం ; పు

రి గ మ గ రి స

ను. త . . . (శ్రీమా)

తీ , నా ; - రీ గ
తే ; ; - తే
నీ , నీ , - నా
మి , క , - త్యా

మా గా ; గా
. య ; న్న
నీ హా ; మా
గరా ; జ

అ

అవతారిక:— ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, ప్రారాచూ ! చిఱుతప్రాయమునాడే నాచెయి
పట్టి నన్ను రక్షించెదనని చెప్పిన నీవు ఇపు డేచెరా ముందువెనుగఁ జూచుచున్నావే ! ఇది నీరు
గొప్పతనమునకు తగునా ? గుట్టు విడువక ప్రోవుచు చున్నారు.

(గీర్) కళానిధి - ఆది

- ప. చిన్ననాడే నా - చెయి వట్టితివే (చిన్న)
- లి. ఎన్నరాని యూడిగము నైకొని - యెంతో నన్న పాలనము చేతునని (చిన్న)
- చ. ఇట్టివేళ విడనాడుదమనియో - ఏలుకొందమనియో ఎచినాపు తెలియ
- గట్టుప్రోవవే నుగుణ వారినిధి - గొప్పదైవమా త్యాగరాజనుత (చిన్న)

[ప్రతిపదారము]

(శ్రీరామా)

చిన్ననాడే - చిటుతప్రాయమునాడే

నా చెయి - నాదు కరముచు

పట్టితివి ఏ - పట్టితింగదా

ఎన్నరాని - ఎన్నటత సాధ్యముకాని

ఊడిగము - పరిచర్యలను

కైకొని - చేకొని

ఎంతో - ఎంతో చక్కగా

నన్నై - నన్న

పాలనముచేతునని - పాలించెదనని

(చిన్ననాడే నాచెయి పట్టితివే)

ఇట్టివేళ - ఈ సమయమునందు

విడనాడుద మనియో - విడిచి పెట్టుద మనియో

ఏలుకొందమనియో - గ్రహించుదమనియో

ఎంచినావు - తేలించియున్నావు
 రేలియన్ - (అవివచయము) నా కెఱుకలేదు,
 కుంగుణ వారినిధి - మంచిగణముల నముద్రమా
 గొప్పదైవమా - సర్వేశ్వరుడా

త్యాగరాజ సత - త్యాగరాజుచే నిరీక్షింపబడవాడా
 గుటు ప్రోకవే - గోప్యముగ ప్రోకవే
 (చిన్ననాడే)

విశేషార్థము:—‘చిన్ననాడే నాడె. పట్టిక’ అనుటచే, శ్రీరామా! మూలప్రకృతి
 యందు మముసముసం దద్దబడిన స్వగోణువునుం బోలి యుండిన ఈ నాలోని జీవికి ఉత్తమ
 మైన మానవ శరీరము నిచ్చి నేను బాల్యమునందే యకాల మరణము నెందకుండ నన్ను కాపాడి
 నందున నీవు చిన్ననాడే నాకు చెయి యిచ్చికాపాడినవాడనైతివి అనుచున్నాడు.

‘ఎన్నరాని యూడిగము కైకొని ఎంతో నన్ను పాలనము శేతునని’ అనుటచే, శ్రీరామా!
 బాల్యవస్థను గడపించి బ్రహ్మము నెఱుంగుటకై న జ్ఞానము నిచ్చి భక్తిమార్గమును తెలిపి
 సీయందు అశను గలిగించి, ‘అనన్యార్థింతయంతో’ మాం యే జనాః పర్యుపాసతే । తేషాం
 నీత్యాధియక్తానాం యోగక్షేమం పశ్యమ్యహమ్’ అనునటులు, ఇతర విషయములందు చింతలేక

నీయందే భక్తి సలుపుచారి యోగక్షేచులులను నీవే వహించుచున్నావనియు నా కెఱుక ఆది ఎన్నరాని యూహిగచులను సేయుచుని వానిని చేకొంటివి. నీవు నన్ను రక్షింతువనియే దిట్టముగ నమ్ముచుంటివి. ఇప్పుడు నీ పడవడికలను గమనించగా నేమో సంక్షేపముగ నున్నది. ఈ త్యాగరాజును కాపాడుదమా లేక వదిలిపెట్టుదమా? అని యెంచి నావేమో? వెనుక నొక పర్యాయము నీవు నీ కరమాంతరంగభక్తురాలగు సీతాదేవినే విడనాడి అడవిపాలుచేసితివి. మాతల్లియగు సీతాదేవి పూర్వగర్భిణియై యుండునపుడు ఆమెను వేయివిధముల సంతోషపఱచి, ఆమె మనోరథము నడిగి, గంగాతీరమునందు ఋషిచిత్తులతో మఱియొక పరియాయము భక్త్యుచు భుజింపవలయు ననిన సీతకు, అటులే చేసెదను; అని నమ్మినట్టి, మరుదినమునందే మూఢులు గల్పించిన అప నిందకై భయపడినవనివలె నటించి లక్ష్మణునివేలిచి, 'ఇంతిపై నింత మూర్ఖత్వమేలయనకు! అవ నిజకు నాకుఁ దీరె ఋణానుబంధ! మదియు కాదేని జనులిట్లు లాడుకొందు! రయ్య యింక నేల పలుమాట లాడుకొంగ!' అని లక్ష్మణుని ఏమియు సోరేల్లనకుండ చేసి, విషమ మిట్టిదని సీతకును తెలుపకయే మోసపుట్టి, లక్ష్మణునిచే జపకు అబద్ధముచెప్పించి అరణ్యమునందు వదిలివేయు

మని చెప్పినవాడవుగదా? అట్టివాడు నన్నెందుకు. కానపుచ్చవు? అను శంక గలుగుచున్నది. ఇప్పుడును అట్లుచేయుక భక్తులకును నీకు నుండు సంబంధమును చక్కగ గమనించి నీదు సుగుణసంపదచే నీను భక్తులను గుర్తుకాపాడుము. అని అయ్యగారు ప్రార్థించుచున్నారని భావము.

కళానిధి రాగలక్షణము:—ఇది వక్ర సంపూర్ణ రాగము. 22-చ మేళము ఖరహరప్రియ యందు జన్యము. శుద్ధ మధ్యమ చతుశ్రుతి ధైవతములు రాగ చాప్రయా స్వరములు. 'సప' అను ప్రయోగము కొన్ని తావులలో రాగప్రధానంబై ండును. ఎల్లప్పుడును గానము చేయదగినది.

ఆరోహణము.

సరిగ మ ప ప మ ధ ని స.

ప ; ; ; * సాగి గా ; మా
; ; ; * చిన్ననా; డే

అవరోహణము.

స ని ధ ప మ రి స.

సా ; - పా
నా ; - నె
యి ప ; టి

గా, రిసభి *
తి, శే. *
మగాలిసభి *
తి. శే. * (చిన్న)
; ; ; * ధాళిసా; నీ
; ; ; * ఎన్నరా; ని
ధపమపాయ *
ని. . . *
" *
" *
" * మాధానీ; సా
" * ఎంతోన; మ్మ

| సా, సా పు ధ
| సా, . కాయ
| సా; ; భవి
| యూ; ; తి
| " చద
| " - డ్దగ
| " - రిగ
| " - శిగ
| నీ; ; ధప
| పా; ; లన

| నిస - ని ధప
| . . - ప త్తి
| సానీ; - సని
| ముక్కె; - తా.
| ధప - మధనిస నీ
| ము - క్కె. . . తా
| తూనీ; - సని
| ముక్కె; - తా.
| మానా; పప
| ముచ్చే; తు.

“ * మాధా - నీ ; రసి

| నిధి : - ధప

| మా - గా ; మా

||

“ * గోష్ఠ - దై. వ.

| మా ; - త్య

||

గా, రిషభి *

సు, త.. * (చిన్నసాదే)

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, ప్రీరామా! ఈ కాలమునందు నేర్పుగలిగిన మనుజులును, నీదు సిద్ధాంతమును తెలిసికొనలేక స్త్రీవాడల్యము గలవారలై అధర్మ మార్గము నందే ప్రవర్తించుచున్నారు! అని ఆశ్చర్య మొందచున్నారు.

(57) ఉదయ రవిచంద్రిక - ఆది.

ప. ఎంతనేర్చిన నెంతచూచిన - నెంతవారలైన గాంత దాసులే (ఎం)

అ. సంతతంబు శ్రీకాంత స్వాంత సింతమైన మార్గ చింతలేని (శెం)

చ. జరహింసా జరభూమా జరధ్ధనా జరమాదా

జరజీవనముల కనతమె - భాషించెదరయ్య త్యాగరాజమన

(ఎ)

ప్రతిపదార్థము.

ఎంతశీర్షిక - ఎంత చదువులు శీర్షికను

ఎంత చూచినా - ఎన్ని విషయములను చూచి యను

భవ మొందినను

ఎంతవారలు అయినా - ఎంతో గొప్పవాడని అని

పించుకొను వారలైనను

కాంతా దాసులే - స్త్రీలకు దాసులుగ నున్నవారలే

సంతతము - ఎల్లప్పుడును

క్రికాంత...లేనివాడు

క్రికాంత - లక్ష్మీనాథునియొక్క-

స్థాంత - మనసునందు

నిదాంశము అయిన - నిదాంతమైన

మృతి - త్రోవయందు

చింతలేనివారు - విచారిము లేనివారు

(ఎంతశీర్షిక)

త్యాగరాజమత-త్యాగరాజుజ్ఞాన నియాడబడిన

క్రిరామా!

మహింసా - అన్యలను హింస పెట్టుటకును

పరభూమా - అన్య స్త్రీల క్షేకొనుటకును

పరధన - అన్యలసొమ్ము నధహరించుటకును

పరమాన వాపవాద-భిక్షరలమీద నధనింపఁ జూపుటకును

చరణీవనములకుఁ - ఇతరుల జీవనమును చెఱిచుటకును
అన్యతఁకు భాషించెదరు - అబద్ధమే చెప్పుచున్నారు

అగ్రయ్యా-అయ్యా
(ఎంతశ్రేష్ఠ)

విశేషార్థము:—‘ఎంతశ్రేష్ఠ...చింతలేనివారు’ అనుటచే, భగవంతుని కట్టడిటముల నెఱుగ
గక యెన్నివిధ్యల నేర్చినను ప్రయోజనము లేదనుచున్నారు. అసఁగా, మరుజుఁడు వేదశాస్త్ర
పురాణములయందు పెండు పరిచయము గలవాఁడై యుండిన మాత్రమున ప్రళన్నుఁడు కాశేరఁడు
జన్మ సాఫల్యమును చేయుటకు ఇంద్రియ నిగ్రహమును భక్తియును సాధనములుగ నున్నవి. ఈ
సాధనములను బొందుటకై న మార్గము భగవంతుని ఆజ్ఞారూపమై యండు శ్రుతి స్మృతులయందు
నిదర్శింపఁబడియున్నది. మఱియు, ‘మన్మథా భవ మదృశో మామేకం శరణం వ్రజ, మామేవ యో
ప్రపద్యంతే మాయామేతాంతరంతిలే, పితాహమస్యజగత్తో మాతా ధాతా పితామహా!’ ఇత్యాది
భగవద్వాక్యములచే భగవంతుఁడే సర్వరక్షకుఁ డనియును, వానియందే శరణాగతి చేయవలయు
ననియును నెల్లడి యగుచున్నది. ఇదియే భగవత్పునియొక్క స్వాతంత్ర్య మార్గము.
భగవద్భక్తి యను నీ మార్గమునందు చింతలేని వారెంతశ్రేష్ఠులను నిష్ఫలమై పునరి భావము.

‘కాంతాదాసులే అనుటచే, ‘విశ్వామిత్ర పరాశర ప్రభృతయో వాతాంబుపర్యాకనాస్తేషీ ప్రీతి ముఖి పంకజం సులిలం దృష్ట్వైవ మోహం గతాః । శాల్యచ్ఛం సమృతం పయోదధియుతం యో భంజతే మావనాస్తేషామింద్రియగ్రహణా యది భవేద్వ్యంగ్యః ప్రవేత్సాగ్రే’ అనునటులు, వీరు, గాలి, ఎండిన ఆకులు మున్నగు వానిని ఆహారముగఁ గొని జీతేంద్రియలై, అతుల తపో నియతి నుండు వారలైన, విశ్వామిత్రుఁడు, పరాశరుఁడు, మున్నగు ప్రముఖుల మనస్సునే చక్కని స్త్రీరూపము లాగి వేయచున్న దనినచో మృష్టాన్నములను భుజిచు మానవుల చుచల చిత్త మెంతమాత్రము ? ‘అంగారసదృశీ నాతీ ఘృతకుంభసమః పుమాన్ । తస్మాన్నారీషు సంసర్గం దూరతః పరివర్జయేత్’ అనఁగా, స్త్రీ నిష్కవంటిది, పురుషుఁడు నెయ్యివంటివాఁడు, నిష్క నేతిని ఎట్లు భక్షించివేయునో అటులే స్త్రీ పురుషుని స్వరూప నాశనము చేసేయును; ఆ కారణము చేత స్త్రీ సాంగత్యమును పరిత్యజించవలయును. భక్తిమార్గము నొందుగనివాఁడు, పరింపఁదగిన ఈ స్త్రీ సాంగత్యమునందే తగులుపడి నాశము నొందుచున్నాఁడని భావము.

‘పరహింసా...భాషించెదరయ్యా’ ఇత్యాదులు, ‘ఓరహింస’ ‘అన్యశంస్యం పరోధర్మః’ అనగా, ఇతరులను హింసపెట్టక యుండుట ధర్మములూ దుత్తను మైనదని చెప్పబడియున్నది. ఇట్టి ధర్మము ననుసరించనివాడు, ‘బైడాలప్రతికో జ్ఞేయో హింసస్సర్వాతిసంధకః’ అనునటులు పిల్లియొక్క స్వభావము గలవాడై మహా సరకములను బొందుచున్నాడు. ఇట్టి పాప పేతువైన పరహింసను చేయుచున్నారే యుచుచున్నారు.

‘ఓరమానవాపవాదము...పరభాషా’ అనుటచే, ‘పరరంధ్రేషు జాత్యంతాః పరదాదేష్వపుంసకాః । కరీవాదేషు యే మూక్తాస్తేఽతీవ దయితా మమ’ అనగా, ఎవడు ఇతరుల దోషముల యందు జాత్యంధుడో (చుట్టూ గుడ్డియో), ఎవడు ఇతరుల స్త్రీ విషయమునందు నపుంసకుడో, ఎవడు ఇతరుల నిందించుటయందు మూగివాడో వాడు నాకు మిక్కిలి ప్రీతిమైనవాడని భగవంతుడు చెప్పియున్నాడు. అట్లుండినను పండితు లనమిచుకొని యుండు నీ మూర్ఖులు ఈ అధర్మ కార్యములనే చేయుచున్నారని భావము.

‘అన్యధన’ అనుటచే, ‘ఈశావాస్య మిదగ్ం సర్వం యత్కించ జగత్యాం జగత్’ శ్రేష్ఠ

త్వక్షేప భుంక్షిథాః! రా మృడ కస్యచిద్దనం' అని ఈశావాస్కానిషత్తులో, ఏ అణువుగాని మహాత్ముగాని ఈశ్వరునిచే వ్యాప్తమై వాని సొమ్ముగ నుండుటచే బిరులసొమ్ము నవహరించుట భగవంతుని సొమ్ము నవహరించిన యటులే యని చెప్పబడియున్నది. అట్లుండెను కరధనముల కానకడి అబద్ధ మౌడచున్నారనుచున్నారు.

‘కరజీవనముల కన్యతమే భాషించెదరు’ అనుటచే, ‘రాగాద్యపేతం మృదయం వాగదస్తానృతానినా । హింసాదిరహితః కార్యః కేశవారాధనం త్రయమ్’ అనగా, శరణేనిహృతయమాను, అబద్ధములేనివాక్కును, ఇతరులను హింసపెట్టని శరీ మునుభగవంతునికిఁ దృప్తి నొందించునట్టివిగ నన్నవి. అట్లుండెనను మనుజుఁడు దురాశచే నితరుల జీవనమును తన లాభార్థముగఁ బోగొట్టుటకై అబద్ధములాడి అకార్యమును కార్యముగ చేసికొనుచున్నాఁడే! ఇదియేమి అన్యాయమని అయ్యగారు శ్రీరామునిలోఁ దెలిపి ఆశ్చర్యము నొందచున్నారని భావము.

ఉదయరవిచంద్రిక రాగలక్షణముః— ఔడవరాగము. 22 - వ మేళము భరహరప్రియ

జన్మము. ఋషభద్రై వతములు వర్జ్యము. సాధారణ గాఢార కైశికీ నిషాదములు రాగచ్ఛాయా
స్వరములు, ఎల్లక్కడును గానము నేయదగినది.

ఆరోహణము.

స గ మ ప ని సే

అవరోహణము.

సే ని డ తు గ స.

ప. ; ; * సద్దిసా - గమపామా

| పా ; - మప

||

; ; * ఎం. త - సే. . ర్చి

| స ; - సెం.

||

పమగా, స * మపమగసా ; ద్వి

| సా, సా, - గరు

||

స. . . * సెంత. . వా ; ర

| రై, స, - గాం

||

పమగా, స *

లే. . . * (ఎంత)

అ. ; ; * పాణిసా ; సా

| సీసీ ; - సా

||

; ; * సంతతం ; బు

| క్రి. ; - కాం

||

| త - స్వాం. త

శ్రీ త్యాగరాజు

౨౪౪

[హృదయము]

కుటుంబము ;	*	పుట్టెనుగనా నీ	సోసో ; - పటి	సోని - పా ; మా	
ని . .	*	దాంత . . మే న	మా, ర్న ; - చిం	త్త - లే ; ని	
పమగా, న	*				
వా . . ,	*	(రెండువేర్వేరు)			
ద. ;	*	పాపాపా ; మా	సామా, - మా	; మా - మామా	
;	*	ప ర మిం ; సా	ప ర ; - భా	; మా - ప ర	
పమగా	*	మపపగనా ; సా	సన్నినీ ; - నీ	సా - గవపామా	
ధంన	*	ప . ర . మా ; న	వా ; - ప	. - వా . . .	
సాపా	*	సానీసా ; సా	నినినీ ; - సా	గా - సేగపాపా	
ద .	*	ప ర తే . త	ని . . ; - యి	ల - కి . న్న	
కుటుంబము ;	*	పుట్టెనుగనా ; నీ	సో, సో ; - ప ని	సోనిపా ; మా	
మే . .	*	భా . మిం, చె ; ద	ర , యాత్రి - తాత్రి	గ . రా ; జ	

పమగా, సా *

ను. . , త *

(ఎంతశోభన)

అవతారిక:— ఈ కీర్తనమునందు దయ్యిగాను, శ్రీరా ! అదిపురుషుడవై పరమ పాపనశ్చ రక్షకత్వమును బడసియుండు నీకు నామోద దయగలుగకుండుకు కారణమేమి ? అరు చున్నారు.

(58) ఫలమంజరి - ఆది.

ప. సనాతన పరమపావన - ఘనాఘనవర్ణ కమలనయన (స)

అ. తననాఁడను నభిమానము - దైవమైన నీకేల గల్గెదో (స)

చ. రాహుధిపాన్వయ సాగర - రాజాస్థివై వింశిల్లినఁ
జేజరిల్లఁగాఁ గృపఁజూతువే - ఈ జగమునఁ ద్యాగరాజసన్నుత (స)

అర్థాభిప్రాయము

సనాతన - పురాణ ప్రపంచమున నానాభావములు
 పరమేశ్వర - నీలకేసరియగు వజ్రవర్ణుని
 కమలమయ - కమలమయవర్ణుని కన్నుల నానాభావములు
 తనవారును - నీ సౌందర్యమును భజించును
 అభిమానము - స్త్రీతి
 దైవమైన నీకు - రక్షకులగు నుండు నీకు
 విలకలుగదో - ఎందుకు కలుగక పోయినదో
 (సనాతనా)

రాజాధిపా...రాజు

రాజాధిపా - రాజుల కధిపతులైన చక్రవర్తులయొక్క

విశేషార్థము

భక్తులైన శరణాగతి

చేసి నాను శరణమున నొచ్చినవాడు అందఱకును

కన్యయు సాగర సముద్రమునకు
 రోజు చంద్రుడు
 నీవు వి - నీకై
 విలసిల్లితి - ప్రకాశించుచున్న యెడల
 తేలికలగు - వాగు
 కృప - దయతో
 మాకుపుష్ప - మామనము
 ఈ జగమునకు - ఈ జగమునందు
 లోక రాజునైతి - లోక రాజునైతి
 రామా రామా (సనాతనా)

గొప్పవాడైన భగవంతుడే యను నెఱుకతో నుండవలయును ; ఈ కీర్తనమునందుఁ గల, 'సనాతనా...కరమపావన' మన్నగు విశేషణములచే అచ్యుతాదు, తాము శరణువొచ్చినవాఁడు భగవంతుడే యని నిరూపించుచున్నారు.

'సనాతనా' అనుటచే 'తస్యైకస్య మహత్త్వం హి సప్తైకః పురుష స్కృతః' మహాపురుషశబ్దబ్రాస బిభర్త్యైకస్సనాతనః' అనఁగా సనాతనుడైనవాఁడు బిక్కఁడుగ నుండి మహత్త్వమును వహించి మహాపురుషుడను పేరును బడసినవాఁ డనియును ; 'కరమపావన' అనుటచే, భగవంతుని పాదతూళనముచే క్షవిత్రమైన గంగాజలమునే, 'తడంబు పరయా భక్త్యా దధాగ శిరసా హరః' పావనార్థం బటామధ్యే యోగ్యైస్త్యవధారణాత్' అననటులు, పరమశివుఁడు తాను పావనుడగుటకై శిరసుందుండు జటలలో వహించి నందువలన, భగవంతుఁడు పరమపావనుడనియు ; 'ఘనాఘనవర్ణ' అనుటచే, ప్రకీర్ణము నొనరు చూడకయే మేఘము వర్షించి సస్యములను కాపాడునటులు పరమాత్ముఁడు తన నిర్వేత్తుక కృపాఃటాత్మముచే కృపారసమును వర్షించి జీవుని కాపాడువాఁ డనియు ; 'కమలనయన' అనుటచే, 'గంభీరాభస్యముఁడూర్భత, సుమృష్టసాళ రవికరవిఃసిత పుండ

చీకదళామలాయ తేక్షణః' అనగా, లోతైన నీటియందు మొలచినదియను, అందమైన నాళము సంపండు నదియను, సూర్యనియొక్క కీరణములచేత వికసించు జేయబడినదియు నైన తామర పువ్వుయొక్క ఒళములవలె నిర్మలముగను విశాలముగను నుండునట్టి కేత్రములు గలవాడై, 'సర్వసత్త్వమనోహరః' అనుటలు సమస్త జీవకోటులయొక్క మనస్సు నాకర్షించువాడనియు నిరూపించుచున్నారు.

‘తనవాడను అభిమానము దైవమైన నీకేల గలుగదో’ అనుటచే, శ్రీరామా! ‘అన్యశంస్యం కరోధర్మస్వత్త ఏవమయా శ్రుతః’ అనగా, ఇతరుల దుఃఖమును జూచి సహించకుండుటయే పరమ ధర్మము, అని నీవే చెప్పియున్నారు; అట్టి నీ కిప్పుడు నాయు దభిషాసము లేక పోవుటకు కారణమేమి యనుచున్నారు; అనగా, నా దుఃఖములను పోగొట్టి నన్నేగా నీవు కాపాడుటకు సిద్ధముగ నే యున్నారు. ‘మమైవదుష్కృతంకించి సృహదస్తి నసంశయః’ అని సీతాదేవి చెప్పినట్లు నాయం దేమో పాపమున్నదని తలంచుచున్నానని భావము.

‘రాజాధిపాన్యయ...తేజఃల్లగా కృతజ్ఞాతువే’ అనుటచే, శ్రీరా. నేనెంత పాపిగ

నుండినరు, 'రాజాధిరాజ సృష్టేహం విష్ణుర్భుచ్చాను మహాన్ ఈశ్వరంతం విజానీమ సృషి తాస ప్రజాపతిః' అనుకటలు, రాజాధిరాజుగను తండ్రిగన, బ్రహ్మగను, నిరంకుశ స్వాతంత్ర్యము గలిగియుండు సీన్రసన్న కాపాడఁ బూనినచో నిన్నాక్షేపించు వా రెవరు? అట్లుండియు సీవేల కాలహరణ మొనర్చెదవని ప్రార్థించుచున్నాడని భావము.

ఫలమంజరి రాగలక్షణము:—ఇది వక్రపాదవ నక్ర సుపూర్ణ రాగము. 22-వ మేళము ఖరహరప్రితు జన్యము. సాధారణ గాంధార శుద్ధమధ్యమమును అల్ప పంచమమును రాగ చాప్రయాస్వరములు. ఆరోహణమునందు పంచమము నక్రము. అవరోహణమునందు గాంధారము నక్రము. ఎల్లప్పుడును గానము శేయదగినది.

ఆరోహణము.

అవరోహణము.

స గ మ ప డ సే.

సే ని ధ ప మ గ మ రి సు.

ప ; ; ; * సాగా ; ; -
: : : * స సా ; ; - త

హే ; ; మధ పగా ; - మా ||
సా ; ; పర , మహా ; - ప , , ||

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

583

ప్రకటనలు.

[illegible]

27
 *
 28
 29
 30

పదుగమరిన * పదుదా ; - నిక్షపన
న... * మ్మదా ; - ధున.

 $\frac{1}{\sqrt{2}} \begin{pmatrix} 1 & i \\ 0 & 1 \end{pmatrix}$

* పురుషుడు

$$\begin{pmatrix} \gamma_2 \\ \gamma_2 \\ \gamma_2 \\ \gamma_2 \end{pmatrix} \quad \begin{matrix} * \\ \vdots \\ \gamma_2 \\ \gamma_2 \end{matrix}$$

၁၇	၁၈	၁၉	၂၀	၂၁	၂၂	၂၃	၂၄	၂၅	၂၆	၂၇	၂၈	၂၉	၃၀	၃၁	၃၂	၃၃	၃၄	၃၅	၃၆	၃၇	၃၈	၃၉	၄၀	၄၁	၄၂	၄၃	၄၄	၄၅	၄၆	၄၇	၄၈	၄၉	၅၀	၅၁	၅၂	၅၃	၅၄	၅၅	၅၆	၅၇	၅၈	၅၉	၆၀	၆၁	၆၂	၆၃	၆၄	၆၅	၆၆	၆၇	၆၈	၆၉	၇၀	၇၁	၇၂	၇၃	၇၄	၇၅	၇၆	၇၇	၇၈	၇၉	၈၀	၈၁	၈၂	၈၃	၈၄	၈၅	၈၆	၈၇	၈၈	၈၉	၉၀	၉၁	၉၂	၉၃	၉၄	၉၅	၉၆	၉၇	၉၈	၉၉	၁၀၀
----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

Y3
..
h
Y2
Y2
*
..
..
..

$\frac{p}{\sqrt{2}}$	$\frac{r}{\sqrt{2}}$
\cdot	\cdot
$\frac{p}{\sqrt{2}}$	$\frac{r}{\sqrt{2}}$
$\frac{p}{\sqrt{2}}$	$\frac{r}{\sqrt{2}}$
$\frac{p}{\sqrt{2}}$	$\frac{r}{\sqrt{2}}$
\cdot	\cdot
\cdot	\cdot
\cdot	\cdot
$\frac{p}{\sqrt{2}}$	$\frac{r}{\sqrt{2}}$

၁၃
၁၄
၁၅
၁၆
၁၇
၁၈
၁၉

* పదునూరు

$$\begin{pmatrix} \sqrt{2} \\ \frac{1}{\sqrt{2}} \\ \frac{1}{\sqrt{2}} \\ \sqrt{2} \end{pmatrix} \quad \begin{matrix} * \\ \vdots \\ \vdots \\ \vdots \end{matrix}$$

100

100

$\frac{P_3}{P_2}$
 $\frac{P_3}{P_2}$

— ୧୫ —

$\frac{1}{2}$
 $\frac{1}{3}$
 $\frac{1}{4}$
 $\frac{1}{5}$
 $\frac{1}{6}$
 $\frac{1}{7}$
 $\frac{1}{8}$
 $\frac{1}{9}$
 $\frac{1}{10}$
 $\frac{1}{11}$
 $\frac{1}{12}$
 $\frac{1}{13}$
 $\frac{1}{14}$
 $\frac{1}{15}$
 $\frac{1}{16}$
 $\frac{1}{17}$
 $\frac{1}{18}$
 $\frac{1}{19}$
 $\frac{1}{20}$
 $\frac{1}{21}$
 $\frac{1}{22}$
 $\frac{1}{23}$
 $\frac{1}{24}$
 $\frac{1}{25}$
 $\frac{1}{26}$
 $\frac{1}{27}$
 $\frac{1}{28}$
 $\frac{1}{29}$
 $\frac{1}{30}$
 $\frac{1}{31}$
 $\frac{1}{32}$
 $\frac{1}{33}$
 $\frac{1}{34}$
 $\frac{1}{35}$
 $\frac{1}{36}$
 $\frac{1}{37}$
 $\frac{1}{38}$
 $\frac{1}{39}$
 $\frac{1}{40}$
 $\frac{1}{41}$
 $\frac{1}{42}$
 $\frac{1}{43}$
 $\frac{1}{44}$
 $\frac{1}{45}$
 $\frac{1}{46}$
 $\frac{1}{47}$
 $\frac{1}{48}$
 $\frac{1}{49}$
 $\frac{1}{50}$
 $\frac{1}{51}$
 $\frac{1}{52}$
 $\frac{1}{53}$
 $\frac{1}{54}$
 $\frac{1}{55}$
 $\frac{1}{56}$
 $\frac{1}{57}$
 $\frac{1}{58}$
 $\frac{1}{59}$
 $\frac{1}{60}$
 $\frac{1}{61}$
 $\frac{1}{62}$
 $\frac{1}{63}$
 $\frac{1}{64}$
 $\frac{1}{65}$
 $\frac{1}{66}$
 $\frac{1}{67}$
 $\frac{1}{68}$
 $\frac{1}{69}$
 $\frac{1}{70}$
 $\frac{1}{71}$
 $\frac{1}{72}$
 $\frac{1}{73}$
 $\frac{1}{74}$
 $\frac{1}{75}$
 $\frac{1}{76}$
 $\frac{1}{77}$
 $\frac{1}{78}$
 $\frac{1}{79}$
 $\frac{1}{80}$
 $\frac{1}{81}$
 $\frac{1}{82}$
 $\frac{1}{83}$
 $\frac{1}{84}$
 $\frac{1}{85}$
 $\frac{1}{86}$
 $\frac{1}{87}$
 $\frac{1}{88}$
 $\frac{1}{89}$
 $\frac{1}{90}$
 $\frac{1}{91}$
 $\frac{1}{92}$
 $\frac{1}{93}$
 $\frac{1}{94}$
 $\frac{1}{95}$
 $\frac{1}{96}$
 $\frac{1}{97}$
 $\frac{1}{98}$
 $\frac{1}{99}$
 $\frac{1}{100}$

$\sqrt{2}$

$\frac{P}{V} = \frac{R}{V}$

29. 10. 1950

శ్రీ లక్ష్మీకాండము

పద్యము

[పాదములు]

శ్రీ ; ; ; * పా , మ - గా , మా
 ; ; ; * రా , . - జా ; ధి
 పా ; ; * నిధిపముగా ; మా
 ర ; ; * రా . . జా , ధి
 పా ; ; * మధిసే - నినిధాపా
 ర ; ; * రా . జా - నీ . . .
 శ్రీమద్రామణ్యము ; రిసే
 శ్రీ * శ్రీ జరి ; ల్ల
 ధా , పా , * నిధిపము - పాపాపా
 శ్రీ , . , * శ్రీ జరి . . గ ము న
 శ్రీమద్రామణ్యము
 శ్రీ * (సూత్రము)

	సాగా ; మా	
	యాపా ; గ	
	"	
	"	
	పాగా ; మా	
	ల ని ; ల్ల	
	శ్రీసే ; నీ	
	పాపా ; తు	
	పాపా ; మా	
	జ . స ; న్న	

శ్రీ త్యాగరాజ]

[హృదయము.

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునందు అయ్యగారు, శ్రీరామా! నిన్ను దర్శించుట యం దాశో గలవాడనై, నీయాజ్ఞా రూపమైచ శాస్త్రముల ప విరోధముగ నుండు కార్యములను మాని నిన్నే కీర్తించుచున్న నా మనవిని విని నన్ను రక్షింపుచుచున్నారు.

(59) జయనారాయణి - ఆది.

ప. మనవిని వినుమా - మఱవ నమయమా (మ)

అ. కనుగొనగోరి దుష్కల్పనమానితిః - గనికరమున నినుఁ బాడుచున్న నా (మ)

చ. పరులకు హితమగు భావనగాని - చెఱచుమార్గములను చింతింపలేరు
పరమదయాళుర భక్తమనోహర - ధరాధిప కరార్చిత త్యాగరాజు (మ)

[ప్రతిపదార్థము.

నా - నాయొక్క-

మనవిని - విన్నపమును

భినుమా - అలక్షింపుమా

కనుగొనగోరి - నిన్ను సేవించుటకు

కోరి - ఆసగొని

దుష్కల్పన - గుమ్మరి తములను

మానిత - విడిచిపెట్టితిని

కనికరమునక - అత్తయి ప్రి

నినుక - నిన్ను

పాడుచున్న - కీర్తింపు పన్న

నా - నాయొక్క

(మనఃని వినుమా)

మరులకు పితము అగు

భావనకాని - తలంపే ని

ఇతరులకు మంచిదగు

పెరిచుమాగుమును - చెడుపు చేయ న్నోపును

చింతింపలేను - ఎంతమాత్రము తలపోయను

పరమ కయోకర - అ. స్వంతము ప్రితిని చేయువాడౌ

భక్తవనోహర - భక్తుల వనస్సును అపహరించువాడౌ

ధరాధిపా - భూమికి అధిపుడౌ

కరార్చిత త్యాగరాజు - కరములచే నర్పించుచు త్యాగ

రాజాయొక్క

(మనఃని వినుమా)

విశేషారము: - 'మనఃని...పాడుచున్నా' అనుటచే, శ్రీరామా! 'పరాజుభావాం గోవిందే విషయాస్తక్త శీతసామ్ | తేషాం తత్పరమం బ్రహ్మ దూర్వాదూరతరే సితమ్ || తస్య యత్సేవన గోవిందే యే నరాన్యస్తచేతసః | విషయత్యాగినస్తేషాం విజ్ఞేయం చ తదంతిక్తే' అను నటులు, విషయముల, పం దాశగలిగి యుండువానికి భగవంతుడు చాలా రమునందుడు వాడనియు, భగవంతుని పం దే షేర్పబడిన, షనస్సుగలవాడికి ఆ భగవంతుడు చాల సమీపమున

నున్నవాడనియు నుండుటచే, నేను దుష్కల్పమును కూని, 'నడేవ న ప్రాణాక్...విష్ణాః స మిదం' అనునటులు నీ కైంకర్యములకు విరోధముగ నుండు శరీరముగాని ప్రాణముగాని మంత్రోయుగాని కేయిః ధముల నశించి పోనీ యని తలంపుగలిగి, 'తవ స్మారం గుణగణ మితీచ్ఛామి గతభీః' అనునటులు, నీ కల్యాణగుణములనే తలంచి తలచి భయములేనివాడనై యుండుటకు కోరుచున్న నా మనవిని విని నీ దీప్యముగ శసేన నొసంగుచును చున్నారని భావము.

'పరులకు హితముగు భావన...త్యాగరాజు మనవిని 'నుమరా' అనటచే, శ్రీరామా! 'అహింసా పరమో ధర్మః' అనునటులు, ఇతరులకు మేలుచేయుక పోయినను కీడు చేసి గలను హింస పెట్టఁగూడ దనునది గొప్పధర్మమని చెప్పియుండుటచే ఆ యొక్క ధర్మమును మూలముచున్నాడను. ఈ యొక ధర్మమునకై నీకెట్టి నాసేవ గలుగును? అనుడువేని, 'డయంధో నిరవధికవత్సల్యజలధే' అనునటులు, నీ ప్రయాసముడ్రడనై, కీనబంధునై, తిలేని వాత్సల్యముగలవాడనై యున్నావు; 'విపూణా మపి పత్సలః' అనునటులు, శత్రువుల యనిగిరి యుండువాడవు; శత్రువుల యపరాధములే నీకు వాత్సల్య సముద్రమునందు బనిగి

నశించి పోవుచుండగ నీదుమిత్రుడైన నా యపరాధములందు మునుగగ ౨డునా? ఇక కృపా పశుడై నాకు సేవ యొసగరాదా? అనుచున్నారని భావము.

జయనారాయణి రాగలక్షణము. ఇ = హడన సంపూర్ణ గాగము ఖరహరప్రియ జన్మము. సాధారణ గాంధార చతుశ్శ్రుతి దైవత రాగచ్ఛాస్వరములు. ఎల్లవృక్షును గానము శేయడగినది.

ఆరొహణము.

సరి గా మ ప ధ స.

అవరోహణము.

స ని ధ ప మ గ రి స.

ప. 1.	;	*	మ గా - రి గా - చూపా - స్థా;	; - చు గా - రి గా	మాపాశు - గమ	
	;	*	మ న - విని - వి చు - మా;	; - చు న - విని	వి నుమా. - . .	
2. పాదప	*		" - నీనిధ	ధప -	మాపా - సాస్థి	
...	*		" - మా.	. -	వి ను - మా. .	

5. భవ	*	మాగరి - పా ;	భవ - భవ - భవ	భవ - భవ - భవ	భవ - భవ - భవ
..	*	విను - మా ;	విను - మా ;	విను - మా ;	విను - మా ;
భవ	*	మగా - రిగా - మాపా - పా ;	మగా - రిగా - మాపా - పా ;	మగా - రిగా - మాపా - పా ;	మగా - రిగా - మాపా - పా ;
..	*	మన - విని - విను - మా ;	మన - విని - విను - మా ;	మన - విని - విను - మా ;	మన - విని - విను - మా ;
అ.	;	పధా - పధా - హే ; సాసా	పధా - పధా - హే ; సాసా	పధా - పధా - హే ; సాసా	పధా - పధా - హే ; సాసా
	;	కను - గోన - గో ; రి .	కను - గోన - గో ; రి .	కను - గోన - గో ; రి .	కను - గోన - గో ; రి .
	;	పధా - పధా - హే - పధసేరి - రీగరి	పధా - పధా - హే - పధసేరి - రీగరి	పధా - పధా - హే - పధసేరి - రీగరి	పధా - పధా - హే - పధసేరి - రీగరి
	;	కను - గోన - గో . రి - మా .	కను - గోన - గో . రి - మా .	కను - గోన - గో . రి - మా .	కను - గోన - గో . రి - మా .
	;
	;
	;	సిమా - గోపా - రీగా - గరిరీ	సిమా - గోపా - రీగా - గరిరీ	సిమా - గోపా - రీగా - గరిరీ	సిమా - గోపా - రీగా - గరిరీ
	;	కని - కర - మన - నిన్ను	కని - కర - మన - నిన్ను	కని - కర - మన - నిన్ను	కని - కర - మన - నిన్ను

ధ ప *

.. *

(వన

చ.

;

*

పపా - పపా - మావగ - రిగమా

;

;

;

పధస - నితా

;

;

;

గపపప - గరితీ

||

;

*

పరు - లరు - పిరి - పుగు

;

;

;

పభా - పభా - రిగమా - గారీ

;

;

;

రిగమా - పాపా

||

;

*

పెరి - చుమా - గ్గమా - లను

;

;

;

చే - చిం - తింద

;

;

;

చే. . . . ను

||

;

*

పధా - పధా - పా - కీకీ

;

;

;

సే - సే - రీ - గా

;

;

;

రిగమా - పాపా

||

;

*

పరు - పరు - పా - కర

;

;

;

సే - సే - రీ - గా

;

;

;

రిగమా - పాపా

||

;

*

పిపా - గిపా - కీకీ - గిరీ

;

;

;

కీకీ - కీకీ - రీ - గా

;

;

;

గిరీ - గిరీ - సీనిధ

||

;

*

పరా - పరా - పరా - రిపా

;

;

;

తా. . . . గ. రా

;

;

;

జా.

||

ధ ప

.. *

(వన

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దత్యుగౌరు శ్రీరామ భక్తియను పత్రవర్తి పదవియందుఁ గలుగు ఆనంద విట్టిదని చెప్పటకు సాధ్యము కానిది యనుచున్నారు.

(60) శుద్ధఙ్గాళ - అది.

ప. రామభక్తి సామ్రాజ్య - మే మానవులకభ్యేసో మనసా (రా)

అ. ఆ మానవుల సందర్శన - మశ్యంత బ్రహ్మసందమే (రా)

చ. ఈలాగని వివరింపజేయు - చాలస్వానభవవ్యేమే
లీలాస్మృజ్య త్తయమహ - నోలాపాల త్యాగరాజనుతమగు (రా)

[తీపదాము.

మనసా - ఓ మనసా

రామభక్తి సామ్రాజ్యము - రామభక్తియను పత్ర

పత్రికదలి

1 మానవులకు - ఎట్టి మనస్సులకు

2 భక్తి ఓ చిక్కినదో

3 మానవుల (రామభక్తి యట్టిది) అట్టి మానవుల

యొక్క-

గుండర్పము - నుంచి నేవ
అత్యంత బ్రహ్మాండము ఏ-మిదల
(రామభక్తి)
ఈలాగని-(అ యానందముయొక్క పరిమితి) ఇటువంటిదని
వివరింపలేదు - ఇచ్చి చెప్పలేను
చాల స్వామిభక్త వేద్యమే - అది యెంతయు ఆత్మీయ
భవమువల్లనే యెటుంగఁ దగినయది

‘నీలా...మూస
నీలా - భగవః క్రిష్ణచే
సృష్ట - కల్పితంబులైన
జగత్ప్రాయమున - ముఱ్ఱముఁ
కోలాహల త్యాగరాజ వినుత - తుతుహలముతోఁ
గుండుకొన్న త్యాగరాజుడే నియాడఁబడు
(రామభక్తి సామ్రాజ్యము)

విశేషార్థము:—‘రమ్యతే యోగినోఽనంతే సత్యానందే చిదాత్మని । ఇతిరామపదేనా సౌ
పరబ్రహ్మభిషీయతే’ అను వాక్యముచే, శ్రీరామాఁడు పరబ్రహ్మ మనియే యెఱుంగఁదగినవాఁడు.
‘బ్రహ్మాదయాన్మరా స్సర్వే విష్ణుమా రాధ్యతే పురా । స్వం స్వం కదమనప్రాప్తః కేశవస్య ప్ర
సాదతః’ అనఁగా, బ్రహ్మాది సమస్తదేవతలును భగవదా రాధముచేతనే వాఁవారి పదములను
బడసినారని, నృసింహ పురాణమునందు చెప్పఁబడినది. కర్మకాండమునందు, ‘నిత్యమర్చయశే
దేవ కం దేవ మధికం తవ । యస్మాద్ధానస మవ్యగం కృత్యా త్రిభువనేశ్వర ॥ జపహోషణ

సమస్కారై స్తం పదస్య తథాపయూ' అనగా, త్రిభువేశ్వరుడు గుండ్రమూర్తి! నీవు నీకన్న గొప్పవాడగు ఏదేవునిగుఱించి జడవోము సమస్కారాదులను చేయుచున్నావు ఆ దేవుని నా కేఱుంగఁజెప్పము అని పార్వతి యడిగినందుకు, 'అష్టానారస మగ్నానాం సర్వేషామార్తసామయమ్! విష్ణురర్మోడుప శ్రీమీమా నుత్తరార్థ ముదాహృతః' అనగా, శ్రీలక్ష్మీ సమేతుడైన శ్రీమన్నారాయణుండు ధర్మార్థమైన తేవ్యగనుండి అందజను భవసాగరముననుండి తరింపఁజేయువాడు వానికి నేను సమస్కరించుచున్నాను, అని బదులు చెప్పెను. మఱియొక సమయంబున ఏది నామములలో శ్రేష్ఠమైనదని యడిగిన పార్వతికి, 'శ్రీరామరామ రామేతి రమే రామే మనోరమే । సహస్రనామ తస్త్వల్యం రామనామ పరాననే' అని శ్రీరామనామమే శ్రేష్ఠమైనదని పరమశివుడు బదులు చెప్పెను. శ్రీరాముడు హనుమంతునకు వైకుంఠరచదవి నిచ్చుటకై యడిగినప్పుడు ఆంజనేయుడు, 'స్నేహో మే పరమో రామ త్వయి నిత్యం ప్రతిష్ఠితః । భక్త్యా నియహితా పీఠ భాషా నాన్యత్ర గచ్ఛతి' శ్రీరామా! నాకు నీయందే భక్తి నెలకొనియున్నది ఈ యవతారమునందే ప్రీతియును అధికముగ నున్నది, కనుక నాకు వేఱొదియు నొక పదవి అక్కఱలేదని చెప్పెను, ఇత్యాది తార

ణములచే, అయ్యగారు బ్రహ్మాదిదేవత లందఱకును వారివారి పదముల నిర్విచల రామభక్తిని బడసివట్టి మానవుని దర్శనము బ్రహ్మనందము నిచ్చుననుచున్నారు.

‘ఈలాగని వివరింపలేదు చాల స్వారుభవవేద్యమే’ అనుటచే, ‘యువా స్వాత్మాధు యువాధ్యాయకః । ఆశిషో ద్విఃప్రో బలిష్ఠః । తస్మై య సర్వా విత్తస్య పూర్ణా స్మార్త్ । స వీణో మానుష ఆనందః’ అనగా యౌవనకాలమునందే సాంగాధ్యాయిగ నుండుట, చిరంజీవి గను దృఢగాత్రములు గలిగి అరోగియై యుండుట, భూమియందుఁ గల సమస్త సంపదలచేతను సమృద్ధి నొందియుండుట అనునది మరుష్యానందముయొక్క పరిమితి. ఈ పరిమితినుండి నూఱు నూఱుభాగములుగ, మానవసంపదము, మనుష్యగంధర్వానందము, దేవానందము మున్నగు ఆనందములు మెచ్చిపోవుచుండును. శ్రీరామ భక్తిచేఁ గలుగు ఆనందమన్ననో పరిమితిలేనిదియై అనుభవించినకొలది అధికముగ వృద్ధి నొందుచున్నదియై యున్నదని అయ్యగారు ప్రకటించుచున్నారని భావము.

శుద్ధబంగళ రాగలక్షణము :- జౌడవ వక్రపాదచరాగళ , చతుశ్శ్రుతి ఋచక్ సాధా.

రణ గాంధారములు రాగచ్ఛా యాస్వరములు. 22వ మేళము రహరప్రియశస్యము ఎల్లప్పుడు ను గానము నేయఁదగినది.

ఆరోహణము

అవరోహణము.

స రి మ ప ధ సా.

స ధ ప మ రి గ రి స.

మారిగరిస - రిగరిసధ - గగరిసధ. మొదలగు ప్రయోగములు రాగ రంజకమైనవి, ముత్యము

రిగరిస - మారిగరిస - రిగగరిస అను మధ్యమ ఋషభ గా, ధార ప్రయోగమువలననే

ఈ రాగము రక్తి : జెందుచున్నది.

ప. ;	*	ధాసాసా - రి ; రి ;		రిగా - గరిస	
,	*	రా . మ - భ ; క్తి ;		ప్రూ - జ్య.	
2	సధ *	సా ; సారీ ; - సరియా		"	
.. *	రా ; మభ ;		"	"	

3	సద్ద *	”	”	రి - రిమవధపతు	”	”
	.. *	”	”	” - సా . . .	”	”
4	” *	సా ; సారీ ; - సరియప	”	ధా - పరవధపతు	”	”
	” *	రా ; మధ ; - క్తి . .	”	” - సా . . .	”	”
5	” *	”	”	ధా - పరవధసా	ధసేధప - మరిగరి	”
	” *	”	”	” - సా . . .	ప్రూ . . - జ్య . .	”
6	” *	సా ; సారీ ; - సరియప	”	ధసే - రిగరి - సరిస	”	”
	” *	రా ; మధ ; - క్తి . .	”	” - సా . . .	”	”
	” *	పాపా , మ - రిమరిమ - పవసా	”	” - మవధ - పవతు .	రి ; - గ రిస	”
	” *	మేమా , . - న . పు . - ల . .	”	” - క . . - ధై .	నో ; - మస	”
7	” *	సా ; సారీ ; - సరియప	”	ధసే - రిగరి - సరిస	ధసేధప - మరిగరి	”
	” *	రా ; మధ ; - క్తి . .	”	” - సా . . .	ప్రూ . . - జ్య . .	”

“ * పాపా, మ రిచరిమ - పరపా
 “ * మేమా, - - న. పు. - ల. .
 “ * పా ; పా రీ ; - సరియప
 “ * రా ; మ భ ; - క్తి . . .
 “ * పాపా, మ - రివరి - పరపభ
 “ * మేమా, - - న. పు. - ల. . .

“ *

“ * (రామ)

అ. ; * పాపా ; - పాపా
 ; * పాపా ; - స. పు. ల

2 ; * “

3 ; * “

“ - పభుసే భవమ.
 ; - క. . .
 భసే - రిగీరీ - సీరీస
 . . . - హ - . . .
 భ - రిసా - భవమ
 . . . - క - . . .

- X . .
 నో - మనస.
 భసేభవ - మరగరి
 మా. . - ర్భి. . .
 రీ ; - X లెస
 నో ; - మనస.

“ - మపదాపా
 ; - స. . .

భవపరుపాపా
 ద. . . ర్భన

భవపరు - రిమరిమ

ద. . . - ర్భన.

తై పమ * పాపా, మ - రాదాధా

.. * ల మా, . - సమల

44 " * " "

" * " "

; * కీ కీ ; - సి రీ మూరీ ;

; * మవ్యం ; - త బ్ర . ;

సర్వ *

.. * (రామ)

చ. ; * హాపా - పమరీ - పమరీ

; * ఈ లా - క . ని - చి . వ

; * కీ కీ ; - సరియోరీ

; ని చాల ; - స్యా . -

; - పనసేధపరు

; - సు

| " "

| " "

| ; - హా , ధపరు

| ; - హ్యే నం .

| కీ, క - గరిశా -

| రి, . - . ప -

| ; - రిరుపగపరు

| ; - ను, భ. వ .

పనసేధ - హాసేధ

ద. . . - ర్యవ .

" - హాసే

" - ర్యవ

క్రిగా - గరిశా

ద . - మే . .

సరిసర్వ - హాసా

లే. . . - . ను

క్రిగా - గరిశా

లే. - ద్య. మే

శ్రీ త్యాగరాజ

4

సా * పాపా, మ - దా ; దాదా
 . * చీ లా, . - స్త్ర ; వజ
 పర* . " "
 . * " "
 పరు* " "
 . * " "
 పరు* " "
 . * " "
 ; * కీ కీ ; సరిమా - తీ ;
 ; * కోలా; మా, ల - తాన్ద్ర,

సద *

(రామభక్తి)

[హృదయము.

ధ పపరు - పా ;
 యము - న ;
 ద ధపరు - రియరిరు
 యము - న . . .
 ప ధసేధ - సోసేధ
 యము - న . . .
 ప ధసేధ - సోసేధ
 యము - న .
 రిగా - న లిస
 నుత - మా .

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, శ్రీరామా! భక్తియను గంధమేలేని పామరుల సమాహారములో నన్ను వైచి వేడుక చూచుచున్నావే! ఇదియేమి? నా జన్మాంతరపాపమా! అని నొచ్చుకొనుచున్నారు.

(61) శుద్ధబంగాళ - అవి.

బ. తొలిసే జేసిన పూజాఫలము - దెలిసెను నాపాలిదైవమా (తొ)

అ. పలువిధములనే దలచి కరగగా - పలుకక నీట నేనిటుకాగ (తొ)

చ. సరివారలలో జేకచేసి యు - కరపాపకులను పొరుగునజేసి

హరిదాస రహిత పురమునజేసి - దలచిబాకకుండగ ద్యాగరాబార్చిత(తొ)

ప్రతిపార్థము.

నాపాలిదైవమా - నాపాలి శ్రీరామా

తొలి-మునుపు, పూర్వజన్మమునందు

నేక జేసిన - నే నొకరిన

పూజాఫలము - పూజలయొక్క ఫలము

తేలిసెను - (చక్కగ) తెలియపెట్టెను

(తొలి)

పలువిధములకు - నా విధముల
జ్ఞాన - నేను

తలచి - చింతించి

కరగలుగు - కరగించుచుండగ

పలుకక - బదులు చెప్పక

నీవు అటు - నీవటు (చూచుచుండటం)

నే నీవు - నే నీవు (మొఱుఁజెట్టు ముందుట)

కాగిత - అయినందుకలన

(తొలి నేర జేసిన)

త్యాగరాజార్చిత - త్యాగరాజుచే పూజింపఁబడురామా

విశేషార్థము:—ఈ కీర్తనమునందు, శ్రీరామా! పూర్వజన్మమునందు నేను మంచిపూజలను చేయలేదని తెలియుచున్నది. ఎట్లనిన, అనేక విధములుగ నాదు కొఱతలను తెలిపి మొఱుఁజెట్టు కొన్నను నీవేమో పలుకకయే యున్నావు. నే నేమో ఇట్లు కష్టముల ననుభవించుచున్నాను. నివారణైన దానుల సమూహమునందు నన్ను మాత్రము కరుణించక యెందుకగునా? మంచి

• సరివారలతోకూడ - సమానమైన వారి మధ్యలో
చాకక - చేసి - నన్ను చులకనజేసి
ఉదరపోషకులకు - పొట్ట పోషి కొనువారలను
నా పోషకులకే చేసి - నా ప్రక్కలో చేర్చి
హరిదాస రగిత పురమునకు - హరిదాసులే లేక గూఁ
యందు

చేసి - కాపురము చేయనిచ్చి
దరిజూపకుండగ - మంచిమాగమును నీవుచూపించక
యుండగ

(తొలి నేర జేసిన పూజాఫలము తెలిసెను)

సాంగత్యమును, చూపక పట్టపోసికొనుటకై నీచవృత్తులను చేయవారలను నావ్రక్క చేప్పివెట్టి
తివి. 'యేతు సామాన్యభావేన మన్యంతే పురపోత్తమమ్' తేవై సామంక్షినో జ్ఞేయా సకర్హా స
రాధమా.' అనునటులు పురుషోత్తముడవగు నిన్ను సామాన్యదైవముగ తలచి అధములై సరళిము
లకు పోవువారును, 'యో విష్ణుం సంతతం ద్వేషితం వింద్యాదస్య కేతసమ్' అనునటులు నిన్ను
ద్వేషించి చండాలశ్చమను సంపాది-చుకొనువారుగను, నీ భక్తి కును గంధమేలేని వారుగను
నుండు జనులు నిండిన యొకయూరిలో నన్ను తెచ్చివేసితివి, 'యే ద్విషంతి మహాత్మాసం సస్కరంతి
చ కేశకమ్' । సశేషాం పుణ్యశ్రీరేషు గతి స్సంసర్గిణామపి' అనునటులు, ఎవడు మహాత్ముడైన భగ
వంతుని ద్వేషించునో లేక వానిని స్మరింపకయుండనో అట్టివానిగాని, వాని స సర్గము గలిగిన
వానిగాని పుణ్యశ్రీరములుగూడ కరిశుద్ధుగగా చేయఁజాలవని చెప్పఁబడియున్నది. ఇట్లు హరి
దాస రహితపురమునఁ గాపురము , చేయుటచే స్వరూపనాశము గలిగి నశించుచున్న నా కొక
మంచిమార్గమును చూపకయే నీ పుండుదువేని ఇది నా జన్మాంతర కర్మమనియే గదా చింతిల్ల
వలయును; అని యయ్యగారు తాము సుచ్చుకొని, పరిభక్తి లేనివాని చూచి పరతాపము

శ్రీమద్మహాభారతము.

१२	१२
७२	७२
:	:
१३	१३
४३	४३
:	:
१२	१२
७२	७२
*	*
:	:
१३	१३

*₁ *₁
f₂ •

•	•
1	1
12	12
13	13
*	*
2	2

* *
 55 55

(၁၆)

[illegible]

వ. శ. ధా. - ధవళూ
 పూ. - జా.
 వ. శ. పి. - ధవళూ
 పూ. - జా.
 ధ. శ. ధా. - పా. రూ.
 . . . - జా.

	రీగా - గరిస	
	ఫల - ము .	
	”	
	”	
	రీగా - గరిస	
	. ప - మా .	

	ཐུག་པ་ - སྐུ་ཐུག་ -	
	ར་ཀ་ - ལྟ་ -	
	རི་ - ལྟ་ལྟ་ - ལྟ་ལྟ་	
	ལྟ་ - ལྟ་ - ལྟ་ -	

రిస *

(తొలిసే)

చు ;	*	సరిమా ; - రిగరిస - రీమా	; - పథాపమా		రిగా - గరిస	
;	*	సరివా ; - రుల - లో.	; - జా. క జే		.. - సి..	
సో	*	ధసా - ధసా - రీమా - రిగరి	స - రిమాపథా -		ధసీవధసా ; -	
,	*	ఉ ద - ర పో - మకు - లు.	. - పారుకున -		జే.. సి ; -	
;	*	మపాధసా - పధసీధ - సోసో	; - సీతీ గీతీ		రీగా - గరీతీ	
;	*	పారి దా. స. గ. - వీ త	; - పుగమున		జే. - సి..	
;	*	సీధా-సీధా-ధపమ-పాధా	సో ; ధా - పధ		సి - ధపమ - రిగరి	
;	*	ద రి జాప-కురి - డ గ	త్యా ; గ - రా		. - జా.. - ర్విప్.	
రిస *						
.. *						

అవతారిక:— ఈ కీర్తనమునందయ్యగారు, లోకాపారులైన నారదులను పున్నారు.

27

(62) కానడ - రూపకము.

కు. శ్రీనారద నాదసర - నీదుహభృంగ శుభాంగ

అ. దీనమానరతుక జగ - దీశ భేషసంకాశ

కు. వేదజనితవరవీణా - వాదన తత్త్వజ్ఞ భేద

హర త్రితాపరహిత - వేదరవినుత

యాదవకులజాప్త సదా - మోదిహృదయ

మునివర్య శ్రీద త్యాగరాజ - విరుత శ్రీకర మాంపాలయ

ప్రతిపదార్థము.

శ్రీ నారద - శ్రీ దుయునీ

'నాద' - భృంగ

నాద - నాదకును

సరసీరుహ - తామరపువ్వునందలి

(శ్రీ)

(శ్రీ)

(శ్రీ)

భృంగ - భ్రమరమా
 శుభ్రాంగ - పంగళకరమైన అంగములు గలవాడా
 దీన...రతుక
 దీన - దీనజనులయొక్క
 మాన - మానమును
 రతుక - కాపాడువాడా
 జగదీశ - లోకుల కీర్త్యరదైనవాడా
 భేళసంకాశ - చంద్రసమానువాడా

(శ్రీనారద)

‘వేద...త త్తేజః’
 - త్తేజః
 వేద - వేదమునందు
 జనిత - పుట్టినట్టి
 వర - తాళవలెనైన
 వీణా వాదన - వీణను వాయింనువాడా

త త్తేజః - తత్తేజములను జేరింగినవాడా
 భేదహర - వ్యసనమును భేదగొట్టినవాడా
 త్రితాపరహిత - ఈపరిత్రయము లేనివాడా
 భేషరవినుత - దేవతలచే కొనియాడబడినవాడా
 ‘యాదవ...తా ప’

యాదవ - గొల్లవారియొక్క
 కుల - కులమునందు
 జ - పుట్టినట్టి శ్రీకృష్ణునికి
 అపా - ప్రియమైనవాడా

‘సవా...హృదయ’
 సగా - ఎల్లప్పుడును
 మోద - సంతోషమతో కూడుకొన్న
 హృదయ - హృదయగలవాడా
 మునివరాన్ ముక్తబయందు శ్రేష్ఠుడా

శ్రీద - సంపదల నిచ్చువాడౌ

త్యాగరాజునిత - త్యాగరాజుడే సతింపబడినహౌ,

శ్రీకర - త్తేమమును చేయవాడౌ

మామే - నన్ను

పాలయ - కాపాడము

విశేషార్థము:—‘శ్రీనారద...శుభాంగ’ అనుటచే తనచేత ‘మహాతి’ అను వీణను బుచ్చుకొని, సదా భగవద్గుణానుభవములను కీర్తింపుచు, త్రిలోకములయందును సంచరించుచుడు లోకాచార్యులైన నారదమహామునిని గురువుగ పరించి అయ్యగారు తాము చేయు గానరూపతొన భక్తిమార్గమునకు కావలసిన రహస్యముల నెఱుంగఁగోరుచున్నారని భావము.

‘దీనమాని రక్షక జగదీశ’ అనుటచే, ‘గురుదేవ కరంబ్రహ్మ గురుదేవ పరాగతి,’ అను నటులు, చేతనునికి గురువే పరబ్రహ్మమనియు, వాడే కరమగతియనియు చెప్పి యుండుటచే అయ్యగారు శ్రీనారదులనే తమకు రక్షకుఁడగ గోరుచున్నారని భావము.

‘గురుపాదాంబుజం ధ్యామేత్ గురునామ జపేత్’ సదా ! గురోర్యార్థాం కథాం వైస గురోరన్యాం న భావయేత్, అనఁగా, గురుప్రయోగక- కదాంబుజములను ధ్యానించుచును, వాని

నామమును జపించుచును, వానివార్తలను చరిత్రములను నుడువుచును శిష్యుఁ డుంకవలయును, గురువుచుతప్ప వేరైన వానిని నెంచఁగూడదు అని భావము. ఇట్లు గలిగియున్న ద్రవమాణముల వనుసరించియే అయ్యగారును, 'వేదజనిత...పాలయ' ఇత్యాదులచే, వీణ వాదనము చేయుటయందు సాటిలేనివాఁడా! తత్త్వజ్ఞానము గలవాఁడా! దుఃఖములను పోగొట్టువాఁడా! తాపత్రయములేనివాఁడా! మున్నగు విశేషణములచే స్తోత్రముచేసి తుదకు, 'సూంపాలయ' అని శరణాగతి చేయుచున్నారని భావము.

కానడ రాగలక్షణము:—ఇది వక్రసంపూర్ణ రాగము. ఈ రాగమును 'కన్నడ' అనియు కొందఱు చెప్పుదురు. కన్నడయని మఱియొక రాగ ముండుటచే దీనిని కానడ అనియే వాడుట సంప్రదాయముగ నున్నది. 22-వ మేళమైన ఖరహరప్రియయందు జన్యము. 28-వ మేళమునందు జన్యమని కొందఱు యభిమతము. చతుశ్చరితి ధైవత సాధారణ గాంధారిములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు. ఆరోహణమునందు ధైవతమును అవరోహణమునందు గాంధారిమును దీర్ఘముగ బట్టుటచే నీ రాగమునకు రక్తి గ నుచున్నది. కొః తాపులలో, కాశి లీలిపాదమును, అంతర గాంధారి

మును రాగాచ్ఛాయగా పలుకుచుండును. ఇది దేశ్యరాగము గనుక బీకత్తోప సనుసరించి యుండలేదు. ఈ రాగమునందుఁ గల అనేక ప్రయోగములు అనుభవ వేద్యముగ నున్నవి.

ఆరోహణము.

గ రి స రి గ మ ప మ ధా ని స్థ.

అవరోహణము.

స్థ ని స ధ ప మ గ మ రి స.

మ. తీ ;	సా ; - స్థిసా	ధాన్తి	ధా - స్థిసాసా	
త్రీ ;	సా ; - గడ	సా.	. - డ స ర	
"	నిసరిస - సరిసా	ధాన్తి	ధా - స్థిసాసా	
"	సా. - ర. డ	సా.	. - డ స ర	
రిమాగ	రిససా - ప్పరిస	"	"	
ప్రి. .	సా. - ర. డ.	"	"	
; రి	రీగా - మా ,	పా - మప	గా , మరపిస	
; తీ	దమా - భృం,	గ - శు.	భారి, గ . . .	

రిమాగ	రిససా - సస్తిరిస		ధాన్తి	ధా - ధీ సాసా	
శ్రీ..	సా. - ర.ద.		సా.	. - ద స ర	
; రి	గామా - మానిధ		పామా	గే గామాపేరు - గామూక్తిసా	
; సి	రు హా - ధృం..		గళు	భా. . . గ . . .	
రిమాగ	రిససా - సస్తిరిస		ధాన్తి	ధా - ధీ సాసా	
శ్రీ..	సా. - ర.ద.		సా.	. - ద స ర	
; రి	గామా - ధనిపేరి		సినిపరు	రిగళపాచరిస	
; సి	రు హా - ధృం..		గళు	భాం...గ.	
రి ;	సా ; సస్తిరిస		ధాన్తి	ధా - ధీ సాసా	
శ్రీ ;	సా ; ర.ద.		.	. - . . .	
అ. పాథా	సా - మా సా		గామా	ధాధా - నిసేతి	
శ్రీ.	సా - మా సా		ధ.	జ్ఞ . జంగ	

శ్రీత్యాగరాజ

గాఢా

తీ .

చ. మాధా

వే .

ధపమప

వా . .

సాన్తి

తే .

నిసేధని

తే . .

రీ పా

యా .

రీ - రీసేనీసా

శ - థే . శ

పా - మాపాపా

ద్వా జ ని త

గా , మ - రీసా

, , - దన

సాకి రీతి

ద హాపుత్రి

పాపాప - గాగా

చ ర . - వి సు

మాధప - రి గమప

ద వ . - కు .

423

|| ధపమప

|| సం . .

|| మాపా

|| వ ర

|| సా , ని

|| త , .

|| గా ;

|| తా ;

|| గమాది

|| త . .

|| గాగా

|| బా .

[హృదయము

గా , మరీసనిస

తా . శ

పమగమా ;

పీ . . తా ;

రీ , సపా , స

త్వీ , జ , .

మా - ధనిసేరీసా

ప - ర . పి . త

సా ; ; ;

, ; ; ;

మాకి - సా

ప్రస - రా .

; రీ

; టా

పాధా

క్రీ.

నిధపా

క్రీ.

పినిపా

క్రీ.

రీసేనిధ

క్రీ.

గా;

క్రీ;

క్రీ (నాదద.

రిగామా -

దహృదయ -

పా - మా; సా

ద - త్యా; గ

పా - ధపమాపా

ద - త్యా. గ

పా - ధపమాపా

ద - త్యా. గ

పా - ధపమాపా

ద - త్యా. గ

పా - సా;

క ర - మాం;

|| నిధా

|| ముని

|| పమాగా

|| రా.

|| పమాగా

|| రా.

|| ”

|| ”

|| ”

|| ”

|| ధపయప

|| పా..

| ధపమపా;

| ప... ర్యా;

| మా - దాదాధా

| జ - వి ను త

| మా - ధానిసేరీ

| జ - వి ను త.

| మా - ధానిసేరీపు

| జ - వి . ను త

| మా - ధానిసేరీ

| జ - వి ను త

| గా; మరీసా

| . ; లయ.

అవతారిక:— ఈ కీర్తనమునందయ్యగాయక శాంతి గలిగిన మనస్సుతో శ్రీ రామనామము సనుభవించుచు బ్రహ్మానందసుఖము సనుభవించు వారైవో! అనుచున్నారు.

(రిరి) కానడ - దేశాది.

ప. సుఖ యెవ్వరో రావు నామ - సుఖ యెవ్వరో (సు)

అ. సుఖ యెవ్వరో సుముఖ యెవ్వరో - చఖలపారమగు తారకనామ (సు)

చ. సత్యము తప్పక సకలలోకులకు - భృత్యుడై దైవభేదములేక నిత్యమైన సుస్వరగానముతో - నిరంతరము త్యాగరాజరుత (సు)

ప్రతిపదార్థః య.

సుఖి - సుఖము ననుభవించువాడే

ఎవ్వరు ఓ - ఎవరో

రామనామ - రామనామ స్మరణభేదము

సుఖి ఎవ్వరో - సుఖము ననుభవించు వారై

సుముఖి ఎవ్వరో - ముఖి ముఖము గలిగినవారైవో

అఖిలపరమగు - అన్నిటికన్న పుత్రగు

‘తారకనామ సుఖి’

తారకనామ - తారకరుద్రమగు శ్రీ రామనామము

సమభివంది

సుఖి - సుఖపడువాఁడు

ఏక్కోలో - ఎవఁలో

నత్తము తప్పక - నన్నమ్మన మౌగము నుండి తప్పిపోక

నకలలోకులకు - లోకమున భక్తులందఱకును

భృత్యుడై - దాసానుదాసుడై

దైవభేదములేక - దైవములకుండు జ్యేషఠునిలేక

నిన్నమ్మే - కిరిమ్మెన

సున్నరగానముతోక - అపస్వరములేని గానముతో

నిరంతరము - ఎల్లప్పుడును

త్యాగరాజునత - త్యాగరాజుడే నుతింపఁబడు

వాచుసుఖి - శ్రీరామతామ్రము నకుఁబడించి సుఖపడు

వాఁడు

ఎవఁలో - ఎవఁలో

విశేషార్థము:—‘రామ రామ తవ నామ జపతః పామరా అపితరంతి భవాభిమ’ అనుసటులు శ్రీరామమంత్రము జీవుని భవసాగరము నుండి దాఁటించునది. ‘రాశభోచ్చార మూత్రేణ ముఖాన్నిర్యాంతి పాతకాః । పునః ప్రవేశభీత్యాచ మకారక్షత్కావతత్’ అనగా, రామనామమునందుఁ గల ‘రా’ అను అక్షరమును ఉచ్చరించిన యపుడే జీవునియందుఁగల సమస్త పాపములును నశించి పోవుచున్నవి యనియు, ‘మ’ అను అక్షరము, మఱల పాపములను చేరనీక కవాటమువలె నోటిని వూరాయుచున్నదనియును చెప్పఁబడి, ‘న్నది ఇట్టి మహాప్రభావముగల రామమంత్రమును జపించి

చుటచే గలుగు ఆనందము ననుభవించి సుఖము నొందువాడే మహాత్ముడని అయ్యగారు వెల్లడించుచున్నారు.

‘సత్యము తప్పక...నామ’ అనుటచే, అబద్ధములాడక భక్తులకు తాసానుదాసుడగునండి, దైవ ద్వేషములులేక మంచి గ్రాసముతో శ్రీరామనామమును చేర్చి పాడి భజించువారికి ఆరామ ప్రసాద మతి శీఘ్రముగ నొగకరుచున్నది యనుచున్నారు.

ఇందుగల ‘దైవభేదములేక’ అనుప్రయోగముచే లోకమునందుగల అన్ని దైవములను సేవించవలయునని కానేరదు. ‘మత్స్యీయ శృంగరద్వేషీ మద్యేష్ఠీ శంకరప్రియః’ ఇత్యాదివాక్యములలో చెప్పియుండునటులు ఇతర దైవములయందు ద్వేషబుద్ధి గలుగుట సత్వగుణయుక్తంబైన యోగమునకు విరోధమై యున్నందువలన అట్టి ద్వేషము లేనియు లేక శ్రీరామునియందే నిలుకడగల్గిన మనస్సుగలవాడై వానినే భజింపవలయునని భావము.

ప. ; ; ; * రీ గా ; గా	మా - గు	పా - పరుగా - గమ	
- ; ; ; * కుళియె ; స్వ	రో - రా.	. - మ. . - నా.	

కీ - సభిసా *	”	”	ధప - పమగా - గమ	
.. - మ.. *	”	”	.. - మ.. - నా..	
కీ - సభిసా *	కీ గా ; మా	నిధపమగా - గమ	పా - పమగా - గమ	
.. - మ.. *	సుభియె ; వ్య	లో.. - రా..	.. - మ.. - నా..	
” *	”	ధనిధనిసా - నిస	ధపగా ; - గమ	
” *	”	లో.. - రా..	.. - మ ; - నా..	
” *				
” *	(సుభి)			
అ. ; ; *	ధాపాధా ; నీ	సా, సా, - సేరి	సరినీసీ - నిస	
; ; *	సుభియె ; వ్య	లో, సు, - ము.	భి యెవ్వ - లో.	
ధపమా ; *	”	”	గరినీ ; సా - ధప	
.. ; *	”	”	భియె ; వ్య - లో	

మగామ ; *

... ; *

నిస్సేవా ; *

... ; *

కీ - సుధిసా ; *

... మ... ; *

కీ - సుధిసా ; *

... మ... ; *

(సుఖి యెవ్వరో)

చ. ; ; *

; ; *

మహా ; *

మృక ; *

”

”

గగమాదాదా

అఖిలసా . ర

గగమాదా ; ధా

అఖిల సా ; ర

”

”

నీ , సా , - ధా

చ , గు , - తా

ధానీసానీసీ ; - నిసే

మ . గు . . . ; - తా

| నిసేకీ ; సా -

| ఖి యె ; వ్య -

| పాగా ; - గు

| ర క ; - సా .

| ధమా ; - గు

| ర . క ; - సా .

| , మహా - మాధపాగా

| , త్వము - త

| , ససా - సుధి

| , లహా . . . క

నిసా ;	*	నిశామధా - నిసా
లకు ;	*	భృత్యుడై - ..
సనిసా ;	*	భపాధా ; నీ
.. క ;	*	నిత్య మై ; న
భవమా ;	*	”
.. తో ;	*	”
నిసా ;	*	గమాదాదాధా
ముతో ;	*	ని రత ర ము
భవగమరనా *		
రా. .. మ. *		(సుఖియెవ్వలో)

భపా ; - చప		వరిగా - గమరీ
తై. వ ; - శ		. దము - తే ..
సా ; - సరీ		సిరీగీనీ - నిసి
సు ; - ప్య		ర . గాన - ము
”		వపు - రీ ; సా
”		.. - గా ; న
నిసా ; - ధా		పాగా ; మా
త్యాగ ; - రా		జ ను ; త

అవతారిక: ఈ కీ ప, యుగాదు, శ్రీరా ! నీ ప్ర శ్రితులను రక్షించువారి
డవని చాల విని అశగని నిన్ను శ్రయించితిని; నా కళయ మిచ్చి ప్రోవుమనుచున్నాడు

(61) బృందావనసారంగ - ఆది.

ప. కమలా పక్షులకలశాబ్ధిచంద్ర - కావవయ్య నన్ను గర్వణాసముద్రా (క)

ల. కమలాకళత్ర కౌసల్యాసుపుత్ర - కమనీయగాత్ర కామూరిమిత్ర (క)

చ. మును దానులఁ బోచిన డెల్లఁ జాల - విని నీ చరణాశ్రితుడైతి నయ్య
కనికరంబున నా కళయమియ్యవయ్య - వనజబోధన శ్రీత్యాగరాజవినయ (క)

ప్రతిపదార్థము.

కమలా...చంద్ర

కమలా పక్షుల - తామర పువ్వులకు నీహితమైన నూ

ర్యునికులమను

కలకాబ్ధి - పాలసముద్రఁ గల

చంద్ర - చంద్రనివంటివాఁడా

కరుణాసముద్రా - కృప సముద్రంబా

కావవయ్య - కాపాడువయ్య

(కవలా ప్ర)

కమలా కళిత్ర - లక్ష్మీనాథుడా

కాసల్యా కులత్ర - క్షాసల్యయొక్క - మంచికుమారుడా

కమనీయగాత్రా - మనోహరమైన దివ్య మంగళ విగ్రహ

ముగలవాడా

కామాకిమిత్ర-మనస్కంధనికిత్రవైన శివునికి నమోహితుడా

(కమలా ప్త)

వనజలోచన - కమలపత్రములవంటి కన్నులుగలవాడా

త్యాగ రాజమత - త్యాగరాజువే సత్సంపాదదువాడా

మును - మునుపు

దాసులను - నీగు భక్తులను

ప్రోక్షివదిలై - కాపాడినదెల్లను

చాలిని - మెండుగ నాలకించి

నీ చరణాశ్రితుడై ఐతిని అయ్య - నీదు పరణమొలను

ఆశ్రయించిన వాడై నైతిని

కనికరమునకై - కరుణతో

నాకుకై - నాకు

అభయము ఇయ్యవయ్య - భయములేని కడుము

నియ్యవయ్య

(కమలా ప్త)

విశేషారము:—‘కమలా ప్తకుల కలశాబ్ధి చంద్ర...రథా సముద్రా’ అనుటచే, శ్రీరామా! సూర్యకులముచ నుచ్చ చక్రవర్తులలో నెవరును శరణువొచ్చినవారిని విడిచిపెట్టినది లేదు. నీ వన్ననో, ఆ సూర్యకులమునకు పాలసమృద్ధమునకు చంద్రునిబోలి, నీదు సుగుణములచే

అగ్రగణ్యుడవై యున్నవాడవు. అట్టి నిన్నాశ్రయించిన నన్ను విడనాడుదువా? విడనాడవనుచున్నాడు.

20

‘కమలాకళత్రా...మిత్ర’ అనుటచే, శ్రీరామా! భక్తులువచ్చి నిన్నే యాశ్రయించుటకైన అన్ని సాధనములును నీయైద్రనే యున్నది అనుచున్నారు. ఎట్లనిన, ‘కమలాకళత్ర’ అనుటచే పురుషకారము చేయుటకు ముందుముందుగ వచ్చుచున్న తల్లియగు లక్ష్మీకి భగవంతుడు సర్వసులభుడుగ నున్నవాడనియు; ‘కౌసల్యా సుపుత్రా’ అనుటచే, ‘కౌసల్యా సుద్రజా రామ’ అని విశ్వామిత్రుడు కొనియాడినచందముగ, ఆత్మలాభమును కోరక లోక సంరక్షణమును గోరియే కౌసల్యచే కన్నబిడ్డడగుటచే ఆశీతులను రక్షించియే పీఠననియు; ‘కమనీయగాత్రా’ అనుటచే, ‘గంధర్వరాజప్రధిమ...పుంసాం దృష్టిచిత్రాపహరిణమ్’ అనునటులు, అతి మనోహరమైన దివ్యమంగళ విగ్రహ సౌందర్యముచే పురుషుల మనస్స నార్జించుటచే దర్శనయోగ్యుడనియు; ‘కామూరిమిత్రా’ అనుటచే, భగవంతుడు తన కొడుకును దహించి అంగములేనివానినిగఁ జేసిన పరమశివునియందును వాని భక్తికి లోబడినవాడై ప్రీతిగ నుండుటచే, భక్తులయొక్క అపరాధ

విశేషములను తలచక వారు చేసిన స్వల్పభక్తికి మెచ్చి వానిని గాపాడఁదగిన వాఁడనియు భావము. ఇట్లు పురుషకారము చేయుటకైన లక్ష్మీయును, 'స్ఫురత్కీరీటాంకదహరకంఠి' అనునటులు సర్వా లంకృతమై భక్తుల మనస్సు సకహంకఁదగినదియై యుండు దివ్యవంశ విగ్రహమును, గొప్ప యశరాధముల నల్పముగను, అల్ప పుణ్యముల గొప్పగాను గణించి రక్షించుటకై వాత్సల్యాది గుణములును, భక్తులను రక్షించుటయే తన యవతార ప్రయోజనమను సుకట్టమును భగవంతుని యందు నెలకొనియుండుటచే, ఈ భగవంతుడే ఆశ్రయింపఁ దగిన వాడని అయ్యగారు ఆశ్రయించి నారని భావము.

'మనునామనున...త్యాగరాజును' అనుటచే, వనజతోచస ! సర్వసత్త్వ వనోహరమై వాఁడా ! 'ప్రహర నారద పరాశర పుండరీక వ్యాసాంబోష శుకశాసక...' అనునటులు ప్రహర దాదలగుననేక భక్తులను నీవు మున్ను కాపాడినది వినియే నిన్ను శరణుదొచ్చితిని, 'విభీషణోపా సుగ్రీవ యదివా రావణ స్వయమ్' అనునటులు, యోగ్యతా యోగ్యతల విచారములేక కేవలము కృపావశుడై కాపాడువాడవు కనుక 'నికరమున నా కిథయ మియ్యవలయు ననుచున్నారని భావము.

४७५३६८७

30

[ప్రొద్ద శక్తియు]

ప్రియయందుఁ బుట్టినది. శుష్కవృక్షము రాగచాపములు విద్యయు. వై-ద మేళమైన ఖండావన సారంగ రాగలక్షణము:— ఇది జోడపరాగము. పురహార ఎల్లప్పుడు

అక్కోహాణము,

అవరోహణము.

၁၂
၆၂
၁၃
၁၃
၈
၁၂

$\sqrt{2}$
 \times
 ∞
 $\sqrt{3}$
 $\sqrt{3}$
 ∞
 $\sqrt{2}$

$\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{5}$, $\frac{1}{6}$, $\frac{1}{7}$, $\frac{1}{8}$

10

శ్రీ

129
..
5
28
28
*
..
..
..

၁၂၃၄

୧୭

ರಿಗಾಸಾ , * ಲಿಖಿತ ; ವಾ

22

Depression

శ్రీమద్భగవద్గీతా

22

122

” * ”

٥٢٠

— విజయవర్ధన్

22 * 22

25

ಬಿ.ಕೆ.ಎ.

“	*	నినిపా - ముపపనీ	సా, సా, - ప్తీ	సా - పుమరీమా	
”	*	కా. ప - వ...య్య	స, ప్త, - త	రు - తా. స.	
రిగాసా,	*	”	” - మప	నిడ - పమ - రీమా	
ము. ద్రా,	*	”	” - త.	రు. - తా. - . స	

రిగాసా, *
ము. ద్రా, * (కమ)

అ. ; ; ;	*	పానీవా ; మా	మా, నీ, - మా	పానీ ; నీ
; ; ;	*	క మలా ; క	త, త్ర, - కా	సలా ; సు
సా, సా, శ	*	నీసారీ ; మా	రీగాసా, - ప ని	సీనిపా ; మ
పు, త్ర, *	*	కమనీ ;	గా. త్ర, - తా	. మా ; రి

రిగాసా, *
ము. ద్రా, * (కమ)

శ్రీ శ్యామరాజః

చ ; ; * రీ రీ మా ; మా
 ; ; * ముచుదా ; సు
 రిగాహా , * ధీషాఢ్యి ; ఢీ
 చాల , * వినినీ ; చ
 రీ , సా * ఘషేహా ; మా
 స, యాఢ్యః * క నికరం ; బు
 సా , సా " "
 వ , య్య " "
 సా , రీ పరిరీ గ సా ఢీ
 వ , య్య వన బ లా . వ
 రీ , సా
 సు , త (కమలాప్త)

497

రిక్తుహా ; - వప
 ల. బ్రో ; - చి.
 సా , సా , రీ
 ర , జా , శ్రి
 హా , నీ , - మప
 స , నా , - కభ
 " "
 " "
 నిహానీ , - పని
 స. శ్రి , - తాఢ్య

[హృదయము.

మారీ ; మా
 న డె ; ల్ల
 హంహా ; మా
 తు డై ; త్రి
 నీహా ; నీ
 యమి ; య్య
 " "
 " "
 సేనిహా ; మా
 క. రా : జ

అవతారిక: — ఈ కీర్తనమును ద ద్యుగారు, శ్రీరామా! ఆశ్రితులను శ్రోచుటయుండు నీకు సమానమైన వా రెవరున్నారని, నన్ని యుదాహరణముల నిచ్చి శరణాగతి చేయుచున్నారు.

(65) శ్రీరంజని - ఆది.

ప. ప్రోచువా రెవ్వరే - రఘుపతి (ప్రో)

అ. నినువినా (ప్రోచు) శ్రీరామా - నెరరుసఁ (బ్రోచు) (ప్రో)
సకలలోక నాయక : (ప్రోచు) వరవర నీ సరి

చ. దేవేంద్రదాదులు మెచ్చుటకు లంక - దయతో దాన మొసంగి సదా (ప్రో)

2. వాలి మొక్కకోలనేసి రవి - బాలుని రాజుగ గావించి చూచి (ప్రో)

3. మునిసంబుఁ జూడ వెంటఁజని ఖల - మూరి - దుల హతంబు చేసి (ప్రో)

4. భవాద్ధి తరణోపాఠ నీని - 'జ్ఞానరాజు' కరవీడి. (ప్రో)

ప్రతిపద్యార్థము.

రఘుపతి - రఘువంశమునందు శ్రేష్ఠుడౌ

ప్రోచువారు - కాపాడువాగు

ఎక్కరు ఏ - ఎక్కఠే

నిమిషా - నిమిషపు

(ప్రోచువా రెవరే)

శ్రీరామా - శ్రీరామా!

సైర్యుక్ - కరణతో (ప్రోచువా రెవరే)

గకలలోక నాయక - అన్ని లోకములకును అధిపతియైన

వాడౌ (ప్రోచువా రెవరే)

నావర - మనుజులలో శ్రేష్ఠుడౌ

నీరతి - నీవఠే (ప్రోచువా రెవరే)

దేవేంద్రాదులు - దేవేంద్రుడు మొదలుగాంగల దేవత,

మొదలుటకు - ఆశ్చర్యపడుటకై

లంకక - లంకాపట్టణమును

దయతోక - కృపతో

దానము ఒంగి - దానముగ నిచ్చి

సదా - ఎల్లప్పుడును (ప్రోచువా రెవరే)

మాని - విశ్వామిత్రునియొక్క-

గంగలుక - గంగయును

చూడక - జాగ్రత్తగ చూడుటకై

జెంటుక - ఛని - అమచి వెంటనేపోయి

ఖలమారీచాదులక - దురాగ్రుడగు మారీచుడు అధిపతి

గాగల రాక్షసులను

మాతంబుచేసి - నాశముచేసి (ప్రోచువా రెవరే)

వారిక - వారిని

ఒక్కలోలక - ఒక అముగైన

ఏని - పదనైచి

రవిబొలునిక - సుగ్రీవుని

రాజుగఁ గావించి - రాజుగఁజేసి

చూచి - కటాక్షించి (ప్రోచువా రెవరే)

భవాబ్ధి శరణోపాయము - సంసార సముద్రమును

వాటుట కైన ఉపాయమును

కోరని - ఎఱుగని

త్యాగరాజును - త్యాగరాజును

కరంబు ఇడి - నెయి యిచ్చి (ప్రోచువా రెవరే)

విశేషారము:—ఈ కీర్తనయందుఁ గల ప్రత్యేకములన్నిటిచేతను, 'అనుకూల్యస్య సంకల్పః ప్రాతికూల్యస్య వర్జనమ్' రక్షిష్యతీతి విశ్వాసో నోత్పత్త్యవరణం తథా' అనుపలులు అయ్యగారు శ్రీరామునియందు చేసిన సాంగమైన శరణాగతి వెల్లడియగుచున్నది.

'ప్రోచువా రెవరే? రఘుపతీ! నిన్నువినా' అను ప్రయోగములచే, 'పరా త్యక్తో గతిర్నీర పృథివ్యాం నోపపద్యతే' పరిపాలయ న స్పర్వా న స్పర్శా రాక్షసేభ్యో వృషాత్పశు !' అనగా, ఓరామా! ఈ లోకమునందు నిన్నుతప్ప మమ్ము కాపాడువాఁ డెవఁడను లేడు. మమ్ము రాక్షసబాధల నుండి రక్షించి పరిపాలనము నేయవలయును అని దండకారణ్యమున నుండు ఋషులు శ్రీరాముని శరణు వొచ్చిన ప్రకారముగ అయ్యగారును శరణు వొచ్చివారని గ్రావము.

‘నై వమర్హాధర్మాః వక్త్రమృజ్యప్రోహర తక్షస్యినామ్’ అనగా, మీ శరణాగతిచేతనే నే నాభ్యాపింపఁ బడితిని; అని శ్రీరాముఁడు యిషులకు చెప్పెను. ఇందులకు తాత్పర్య మేమనగా, పయిదులను కాపాడుట కష్టమైన సాంతకార్యముగ నున్నటులు భక్తుని కాపాడుట భగవంతుని సాంతకార్యముగ నుండఁగఁ లందులకై ప్రార్థింప నక్కఱలేదు. ఇట్టి విషయములొ, భక్తుఁడు ప్రార్థింపక మునుపే కాపాడక పోతిమే! అని భగవంతుండు పరితపించును. కనుక, అయ్యగారును, ‘నైవర్హాధర్మాః వక్త్రమృజ్యప్రోహర తక్షస్యినామ్’ అనుచున్నారని భావము.

‘సకల లోకనాయక సరపర’ అనుటచే, ‘పవధాతా విధాతాచ సర్వేషాం ప్రాణీనాం బ్రభుః! పరంహి పుండరీకాక్షౌ స్స భూతం నభవిష్యతి’ అనునటులు సృష్టినితలకు కారణమైనవాఁడుగను రక్షకుండు నగు శ్రీమన్నారాయణ కీ రాముడై యవతరించెననియు; ఆకారణముచే శరణ్యుడనై యభావము.

‘దేవేంద్రాదులు...సదా! సటుచే, ‘సర్వలోక శరణ్యాయ...’ ఇత్యాది వాక్యములయందు

చెప్పినట్లుగ శరణుజొచ్చిన విభీషణు నుగ్గీకరించి, అప్పుడే దేవతలు సంతోషపడునట్లు, 'దత్తం
కాఙ్క మిదం మయా' అని లాకాపటణముచు విభీషణుని కిచ్చిన శ్రీరామునివంటి రక్షకుడెవడైన
గలడా? అని భావము. ఇటులే 'మునిసవనంబు పాలినొక్కోలనేన' అను చరణములచే
అయ్యగారు, ప్రాతికూల్య వర్జనముచు నిరూపించి, 'ధవ్యాన్తి తరణోపాయము' అను చరణముచే
రాముడొక్కప్పు రక్షకుండు లేడని దృఢవిత్తులై అత్యసమర్థుణము చేసివారని భావము.

శ్రీరంజని రాగలక్షణము:—ఇది పాడవ వక్రరాగము. పంచమము వర్జ్యము. 22-వ మేళ
మైన ఖరహరప్రేమ జన్మము. చతుష్కృతి ఋషభ చతుష్కృతి దైవతములు రాగచ్ఛాయాస్వర
ములు. ఎల్లప్పుడు గానము సేయఁదగినది.

ఆరోహణము.

అవరోహణము.

స రి గ మ ధ ని స.

స ని ధ మ రి గ రి స.

అవరోహణమందు, "సనిధమరిగిస" అను, ప్రయోగము ఈ రాగమునకు వేంగటమథిచే
జెప్పఁబడియున్నది. పాడుకొందు ఈ ప్రయోగము సాధారణముగఁ గనఁబడుచున్నది.

మౌలిక - లక్షణములను
రాగ రంజకములు.

మౌలికములను

మౌలికములు

ప. మౌలిక - గాత్రీ ; -
ప్రేమ - హృదయ ; -

|| సా ; గా ; || సాగీగా ; ||
|| రే ; ర || ఘనతీ ; ||

”

|| ” - రీ || గామధా ; ||

”

|| ” - ని || మ వి సా ; ||

”

|| ” - రీ || గామనిధి ని ||

”

|| ” - శ్రీ || రామ సేవక ||

”

|| ” - రిగ || సుధాని - సోనిధి ||

”

|| ” - సత్ || ల లోక - నాయక ||

”

|| ” - ధని || సోని - ధనిసోనిధి ||

”

|| ” - సత్ || సత్ - ని . సత్ ||

చ. మరీ గా - రి గమా - రి గవదాధ
దేవేంద్రా - దలుమె - చ్చుటకులక

మరిగా మ - ధానిసారీ - రిగమా
వాలిసోక్కు - కోలనేని - రవిబా

దధమ - రీ గమా - రి గారి - రిగరిగ
ముగసు - వంబుజా - డజెంటు - జనిభు

ధనాసే - రిరిగా - ముగరి - గారీస
భవాలి - తరగో - పాయము - నేరని

| ని ని ధ నసా ;
| దయతో. దా ;

| రిగమా - కరీసా
| లనిరా - జాగగా

| మాధానీ సరి
| మారీ చాడల

| నాసని - గాగరి
| ల్గొగ - రా. జాను.

సే ని నీ - దధా
| నమెనం - గిసదా

ససేని - సే నిధా
| విం. చి- చూ. చి

| గరి సే - నీ , ధ
| హతంబు - చే, ని

| నిసా ; - నిధ
| కరం ; - విడి

అవతారిక :-- ఈ కీర్తనమునందయ్యగారు; శ్రీరామా! సంతర్వామివై యుండు సీవు
ననెంత : బెట్టి ఘోషించినను బదులు చెప్పకయే యున్నావే! ఇది తగునా? అనుచున్నారు.

(66 శ్రీరంజని - అది.

ప. మారువల్లకున్నా వేమిరా - మా మనోరమాణ (మా)

అ. జారచోరభజన చేసితి నా - సాక్షేతనదన (మా)

చ. దూరభారమందు నా హృద - యార విందమందు నెలకొన (మా)
దారి నెఱిగి సంపల్లినట్టి - త్యాగరాజనుత

ప్రతిపదార్థము.

మా మానోరమాణ - లక్ష్మికి మనోహరమైనవాడే
మారువల్లకున్నావు - బదులుచెప్పకయే , ఎన్నావు
ఏమిరా - ఎందుకురా
సాక్షేతనదనా - అక్షరాభ్యుత్థులగు గలవాడే
'జారచోర భజనచేసితి నా'
జార - జారి లయెక్క-కాని

చోర - చోరలయొక్క-కాని
భజన - భజన
చేసితి నా - ఒనర్చితి నా
(మారువల్ల-)
దూరభారమందున్ - దవ్వదాపులదఁ ను
నా - నాయొక్క-

హృదయారవిందమందున్ - హృదయకలమునందును

సలకొనన్ - సలకొనియుండఁటకు

వారిన్ - మార్గమును

ఎఱిగి - తెలిసికొని

నందిల్లిపట్టి - చంకుఁ దైట్టి

త్యాగరాజునల - త్యాగరాజుచే కొనియాడఁబడు

(శ్రీరామా

(నూరుపల్కి- ట నన్నవేమి)

విశేషారము:—‘మూరుకల్పకున్నా వేమిరా? మా మనోరమణ!’ అనటచే, శ్రీరామా! మాతల్లియగు లక్ష్మీదేవిమనస్సును కూడ నీ సుగుణులు లచే కొల్లగొనియుండువాడవు; అట్టి నీయొద్ద ఆశ్రితులను కలుకలించునట్టి గుణములేక యుండునా? ఉండదు అట్లుండెయ్య నే నెంత పిలిచినను బడలుచెక్కయే యున్నావే! అదేమి? అనుచున్నారు. జెనుక నొక సమయంబున రావణునిచే నవహరింపఁబడిన నీత, ‘జీవితం నుఖమర్థాశ్చ ధర్మహేతూః పరిత్యజన్’ । హియ మాణావధర్మేణ మాం రాఘవ! న పశ్యసి’ శ్రీరామా! ప్రాణము, నుఖము, ఐశ్వర్యము మున్నగు వానిగూడ ఆశ్రితులను కాపాడుట యను ధర్మమనకై లక్ష్యపెట్టను అని చెప్పిన నీవు, అధర్మముగ దశకంఠుఁడు నన్నవహరించుకొని, పోవుటయును, సూడలేదుగదా? అ? మొఱుఁదెట్లనవుడు

పలుకకయే యుంటివిగఁ స స్వంతర్యామివగు నీకే ఆ సమాచారము తెలియజూయెనని చెప్పుటకొనా? నీవు తెలిసియే యూరకుండితిని నే చెప్పుఁ గలుగునను. నిరాక్షరాధుండగు లక్ష్మణుని నిండలాడిన నీరను రక్షించుట కీంత యవసరమేమి యుంట్రివేమో? నా మొఱలను విసక యుండుటకు నేనేమి యపరాధముచేసితిని? లోకమునను జాకులతోను చోరులతోను అధర్మమైన కార్యములను చేయుచు నేషముచే భజనజరులై తిరుగుచున్న వారలవలె నటించితిని? లేక అట్టివాని నేనిండితిని? నన్నేల కలుకరించకొనవు? అనుచున్నారని భావము.

‘దూరభారమందు...నుత’ అరుటచే, ‘అణోరణీయా’ మహతో వహ్నియా’ అనునటులు అణువందును మహత్తునందును నిండియుండు నీకు దవ్వుదాపుగలదా? మఱియు నీవు భక్తులయొక్క హృదయమునందు వాసము చేయువాడవుగదా? అట్లుండునపుడు నేను పలికిన కలుకులు నీకు విసబడలేదని చెప్పుఁగలుగుదువా? అట్లు లేయెడల నాతో బదులు చెప్పుక యుండుటకు కారణమేమి? నేనే యపరాధ మొనర్చితిని? అని య్యగారు శ్రీరామునితో వాదాడుచున్నారని భావము.

1. మా, గ - రిగమా, - రి గ రి - రిగరిధి	నా ; ; - నా	, నిమగతి - సరిగ	
మా, రు - పల్కా, - కున్నా - వే.మి	రా ; ; - మా	, చునో - రమణ	
2. మా, గ - రిగమగమ -	" "	" "	
మా, రు - పల్కా. -	" "	" "	
3. మా, గ - రిగమా, - ర నీ - ధానీనిధా	మా ; ; - రీ , గ	మగ - రిగరి - సరి గ	
మా, రు - పల్కా, - కున్నా - వే. . . మి	రా ; ; - మా, .	. మ - నో - రమణ	
4. " - ధ నీ - ధనినిధానీ	ధా ; ; - ధా , ని	పిని - ధనిస - ధానినిధ	
" - కున్నా - వే. . . మి	రా ; ; - మా, .	. మ - నో - ర మ.ణ.	
5. " "	నా ; ; - నితి	పిని - ధనిస - నిధనిధా	
" "	రా ; ; - మా	. మ - నో - ర. మ.ణ	
6. మా, గ - రిగమా, - ధ నీ - ధనినిని - ధనిసీతి	రీగమాగీగా - గితిసీ - ధనిసీతి	నానీ - ధనిసీ -	
మా, రు - పల్కా, - కున్నా - వే. . . మి. . .	ర . . . : . . మా. . .	. మ - నో . ; -	

అ.	* పీఠిధ-నివాస-గరిగా-రగమూరీగా	శ్రీ ; ; -	ధా, ని - హా ; ;
,	* బాహు-హో. ర, భజన ; వే... నితి	నా ; ; - ; ;
౨	రీ - * పీఠిధ	" "	ధా, నివాస-హో, రీ గారీ
	. - * బాహ	" " ; ;
౩	సీరీ *	" "	ధా, నివాస-సీరీగరిసీరీగరి
	. . *	" " ; ;
4	" *	రీ ; ; - గరి	రీనిసి - ధని - ధనిసి
	" *	. ; ; - హా	కే. త. - సహ-స...
౫	" * పీఠిధ -	" "	గరిసీసీనివా-ధానీనిధా
	" * బా.ర -	" "	హా... రి... సహ...
౬.	మామ - దాధ - నిధ - నీ ; ధనిసీనిధా	ధ మమ - హరి - రిధి	హా ; - రిగమమ
	హూర - భార - మం - మం ; నా.హ్య. ద	యూ.ర - వింధ - మం	దు ; - నైలకొస

ని ధనిసే - నిసే - దీశమ	కీగశరీసే	తీ ; ;	ధా , ని సా ; -
రాణెటగి సం త - పి. ల్లి	స . .	ద్రి ; ;	
“	“	- గరీ	తీసనిధ - ధానీదధా
“	“	- త్యా	గ. రా - జ నుత. .

(*) ఇచట అనల్లవి గంగకులను పాడుకొనవలెను.

అవతారిక:— ఈ శీర్షనమునం దయ్యగారు, శ్రీరామా ! నేను డంబమునకై గాని ద్రవ్యార్జనమునకై గాని భక్తిచేయలేదు. శీతోష్ణములచేతను బాధనొందలేదు. నీవు రక్షించినరు ఉపేక్షించినను నీదు పాదముల విడువజాలను; అనుచున్నారు.

(67) శ్రీరంజని - ఆది.

క. భువి దాసుడను పేరానచే - బొంకులాడితి నా బుధమనోహరా (భు)

అ. అవివేకమానవులఁ గోరి కోరి యుడ్డ - త్రోసఁ ద్రొక్కి తినా ప్రోవవే (భు)

శ్రీ. నాల్గవోళ్ళు - బాత్తు పొడిచినా పుష్కరిణి.

శ్రీలమూంచిన నీటమూంచిన - బడమలేగతి త్యాగరాజమత (భ)

ప్రతిపదార్థము.

భూమి - భూమిమీద

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

၁၈
 ၁၉
 ၂၀
 ၂၁
 ၂၂
 ၂၃
 ၂၄
 ၂၅
 ၂၆
 ၂၇
 ၂၈
 ၂၉
 ၃၀
 ၃၁
 ၃၂
 ၃၃
 ၃၄
 ၃၅
 ၃၆
 ၃၇
 ၃၈
 ၃၉
 ၄၀
 ၄၁
 ၄၂
 ၄၃
 ၄၄
 ၄၅
 ၄၆
 ၄၇
 ၄၈
 ၄၉
 ၅၀
 ၅၁
 ၅၂
 ၅၃
 ၅၄
 ၅၅
 ၅၆
 ၅၇
 ၅၈
 ၅၉
 ၆၀
 ၆၁
 ၆၂
 ၆၃
 ၆၄
 ၆၅
 ၆၆
 ၆၇
 ၆၈
 ၆၉
 ၇၀
 ၇၁
 ၇၂
 ၇၃
 ၇၄
 ၇၅
 ၇၆
 ၇၇
 ၇၈
 ၇၉
 ၈၀
 ၈၁
 ၈၂
 ၈၃
 ၈၄
 ၈၅
 ၈၆
 ၈၇
 ၈၈
 ၈၉
 ၉၀
 ၉၁
 ၉၂
 ၉၃
 ၉၄
 ၉၅
 ၉၆
 ၉၇
 ၉၈
 ၉၉
 ၁၀၀

భోంకులు అడ్డితినా . అబద్ధములు పోకిరిగా

బుద్ధ పద్మోహరా - ప్రపన్నుల మనస్సు పడమరించు

Agenda

అవివేక మానవులకు - వివేకముచేరి పునుజులను

కోరిక - ప్రార్థించి ప్రార్థించి

అక్షరశాస్త్రము - పాఠము - 80

உயிர்-உயிர்

శ్రీమద్భక్తానుభవము

(అక్షరములు)

చాలా పోజ్షకమో - చాలా సుఖమో

కృష్ణమూర్తి (తేజ)

१२
१२

జూలై - దుఃఖమును

ಪ್ರಾಚೀನ - ಭೌತಿಕ

సీవారిలో - నాలో సమానమైన వారి ముంగల

పాలమంచివక్ - పాలయందు ముంచిను, కాపాడినను

నీట ముంచినా - నీటియందు ముంచినను, ఈ వేక్షించినను

నీరు - నీయొక్క-

పడములు ఏ - పోచములే

గతి - జీవనము

(భువిని దానుడను)

విశేషార్థము:—‘భువిని దానుడను పేరాసచే బొంకులాడితినా’ అనుటచే, రామా! ఇతరులను మోసపుచ్చుటకై నేను రామభక్తుడను అని తేవముఁబూని పొట్టపూడ్చుకొంటినా? ధనాశచే నీభక్తునిరీతి పడచితివా! లేదు. పరులమెక్కులకు, నాబొట్టకు నీదాస్యమును జేయలేదు. ‘దాసభూతాస్యతస్సర్వేహ్యత్యాగః పరమార్థసః’ అక్షనటులు నీకు నాకు నెడతెగని ప్రాతఁచుట్టటికమును నే నిష్కడు తెలిసికొన్నవాడను అని భావము.

‘అవిచేకమానవుల కోరికోరి’ అనుటచే, నీయెక భక్తిలేని పామరుల నాశ్రయించితివా? ‘నాథేనః పురుషోత్తమే త్రిజగతామేకాధిపే చేతసా నేవ్యేస్యస్య ఫలస్య దాతరి సుతే నారాయణే తిష్ఠతి । యంక్షంచితః పురుషాధమం కతిక్షయగ్రామేశ మల్పార్థం సేవాయై మృగయామహే పరమహూః మూకా వరాకా వయష్ఠే’ అనునటులు లోకనాధుడవై కోరినవారి కోరికల కోరినట్లు బ్రాహ్మగౌడు సారాయుఁడుడవు నీపుండఁగా నీ పురుషాధముల సాశ్రయించుట యెంత తెలివితక్కువ?

దాహపీడితుఁ డెవఁడు గంగానదీతీరమునందుఁ బాపి త్రవ్వఁ బ్రయత్నించుచు ? అని భావము.

‘అడ్డత్రోవఁ ద్రొక్కితివా’ అనుటచే, ‘దాసానుదాస చరమావధిదాస ఏవః’ అనునటులు నిన్ను, నీదాసులను, నీదాసదాసులను, అనెడి మంచి త్రోవను విడచి, ‘నీయొక్క భక్తి లేనివాఁడు విధవముచే నిద్రవి బోలియున్నను వాని నాశ్రయింతుట యనెడి యెదురుదాసులమునందు పొరపాటుచే నైనను పాదము నిడితివా ? లేదు అనిభావము.

‘చాలసౌఖ్యమో కష్టమో నేను జాలిఁ జెందితివా’ అనుటచే, ‘సుఖదుఃఖే సమేకృత్యా’ అనునటులును, ‘యద్యద్యవ్యం భవతి భగవత్ పూర్వకర్మానుదూషమ్’ అనునటులును, కర్మానుగుణముగా వచ్చునట్టి సుఖదుఃఖముల రమ్మని పోయని నే విచారపడనేల ? భారమంతయు నీదిగదా ? అని భావము.

‘సరివారిలో’ అనుటచే, నీదాస వర్తములో, ‘సర్వధర్మాః పరిత్యజ్య’ అనునటులు నీమూటప్రకారము, నాది, నేననులేలంపు లేనట్టి నిన్ను శ్రయించితిని. ‘అహం త్వా సర్వపాపేభ్యో

మోక్షయిష్యామి' అనునటులు, అన్ని పాపముల విక్షణోట్టుల నీవని యరి తలచి, 'పాలముంది నాకు యీ రాభిషేకము జేరినను, నైవేద్యముల మహిమి 'నీట ముందిన' నన్ను గంగలోఁ ద్రోసివను నేనేమి చేయుచాడ? నీ సాత్తురు గుఱియిన లాభవప్తములు నీవిగా నుండును గదా? హే త్యాగరాజునుత! నాకు నీ పదములేగతి యని శరణుజొచ్చుచున్నారని భావము.

ప. ; ; ;	* నిభమా - దా, ధా,	ధాభిషేక - ధా	, మ - మాకేగా	
; ; ;	* భువిని - దా, సు,	డను... - పే	, . - రా. స	
గతి ; ;	"	ధా - భువిని - రిధ	భరు - భరుచుగ - గా	
వేద ; ;	"	డ - మ... - పే.	. . - రా. - స	
క్రి ; ;	* గి గామా ; గా	గామా - గరిచ - నిధ	నీహే ; వీ	
వే ; ;	* బొంతులా ; డి	డి . . - నా . - బుధ	మనో ; హ	
నా ; ;	*			
రా ; ;	*			

(భువిని)

(ఇవట నిలవనయ్యెని)

శ్రీత్యాగరాజ

१. ; ; * గరిరేని - నా ; రీ
 ; ; * అ.వి. - జే ; క
 రీ, సా, * విసేనిగ - మా, మా
 కో, రి, * చా.జ్య. - త్రో, ద

సో ; ;
 కే ; ; (భరిని)

१. ; ; * గామాదాధా
 ; ; * చాల సౌఖ్య
 గా, రీ, * సర్గిరిసన్నదానీ
 శా, సు, * బా.లి.జెం.ది
 స్తీ ; ; * గరిరేనిసా, రీ
 లో ; ; * పాలి.ముం ; చి

పద

గా - ;, - రిగ
 మా - ; ; - నపు
 ప్తీ : - - నిది
 ద్రా క్రితి

[హృదయము.

మా - గారీగా
 ల - నో.రి
 నీ - నా, నీ
 నా - బ్రో, ద

నిధనీ ధా
 క
 రిగమా ; - నిధ
 తి.నా ; - స.
 గరిసా, - రిగ
 ద. : - నీ,

, మ - మా, గా,
 , - - ప్త, నో,
 నీస్తీనీ
 రివారి
 మా - రిగేపీసా
 ట - ముం.చి

శ్రీ త్యాగరాజ!

456

హృదయము

శ్రీ. శ్రవణి * విజిల మా
స, . . * పదములే గ
సోనా ; *
ను త ; * (భవని)

నూ ; నీ
గరా ; జ

||
||

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, శ్రీరామునికి సహ ధర్మచరిగ నుండి వానికి యశమును గలుగజేసిన నీతాడేవిని కొనియాడుచున్నారు.

(68) శ్రీరంజని - దేశాది.

- చ సరి యెవ్వచే శ్రీజానకీ నీ (స)
- అ పరమాత్మునికై గడిచేరి సదా - నిరలిచ్చుటకుఁ జేరి కొలిచిన నీ (స)
- చ వనమందు భయంకరమైన తా - పున క్కల్తునని మనసు దెలిసి
- కనకాంగి యందంద న రాజసుఖ - బును కల్గజేసితివె త్యాగరాజనుత (స)

ప్రతిభాంధము.

శ్రీరాజకీ - మంగళానమై న కరుణకుచురా
నీ - నీకు

సరి - సమానమై నవారు

ఎవ్వరు ఏ - ఎవ్వరే (ఎవరును లేరనీ భావము)

(48 యోగ్యరే)

పరమాత్మునికై - పరమాత్ముడొ శ్రీరామునికై

గడిచెరి - ప్రాధిమ్య గలిగి

నిరులిచ్చుకొనుట - శ్రీరామునికని సందరుగలిగించుటకై

చేరికొలిచిన - శ్రీరామునితో సదా కూడకొని పరదగ్గ

యొక్కన

నీ - నీకు

(సరియోగ్యరే)

కనకాంగి - జనిడిరింటి పే నగల జగి!

త్యాగరాజుక - త్యాగరాజుహా కొనియాడబడు నీతా!

కనకండు - కరణ్యుడు

భయంకరమైన - భీమి గలకత్తేయనట్టి

తావు - ప్రదేశమునందు

నిల్లు అని - నిలిచియుంచ నని (శ్రీరామా! నీదుప్రక్క-

ల నే నిలిచి కొలుచు చుందునని)

మనసు తెలిసి - శ్రీరాముని సమృత్తి నెఱింగి

అందు అందును - అచ్చటచ్చట (శ్రీరాముడు సంపరిం

చిన ప్రదేశములన్నిటియందును)

రాజసుఖంబును - రాజభోగమును

కలగజ్జ - పేనితి ఏ - శ్రీరాము డనుభవించునటులు

చేసితివే

(నీ సరి యె రే)

విశేషార్థము:—‘త్యం మాతా స్వల్పోఃస్య దేవదేవౌ హరిః పితా’ త్వయైకద్విష్ణునా చా బ జగద్వ్యాప్తం చరాచరమ్’ అనగా, భగవంతుడు లోకములకు తుడిచునియును, అక్షీదేని తల్లియనియును, వీరిగుఱచేతకు చరాచరములలోఁ గూడకొనియున్న జగము వ్యాప్తమైయున్న దనియును శ్రీవిష్ణుపురాణమునందు చెప్పబడియున్నది. ‘మాతృదేవో భవ’ అను శ్రుతివాక్య ప్రకారముగ తల్లియే ప్రథమవైవ మగుచున్నది. ‘మాతృత్వైర్వరూపాం శ్రియం ప్రపద్యతే మాతా హి హితాదపి పుత్రస్య ప్రియమేవ వశ్యతి’ పితాతు భయం వశ్యతి । అతో దండధరత్వ హీన తైవావలంబన మస్యా దశామాయాసీత్’ అనగా, తల్లి తనయునియందు ప్రియమును మాత్రము గమనించును ; తండ్రియో యన్న తనమునియుండు దోషాదోషములను గమనించుచుచే దోషముచక్క నానిని దండించును. అందుచేత శిక్షించు స్వభావము లేనిదగు నుడు తల్లియే, తన యునికి ముఖ్యాశ్రయముగ నున్నది యని తాత్పర్యము. ‘అస్మి కర్మావధుడే వత్సౌ కృత్య ద్వియం శ్రియః । నిగ్రహః ద్వారణం కాతే సర్వక్షా మరుగ్రహే’ అనగా, కర్మములకుఁ దగిన ఫలముల నిచ్చు భగవంతుడు, చేతరుని నిగ్రహించుకవుడు అక్షీది వాని నచుగ్రహించుటకె

పురుష కార మొనర్చు గుణము తల్లియగు లక్ష్మీదేవీమండే. ప్రియ కనుక భగవంతుని నాశ్రయించుటకన్న లక్ష్మీదేవి నాశ్రయించుట వరమైనదిగ నున్నది. మణియు, 'యస్మాన్నే మహిమాన మాత్మన ఇవ త్వద్వల్లభోఽపి ప్రభుర్నాలం మామమయత్తమా'నికవధిం నిత్యానుకూలం స్వతః' అనునటులు, అంతులేని 'స్వభావగుణములచే భగవంతుని కెల్లభక్తుడును ప్రీయురాలుగ నుండు లక్ష్మీదేవియొక్క- మహిమయును, భగవంతుని మహిమవలెనే అంతులేనిదియై, ఆ భగవంతుని వల్లను నెఱుంగుటకు సాధ్యము కానిదియై యున్నది. 'శృణోతి నిఖిలం దోషం శ్రీనాథివ గుణైశ్చ కత్' శ్రియతే చాఖిలైర్నిత్యం శ్రయతేచ పగంపదమ్' అనునటులు, లక్ష్మీదేవి అన్నిదోషములను పోగొట్టి జగములను ఉజ్జీర్ణింపఁజేసి అంతట చేతను ఆశ్రయించఁబడునదియై ముఖ్యప్రయోజనముగ నుండు భగవంతుని పొందియుండుటచేత ఈమెను ఆశ్రయించుట చేతనకు శరణునులభముగ ను పరమప్రయోజనముగను ఉన్నది. ఇత్యాది కారణములచే, అయ్యగారురు, 'శ్రీజాన్తి! నీ సరియెవ్వరే?' అని కొఱయూఁగినారని భావము.

'కరమాత్మనికె గడిచేది సదా నిరు చుటకుఁ జేసి కొలిచిన. 'నీ సరి యెవ్వరే' అనుటచే,

‘మృత్యుముఖా, అశ్రీకారిరాల్ కైః, క్రిడిసి శ్రీసమక్షమ్’ మున్నగు వాక్యములచే, భగవంతుడు సృష్టి మున్నగు కార్యములను చేయునపుడు లక్ష్మీయొక్క ముఖముకు ఆమెయొక్క కంటి చూపులను చూచుచు పోను చేయు కార్యములను ఆమె అమోఽని సంతోషపడుచున్నదా అని గమనించుచున్నాడు. మరియు భారతమునందు, ‘సృత్యామత్సాని భూతాని చరాశి స్థావరాణిచ | ఏకాకీ విద్యయాసార్థం విహరిష్యే ద్విజోత్తమ’ అంశము స్థావరములుగ నున్న భూతములను వాయుదున్నవిగా చేసికొన బక్కఁడుగ విద్యతోఁ గూడ అటలాడఁ బోవుచున్నాను అని చెప్పఁబడి యున్నది. ఇందు, ‘విద్యయాసార్థం’ అను శబ్దములచే, లక్ష్మితోఁ గూడి అటలాడఁ బోయెదను, అను భావము వెల్లడి యగుచున్నది. శ్రీమద్రామాయణమునందు, ‘తేనేయం స చ ధర్మాత్కృ ముహూర్త మపి జీవతి’ అనఁగా ఇట్లు పరస్పర మొకరివఁకు బడియొద్ద నుడుటచేతనే ఈ స్త్రీతరాముఁడను తణకాలమైన ప్రాణముతో నున్నారని చెప్పఁబడియున్నది. పై నుదాహరించిన కారణములచేత భగవంతుఁడైన శ్రీరాముఁడు చేయె అన్ని కార్యములు నీతయొక్క ప్రోత్సాహము చేతనే చేయఁబడినదియై శ్రీరామునికి మహిమలను ? చెప్పఁని భాషము.

‘వనమందు భయంకరమైన తాగునీరు నిలుసినీ’ అనుటచే ‘అహం దుర్గం గమిష్యామి వనం పురుషవర్జితమ్ । నానామృగగణా క్షీర్ణ శూర్పాలవృక్షసేవితమ్॥ నుఖం వనే నివత్స్యామి యత్తైవ భవనే వీతుః’ అచింతయంతి తీర్థ లోకాః ఐంతయంతి క్షత్రివత్మ్’ అనుటలు; రాముని వన గమనసమయమునందు సీతాదేవి, శ్రీరామా! మనుష్య సంచారములేనిదియు, నానా మృగములచే నిండినదియు నగు వనమునకు నేనుచు నీతోడవచ్చి వనమును నాత్మకై యిల్లువలెఁ జలఁచుచు, మఱ్ఱోకములను లక్ష్యపెట్టక నీచు కైంకర్యమునే ప్రధానముగ చేయుచుందును; అని చెప్పితివిగదా! యని భావము.

‘మనసుదెలిసి’ అనుటచే, ‘తాం పరిష్కల్ప్య బాహుభ్యాః మరుగచ్ఛస్య మాం భీరు సహ ధర్మచరీ భవ’ అనునటులు, నీత, శ్రీరాముని ఆలించుచుచే వానిప్రీతి నెఱిగించియే, ‘నాతోకూడ వచ్చి ధర్మములను సలుపుము’ అని శ్రీరాముఁడు చెప్పినమాటచే కృతార్థురాలుగ నైతివే యని అయ్యగారు సంతోషించుచున్నారనిభావము.

‘కనకాంగి యందందు రాజసుఖంబును గల్గఁజేసితివే’ అనుటచే, ‘శేష శేషాశనాదిసర్వం

పరిజనమ్' అనుటలు; అనంత గురడ విష్వక్సేనాది సమస్త కవి రమలు మాత్రమేగాక శ్రీవైకుంఠమండలం నల సమస్త నిత్య సూరులును శ్రీమహాలక్ష్మికి పరిజనులై యుండుటవల్లను, ఆ పరిపారములను వారివారి కైంకర్యములయందు అజ్ఞామిండు కార్యము లక్ష్మీదిగ నున్నందువల్లను, సీతాదేవి, వనమునకుఁ బోవుచున్న తన నాథునికి నిత్యోపచారములను సలిపి వనమును వైకుంఠముగ చేయుటకై శ్రీరామనివేంటనే చని కరమోకచారములు సలిపె నని భావము.

ప.	;	;	;	*	కిగాగికిన్		హ	;	;	-	రి		గామా	;	గా	
;	;	;	;	*	సరియెచ్చ		ర	;	;	-	శ్రీ		.బా	;	స	
రిగమా	;	*		"	"		"						గామాదాధను			
కి నీ	;	*		"	"		"						.బా స.			
రిగమా	;	*		"	"		"						గావ నిదాధను			
కి. నీ	;	*		"	"		"						.బా. స.			
రిగమా	;	*		"	"		"						గామానీనీ			
కి. నీ	;	*		"	"		"						.బా. స			

శ్రీ శ్యామరాజ

46:

[ప్రార్థనము:]

ధనిసేనిధుడు *	దీక్షాగరిసా	ఖమా - మధుసూ - ధని
కి. నీ. . . *	సరియెవ్వ	. - బా. . - స.
సేని - విడుధుడు *	”	నీ - ధనిసా - సా
కి. నీ. . . *	”	. - బా. . - స.
రిష్టవిధుడు *	”	నిని - సేనిరీసే - సేని
కి. నీ. . . *	”	. - బా. . - స.
సనివిధుడు *	దీక్షాగరిసా	, ని - ధనిసా - నీ
కి. నీ. . . *	సరియెవ్వ	, . - బా. . - స.
ధా , ధమా *	”	, ని - ధనిరీసేని
కి , నీ. . . *	”	, . - బా. . - స.
దీసేనిధుడు *		
కి. నీ. . . *		

(సరియెవ్వరే)

అ. ; ;	*	ధానీని ధామా	రా, ధా, - ధా	నీసా; నీ
; ;	*	పరశు. కు	ని, కై, - X	డిదె; రి
సాసా;	*	"	"	న - భవిసానీ
సదా;	*	"	"	డి - డే. రి
"	*	"	ధా, నీ, - పిని	సా - రీగగరీసా
"	*	"	ని, కై, - X.	డి - డే. . రి
సాపివిధమ	*	"	నిధానీ, - ధా	నీసా; నీ
సదా.	*	"	ని. కై, - X	డిదె; రి
సాసా;	*	"	"	సానీ, రీ
సదా;	*	"	"	డిదె, రి
సాసా;	*	రీగగరీసా; గా	గీగగరీ; - పిని	గరీసానీసా
సదా;	*	సి.య.) ; చు	టకు; - డే.	రి. కొలిచి

* నీనిదధమ	* (నరి యెచ్చరే
* న.నీ. . .	
* భ. ; ; ;	* దాదాదా ; ధా
* ; ; ;	* వ న మం ; దు
* రిగామా ;	* దాదాధనిసోనీ
* న.తా ;	* వ న మం . దు
* ,	* దాధాదనిసేనిధమ
* ,	* వ న మం . దు.
* ,	* రి గామా గా
* ,	* వు న ని ల్ల
* దాధామా	* ధానీనిధామా
* లి నీ .	* క న కారి. గి

ధామా ; - మా	గాగరి సా
భ యం ; - క	రమై. .
దాదధమా - మా	,
భయం . - క	,
ధరమాగా - మా	,
భ. యం. - క	,
మాదా - ధని	సోనీనిధ
న . ని - మ.	న ను. లె.
దా , ధా , - ధా	నీసా ; నీ
యం, దం , - దు	నరా ; జ

శ్రీ శ్యామరాజు

4గీ

[వృద్ధి, ము]

హాహా ; *		నాదీ, - నీ	సీతీ ; రీ	
సుఖం ; *		యం దం., - దు	సరా, బ	
సాసా ; *		రీగీతీ ; - సీతీ	గీతీ - సీతీసీ	
సుఖం ; *		బును. గ ల్లి	కే. నీ ; - తి.	

స నీధయ

రా. బనుత

(సా యోగ్యరే)

అవతారిక:—ఈ కీర్తనము నం దయ్యగారు, శ్రీరామా ! ఉపపన్న దర్శకులను, మృదంగము, తాళము మున్నగు గానోపయోగ సాధనములతో, ప్రతిబింబములతో సుస్వరపు గానమునం దమర్చి పాడి విన్న సాక్షాత్కేయసర్వ వాఙ్మేదా ఛరమభాగ్యమును బడసి నవాఁడనుచున్నాడు.

(69) శ్రీరంజని - చూపకము.

ప. సొగసుగా మృదంగ తాళము జతగూర్చి నిను - సొక్క జేయు ధీగుండెవ్వఁడో (సొ)

త. సేగమ శిరోరము గల్గిన - నిజ వాక్కులతో స్వరశుద్ధముతో (సొ)

చ. యతి విశ్రమ సద్భక్తి ని - రతి ద్రాక్షరంస నవరస.

యత కృతిచే భజయించు - యక్తి త్యాగరాజ తరమా శ్రీరామ (సొ)

ప్రతిపద్యాము.

సొగసుగా - చక్కగా

మృదంగతాళము - మృదంగ తాళములను

జతగూర్చి - బిడపజేచి (నాదములు పొందుటగాజేసి)

నిజ - నిన్న

సొక్క - చేయు - సొకు పుచ్చు

ధీగుండె - సామర్థ్యము గలవాఁడు

ఎక్కడు ఓ - ఎక్కడో

నిగమ శిరోగము - నేదములకు శిరస్సుగనుండు శపథము

చుల యక్తిము

కల్గిన - కలియన్న (నిండియున్న)

నిజవాక్కులతో - స్వయమైన పలుకులతో

స్వరశుద్ధముతో - సుగంధముతోను

(సొగసుగా)

యతి...కృతిచే

యతి - కఃత్వమునందులవిశ్రమపానముతోను

విశ్రమ - గానమునందుల విరామములతోను

సద్భక్తి - మంచి భక్తితోను

నిరతి - మిక్కిలి ఆసక్తితోను

[రాజ్గీరస - ద్రాజ్గీరస పాకముతోను

నవరస - నవరసములతోను

యతి - కూడుకొనియుండు

కృతిచేత - కీర్తనములచేత

భజయించు - భజనముచేయు

యతి - ఉపాయము

త్యాగరాజాపరమా - త్యాగర జానక శక్యనూ

(సా మగా)

విశేషారము:—‘సాగసుగా మృదంగ తాళము జలఁగూర్చి సాగజేయు ధీరఁడెవ్వఁడో, అనుటచే, భగవంతుఁడు సర్వ విద్యావిశారదుఁడును, సామగానలోలుఁడునై యుండుటచే అట్టివాని ముంగల, గానమున కుపకారి నుండు మృదంగాది వాద్యములను సామగజేర్చి, ‘శ్రుతులు బెరయుట స్వరముల చొప్పువిడక | చాల శుద్ధతఁ గనుట దోషములఁజూసి | ఘనవిధముగాన వడ్డంబులఁగలసి మెలసి’ అనుపలులు గానముచేసి వాని సాగజేయు పాఁడొకఁడు గలఁడా? అనుచున్నారు.

‘నిగమ శిరోరము...శుద్ధముతో, అనుటచే, భగవంతుఁడు నిందితఁడైన భాషాగానముచే

తృప్తి నొందుటలేదనియును, ఉదాహరణములతోఁ గూడుకొన్న స్వీయమైన వాక్కులతో, అనఁగా ఉదాహరణములు మొఱుఁబెట్టి చెప్పవచ్చు భగవంతునియొక్క గుణానుభవమునకైన. శంకులతో చేయుఁ బడు సుస్వరపు గానము చేతనే తృప్తి నొందుచున్నాడనియు; అట్టి గానమును చేయు మను జుఁడు అరుదుగ నున్నాడనియు భావము.

‘యతి విశ్రమ...యక్తి త్యాగరాజ తరమా’ అనుటచే, యతి ప్రాసములతోను, ‘పద సందిర్భము లరకల్పనలు శబ్దస్ఫూర్తులు శ్రేష్ఠీకరింపు దర్పిత’ అనునటులు, పద సందిర్భములు మున్నగు లక్షణములతోను, గానపద్యతి ప్రకారముగఁ గల విరామములతోను, భక్తితోను, అను రాగముతోను, ద్రాక్ష పాకముతోను, ‘రసై శృంగార కారుణ్య హాస్య వీరభయానకైః । రౌద్రాదిభిశ్చ సంయుక్తమ్’ అనునటులు, సవరసములతోను గూడుకొనియుండు కృతులచే శ్రీరామని సొక్కించుటకైన యక్తి త్యాగరాజ పశము కాదనుచున్నారు. అనఁగా, వెనుక సొక పర్యాయము శ్రీనారదఁడును వాల్మీకియును చేసినయుక్తిని ప్రకటించుచున్నారు. ఎట్లనిన, వాల్మీకి కృతముమునందుఁ బుట్టి పెరిగిన కుశలపులకు నారదఁడు, వాల్మీకిచేర చింతఁబడిన రామాయణమును

వీణయందు వాయిండుటై, శిష్యించి, వాల్మీకితో శ్రీరాముని సన్నిధికి హుంపించగా, ఆపటులురు
వాల్మీకిమునిశిష్యులనిపించుకొని శ్రీరాముని సముఖమున రామాయణమును బాదిన సమయంబున,
'స్వరములయూరె మేలుశ్రుతి చాగురె మూర్ధన కంపితంబు బా' పుకే బలిరయ్యడాల నెఱసె
బోనెఱ మీటు కులంబుతాయి య / ద్విర స్ఫురితంబు లచ్చయని తేనియ లొల్కెడి వారిపాటలా ।
దళణము మీఱగా విని ముదంబొదవక బతిమెచ్చె నెమ్మడిన్ అనునటులు, శ్రీరాముడు ఆ గాన
ములలో సోకి సోలి పరవశుడయ్యెను. అట్లు శ్రీరాముని పొక్కజేముటకైన యుక్తి మునిశేష్ఠు
లైన నారద వాల్మీక్యాదులకు తెలియునగాని దీనుడైన త్యాగరాజునకు తెలియునా? మఱియు
గురువులయొద్ద నేర్చిన విషయ లులను స్వాపుగ పొందునట్టి భక్తితోను, అనరాగముతోను
పర్యజన సమ్మోహనముగ గానము చేయున క్తి యా కుశలపులకే గాని ఈ త్యాగరాజునకుఁ గలదా?
అయ్యగారి భావము.

ఓ. నిధా | నీ - నిదాహా
పాగ . | సు- గా వ్య

|| మా | గా గణిసి ||
|| దం | క - తా.భ ||

[శ్రీ త్యాగరాజ]

సా ;

ము ;

సా ;

సా ;

సా ;

ము ;

సా ;

సా ;

సా ;

ము ;

సా ;

సా ;

సా - ధాన్తి

సా - జ త

సా - నిధానా

సా - నా

సా - ధాన్తి

సా - జ త

సా - నిధానా

సా - నా

సా - ధాన్తి

సా - జ త

సా - నిధానా

సా - నా

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా ;

సా - నిధాన్తి

సా - నా

సా - నిధాన్తి

సా - నా

సా - నిధాన్తి

సా - నా

సా - నిధాన్తి

సా - నా

సా - నిధాన్తి

సా - నా

హృదయము,

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

||

సా ;
ము ;

మా - గవధనిసా
- - ర్చి . . .

||

సా ;
ము ;

మా - గవధనిసా
- - ర్చి . . .

||

(5) ధని సేరే
సా. గ .

సా - రీసేనిధమా
మ - గా . . . మృ

|| రీసేని
సా .

మా - గవధనిసా
- - ర్చి . . .

||

సా ;
ము ;

సా - రీసే
సా - గా . . . మృ

|| రీసేని
సా .

మా - గవధనిసా
- - ర్చి . . .

||

(6) రేగ సేరే
సా. గ .

సా - రీసేనిధమా
మ - గా . . . మృ

|| రీసేని
సా .

మా - గవధనిసా
- - ర్చి . . .

||

సా ;
ము ;

సా - రీసేనిధమా
మ - గా . . . మృ

|| రీసేని
సా .

మా - గవధనిసా
- - ర్చి . . .

||

(7) సీ ధా
సా. గ

సా - రీసేనిధమా
మ - గా . . . మృ

|| రీసేని
సా .

మా - గవధనిసా
- - ర్చి . . .

||

నా ; ; - నీసా
ము ; ; - జత
నా ; నీసా ; ని
నా ; క్షణే ; యు
X టి ; - ;
జ్ఞా ; - ;
అ. ; ;
ని X ; మణి రో ;
నా ; ; - ;
 ; - ;
ని ; ;
ని X ; మణి రో ;

గా - గానా ;
ల్ప - నిష్ప ;
మా - మానా
రు - ర్ణా . వ్య
; - ;
; - ;
నా ; గా
క ; ల్ప
నా
నా ; గా
క ; ల్ప
నా
నా ; గా
క ; ల్ప

==
==
==
==
==
==
==
==
==
==

ధనిసా - నిసేతే

|| గరితేసే

|| సేనిస - ధామా

... - ...

|| ...

||

నీసాసా ;

|| ధానీ

|| సా ; సానీ

మళిలో ;

|| ర్లము

|| క ; మ్రిస

ధనిసా - నిసేతే

|| రిగిమూ

|| కీసా - గరితేసే

... - ...

|| ...

||

నీసాసా ;

|| ధానీ

|| సా ; కీకీ

మళిలో ;

|| ర్లము

|| క ; మ్రిస

సా - సా కీసా

|| రిగిమూ

|| సా - నిధామా

సా - మ్రిలో

|| ర్లము

|| సా - ర్లము

సా ; మామా

|| రిగిమూ

|| రిగిమూ - గామా

సా ; మ్రిమ

|| సా

|| ర్లము - కీని

గాత్రీ	గాగరీపా	గాత్రీ	గామాచూచు	
రతి	రా...తా	ర స	స ప ర స	
నీధా	నీనీహా;	ధానీ	హా; రీరీ	
యత	కృత్తిహే;	భ జి	యిం; చు	
రిగమూ	గా - గరీరీహ	నీ, ధ	మా - గామాధా	
యం	క్తి - త్యాగ	రా, జు	. - త గ మా	
నీధా	నీ - నిదధామా			
సాగ	సు - గా. మృ	దంక తాళము		

అథ-

అవతారిక: - ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, శ్రీరామా ! జితేంద్రియుడై, సీమందు నిలిపిన మనస్సు గలవాడై, తైలధారవలె వెడతెగని ధ్యానముచేచే నిన్నుఁ గొలువలేక యున్నానని పన్ను నాడకుము అని ప్రార్థించుచున్నారు.

(70) దేవమనోహరి - దేశాది.

- ప. కన్నతండ్రి నాపైఁ గరుణమాసకే - గాని తాళలేనే కరుణమాసకే (గ)
 త. నిన్నజేయుపనులు నేడుగాక వే - తేన్నలేదనుచు వేమాటులకు (క)
 చ. ఎదురుతానను ఇంగితంబెఱిగి - చెదరనీక పంచేదియమణించి నిన్ను
 పదలలేని ధైర్యశాలిగాఁడని - మదనకోటిరూప త్యాగరాజనుత (క)

ప్రతిపదార్థము.

కన్నతండ్రి - నయకన్నతండ్రి

నాపైఁకొ - నామీద

కరుణ - పక్షియను

మాకే - పదలమందు సుమా

గానితాళలేనే - ఈ సంగతునందలి యలసటను బడ

లేకయున్నారా

(క-తండ్రి)

(ఈ త్యాగరాజు)

నిన్నజేయుపనులు - నిన్నజేసినట్టి కార్యములనే

నేడుగాక - నేటికిని చేయుటయేగాక

నేతెన్నలేద - మఱియొక గొప్పకార్యమున్నదని తలఁపలేదు

అనుచుకొ - అనఁడు (అని నానాభిమానముచేత)

నేమాలులకు - దలుమాలులకు

(కన్నతండ్రి)

మదనకోటిరూపా - కోటి మన్మథులకు సమానమైన

రూపముగలవాడా

త్యాగరాజయత - త్యాగరాజుచే సుఖింపఁబడినవాడా

ఎదురు - నీవు భగవంతుఁడు)

తాను - నేను (జీవుఁడు)

అను - అనునట్టి

ఇంగితంబు - తారతమ్యమును

ఎవరిని - తెలిసికొని

చెడునీక - చెడుకపోవ నియ్యక

బంచేర్చెడియము - ఇంద్రియ పంచకమును

అణచి - అణగఁదొక్కి-

నిన్ను - నిన్ను (స్వామివగు నిన్ను)

వదలలేని - ఎప్పుడును వదలలేక యుండునట్టి

దైత్యకాలి - దైత్యముగలవాఁడు

కాఁడు అని - ఈత్యాసరాజు కాఁడని

(కన్నతండ్రి)

విశేషార్థము:—‘కన్నతండ్రి నాపైఁ గరుణచూసకే’ అనుటచే, ‘వితాహమస్య జగత్తే, వితా హిలోకస్య చ రాచరస్య’ మున్నగు వాక్యములచే భగవంతుఁడే ముఖ్యమైన తండ్రిగ నుండుట చేతను, పుత్రుని తేచుము కొఱ్ఱై తండ్రి సన్మార్గమునందు వానిని శిక్షించి గొప్పవానిగఁ జేయునటులే భగవంతుఁడును, జీవుని కటాక్షించి ముక్తునిగాఁ జేయువాఁ డగుటచేతను, అయ్య

గాడు, కన్నలండ్రి! నీవు నామంజరి కరుణతో నన్ను కటాక్షించి మంచిచూర్కమున కేర్పక పోయినచో మఱియొక డాకార్యమును చేయురా? ఈ భవభాదతాళలేక యున్నాను; శ్రీభుక్తుగ రక్షింపుమనుచున్నాను.

‘నిన్ను శేయుపనుచు...లేదనుచు’ అనుటచే, శ్రీరామా! ఈ త్యాగరాజు నిన్ను చేరువట్టి అహర నిద్రాదివ్యవహారముల నేడను చేయుచున్నాడు; ఇట్టి పామర డెట్లు ఈ సుసారమును దాటి మంచి మార్గము నవలంబించుచు? అని అభాగ్యుని నుడువేని నీ కొడుకు చెడిపోవుచు గదా? అనష్టము నీదే గదా? అని భావము.

‘వేమోటులకు గన్నలండ్రి’ అనుటచే, శ్రీరామా! నేను మంచి త్రోవ ననుసరించక చెడి పోదునేని నీవేగదా నాకు మఱియొకజన్మ మియ్యనలెను. నీ సొంతబిడ్డను నీ వే కలుమాటు కనిగని అప్రయోజకునిగ చేయుదువేని, కొడుకును మందిమర్గమునం దిడని అప్రయోజకుడని లోకులు నిన్నే ధూటుదురు. కనుక కరుణతో నన్నేలుము అని భావము.

‘ఏమరు కాన...త్యా రాజనుత’ అనుటచే, కైరమాణ్య, జీవాత్మ అను రతమ్యముల నెఱిగి ఇంద్రియ నిగ్రహముచే యోగము సభ్యసి-చుటకు గురుపుత్రసాదకు కావలసియున్నది. నీ వన్ననో త్పండితూపమై యుండఁ, ‘మమాద్యక్షిల లోకానాం గురుర్నా రామః’ గురు సటులు, సర్వలోకములకును గురువుగ నుండుచే నాకును గురువుగ నున్నావు. అట్టి నీవు నన్ను మండిమార్గమునందు శిక్షించి రక్షి-పక పోయినచో బ్రహ్మవిద్యల నేనెల్లు ఎఱుగుడను యోగ మార్గముల నెఱుంగలేనివాడని నన్ను నీవు విడనాడితివేని నిన్ను త్పండితను గురువుగను బడసిన నాకు గత్యంతర మెదియును శీడు. కనుక కృపావశుడవై కాపాడు మనుచున్నారని భావము.

జేవమనోహరి రాగలక్షణము:—ఇది పాదప వక్రరాగము. 22-ప మేళమునందుఁ బుట్టినది. చతుశ్చక్రి ఋషభ శుద్ధ మధ్యమ తైత్తిరి విపాదములు ‘చ్చాయా స్వనములు. గాంధారము వర్జ్యము. ఎల్లపుక్షుడను గానము సేయఁ దగినది.

ఆరోహణము.

అవరోహణము.

శ రి వ ప ధ ని స

స ని ధ ని ప మ రి స

మ. ; ; ;	*	సామంతి మా	రీ, హా, - రి రి	మాపా ; మా	
; ; ;	*	క స్మృతం త్రి	హా, హై, - గరు	ని మా ; న	
2 పా ; ;	*	"	" "	" "	
కే ; ;	*	"	" "	" "	
3 రిమపా ;	*	"	" "	" "	
కే , ;	*	"	" "	" "	
4 రిమపమపా	*	"	" "	మాపా ; ధా	
కే . . .	*	"	" "	ని మా ; న	
5 పద్మభద్రమ్	*	"	" "	మా - పాపని ధానీ	
కే . . .	*	"	" "	ని - మా . . న	
6 పనిధనిమ	*	"	రిశిహా ; - గరు	హా - హై ; హా	
కే . . .	*	"	హా, హై, - గరు	ని - మా ; న	

7	సినిధానీ	*	"	"	- రిరి		రీ - రీరిమూరీ	
	కే. . .	*	"	"	- కరు		ణ - మా. న	
8	రిసేనిధనీ	*	"	రిమరినల్లన - రిమ			పాధనిసీరీ	
	కే. . . .	*	"	నానై. . - గరు			ణ మా. న	
9	రిసేనిధనీ	*	"	పమరినల్లన - రిరు			రిరు - పధనిసీరీ;	
	కే. . . .	*	"	నానై. - గరు			ణ - మా. న	
10	రిసేనిధనీ	*	"	రీ, నా, - టమ			రిరు - పాపామా	
	కే. . . .	*	"	నానై - గరు			ణ. - మా. న	
11	భవిపా	*	భవిపా - పచరీమా				మా - పాధానీ	
	కే. .	*	గా.సి - తా. శ				ణ - మా. న	
12	రిసేనిధనీ	*	పామూరీ; మా				మాపా, మా	
	కే. . . .	*	కన్నతం; డ్రే				ణ మా; న	

(ఇచ్చట నిఘాషపలయము,

అ. ; ; * తీరీ తీ ; తీ
; ; * నిన్నజే ; యు

పా ; ; * " "
జా ; ; * " "

" " పమదీమా ; పా
" " రాన్నలే ; డ

పమనిసతిరు

ల. కు... * (కన్నడప్రే)

చ. ; ; * పవమాపా ; మా
; ; * ఎదురు తా ; న

పా, మా, * ధనిపామరీమా
జిం, గి, * చెడర నీ. క

నినీపా, * తీరీ తీరీ ; తీ
నిన్ను, * ఎదులతే, ని

| సీరీపూ ; - రీస
| పమలు ; - జా

| సీరీమరీపూ - రీస
| పమలు. . - కా

| ధనిపా ; మా
| ను. చు ; - జా

| నీ - థా ; నీ
| డ - కా ; జి

| " "
| " "

| ధనిపా ; మా
| . మా ; రు

| మాపధనిధని
| గి లం... బె

| మా - పా ; థా
| ప - జా ; చి

| నీథా ; నీ
| లిగా ; డ

శ్రీత్యాగరాజి

పా : ;	*	”	శ్రీమద్భక్త - రీస	
ని : ;	*	”	శ్రీమద్భక్త - రీస	
”	*	పరమహంస పా	భగవాన్ ; మా	
”	*	పరమహంస పా	భగవాన్ ; మా	
పమరిసరిమ	*			
సు తే...	*	(కన్న లింగ)		

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దయ్యగాదు, శ్రీరామా! నీవు లోకనాథుడ వగుటచే, నీ వల్ల చేయుటకు శక్యముకాని పని యేదియును లేదు. నీదు సర్వాధికారముచే అభుతిత ఘటనము లను ఈ యవతారిక నందు చేయక పోయినను, అతిత రక్షకత్వమే గొప్పబిరుదుగ పహించిన చక్రవర్తులు గల సూర్యకులములో నీ పవిత్రలింగి పండుకలన నీకు కులబిరుదునైనను కాపాడు గానుటకై నిన్ను శ్రయించిన వన్ని బ్రాహ్మనుచుచూర్చుదురు.

(71) దేవమనోహరి - రూపకము.

ప. కులవిరుదను బ్రోచు - కొమ్మై రమ్మై (కు)

అ. ఇలగల భూదేవ సురా - దుల కాధారుడ వగు నీవు (కు)

చ. నిగమాగమచర నీకు - నిత్యమంగళము కల్గు

వగస్థేయకు శ్రీరాసు - వందిత త్యాగరాజ (కు)

ప్రతిపదార్థము.

కులవిరుదను - నీ నూన్యవంశపు బిరుదను

ప్రోచుకొమ్మై - కాపాడుకొనుము

రమ్మై - వల్చి నన్ను రక్షింపుము

ఇలకొ - భూమియందు

కల - ఉండునట్టి

భూదేవ సురారులకు

భూదేవ - బ్రాహ్మణులకు

సురాదులకుకొ - స్వర్గమునందున్న దేవతాదులకు

కాధారుడవగు - కక్షకుఁకుగ నున్నట్టి

నీవు - నీవు

(నీ కులవిరుదను బ్రోచుకొమ్మై)

నిగమాగమచర - వేదాగమములందు సంచరించువాఁడా

శ్రీరామ - శ్రీరామ

వందిత త్యాగరాజు - త్యాగరాజుచే నుతింపఁబడినవాఁడా

వగ నేయకు - పితములేని కాగ్యములను చేయకుము

నీకుకా - నీకు

నీ స్థియంగళము కలుగుకా - నీరమైన శుభములు కలుగును
(కులబిరుదు)

విశేషార్థము:—‘కులబిరుదును బ్రోచుకొమ్మ’ అనుటచే, శ్రీరామా! కారణార్థం నియంతృత్వం సుహృత్త్వం స్యామితాహారే! వాత్సల్య మితి కంఠేతే కంఠోక్తా ఇహ సద్గుణాః’ అననటులు, ఆకికారణార్థేయండుట, నియమనము చేయువాడుగ నుండుట, సుహృత్తుగ నుండుట, స్వామిగనండుట, ప్రీతిగలిగినవాడై యుండుట అను ఈ ఐదను సీదు కల్యాణగుణములుగ నున్నవి. ఈ కారణముచే కృపావశుడవై, యోగ్యామోగ్య విచారము చేయకయే నీ జెవని రక్షించినను నిన్నాజ్ఞేపించువారులేరు. అట్టి నీ సర్వాధికారముచు ఈ రామావతారముగను సలుపుట క్షిప్తము లేక ధర్మాధర్మ విచార మొనర్చి కాపాడవలయు నను తలంపు నీకుఁ గలిగియుండినను, నీ పూర్వి కులైన సూర్యవంశపు చక్రవర్తులు బిరుదుఁగ వహించిన అశ్రిత రక్షకత్వమును గమనించియైన నిన్నాశ్రయించిన నన్ను కాపాడుటకు త్వరపడుము అనుచున్నారని భావము.

‘ఇలగల భూడేవ...నీవు’ అనటచే, ‘ఇతఁడైజ్ఞాం సంశ్రుత్య బ్రాహ్మణ్యోత్తీ విశేషతః’

అనునటులు, బ్రహ్మవిద్య గల వారలకు రక్షించుటకై నీవు ప్రతిజ్ఞ చేసి యున్నావు. అటులే దేవ తలకును అధ్యయించియున్నావు. 'రక్షితా జీవలోకస్య స్వజనస్యచ రక్షితా' అనునటులు, నినాశ శ్రయించిన వారలకు రక్షించువాడవుగ నున్నావు. కనుక నిన్ను శ్రయించిన నన్ను కాపాడుము అనుచున్నారని భావము.

'నిగమాగమచర...త్యాగరాజా' అనుటచే, శ్రీరామా! నీవు వేదాగమములయందు సంపదించువాడవు. నీవు ఆజ్ఞాపూజముగనుండు ఆవేదము, 'నాస్యః పంథా అయనాయ విద్యతే' అను నటులు, నీవు తప్ప జీవునికి అన్యగతి లేదని మొఱివించున్నది; అందుచేతనే నేనను నీకు సదా పండసములు సలుపుచున్నాను. దాసులకు ప్రోదులయే కల్యాణగుణముగ నెందు నీవు నన్ను కాపాడి కల్యాణముగలవాడవగుము అని అత్యుగాధ ప్రార్థించుచున్నారని భావము.

ప. సారీ	సారీమాపా	ధా ;	ధా, నీ ;	
కుల	కులము	శో ;	. , చు ;	
పదనీ	పామా కి ;	రీహ	మాపారి ,	
కొ..	. . ముగ్ధ ;	ర .	. . ముగ్ధ ,	. .

నరిచప	నీపమ - రిమపధ	1. నీపమ	రిమపమ రి .
కొ... - మృ...	ర... మృ
నరిధరి	రిచరి - మపచప	దా;	ధా; నీ;
కు.ల.	బి.రు. - టు. ను.	బ్రో;	...; చు;
పధనీ	ధనిసా - సినిధని	పాపమ	రిమపమ రి;
కొ... - మృ...	ర... మృ;
నరి.రి	రిచరిమ - మపచప	పధనీ	ధనిసా - నిసే
కు.ల.	బి.రు. - టు. ను.	బ్రో.	... - చు
సినిధని	పధనీ - పామా	రిమపధ	నీపమ రి;
కొ... - మృ...	ర... మృ;
నరి.రి	రిచపమ - పనీ	పధనీ	ధనిసా - నిసేరీ
కు.ల.	బి.రు. - టు. ను.	బ్రో.	... - చు
సీరీ ఘా	రీ - సినిధనిపమ	రి.పధ	నీపమ రి
కొ... మృ...	ర... మృ

జ. స. ధా

పా. ధా. నీ ;

పా. నీ

| ధా. నీసా

||

ఇ. ల

గ. భూ ;

దే .

| వ. సు. రా

||

పా. ధా

పా. ధా. ని. నీ

పా ;

| సా - రీ. సు. రీ

||

ఇ. ల

గ. భూ .

దే ;

| వ - సు. రా

||

సా. నీ

ధా. నీసా ;

ప. మ. రీ

| రి. స. ప. మ. రీ

||

దు. ల

కా. ధా ;

రు. డ

| వ. గు. నీ

||

ప. పా. పా

పా ; ధా. నీ

పా. మా

| రి. స. ప. మ. రీ

||

ని. గ

మా ; గ. ప.

చ. ర

| నీ. త

||

పా. పా

పా ; భ. స. ప. మ.

ప. మ. రీ

|

||

ని. గ

మా ; గ. ప.

చ. ర

|

||

సా. రీ

మా. పా ; మా

రీ. మా

| ప. స. నీ. పా ;

||

ని.

త్య. ప. గ

శ. మ

| గ. . ల్ల .

||

పా. ధా

పా. ధా. నీ. పా

ని. స. రీ

| రీ. ప. మ. రీ. పా

||

ప. గ

సే . య. త

శి . .

| రా .

||

సానీ | ధానీపాహా
సం, | దిత్యై.

|| పయి

| 8 వ పదవి

|| గ..

| రా...జ

..

అపకారిక:—ఈ కీర్తనను దయ్యగారు, శ్రీరామా! ఈ రామావతారమును నీ వెవరిని రక్షించుట కైత్తివి? అని ప్రశ్న చేయుచున్నారు.

(72) దేవమనోహరి - చాపు.

ప ఎవరికై యవతార మెత్తితిమో - ఇచ్చడైనఁ బెలుపవయ్య రాను ప్ప నీ (పె)
అ. అపనిక రమ్మని పిలిచిన మహారా - జెవరో వానికి మొక్కెద రాను (స)
చ వేడవర్ణియమకా నామముతో - విధిన్ ద్రుటకు మేల్మొయగు రూపముతో
'దనదనమగు పటుచరితముతో - మునిరాజవేషిగఁ బూర్వగాజనుత నీ (పె)

५८
५९
६०
६१
६२

రామాయణ - శ్రీరామ
 పాదకై - ఎడవై (పాదకై)
 అక్షరమాయ - ఈ - ఈ
 ఎత్తివది - పూచుకొనిపో
 ఇప్పుడైనక - ఇప్పుడైన
 తీయకపోయినట్లుగా - తీయకపోయినట్లుగా

అనకిక్ - భూమికి
రమ్మ అని - రమ్మని
పిటిని - అహ్మనుచేసి
మహారాజు - మహాప్రభువు
ఎవరు కు - ఎవ్వరూ
జానకిక్ - అభిజ్ఞ

(మొక్కదళ, సవగ్నివికేదన
 రామ - క్రింద) ఎరికై
 వేదవక్త నీయు బొ వేదములచే నునింపఁగొనవల
 నావముతోకై - క్షయ్యో
 కదివగ్గలకు - బ్రహ్మిని హనులకు
 వేసియగు - శ్రేష్ఠుగు
 రూపముతోకై - వ్యక్తింగ
 మొదలదనయు అను - కందమునకు ఆటపట్ట
 పటుగరితముతోకై - దివ్యచక్రముతో
 తొంగరావత - తొంగరాజుచే కొనిపూడ్చుదు గాము
 మనిరాజు పేషిక్ర - బుష్పముక్తియు రాజుముక్తిగను
 వేవమును భరించినవాడగు
 రికై యదతారమె తిరివో

೬೫ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯರ ಮೊತ್ತವು)

పశేషార్థము :—‘మునిరాజకేషిగ.....ఎవడికై యవతార మె తితిప్రా ? అనుటచే, ‘ఉటకే రామ మూసీనం జటామండలధారిణిమ్ । తంత్ర కృష్ణాజనధరం చీరవల్కలవాససమ్ । దదర్శ రామ మూసీన మభితః పావకోపహమ్ ॥ సింహస్కంధం మహాబాహుం పూడరీకనిశేక్షణమ్ । పృథివాన్య స్సాగరాంతాయా భర్తారం ధర్మచారిణిమ్ ॥ ఉపవిష్టం మహాబాహుం బ్రహ్మణమివ శాశ్వతమ్ । సండిలే దదర్శసంస్థితే సీతయా లక్ష్మణేనచ ॥’ అనుటలు, ఋషులవలె జటామండలధారిగను, కృష్ణాజనును నారదస్త్రమను ధరించినవాడగును, అన్నివలెజ్వలించువాడగును ; రాజులవలె సింహము వంటి మూపురము గలవాడగును, కైటవతారలవంటి కన్నులు గలవాడగును, సముద్రమువలెకు గల భూమికంతటికిని భర్తగ నుండువాడగును, ధర్మము నాచరించువాడగును, చతుర్భుజ బ్రహ్మవలె చలింపక యుండువాడగును, అగు రాముడు, నేలను దర్శనమునందు సీతాసమేతుడై చిత్రకూట పర్వతమనందు వేంచేసియున్న సన్నివేశమును యిట్లుగా భాసయోగముచే అనుభవించి, శ్రీరామా ! ఇట్లు మునిరాజ కేషియ్యో ఈ చిత్రకూటపర్వతముమీద కొలువమరి యుండు నీ కైవర్తికై యవతారము కైర్తికివి ? అని ప్రశ్న చే యనునాడు. అనగా, నీవు దశరథుని

యొక్క పుత్రకామమును పూర్తి చేయుటకై యత్నించినవాడ నైననో రాజవేషమునో నుండి అయోధ్యను పాలనముచేయుచుండువు. అట్లుగాక, విశ్వామిత్రునివలె, అడవులయందు తపముచేయు ఋషులతోఁ గలసి యూడి ఋషి ధర్మము నాచంచుటకై వచ్చినవాడవైచకో, భార్యయగు నీతా దేవి, తమ్ముడగు లక్ష్మణుఁడు వీరిరువురిని వెంటఁ బెట్టుకొనకయు, చేతులయందు విల్లును అమున్నును బూసకయు నుండవలయును; శత్రు సంహారము చేయుటకై యవతరించి యుండినచో అంకలకు కావలసిన పైస్యములను వెంటఁ బెట్టుకొని రావలయును; దగ్గిదలను కాపాడుటకై వచ్చిన వాడ వైనచో మెండుగ ద్రవ్యమును గట్టుకొని దగ్గిదు లండుతావునకు పోవలయును; అందుకై న ధనమును నీయొద్దలేదు; ఇట్లు ఒకటి కొకటి సుబంధములేని స్థితులచే నీ వెరనిని కాపాడుటకై లేక యెవరిని అణగఁగ్రొక్కుటకై అవతరించితిమో తెలియలేదు. అయోధ్యను వదిలి యీ వేషముతో నిక్కడ నున్నావే! ఇప్పుడైన నా కెఱుంగఁ జెప్పుమనుచున్నాడు.

‘అవనిగి రమ్మని...మొక్కె-ద’ అనుటచే, శ్రీరామా! నిన్ను భూమియందు వతరింపమని ప్రార్థించి పిలిచిన వాఁడెవఁడుగ నుడివన సరియే; వాని పాదములను నేను శిరస్సుపండు

వహించుచున్నా సనుచున్నారు. అనగా, భగవంతుడు దుష్టనిగ్రహ శిష్ట పరిపాలనములకై భూమి యం దవతరించుచున్నాడు. కనుక శ్రీరాముని యవతారమువల్ల లోకములకు డైచుముకలుగునని యెఱిగి ప్రార్థించినవాడు పరమ భార్గవుడై యుండువాడు కనుక అట్టివానికి అయ్యగారు సమ స్కరించుటకు ప్రీతిగలిగి యున్నారని భావము.

‘వేదవర్ణనీయవతా నామమతా...చరితముతా’ అనుటచే, శ్రీరామా! నీరామ మున్నకో, భక్తులు, స్మరణము చేయుటకు మిగుల సుఖమైనదిగను భవసాగరమును దాటిచునదిగను ఉన్నది. నీదివ్య మంగళ విగ్రహమన్ననో, ‘వేదకీం లక్షణా రామః శత్రోనిమిషైఃపిత్రాన్యభూతాన్ దదృశుః సర్వే తే పనచారిణః’ అనునటులు, దర్శించుచారు తెచ్చవేయక అత్యాశ్చర్యముగఁ జూడఁ దగినదియై మనోజ్ఞమై యున్నది. నీ చరిత్ర వన్ననో కరఁయోగ్యమేనగునను పాపము చేయునది గను ఉన్నది. ఈ కారణములచేత నీవు భక్తులను తృప్తి పఱచుటకనియే ఈ యవతారము నెత్తుకొని యున్నావని నమ్ముచున్నాడను. అట్లు కాదేని ఇట్టి స్వరూపగుణ విభాతులతో నెవనిఁ బ్రోచుటకై లేక కొట్టుటకై మవతలంబులివి? తెలియఁ జెప్పుచుని ప్రార్థించుచున్నారని భావము!

[illegible]

నినీ | ధానీ || పీనీ | ధనిసాః | రీసీరీ | మమూ | రీ ; ||
 మో. | దస || దస | మ, గు | పటు | చ. రి. | తము. | లో; ||
 పీనీ | ధానీ || పాః | పామా | రిమా | రీసా. | రిమా | పాధా ||
 మని | రాజ || శే, | ప్లిగ. | గరా. | జ. | సుత ||

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునం దయ్యగారు, జీవన్ముక్తులుగాని వారలకు మోక్షము గలుగ నుచున్నారు.

(78) సారమతి - అది.

- ప. మోక్షముగలదా భువిలో జీవ - న్ముక్తులు కానివారలకు (మో),
- అ. సాతౌత్కార సీ సద్యక్తి - సంగీతజ్ఞాన హీనులకు (మో)
- చ. ప్రాణానలసంయోగమువలన - బ్రహ్మనాదము సప్తస్వరములై పరగై
- వీణావాదనలోలుండౌ శివుమనో - విధమెఱుగరు త్యాగరాజవిరుత (మె)

[ప్రతిపదాన్నిము.]

గ్రహిణి - భూమియందు

జీవన్ముక్తులు కానివారలకు - జీవించియుండునపుడే

సంబంధమును లోలకగ్రహిణినినివారలకు

మోక్షముగలదా - (వృత్తి నొందినతరువాత) పుష్కాసము

గలదా?

సాక్షాత్కార - ప్రత్యక్షము, దైవము (శ్రీరామా)

నీ - నీ యొక్క

సృష్టికి... వినులకు

గర్భిణి - మంచిభక్తితో గూడుకొన్న

గుంగిత జ్ఞాన విహీనులకు - సంగీత జ్ఞానము లేనివారికి

(మోక్షముగలదా)

నిశేషారము:- మోక్షముగల

కానివా

కు, 'అనుటచే, జీవుడు జీవించియుండు

(ప్రాణానల సంయోగమువలన - ప్రాణవాత్యవును

అగ్నియును కూడటచే

ప్రళవనాదము - 'ఓం' అను ప్రణవముయొక్క భస్మ

సప్తస్వరములై - ఏడుస్వరములై

భరణి - ప్రవర్తింపు

క్షణ వాదన లోలకద్రవ - క్షణను వాయింపుట

యందు అనురాగము గలిగియుండు

జీవు - జీవునియొక్క

మనోభ్రమ - మనోభ్రమము

ఎలకలు - తెలిసికనలేదు

త్యాగరాసల - త్యాగరాజుచే నడిపబడిన

(మోక్షముగలదా)

నపుడే లోకమునందుఁ గల సంబంధమును త్యజించివచ్చి యుండును. కామరాకుఁడ నుండు జలము ఆయాకు నంటకయే యుండునట్లు జీవన్ముక్తుఁడనాడు లోకమునందు జీవించియుండి అందఱతో సహవాసము చేయుచుండినరు విషయములందు సక్తి లేనివాడై, జితేంద్రియుడై, జితక్రోధుడై యుండును. అట్టివానికి మోక్షము గలుగును. అట్లుగాక భూమియందండండువఱకు ఆశాపరవశుడై యుండినవానికి చచ్చినతరువాత దేనిచేతనైనను మోక్షము గలుగునని చెప్పవలకు వీలు లేదనుచున్నారు.

‘సాక్షాత్కారః..విహీనులకు’ అనుటచే, భక్తితో భజనము చేయువారలను భగవంతుఁడు ప్రత్యక్షముగవచ్చి యనుగ్రహించు చున్నాడని మను, భక్తిలేని సుగీత మెట్టిదైనను అందుకు భగవంతుఁడు సత్యపడఁడు కావున అట్టి సుగీతపఁడు బాడుటచే ముక్తిని బడయుట సాధ్యము కాదనుచున్నారు.

‘ప్రాణానల..వినుత’

స్వగంధిజమారు

తినాచిత్తేన హృత్పంకజే

ఇత్యాది పంకులయందు చెప్ప

, యోగాధార

య లాటింటిలో మూలా

భారమునందును బ్రహ్మగంధియను చతురశ దశ చక్రమునందుఁ బుట్టు నూత్నాగ్నితో ప్రాణవాయువు నేరుటచే నా ప్రాణవాయు వంతుచే ప్రేరేపింపఁబడినదియై, నాభిహృదయ కంఠముల మూలముగ బఁచులు వెడలి నాదమగుచున్నది. ఈ నాదమునుండియే స్వరములుపుట్టి గానయోగ్యముగ నున్నవి. ప్రణవమును శిరముగఁ గొన్న వేదములును స్వరములనే యంగముగఁ బడసియున్నవి. ఈ స్వరములచే నైన భక్తిపూర్వకమైన గానము మోక్షము నిచ్చుచున్నది. ఇట్టి రహస్యములను పరమ భాగవతుడైన శివుఁ డెఱింగియే భగవంతుని గుణానుభవములను పాడి తన వీణయందు వాయించి సదా గానలోలుడై వెలయుచున్నాడు. ఈ విషయము నెఱుంగుకొని పామరులు అప్రయోజకమైన భాషాగానమును చేయుచున్నారు. ఇట్టివారలకు మోక్ష మెప్పుడును గలుగదనుచున్నారని భావము.

సారమతి రాగలక్షణము:—ఇది సంపూర్ణ ఔడవరాగము. 22-వ మేళమునందు జన్యము. 20-వ మేళమునందు జన్యమని కొందఱును, అవరోహణమునందు పంచమ గాంధారములు పర్వములు. శుద్ధ మధ్యమ కైశికి నిష్ఠాదములు రాగచాయా స్వరములు. ఎల్లప్పుడును గానము చేయఁదగినది.

అవరోహణము.

అవరోహణము.

స రి గ మ ప ధ ని స.

స ని ధ మ గ స.

ప.	*	నిసా - రి గ సా ; - రీ గామా ;	, - ప ధ నీ ;		ధమా - మగరిగ	
;	*	మో - త్తము ; - గల దా ;	; - భువలో ;		జీ. . - వ . .	
సా	*	స	మా - పధ - సా , ధనీ ;		స	
.	*	స	. - భువి-లో , . . ,		స	
సా	*	నిసారిసా . రిగమపధనిసో	; - నీసీనినీ ; - థా నిద		థా - ధమమగరిగ	
.	*	మృత్యు - గా . ని . .	; - తా . . ; - ర . .		. - ల . . తు.	
సా	*					
.	*	(మోక్షము)				
తి.	*	సో , రీ , - సిరిసా , - శివో	; - సో , రీగిసే -		సినిదధామా	
;	*	సా , మో , త్యా , - రనీ	; - స , ద్ధ . .		క్తి . . .	

* పా, నీ, ధా - పా - ధా
* సం, గీ, త - జా; న

గతి *

.. * (మోక్షము)

చ. ; పా, పా, - పాపా - పథనీ
; పా, ణా, - న ల - సం.
; నినిధామా - మగగా - లకపా
; ప్రణవనా - దము. - సుప్త
; విపాళీ, - సగగా - రీగసా
; వీ. ణా, - వా. - ద. న
; పపాదధా - నీనీ - పథనిధ
; విధమెలు - గలు - త్యా.

; - నీసినీ; - ధానిధ
; - పి. .; - హీ. .

; - ని నీమా
; - యోగ ము
; - ద్విపారిపా
; - స్వరములై
; - నిసా - రీగసా
; - లా. - లాడె.
; - నీసినీ; - ధానిధ
; - రా. .; - జి. .

మామామగగా
క ల స. .
రిగమా ; ;
పరగ ; ;
సినీ - నిధమా
శి.వు. మ. నో
ధయ - మగగా - రిగ
.. - వి. ను - త.

స *

• * (తాత్పర్యము)

అవతారిక:—ఈ కీర్తనమునందయ్యగారు, శ్రీరాముడు సరయూనదిలోని ఓడయందు స్నీతతో విహరించుచుండిన సన్నివేశమును ధ్యానయోగముచే ననుభవించి విన్నవించిన విషయమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నారు.

(74) మనోహరి - రూపకము.

ప. పరితాపము కనియాడిన - పలుకుల మఱచితివో (పరి)

అ. సరిలేనిస్తీతతో - సరయూ మధ్యంబున నా (పరి)

చ. పరమగు బంగరుపీడను - మెఱయుచుం బడిపూటలపైఁ గరుణించెద ననుచును క్రే - గనులను త్యాగరాజుని (పరి)

[శ్రీ త్యాగరాజ]

[హృదయము,

కోయమైన కడవయందు విహరించుచుండవటులఁ జేవ నొసరగెను. అప్పుడు అయ్యగారు తన విర్యాణసమయమును గుఱించి శ్రీరామని ప్రశ్నచేయఁగా, శ్రీరాముఁడుచు పదిపూటలపై తన సాయజ్యము సయ్యగారి కిచ్చునటలు వాక్రచ్చెను. ఆ నిర్వాణాని నను వచ్చినపుడు శ్రీరాముని ప్రత్యక్షముగ సేవించఁదలంచి అయ్యగారు ఈ కీర్తనముపాడి, శ్రీరామా! పదిపూటలపై నేను ప్రత్యక్షముగ వచ్చి నిన్ను నాస్థానమునకుఁ దోడ్కొని పోయెదనని సరయూఁది మధ్యమునందు సీతాదేవి తో నుండునపుడు చెప్పినమాటలను మఱవక వచ్చి నన్నెలమని ప్రార్థించుచున్నారని భావముఁ

మనోహరి రాగలక్షణము:—ఇది వక్రపాడవరాగము. 22-వ మేళమునందు జన్యము. నీపాధము పర్జము. సాధారణ గాంధార చతుశ్శ్రితి ధైవతములు రాగచ్ఛాయా స్వరములు. ఎల్ల పృథకు గానము సేయఁదగినది.

జగోహణము.

అవరోహణము,

స గ రి గ మ ప ధ స.

స ధ ప మ గ రి స.

ప. పదధ్రువ	పధాప - పాపా	ప పధప	పరుగరి - గాగా
ప.రి.	తా. . - ప ము	క లి.	యా. . - డి న
రిగముగ	గ రి - సాసా	సగగ	మపధా - ధపపరు
ప.యి.	కు.ల - రు అ	చి త్తి	వో. . - నా. .
అ. ధసేధా	సా ; రీరీ	సేగరిగ	ము - సాగగగీ
ప.రి	లే ; .సి	క్షి .	. - ర వో.
రీగభుగ	గ రీరీహా ;	సా ;	సాధా - సేధప
ప.ర.	యూ మ ;	ధ్యం ;	బుధ - న. .
పాపా	పాపాపా ;	పధాప	ధపప - పగగరి
ప ర	మ గుం ;	గా.రు	ఓ. . - డ.రు.
రిగమగ	గ రి - సాసా	సగరి	మపధా ధపపా
తా.ర.	యూమ - ప ర్తి	పూ	ట.ల వై

ధనీధా	సా; శీశీ .	; శీశీశ	మా శాశీశీ	.
గ. రు	ణిం; చెద	వ. ను.	, మ ను క్రే .	
శీగళిగ	శీశీ - సా;	సా;	సా - పిదప	
గ. ను.	ల. ను - త్యా;	గ;	రా - ణి. ని.	

-

అవతారిక — ఇం దయ్యగాదు, శ్రీరామా! నీకును నీ దాసులకును గల యెడతెగలే
బాంధవ్యమును గమనింపకయే చురుకవగఁ జూచుచున్నావే! ఇది న్యాయమా? అనుచున్నారు.

(75) కన్నడశాళ - ఆది.

- ప. ఓరచూపు చూచుట న్యాయమా - ఓ గఘూత్తమ నీవంటి వానికి (ప.)
అ. నీరజాక్ష మును నీదాసులకు నీకేటి - వాపులు దెలుపవే (ప.)
చ. మాన మిచ్చె న్నీకుఁ దోచలేక పో - యన వైన పీఠి పుణ్యమాపమా
దీపదక్షిణా శ్రితమాపవ సం - తాన గానగోల త్యాగరాజచుత (ప.)

ప్రతిపదారము

ఓ రఘుత్తమ - ఓ రఘుత్తేష్టాదా
 నీవంటివానికొక - రత్నకుండై న నీకు
 ఓ రమాపు చూచుట - నీదాసులను చులకనగచూచుట
 న్యాయమా - ధర్మమా
 నీరజాత్ - కచల పుత్రములవంటి కన్నుల గలవాడా
 మాను - పూర్వము
 నీదాసులకుకొక - నీదుభ క్తులకును
 నీకుకొ - నీకును
 ఓటివావును - ఎట్టి బాంధవ్యము గలదో
 లెట్టవే - తెలియఁజెప్పమా
 మానసు - శౌరవము

ఇంచుకైకొక - కొంచెకైకను
 నీకుకొ - నీకు
 తోచలేక పోయిన - వనస్సులందు తగులకపోయిన
 వైసవేమి - శుభదావేమి
 పుణ్యరూపమా - పుణ్యమే రూపముగాఁగలవాడా
 దీనిరత్నక - దీనులను రక్షించువాడా
 ప్రభుమానవ సంతాన - ఆప్రయోజనవారికి పుత్రరత్నమా
 గానూల - సామగ్ర సమూలండా
 త్యాగరాజుకుత - త్యాగరాజుచే కొనియాడబడు రహో
 (ఓరమాపు ఛా - చుట న్యాయమా)

విశేషార్థము:—‘పితాత్వం హతాత్వం దయిత లనయ స్త్వం ప్రియసుహృత్త్వమేవ త్వం మిత్రం గురురసి గతిశ్చాసి జగతామ్’ అను టలుచును, ‘పితానుహృజగతో పితానుహః

అనుచులును భగవంతుడు తల్లిగను, తండ్రిగన, పుత్రుడుగను, సుతుడుగను, వంశస్థుగల చెల్లితాడుగను, గురువుగను, పొదదగినవాడుగను ఉడుటచేత, అయ్యగాచి, శ్రీరామా! విన్నాశించినవారలకు మాత్రమేగాక జగముచందుడు వారల కందఱిగిని అన్నివిధములయందును ముఖ్యమైనబంధువు నీవై యుడియును, నీకును నీదాసులకును గల బాంధవ్యమును ఎఱుంగని వానివలె నీ భక్తులను చులకనగా చూచుచున్నావే! దీనినక్షకుడవు, అశితమానవ సంతానముడను అని పెద్దపేరులను మాత్ర మిడుకొని వానికి విరోధమైన మూర్ఖమునందు బోవుచున్నావే! ఇందువలన గలిగెడి యవమానము నీకు తెలియకపోవుటకు కారణమేమి? మఱియు, 'రామ కమలపత్రాక్షః' అనునటులు, కమలపత్రములవలె నున్న కన్నులను పెట్టుకొని ఓరచూపు చూచుచున్నావే! ఆహ! ఇదియేమి అన్యాయమనుచున్నారని భావము.

కన్నడకాళ రాగలక్షణము:—పాడవ పాడవరాగము. 22 వ మేళమైన ఖరహరప్రియ యందు జన్యము. అరోహణమందు తైశిగి నిపాదమును, అవరోహణమందు సాధారణ గాంధారి మును రాగచ్ఛాద రాగ్వరములు. ఎల్ల వ్యూహము సవము సేయఁదగినది.

శ్రీత్యాగరాజు.

అ ; ; * పానీసా ; సా
; ; * నీరవా ; తు

సీసాధో ; పానీసా ; సా
ర. కు , * నీ. కే ; టి

గా ; సా , *
వే , , * (పీదచూపు)

; ; * పాసాపా ; మా
; ; * మానమిం ; చు

పా , మా , *
శ్రీ , క , *

“ మాపని - నికపామా
” పాయన - కై. , చ

ర||

రీగమా ; - మ
ము. చు ; - క

సిగనీ , నిధ
వా. , పు.

నీ , నీ , - పీదీ
కై. న , - నీ.

చపపిరీగ - సీని
కై. నీ.

గా , పా , - రీ
మే , మి , - పు

ప్రహృదయము.

గా - హా ; నీ
: - దా ; కు

పమపా ; - మా
లు తె ; - లు

నిధపా మా
కు దో ; చ

“
”

గామా ; పా
బ్యూరూ ; ప

[శ్రీ ల్యాగరాజ]

పా ; ; * పానీసో ; సో
 మా ; ; * దీ న ర ; త్న
 నీనిధా ; ; * పానీసో ; సో
 వ. సం ; * తానగా ; న
 గా , సో , *
 ను , త , *
 (ఓరమాపు)

512

[హృతయము]

రీగళూ ; - పూ
 కా . ; - శ్రీ
 సేనీ ; - నిర్ధ
 లోల ; - త్యా

గాసో ; నీ
 త మా ; న
 పరుపా ; మా
 గ. రా ; జ

